

Lokális és regionális monográfiák 3.

Fórum
Társadalomtudományi
Intézet
Etnológiai
Központ

Mátyusföld I

Pukkai László

A Galántai járás társadalmi
és gazdasági változásai 1945–2000

Fórum Társadalomtudományi Intézet
Lilium Aurum Könyvkiadó

Lokális és regionális monográfiák

Sorozatszerkesztő

Liszka József

Fórum Társadalomtudományi Intézet
Etnológiai Központ
Komárom

Postacím:

Fórum inštitút, Spoločenskovedný ústav
Výskumné centrum európskej etnológie
P.O.BOX 154
SK-945 01 Komárno 1
etnologia@foruminst.sk
www.foruminst.sk

Pukkai László

Mátyusföld

I

*A Galántai járás társadalmi és gazdasági
változásai 1945–2000*

Fórum Társadalomtudományi Intézet
Lilium Aurum Könyvkiadó
Komárom–Dunaszerdahely
2002

Lektorála

Szarka László
Bukovszky László

Térképek
Fótyi Gábor
Renczés Ágoston

Kniha vyšla s finančným príspevkom Ministerstva kultúry SR
A könyv megjelenését a Nemzeti Kulturális Örökség
Minisztériuma is támogatta

© Fórum Társadalomtudományi Intézet, 2002
© Pukkai László, 2002
ISBN

Tartalom

1. Bevezetés
 2. A Galántai járás településhálózatának kialakulása
 3. A Galántai járás közigazgatásának kialakulása és módosulása napjainkig
 4. A járás városainak településtörténeti vázlata
 5. A csehszlovák állampolitika nemzetiségi aspektusai (1918–1945)
 6. Gazdasági-társadalmi tényezők az asszimiláció szolgálatában (1918–1945)
 7. Az államhatalmi szervek kiépítése a Galántai járásban
 8. A magyarellenos intézkedések kezdetei
 9. Deportálások a Galántai járásból
 10. Reszlovakizáció a Galántai járásban
 11. Lakosságcsere a Galántai járásban
 12. Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után
 13. A Galántai járás népességének alakulása 1945-től napjainkig
 14. A Galántai járás gazdasági szerkezetének változásai 1948 után
 15. A Csemadoktól a magyar politikai mozgalmak megalakulásáig
 16. A magyar oktatásügy helyzete a Galántai járásban
 17. A Galántai járás az 1968-as események forgatagában
 18. Befejezés
- Jegyzetek
Irodalom
- Függelék
Táblázatok jegyzéke
Térképek jegyzéke
Magyar–szlovák helységnévjegyzék
Summary

1. Bevezetés

Dolgozatunk az 1960. április 29-én elfogadott (36/1960. számú) területi közigazgatásról szóló törvény eredményeként létrehozott Galántai járás gazdasági-társadalmi változásait írja le különös tekintettel a második világháború utáni szlovákiai magyarság helyzetének alakulására. Az általunk vizsgált Galántai járás az egykori Csehszlovákia negyedik legdélibb járásaként szerepelt a kimutatásokban. Északnyugaton a Nagyszombati, északkeleten a Nyitrai, keleten az Érsekújvári, délen a Dunaszerdahelyi, nyugaton pedig a Pozsony-vidéki járással alkotott közös határt.

Az 1991. március 3-i népszámlálás adatai szerint a járás területe 982,53 km², lakosaink száma 143 846, népsűrűsége négyzetkilométerenként 146 személy, a lakosság 52 településen (4 városban és 48 községben) éli mindennapi életét.¹ A járás magyar ajkú lakossága mátyusföldinek vallja magát. Ám nemcsak a történelmi gyökereket kutató laikusok, hanem ismert szakemberek is a Mátyusföld (Mátyusföldre) mint tájegység szerves részének tekintik a Galántai járást annak ellenére, hogy „Mátyusföld mint földrajzi-történelmi-kulturális tájegység pontos körülhatárolása a mai napig vitát képez a kutatók között” – írja neves szlovákiai néprajzkutatónk, Liszka József.²

Liszka József a tájegység behatárolását végző szakemberek két csoportját különbözteti meg. Az egyik csoportba azok a kutatók tartoznak, akik a tájegységet tágabban (Botka Tivadar, Czuczor Gergely, Viski Károly, Zolnay Gyula, Pesty Frigyes), a másodikba pedig azok, akik a tájegységet szűkebben értelmezik (Mária Jeršov, Kristó Gyula). Az első csoportba tartozók a Kárpátok nyugati vonulatától a Garam folyóig elterülő részeket emlegetik e néven. A második csoportba tarozók a tájegység nyugati és déli határát az előzőekhez hasonlóan húzzák meg (Kárpátok, Kis-Duna), de a tájegység keleti határát már a Vág folyó bal partjára sem terjesztik ki, úgy is mondhatjuk, hogy a Vág folyó képezi a keleti határt.

Mária Jeršov szerint a Csák Mátéval kapcsolatos mondakör a Duna és a Tatra közé teszi Csák Máté birodalmát. Szerinte Csák Máté – mint a korabeli oligarchák leghatalmasabbika – valóban vezetett birtokszerző hadjáratokat az említett területekre, de ezeket tartósan és hivatalosan a birodalmához csatolni nem tudta.³

Szerinte a tájegység meghatározása a 14. század húszas éveiben keletkezett, amelyet egy 1545-ben keltezett okirat „Proventus decimarum districtus Mathwsfelde anni 1545” című része is alátámaszt, mely szerint Mátyusföld keleti határa a Vág jobb partján húzódik. S bár egyesek Mátyás király nevével hozzák kapcsolatba a tájegység megnevezését, Méry Margit azonban úgy véli, hogy elfogadhatóbb a Csák Máté-féle kapcsolatfeltevés annak ellenére, hogy még nincs bizonyítva. Méry Margit rámutat arra, hogy a Mátyusföldre néven említett tájegység első írásos említése Szenczi Molnár Alberttől származik, ám csak

a magyarság körében terjedt el, a szlovák anyanyelvű lakosság nem ismerte, így nem is használhatta e megjelölést. Méry Margit véleménye szerint, melyet a legújabb néprajzi kutatások is alátámasztanak, Mátyusföld határa a Kis-Duna, északon a Kis-Kárpátok, keleten a Zsitva folyóig terjed Szenc, Szered, Vágsellye, Galánta, Érsekújvár központokkal.⁴

Ha az 1991. március 3-i állapotot vesszük vizsgálódásunk kiindulópontjául, vagyis az 1960-as közigazgatási törvény eredményeként létrehozott Galántai járást, akkor megállapíthatjuk, hogy a munkánkban felsorolt települések zöme – a tárgyalt időszakban önálló közigazgatási státussal bíró 48 község és 4 város közül a városok mind (Galánta, Szered, Vágsellye, Diószeg) és még 34 község – alkotja a szűkebb értelemben vett Mátyusföldjét. A Vág folyó bal partján található 10 község pedig annyira közel esik a folyóhoz, hogy nyugodtan elfogadhatjuk őket mátyusföldinek anélkül, hogy a már említett szakemberek Mátyusföld-meghatározását kénytelenek lennénk kiigazítani, földrajzi behatárolásukat módosítani.

2. A Galántai járás településhálózatának kialakulása

A járás településhálózata változásainak tanulmányozásához szükségünk van egy kiindulópontra. Ez pedig nem más, mint az 1991. március 3-i csehszlovákiai népszámlálás által rögzített állapot, kiegészítve a 2001. évi szlovákiai népszámlálás eredményeivel. Kutatásunk területe megegyezik az adott időpontban a járási közigazgatási területtel, ebből adódóan világosnak tűnik, hogy a településhálózat kialakulását, annak változásait ebből a helyzetből vezetjük le.

A településkronológiák alapján megállapíthatjuk az 52 település megalakulásának időrendjét. Az 52 településből négy település neve (Deáki, Sempte, Vágsellye, Szelőce) írásos dokumentumokban először a 11. században fordul elő, kilencről a 12. századi adatok adnak elsőként hírt (Vághosszúfalú, Gány, Farkasd, Kosút, Negyed, Nemeskürt, Pata, Taksony, Vágtornóc), huszonhárom település első írásos említése pedig a 13. századból való (Galánta, Ábrahám, Boldogfa, Feketenyék, Vízkelet, Alsószerdahely, Alsószeli, Felsőszeli, Geszt, Borsa, Jóka, Kajal, Vágkirályfa, Hidaskürt, Réte, Salgocska, Sopornya, Pered, Vága, Nagyfödémés, Vezekény, Hegysúr, Zsigárd). Kilenc településnevet (Egyházfa, Szenckirályfa, Pusztakürt, Pusztafödémés, Szered, Diószeg, Tósnýárasd, Nagygyurab-Németgyurab, Nagymácséd) a 14. századi okiratok említenek először. Nádszegről az első írásos feljegyzések a 16., Tallósról a 17. századból valók; Királyrév és Jánosháza a 18. században található először írásos feljegyzésekben, Alsóhatár, Hurbánfalva és Szentharaszt pedig a 20. században nyert önálló községi státust.

A települések második csoportjaként említhetők azok a községek, amelyek az előző évszázadokban önálló községi státussal (önkormányzati joggal) rendelkeztek vagy rendelkezettek, de a különböző területi-közigazgatási átrendezések, átszervezések következtében vagy a négy város valamelyikéhez, vagy pedig a szomszédos községhez csatolták őket. Itt említhetjük azokat a községeket is, amelyeket a Csehszlovák Köztársaság megalakulását követő években „hazafias” céllal alapítottak nemcsak járásunkban, hanem Dél-Szlovákia-szerte.

Vágvecse (első írásos említése 1113-ból) és Sók (1113) vagy Magyarsók egyaránt legrégebbi településeink közé tartozik. Magyarsókot 1947-ben adminisztratív módon Szelőcéhez csatolták, Vágvecsét pedig az 1960-as a nagy területi-közigazgatási átrendezés során Vágsellyéhez. Hetményt (1113) szintén a legrégebbi írásos emlékek említik, 1786-ban azonban Vágsellyéhez csatolták.

Pallócot (1138) szintén a 12. századbéli források említik először. A későbbiek folyamán közigazgatásilag Taksonyhoz, majd Deákihoz tartozott, 1954-től Tósnýárasdhoz.

Hegy községet az írásos feljegyzések már 1239-ben pozsonyi várbirtokként emlegetik. Ismert Árpád-kori temploma is. 1943-ban Vízkelethez csatolták.

Hodit (1291), Nemesnebojszát (1439) és Štefánikovót (1921) 1960-ban csatolták a járási székhelyhez, Galántához. Štefánikovo egyébként 1921–1936 között önálló község Štefánikovo néven, majd 1948–1960 között Štefanikov néven szerepel mint önálló kisközség. Galántához csatolásakor nevét Javorinkára változtatták. Taksony 1971-től 1990-ig tartozott Galántához, majd 1990-ben visszanyerte önállóságát. Nem rendelkezik önálló anyakönyvvezetéssel.

Alsóhatár 1960-ig Alsószelei szerves része. A monda szerint Alsóhatár volt a falu ősi, első települési helye. Főleg gazdasági problémák miatt önállósították.

Királyrév a 15. században még Szent Mihály puszta néven szerepelt. A század végén a környéken kószáló német hadak teljesen feldúlták, elpusztították. Újjáépítéséről a 18. század végéről vannak írásos adataink.

Kismácséd első írásos említése 1326-ból származik. A kisközség 1986-ig önálló közigazgatási egységként létezett. Diószeg várossá nyilvánítása volt az a tényező, amely szükségessé tette e településnek a városhoz való csatolását.

Nové Osady telepes községet 1927-ben hasonló céllal hozták létre, mint egy-két évvel korábban Štefánikovót: felügyelni az itt élő magyarság revíziós törekvéseire, és megbontani a magyar településrendszer egységét. A település 1937–1938 között Nagyfödémeshez tartozott. 1945–1951 között Švehlovo néven, majd ismét Nové Osady néven 1976-ig önálló kisközségként szerepelt. Ekkor közigazgatásilag újra Nagyfödémeshez csatolták. Ez a jelenlegi állapot is.

Újhelyjókát, amelyet 1553-ban említenek először írásos emlékeink, szintén 1960-ban csatolták Jókához.

Alsó- és Középcsöpönyt a Szlovák Köztársaság idején, 1944-ben csatolták közigazgatásilag Szeredhez; Felsőcsöpönyt pedig, amelyről az első írásos emlékek 1431-ből valók, 1964-ben. Egyébként 1971–1990 között Alsószerdahely is Szeredhez tartozott.

Szentharaszt község 1957-ben önállósult, Semptéből szakadt ki; Szent Haraszt néven emlegették krónikáink.

Szenckirályfához már 1863-ban hozzácsatolták Apácakörmöst, 1943-ban, a visszacsatolást követően pedig Papkörmöst. Egyházfa, Egyházfalva, sőt Hasvár néven is szerepelt közigazgatási rendszerünkben. A községhez 1943-ban csatolták Pénteksúrt. Önálló kolóniaként 1923-ban alakult. Hurbánfalva 1956-ban önállósult oly módon, hogy a Somorjai járásbeli Nagymagyarból (Rastice) szakították ki.

Gány már 1113-ban lakott település. 1956-ban összeházasítják Barakony-nal, s 1961-ig Brakoňská Gáň néven szerepelt. Ezt követően a Gány nevet viseli.

A közigazgatásilag Felsőszeleihez tartozó település, Körtvélyes – előzőleg Körtvélyesmajor – 1946-ban keletkezett belső telepítés útján. Miavai és környékbeli szlovákok települtek ide.

Az alábbiakban azoknak a településeknek a nevét soroljuk fel, amelyek az Árpád-korban még szerepeltek írásos emlékeink valamelyikében, de a későbbi-

ek során nem mindig kimutatható okok miatt megszűntek létezni. A települések azonosítása úgy történik, hogy a ma is létező települések segítségével határozzuk meg földrajzi helyzetüket.⁵ Az első írásos említés évét, a helység nevét, valamint rövid helyleírását adjuk meg.

1. táblázat. Az Árpád-korban még meglévő települések a vizsgált területen

Galánta	1296 terra Apaty	Galántához közeli település, valószínűleg Nebojsza elődje volt
	1297 terra Coruste	A város katasztere keleti részén terült el
	1296 terra Kazmerteluky	Maradványai Gálántáról északra találhatók
	1226 villa de Precha	A várostól keletre keresendő nyomai
	1297 terra Tóthfalu	A várostól délkeletre terült el
Diószeg	1285 terra Ana	A város kataszterének keleti határrészében, Diószeg és Hodi között jelölik az írásos anyagok
Vágsellye	1251 Beke	A város déli határrészében találhatók a nyomai
	1156 Brodrinc	Valószínűleg a város katasztere délkeleti határrészén lehetett
	1251 Nege	Vágsellyétől délkeleti, Peredtől keleti irányban találhatók nyomai
	1113 villa Udvarc	Vágsellye déli határrészén megszűnt település
Deáki	1138 villa Buren (Berény)	Deáki délnyugati részén, a mai Alsószei határrésze, a Penna és a Dudvág között található terület
	1251 Gath	A falutól északnyugati irányban jelölik az írásos emlékek
	1138 villa Vduory (minor-Kisudvard)	Deákitól északnyugatra, Taksonytól délkeleti irányban
	1226 villa Molua	A falutól északnyugatra terült el
	1226 villa Noua, Vyfalu (Újfalu?)	Deáki és Felsőszei között Deáki nyugati határában létezhetett
	1133/1210 villa Stara	Északra Alsószeitől, Deáki nyugati határában lokalizálható
Szelőce	1111 Baba	Szelőce katasztere déli részében lokalizálható
	1113 villa Piscan	Szelőcétől északnyugatra terült el
Szei	1217 villa Zemere	A két Szei között jelölik az írásos dokumentumok
	1297 terra Sur	Szintén a két Szei között keresendő
Mocsonok	1113 villa Boze	Csak annyit tudunk, hogy valahol Mocsonok határában volt
	1113 villa Bus	Mocsonok délkeleti határrészén található
	1251 Graz (Gorazdov)	A falu délkeleti kataszterében találhatók a nyomai
	1252 villa Srtojka	A falu nyugati részében találhatók maradványai
Taksony	1138 villa Wduory (Udvar)	A falu délkeleti kataszterében találhatók a nyomai
Királyrév	1251 villa Zakalus (Szakállas?)	Királyrév Zsigárd felőli területén mondja az írás

Kajal	1251–1281 terra villa Own (Óny)	Kajal északi határ részén található
	1297 terra Kyshed (Kishegy)	Kajaltól keletre eső rész
Soponya	1251 Egus	A falu keleti kataszterében található
	1251 Ista	Soponya keleti határa, Köpösd déli része
Vecse	1113 villa Streca	Vecse és Hosszúfalu között, északnyugatra Vecsétől
Tósnárasd	1214 Selce	Nyugatra a falutól
Vágkirályfa	1138 villa Jeneu (Jenő)	A falutól északnyugatra fekvő település
	1225 terra Palata (Palota)	A Vág mellett a falutól északra fekvő település

villa – nagy kiterjedésű mezőgazdasági birtok központja, falu
possessió – jobbágyfalu
terra – földterület, vidék, birtok

3. A Galántai járás közigazgatásának kialakulása és módosulása napjainkig

A Galántai járás létrehozása az 1848–1849-es szabadságharc bukásával, az azt követő megtorló intézkedésekkel függ össze. Az uralkodó, I. Ferenc József 1849. október 17-én elfogadta az ún. provizóriumot, azaz a közigazgatás ideiglenes rendezését szolgáló rendeletet, melynek értelmében Haynau, a magyar országrészek teljhatalmú ura, katonai főparancsnok 1849. október 24-én kiadott rendeletével 1850-ben létrehozták a katonai parancsnokok irányítása alatt álló polgári közigazgatási testületeket, melyek egységei a megyék, illetve járási szolgabíróságok voltak. Megszűnt az önkormányzati rendszer, hiszen az említett rendelet szerint a megyék és a járási szolgabíróságok állami hivatalokká alakultak át.

Az 1853-as definitívum, majd az 1860. október 20-án elfogadott ún. októberi diploma módosítja a „katonás” közigazgatást. Ezen módosítások eredményeként alakult meg Pozsony vármegye külső járása (Aeusserer Bezirk) Galánta székhellyel. (Megjegyezhetjük, hogy az akkori járások székhelye nem mindig egyezett a megnevezéssel. Legtöbbször a szolgabíró lakhelye volt a járási székhely.)

A Magyar Korona országaink 1873-ban megjelent Helységnévtára, amely az 1869-es népszámlálási adatokat tartalmazza, a következő településeket említi Pozsony megye külső járása címszó alatt: Apaj, Barakony, Deáki, Magyardiószeg, Németdiószeg, Nagyfödemes, Pustafödemes, Galánta, Gány, Hegy, Hidaskürt, Hodi, Kajal, Királyrév, Kossuth, Kismácséd, Nagymácséd, Nádszeg, Nebojsza, Tótnyárasd, Nyék, Pered, Alsószeli, Felsőszeli, Alsószerdahely, Taksony, Tallós, Vága, Vezekény, Vízkelet, Zsigárd.

Az általunk vizsgált járás itt hiányzó települései közül Boldogfa, Nagygurab (Németgurab) és Réte a Szenci járáshoz, Nagyjóka, Kisjóka és Újhelyjóka a Felső-Csallóközi járáshoz, Ábrahám, az azóta Szered városához csatolt Alsó-, Középső- és Felsőcsőpöny, Geszt és Szered a Nagyszombati járáshoz, Borsa, Egyházfa, Királyfa (a később vele egyesült Apáca- és Papkőrmösddel), Jánosháza és Hegysúr pedig a Pozsonyi járáshoz tartozott. Farkasd, Hosszúfalu, Királyfa, Negyed, Patta, Vágsellye, Sempte, Szelőce (Magyarsókkal), Sopornya, (az azóta már Szereddal egyesült) Szeredújváros, Tornóc és Vágvecse pedig a Nyitra megyei Vágsellyei járáshoz (székhelye Tornóc), Salgocska, Nemeskürt és Pusztakürt pedig az ugyancsak e megyéhez tartozó Galgóci járáshoz tartozott.

A Községekről szóló 1886/XXII. tc. értelmében beszélünk rendezett tanácsú városról, nagyközségről és kisközségről – ezek önkormányzattal rendelkeztek. Azok a települések pedig, melyek a törvény által megszabott feladataikat nem voltak képesek ellátni – önálló jegyzőt alkalmazni –, kisközségeként körjegyzősé-

geket alkottak. A polgári közigazgatás idején a közigazgatási egységeket érintő rendeleteket általában a jegyző kapta, aki a falusi bíróval közösen járt el. Az alábbiakban a felsorolás is ilyen értelemben történik. Külön a nagyközségek, majd a körjegyzőséggel bíró községek következnek azokkal a kisközségekkel, melyek nem rendelkeztek önálló jegyzőséggel.

A Magyar Korona Országainak 1895-ben megjelent Helységnévtára ennek megfelelően a járások településeit két csoportra osztotta, az ún. nagyközségekre és a kisközségekre. A nagyközségekben működő körjegyzőségek feladata volt a kisközségek állami (például anyakönyvi) képviselője (pl. Királyrév mint kisközség az alsószeli körjegyzőséghez tartozott, Hodi és Nebojsza a galántai, Nyék a hidaskürti, Tósnýárasd a kajali, Kismácséd és Németdiószeg a magyardiószegi, Barakony és Gány kisközség a nagymácsédi, Hegy és Kosút a vízkeleti nagyközség körjegyzőségéhez). A felsorolt körjegyzőségekkel rendelkező nagyközségek mellett még nagyközségi státussal rendelkezett Deáki, Felsőszeli, Nádszeg, Nagyfödémes, Pered, Pusztafödémes, Taksony, Tallós, Vágszerdahely, Vága, Vezekény és Zsigárd. Apaj akkor már a Nagyszombati járáshoz tartozott.

A Vágsellyei járáshoz tartoztak az alábbi nagyközségek: Farkasd, Negyed, Sempte, Sopornya, Vágsellye – egyúttal körjegyzői központja volt Vágkirályfa kisközségeknek. Körjegyzőségek: Magyarsók-Szelőce, Patta, Tornóc-Hosszúfalu, Vágvecse.

Jóka és Újhelyjók a Felső-Csallóközi járáshoz tartozott. Szered (Alsó-, Középső- és Felsőcsöppönnel), Ábrahám és Geszt továbbra is a Nagyszombati, míg Nemeskürt, Pusztakürt és Salgocska a Galgóci, Királyfa, Bors, Egyházfa, Hegysúr, Jánosháza (Papkörmösd, Péntek Súr) a Pozsonyi járáshoz, Németgurab, Réte és Boldogfa pedig a Szenci járáshoz.

A Magyar Korona Országainak 1903-ban megjelent Helységnévtára szerint a Galántai járáshoz a következő nagy- és kisközségek tartoztak (a nagyközségek az utánuk felsorolt kisközségek körjegyzői feladatait is ellátták): Alsószeli, Deáki, Felsőszeli, Nádszeg, Nagyfödémes, Pered, Pusztafödémes, Taksony, Tallós, Vága, Vágszerdahely, Vezekény, Zsigárd, Galánta-Hodi, Nebojsza, Hidaskürt-Nyék, Kajal-Tósnýárasd, Magyardiószeg-Kismácséd, Németdiószeg, Nagymácséd-Barakony, Gány, Vízkelet-Hegy, Kosút. Királyrév most már Nádszeghez tartozott, nem Alsószelihez.

Farkasd, Negyed, Sempte, Sopornya, Patta, Vágvecse, Tornóc-Vághosszúfalu, Vágsellye-Vágkirályfa, Magyarsók-Szelőce a Vágsellyei járáshoz tartozó községeként szerepelt. Vagyis a községek járásokhoz történt besorolása ugyanaz, mint az 1895-ös beosztáskor.

A járások és a települések járásonkénti beosztása 1903-tól a Monarchia bukásáig nem változott, sőt az 1886-ban elfogadott XXI. számú törvénycikk, amely a megyei törvényhatóságokról szól, 1920 decemberéig életben maradt. Ez többek között azzal is magyarázható, hogy az újonnan alakult Csehszlovák Köztársaság csak 1920 decemberében erősítette meg hatalmát, pozícióit a térségben.

Az 1920. március 22-én kelt 210. számú törvényrendelet, amely az ideiglenes közigazgatási rendszert foglalta magában, egyelőre csak Szlovákiát érintet-

te. A rendelet értelmében – ideiglenesen – megmaradtak a megyei és városi önkormányzatok jogai. A törvényhez kiadott 361/1920. számú végrehajtó rendelkezés is csak személyi kérdéseket érintő módosításokat tartalmazott. A törvényrendelet 16 megye és 95 járási szolgabírói hivatal működését hagyta jóvá. Így a munkánk tárgyát képező Pozsony és Nyitra megye működését is, amelyekben a kutatásunkat érintő járások (Pozsony megye: Pozsonyi, Galántai, Szenci, Somorjai, Nagyszombati járás; Nyitra megye: Vágsellyei, Galgóci járás) továbbra is szerepeltek. Ezekben a járásokban találjuk továbbra is a bennünket érdeklő 52 települést és a közben hozzájuk csatolt részeket.

Az új közigazgatási rendszer (megyék és járások), melyet az 1920. február 29-én elfogadott 126/1920. számú törvény fogalmazott meg és az 1922. október 26-án kiadott 310. számú kormányrendelet konkretizált, 1923. január 1-jétől csak Szlovákiában lépett hatályba. A törvény értelmében megváltoztatták az 1886-ban kodifikált XXI. számú törvénycikkelyt, így a megyék és városok önkormányzati jogait is, megszüntették a járási szolgabírói hivatalokat, és járási hivatalokat hoztak létre. A 16 megye helyett hat megye (Pozsonyi, Nyitrai, Vágmenti, Zólyomi, Tátraalji, Kassai) jött létre, a 95 járás helyett pedig 78. A bennünket érdeklő járások mind Pozsony megyéhez tartoztak (Galántai, Somorjai, Nagyszombati, Pozsonyi, Galgóci, Vágsellyei járás; a Szenci járás megszűnt).

Az 1920. április 14-i állapot szerint a Galántai járásba tartozó községek a következők: Ábrahám, Alsószeli, Alsószerdahely (Vágszerdahely), Barakony, Boldogfa, Dunaújfalu, Egyházfa (Hasvár), Feketenyék, Felsőszeli, Galánta, Gány, Geszt, Hegy, Hegysúr, Hidaskürt, Hodi, Jánosháza, Kajal, Királyrév, Királyfa, Kisdiószeg, Kismácséd, Kosút, Magyarbél, Nagyborza, Nagydiószeg, Nagyfödémes, Nagymácséd, Nádszeg, Nebojsza, Németbél, Papkörmösd, Páld, Pénteksúr, Pusztafödémes, Réte, Sáp, Szenc, Szered, Taksony, Tallós, Torony, Tósnyárasd, Vága, Vezekény, Vízkelet, Zonc.

Deáki, Farkasd, Negyed, Pata, Pered, Sempte, Sók, Sopornya, Szelőce, Tornóc, Vághosszúfalu, Vágkirályfa, Vágsellye, Vecse és Zsigárd a Vágsellyei járáshoz tartozott.

A Somorjai járáshoz tartozott Jóká és Újhelyjóká, a Nagyszombatihoz a három Csöpöny (Alsó-, Felső-, Középső-), a Galgóci járáshoz Nemeskürt, Pusztakürt és Salgocska, a Bazini járáshoz pedig Németgurab (Nagygurab).

Az e törvény alapján kiépített megyék 1928. június 30-ig működtek, amikor is a központi törekvések eredményeként az 1927. július 14-én hozott 125/1927. számú törvény értelmében a kormány a szlovákiai megyéket megszüntette, és kiépítette a tartományi rendszert Pozsony székhellyel. A járások hálózata egyelőre megmaradt, jelentős önkormányzati joggal.

Az 1938-as bécsi döntés után megalakult Nyitra és Pozsony közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegye, melynek tartozéka volt a Galántai járás is a következő községekkel: Alsószeli, Felsőszeli, Galánta, Hodi, Nemesnebojsza, Nagyfödémes, Nagymácséd, Taksonyfalva (Pallóc, Sárdi-telep), Vága, Hidaskürt, Feketenyék, Jóká, Újhelyjóká, Szenckirályfa, Dunajánosháza, Hegysúr, Nagyborza, Papkörmösd, Pénteksúr, Magyarbél, Dunasáp, Dunatorony, Dunaújfalu, Né-

metbél, Zonc, Diószeg Kismácséd, Pusztafödémes állomás, Réti major, Boldogfa, Réte, Szenc, Nádszeg, Királyrév, Kajal, Tósnyárasd, Pozsonyvezekény, Tallós, Vízkelet, Hegy, Nemeskosút.

Deáki, Negyed, Pered, Tornóc, Vágfarkasd, Vágvecse, Zsigárd, Hosszúfalu, Vágsellye, Szelőce és Magyarsók a Vágsellyei járáshoz tartozott. Az itt fel nem tüntetett községek megmaradtak a Csehszlovák Köztársaság, majd a Szlovák Köztársaság keretében.

A teljesség kedvéért megemlíthetjük, hogy a Szlovák Köztársaság 1939. július 25-én elfogadott 190. számú törvényrendelete értelmében az ország közigazgatási rendszerét hat megye és ötvenkilenc járás képezte.

A második világháború befejezésével a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. március 6-án elfogadott 9/1945. számú rendelete értelmében visszaállították a háború előtti közigazgatást.

A Csehszlovák Köztársaság Nemzetgyűlése 1948. december 21-én elfogadott 280. számú törvénye és a Szlovák Nemzeti Tanács 1949. január 28-án elfogadott 14/1948. számú törvénye értelmében 6 kerület és 79 járás alakult Szlovákiában.

Az 1946-ban kiadott Helységnévtár szerint a Galántai járáshoz tartozó települések a következők: Ábrahám, Magyarbél, Németbél, Nagyborza, Barakony, Királyrév, Diószeg, Pusztafödémes, Nagyfödémes, Galánta, Gány, Geszt, Hasvár, Hodi, Jánosfalva, Kajal, Hidaskürt, Kosút, Szenckirályfa, Kismácséd, Nagymácséd, Boldogfa, Nádszeg, Tósnyárasd, Nemesnebojsza, Feketenyék, Páld, Réte, Alsószele, Felsőszele, Szenc, Szered, Vágszerdahely, Sáp, Štefánikovo, Hegysúr, Švehlovo, Taksony, Tallós, Vága, Dunaújfalva, Vízkelet, Vezekény, Zonctorony.

Deáki, Vághosszúfalu, Farkasd, Vágkirályfa, Negyed, Pata, Pered, Szelőce, Vágsellye, Sempte, Sók, Sopornya, Tornóc, Vágvecse és Zsigárd a Vágsellyei járáshoz, Pusztakürt és Salgócska a Galgócizhoz, Jók és Újhelyjók pedig a Somorjaihoz tartozott. Most kivételesen a Nagyszombati és Pozsonyi járáshoz nem tartozott egy községünk sem, a Szenci járás pedig ebben az időben nem létezett. Nagyurab (Németgurab) először a Bazini, majd a Modori járáshoz tartozott.

Az 1949. február 1-jén hatályba lépett közigazgatási átszervezés következtében a következő települések tartoztak a Galántai járáshoz: Galánta, Barakony, Ábrahám, Feketenyék, Vízkelet, Alsószele, Gány, Hodi, Felsőszele, Kajal, Kosút, Királyrév, Kismácséd, Taksony, Nebojsza, Diószeg, Štefánikovo, Tallós, Tósnyárasd, Nádszeg, Nagymácséd, Vezekény.

Borza, Hegysúr, Jánosháza, Jók, Egyházfa, Szenckirályfa, Boldogfa, Pusztafödémes, Réte, Nagyfödémes és Nagyurab az újonnan létrehozott Szenci járáshoz, Szered, Alsószerdahely, Geszt, Pata, Pusztakürt, Salgócska, Sempte, Sopornya, Vága és Nemeskürt a Szeredi járáshoz, Vágsellye, Deáki, Vághosszúfalu, Vágkirályfa, Negyed, Szelőce, Pered, Tornóc, Vágfarkasd és Zsigárd pedig a Vágsellyei járáshoz tartozott.

1955. január 1-jétől a Galántai járáshoz Galánta, Taksony, Felsőszeli, Alsószeli (Alsóhatár), Királyrév, Nádszeg, Vezekény, Tallós, Hidaskürt, Vízkelet, Feketenyék, Diószeg, Nagymácséd, Nagyfödémes, Jóká, Kosút, Pusztafödémes, Réte, Barakony, Gány, Hodi, Kajal, Kismácséd, Nebojsza, Štefánikovo, Tósnýarasd tartozott, a Vágsellyei járáshoz Vágsellye, Deáki, Zsigárd, Pered, Szelőce (Sók), Tornóc, Királyfa, Farkasd, Negyed, Hosszúfalu és Vecse, a Szeredi járáshoz Szered, Vágszerdahely, Geszt, Vága, Sempte, Sopornya, Pusztakürt, Nemeskürt, Salgocska, Ábrahám, Vinohrady (1957-ig Sempte) és Pata, a Szenci járáshoz pedig Borsa, Hegysúr, Jánosháza, Egyházfa, Szenckirályfa, Boldogfa és Nagyurab.

1960. április 29-én a 36/1960. számú közigazgatási törvény szerint három kerület és 33 járás jött létre Szlovákiában. Ekkor jött létre a kutatásunk tárgyát képező Galántai járás is.

2. táblázat. A Galántai járáshoz tartozó települések 1873–1955 között

	1873	1895	1903	1920	1938	1946	1949	1955
1.	Apaj							
2.	Barakony	Barakony	Barakony	Brakoň		Brakoň	Brakoň	Brakoň
3.	Deáki	Deáki	Deáki					
4.	Diószeg (Magyar)	Magyar-Diószeg	Magyar-diószeg	Diosek Vefký Nagy-Diószeg	Magyar-diószeg	Diosek	Sládkovičovo	Sládkovičovo
5.	Diószeg (Német)	Német-Diószeg	Német-diószeg	Diosek Malý, Kis Diószeg	Német-diószeg			
6.	Födémes (Nagy)	Nagy-Födémes	Nagy-födémes	Vefký Fedýmeš Nagy-födémes	Nagy-födémes	Vefký Fedýmeš	Vefké Úfany	
7.	Födémes (Pusztá)	Pusztá-födémes	Pusztá-födémes	Fedýmeš Pustý		Fedýmeš Pustý		Pusté Úfany
8.	Galánta	Galánta	Galánta	Galánta	Galánta	Galánta	Galánta	Galánta
9.	Gány	Gány	Gány	Gáň		Gáň	Gáň	Gáň
10.	Hegy	Hegy	Hegy	Hegy	Hegy			
11.	Hidaskürt	Hidaskürt	Hidaskürt	Kerť Mostová Hidas-Kürt	Hidaskürt	Kerť Mostová	Mostová	Mostová
12.	Hodi	Hodi	Hodi	Hody	Hodi	Hody	Hody	Hody
13.	Kajal	Kajal	Kajal	Kajal	Nemeskajal	Kajal	Kajal	Kajal
14.	Királyrév	Királyrév	Királyrév	Brod Kráľov Királyrév	Királyrév	Kráľov Brod	Kráľov Brod	Kráľov Brod
15.	Kossuth	Kosút	Kosút	Košúty-Kosút	Nemeskosút	Košúty	Košúty	Košúty
16.	Mácséd (Kis)	Kis-Mácséd	Kismácséd	Mačad Malý Kis-Mácséd	Kismácséd	Mačad Malý	Malá Mača	Malá Mača
17.	Mácséd (Nagy)	Nagy-Mácséd	Nagymácséd	Mačad Vefký Nagy-Mácséd	Nagymácséd	Mačad Vefký	Vefká Mača	Vefká Mača
18.	Nádszeg	Nádszeg	Nádszeg	Nádszeg	Nádszeg	Nadszeg	Trstice	Trstice
19.	Nebojsza	Nebojsza	Nebojsza	Nebojsa	Nemes-nebojsza	Nebojsa	Nebojsa	Nebojsa
20.	Nýarasd (Tót)	Tós-Nýarasd	Tósnýarasd	Nárašd Jazer-ný Tós-Nýarasd	Tósnýarasd	Nárašd Jazerný	Topoľnica	Topoľnica
21.	Pered	Pered	Pered					
22.	Nyék	Nyék	Nyék	Nekyje Čierne Fekete-Nyék	Feketenyék	Nekyje Čierne	Čierna Voda	Čierna Voda
23.	Szeli (Alsó)	Alsó-Szeli	Alsószeli	Saliby Dolné Alsó-Szeli	Alsószeli	Saliby Dolné	Dolné Saliby	Dolné Saliby

24.	Szeli (Felső)	Felső-Szeli	Felsőszeli	Saliby Hornie Felső-Szeli	Felsőszeli	Saliby Horné	Horné Saliby	Horné Saliby
25.	Szerdahely (Vág)	Vág-szerdahely	Vág-szerdahely	Streda Dolná nad Váhom		Streda Dolná nad Váhom		
26.	Taksony	Taksony	Taksony	Takšony Taksony	Taksonyfalva	Takšon	Matúškovo	Matúškovo
27.	Tallós	Tallós	Tallós	Tallós	Tallós	Tallós	Tomašíkovo	Tomašíkovo
28.	Vága	Vága	Vága	Váhovce Vága	Vága	Váhovce	Váhovce	Váhovce
29.	Vezekény	Vezekény	Vezekény	Vozokany Vezekény	Pozsonyve-zekény	Vozokany	Vozokany	Vozokany
30.	Vízkelet	Vízkelet	Vízkelet	Vízkelet	Vízkelet	Vízkelet	Čierny Brod	Čierny Brod
31.	Zsigárd	Zsigárd	Zsigárd					
32.				Abrahám		Abrahám	Abrahám	
33.				Bél Madar-ský Magyar-Bél	Magyarbél	Bél Madar-ský		
34.				Bél Nemecký Német-Bél	Németbél	Bél Nemecký		
35.				Borša Hrubá Nagy-Borsa	Nagyborsa	Hrubá Borša		
36.				Gest		Gest		
37.				Hasvár Egyházfa	Egyházfa	Hasvár		
38.				Jánovce Jánosháza	Dunajános-háza	Janovce		
39.				Kráľová	Kiráľfa	Kráľová		
40.				Krmeš	Papkörmösd			

3. táblázat. A Vágsellyei járáshoz tartozó települések 1873–1955 között

	1873	1895	1903	1920	1938	1946	1949	1955
1.	Farkasd	Farkasd	Farkasd	Farkasd Farkasd	Vágfarkasd	Farkašd	Vlčany	Vlčany
2.	Hosszúfalu	Hosszúfalu	Hosszúfalu	Dlhé nad Váhom Vág-hosszúfalu	Vág-hosszúfalu	Dlhá nad Váhom	Dlhá nad Váhom	Dlhá nad Váhom
3.	Királyfa	Vág-Királyfa	Vág-ki-ralyfa	Kráľová n/Váhom Vág-Királyfa	Vágkirályfa	Kráľová n/Váhom	Kráľová n/Váhom	Kráľová n/Váhom
4.	Köpcsöd	Köpcsöd	Köpcsöd	Kepežd		Kepežd		
5.	Negyed	Negyed	Negyed	Neded Negved	Negyed	Neded	Neded	Neded
6.	Pata	Patta	Patta	Pata		Pata		
7.	Sélye	Vág-Sellye	Vág-Sellye	Šafa Sellye	Vágsellye	Šafa	Šafa	Šafa
8.	Sempte	Sempte	Sempte	Šintava		Šintava		
9.	Sók (Magyar-)	Magyar-Sók	Magyar-Sók	Sók Sók	Magyarsók	Sók	egyestve Szelőcével	
10.	Soponya	Soponya	Soponya	Šoporňa		Šoporňa		
11.	Szelőce	Szelőce	Szelőce	Selice Szelőce	Szelőce	Selice	Selice	Selice
12.	Szered Újváros							
13.	Tomóc	Tomóc	Tomóc	Tmovec nad Váhom Tomóc	Tomóc	Tmovec nad Váhom	Tmovec nad Váhom	Tmovec nad Váhom
14.	Vecse (Vág-)	Vág-Vecse	Vág-Vecse	Veča Vecse	Vágvecse	Veča	Veča	Veča
15.		Királyi	Felsőkirályi	Kráľová Hornie Királyi		Kráľová Horná	Kráľová	
16.				Diakovce Deáki	Deáki	Diakovce	Diakovce	Diakovce
17.				Pered	Pered	Pered	Tešedíkovo	Tešedíkovo
18.				Žigard	Zsigárd	Žigard	Žiharec	Žiharec

4. táblázat. A Galántai járáshoz tartozó települések 1861-től napjainkig

	Település	Mai státusa	Első írásos emlék	1991-ben melyik járáshoz tartozott
1.	Ábrahám	önálló község	1266	Galánta
2.	Alsó-Csöppöny	1944-ben Szeredhez csatolva	1415	Galánta
3.	Alsóhatár	1960-ig Alsószeli szerves része, azóta önálló község	1960	Galánta
4.	Alsószeli	önálló község	1237	Galánta
5.	Apaj	önálló község	1266	Trnava
6.	Barakony	1961-től Gányhoz tartozott	1337	Galánta
7.	Boldogfa	önálló község	1245	Galánta
8.	Deáki	önálló község	1002	Galánta
9.	Dunaújfalu	1960-ban Nová Dedinka önálló község	1326	Pozsony-vidék
10.	Egyházfa	önálló község	1332	Galánta
11.	Feketenyék	önálló község	1217	Galánta
12.	Felső-Csöppöny	1964-ben Szeredhez csatolva	1431	Galánta
13.	Felsőszeli	önálló község	1237	Galánta
14.	Galánta	város	1237	Galánta
15.	Gány	önálló község	1113	Galánta
16.	Geszt	önálló község	1231	Galánta
17.	Hegy	1943-ban Vízkelethez csatolják	1237	Galánta
18.	Hegysúr	önálló község	1245	Galánta
19.	Hetmény	1786-ban Vágsellyéhez csatolva	1113	Galánta
20.	Hidaskürt	önálló község	1245	Galánta
21.	Hodi	1960-ban Galántához csatolják	1291	Galánta
22.	Hurbánfalva	Nagymagyarból önállósították	1956	Galánta
23.	Jánosháza	önálló község	1792	Galánta
24.	Jóka	önálló község	1237	Galánta
25.	Királyi	önálló község	1113	Nyitra
26.	Királyrév	önálló község	1785	Galánta
27.	Kismácséd	1986-ban Diószeghez csatolták	1326	Galánta
28.	Középső-Csöppöny	1944-ben Szeredhez csatolták	1302	Galánta
29.	Köppöd	önálló község	1113	Galánta
30.	Magyarbél	1949-től Magyarbél	1294	Galánta
31.	Magvarsók	1947-ben Szelőcéhez csatolják	1113	Galánta
32.	Mocsonok	önálló község	1113	Nyitra
33.	Nagyborsa	önálló község	1244	Galánta
34.	Nagyfödemes	önálló község	1221	Galánta
35.	Nagygurab	önálló község	1335	Galánta
36.	Nagymácséd	önálló község	1328	Galánta
37.	Nádszeg	önálló község	1554	Galánta
38.	Negyed	önálló község	1113	Galánta
39.	Nemeskajal	önálló község	1297	Galánta
40.	Nemeskosút	önálló község	1138	Galánta
41.	Nemeskürt	önálló község	1156	Galánta
42.	Nemesnebojsza	1960-ban Galántához csatolják	1439	Galánta
43.	Németbél	1949-től Magyarbél	1337	Galánta

44.	Németdiószeg	1948-tól Diószeg	1505	Galánta
45.	Papkörmőd	1943-ban Szenckirályfához	1346	Galánta
46.	Pata	önálló község	1156	Galánta
47.	Páld	1974-ben Voderadyhoz csatolták	1266	Tmava
48.	Pallóc	1954-től Tósnárasdhoz csatolták	1138	Galánta
49.	Pered	önálló község	1237	Galánta
50.	Pénteksúr	1943-ban Egyházfához csatolták	1481	Galánta
51.	Pusztafödémes	önálló község	1301	Galánta
52.	Pusztakürt	önálló község	1352	Galánta
53.	Réte	önálló község	1258	Galánta
54.	Salgócska	önálló község	1248	Galánta
55.	Sáp	1960-ban Nová Dedinka csatolják	1256	Pozsony vidék
56.	Sempte	önálló község	1074	Galánta
57.	Sopornya	önálló község	1251	Galánta
58.	Štefánikovo – Javorinka	1960-ban Galántához csatolták	1921	Galánta
59.	Švehlovo – Nové Osady	1976-ban Nagyfödémeshez csatolták	1927	Galánta
60.	Szelőce	önálló község	1078	Galánta
61.	Szenc	város	1310	Pozsony vidék
62.	Szenckirályfa	önálló község	1355	Galánta
63.	Szered	város	1313	Galánta
64.	Szered Újváros	1882 után egyesül Szereddal	1598	Galánta
65.	Taksony	önálló község	1138	Galánta
66.	Tallós	önálló község	1646	Galánta
67.	Torony	önálló község	1252	Pozsony vidék
68.	Tósnárasd	önálló község	1307	Galánta
69.	Újhegyőka	1946-tól egyesült Jókával	1553	Galánta
70.	Vága	önálló község	1259	Galánta
71.	Vágfarkasd	önálló község	1113	Galánta
72.	Vághosszúfalu	önálló község	1113	Galánta
73.	Vágkirályfa	önálló község	1252	Galánta
74.	Vágsellye	város	1002	Galánta
75.	Vágszerdahely (Alsószzerdahely)	önálló község	1283	Galánta
76.	Vágtornóc	önálló község	1113	Galánta
77.	Vágvecse	1960-ban Vágsellyéhez csatolták	1113	Galánta
78.	Vezekény	önálló község	1240	Galánta
79.	Szentharasz	1958-ig Sempte része, ma önálló község	1958	Galánta
80.	Vízkelet	önálló község	1223	Galánta
81.	Zonc	önálló község	1252	Pozsony-vidék
82.	Zsigárd	önálló község	1251	Galánta

5. táblázat. A Galántai és a Vágsellyei járás településeinek nemzetiségi összetétele az 1991. és 2001. évi népszámlálás alapján

	Település	Első írásos említés	Kataszter-terület hektárban	1991				2001			
				Lakosság összesen	Ebből szlovák nemzetiségű	Ebből magyar nemzetiségű	Egyéb nemzetiségű	Lakosság összesen	Ebből szlovák nemzetiségű	Ebből magyar nemzetiségű	Egyéb nemzetiségű
1.	Galánta	1 237	3 185	16 978	9 810	6 890	278	16 365	9 877	6 022	466
2.	Ábrahám	1 266	1 578	1 219	1 200		11	1 136	1 115		14
3.	Alsóhatár	1 960	1 388	244	15	229		224	14	209	1
4.	Alsószeli	1 237	1 872	1 845	408	1 429	8	1 922	414	1 500	8
5.	Alsószersdahegy	1 283	1 324	1 286	1 246	17	23	1 304	1 227	15	62
6.	Boldogfa	1 245	401	401	73	320	8	404	99	284	21
7.	Borsa	1 241	585	315	176	134	5	360	239	114	7
8.	Deaki	1 002	2 628	2 170	579	1 564	27	2 187	596	1 564	27
9.	Dioszeg	1 320	3 706	5 874	3 114	2 715	45	6 078	3 614	2 340	124
10.	Egnyáza	1 322	807	479	116	363		458	137	315	6
11.	Feketenyék	1 217	1 214	1 264	64	1 200		1 375	99	1 271	5
12.	Felsőszeli	1 237	3 484	3 089	993	2 137	19	3 134	1 001	2 100	33
13.	Gány	1 113	617	593	551	38	4	632	600	28	4
14.	Geszt	1 231	449	517	510		7	496	487	2	7
15.	Hegysúr	1 245	621	607	102	501	4	634	154	471	9
16.	Hidaskút	1 245	2 516	1 606	151	1 443	12	1 600	177	1 409	14
17.	Hurbánfalva	1 960	541	190	129	59	2	228	179	35	14
18.	Jánosháza	1 792	285	405	216	182	7	448	291	148	9
19.	Jóka	1 237	3 266	3 570	659	2 709	202	3 864	1 086	2 642	136
20.	Királyrét	1 785	2 367	1 191	147	1 036	8	1 187	184	991	12
21.	Koszt	1 136	1 473	1 296	388	896	12	1 447	548	875	24
22.	Nádszeg	1 554	2 027	3 765	164	3 588	13	3 795	180	3 557	58
23.	Nagyfödmes	1 221	4 185	4 149	1 002	3 088	59	4 180	1 164	2 971	45
24.	Nagyjúrab	1 335	2 354	1 277	1 221	51		1 256	1 208	41	7
25.	Nagymácséd	1 326	1 482	2 539	288	2 244	7	2 566	364	2 176	26
26.	Negyed	1 113	3 601	3 217	932	2 159	126	3 177	988	1 982	207
27.	Nemeskajal	1 297	1 309	1 306	249	1 049		1 417	358	1 004	55
28.	Nemeskürt	1 156	805	837	819	2	16	861	848	3	10
29.	Pata	1 156	1 762	2 869	2 848	4	17	3 041	3 005	8	28
30.	Pered	1 237	2 278	3 816	545	3 254	17	3 700	592	3 063	45
31.	Pusztafödmes	1 301	2 454	1 566	1 500	41	25	1 546	1 486	29	31
32.	Pusztakert	1 352	803	616	611	2		603	600	1	2
33.	Réte	1 258	1 767	1 222	598	621	3	1 239	685	546	8
34.	Salgócska	1 248	475	392	388	2	14	433	424	2	7
35.	Sempte	1 074	1 279	1 702	1 682	6		1 687	1 663	4	20
36.	Sókszelőce	1 078	3 836	2 755	565	2 079	111	2 832	1 011	1 682	139

	Település	Első írásos említés	Kataszter-terület hektárban	1991			2001			
				Lakosság összesen	Ebből szlovák nemzetiségű	Ebből magyar nemzetiségű	Lakosság összesen	Ebből szlovák nemzetiségű	Ebből magyar nemzetiségű	Egyéb nemzetiségű
37.	Soponya	1 251	3 122	3 991	3 949	23	4 122	4 058	26	38
38.	Szenckirályfa	1 355	2 065	1 365	1 261	83	1 395	1 313	54	28
39.	Szered	1 313	3 072	16 612	15 979	250	17 406	16 737	229	440
40.	Taksony	1 138	1 402	1 819	612	1 200	1 880	669	1 205	6
41.	Tallós	1 646	2 114	1 463	46	1 398	1 569	137	1 381	51
42.	Tósnágyásd	1 307	1 047	769	291	469	836	369	446	21
43.	Vága	1 259	1 572	2 012	383	1 621	2 021	444	1 558	19
44.	Vágharkasd	1 113	3 976	3 439	733	2 652	3 394	864	2 458	72
45.	Vághosszúfalu	1 113	907	844	173	662	9	895	239	16
46.	Vágkirályfa	1 252	932	1 552	146	1 388	1 531	238	1 273	20
47.	Vágsellye	1 002	4 497	24 776	18 974	5 413	24 564	19 583	4 392	589
48.	Vágtornóc	1 113	3 254	2 453	1 657	756	2 541	1 900	607	34
49.	Vezekény	1 240	1 289	1 036	94	934	8	1 114	180	9
50.	Szentharaszt	1 958	1 070	1 439	1 408	13	1 466	1 442	9	15
51.	Vízkelet	1 223	1 770	1 507	123	1 378	1 524	143	1 374	7
52.	Zsigárd	1 251	1 705	1 600	323	1 265	1 592	372	1 200	20
	Összesen		33 794	66 677	46 152	19 505	67 850	48 688	17 777	1 385

A Galántai járás térképe (1960-1996)

6. táblázat. A Galántai járás településeihez tartozó majorságok, puszták, mal-
mok 1902-ben

Alsószei n.k.	2226	Tósnárasd k.k.	575
Újmajor	61	Kismácséd k.k.	641
Versend tanya	21	Magyardiószeg n.k. – körgyűzőség	2722
Versendi vámház	3	Újhelypuszta	171
Deáki n.k.	2825	Németdiószeg k.k.	737
Gelencepuszta	29	Barakony k.k.	167
Felsőszei n.k.	3211	Gány k.k.	330
Dögösmajor	114	Nagymácséd n.k. – körgyűzőség	1825
Ekecsakla-erdészlak	3	Hegy k.k.	241
Körtvélyespuszta	65	Kosút k.k.	1298
Lénárt-malom	2	Erdőaljamajor	12
Rázga-malom	10	Esterházmajor	10
Szigetmajor	48	Feketemajor	13
Királyrév k.k.	888	Fitykatanya	19
Nádszeg n.k.	2398	Plank-malom	11
Porbókapusza	73	Vízkelet n.k.	1138
Nagyfödemes n.k.	2706	Dunaevemajor	7
Hajmáspusza	9	Szigeti-malom	5
Hamierdő	11	Sziget tanya	4
Kapostyánpuszta	5	Zugói major	14
Lencsehelypuszta	47	Farkasd n.k.	5290
Perezátönypuszta	6	Batonyamajor	13
Szőgyénpuszta	80	Bufamajor	74
Téglaházpuszta	12	Kertész kertmajor	7
Régi vadászlak	12	Negyed n.k.	4187
Pered n.k.	3414	Csöványospusza	9
Pusztafödemes n.k.	1724	Sempte n.k.	1882
Gyurcsimajor	55	Szenharaszt tanya	380
Pórmajor	3	Soponya n.k.	3286
Poroszmajor	10	Kecskerétpusza	19
Rétimajor	167	Kővecsespuszta	185
Szarvasmajor	23	Mesterretpusza	20
Taksony n.k.	1677	Vágsellhe n.k.	3581
Pallócpusza	142	Bilicz-csősház	5
Tallós n.k.	1858	Hetménypuszta	163
Gulyamezőmajor	155	Kilics-csősház	17
Jegényesmajor	25	Sebes-csősház	9
Úrföldpuszta	243	Magyarsók n.k.	2287
Vága n.k.	2115	Szelőce k.k.	1752
Várrétpusza	20	Bábpusza	198
Vágszerdahely n.k.	1308	Kapáraspuszta	8
Vezekény n.k.	945	Köppöd	1185
Tallósi téglaházmajor		Újerdőmajor	11
Zsigárd n.k.	2818	Pata n.k.	1480
Érsekmajor	55	Appelmajor	30
Galánta n.k. – körgyűzőség	2982	Újmajor	115
Garazsdmajor	23	Hosszúfalu n.k.	950
Kóroszegmajor	22	Tornóc n.k.	2484
Külsőmajor	24	Alsómajor	59
Terézmajor	26	Felsőjattópuszta	507
Szeszgyár	41	Máriamajor	49
Hodi k.k.	399	Szarkalás-vadászlak	2
Nebojsza k.k.	460	Újmajor	93
Hidaskürt n.k.	1661	Vágvecse n.k.	1179
Alsórétpusza	18	Angyalkamajor	23
Sórákospusza	10	Kopanicz major	109
Nyék k.k.	673	Vágkirályfa n.k.	1674
Kajal n.k.	1465	Fenekes-csősház	9
Ónypuszta	56		

n.k. = nagyközség k.k. = kisközség

4. A járás városainak településtörténeti vázlata

Annak ellenére, hogy munkánk célját nem a járás településtörténeti fejlődésének bemutatásában jelöltük meg, a négy város esetében mégis kivételhez folyamodunk. Erre azért van szükség, hogy az említett városokról szóló monográfiák áttanulmányozása nélkül is alapvető ismereteket szerezhessen róluk az olvasó.

VÁGSALLYE

Az egyik legrégebbi – Árpád-kori – településünk. A régészeti leletek szerint már a neolitikumban lakott terület volt. Szent István uralkodása s az azt követő évszázadok alatt nyitrai várbirtok, később a pannonhalmi apátság, a Benedek-rend, majd 1637–1773 között a jezsuiták birtokát képezte. Ferdinánd 1536-ban mezőváros – oppidum – rangjára emelte, majd később szabad királyi város lesz. I. Lipót 1692-ben kelt rendelete kezdetben évi két, majd négy vásárt engedélyezett a városban. A vásárokon elsősorban élőjószágot – szarvasmarhát –, de kézműipari termékeket (céhtermékeket) is árusítanak. A kézművesség kezdetei a 16. századra tehetők. Egy 1584-ből származó dokumentumok elsőként a vágssellyei szabók céhét említik, később fegyvergyártók (kard) is találhatóak a városban. Az 1661-es adatok már hét (szabók, csizmadiák, kovácsok, takácsok, szűcsök, vargák, nyergesek) céhről tesznek említést, majd a zsidók kaptak ugyanabban a században letelepülési engedélyt, s ez a kereskedelem fellendülését eredményezi. A város 1850-től járási székhely, a szolgabírói hivatalok központja. Igaz, átmenetileg Vágtornóc is szolgált a járási szolgabírói hivatal központjaként. 1872-től a városban működött a járásbírói hivatal és a telekkönyv. A Csehszlovák Köztársaság idején szintén járási székhely, majd átmenetileg a Galántai járás települése, jelenleg újból járási székhely.

Stratégiai szerepe – Semptével együtt átkelő a Vágon – sok esetben befolyásolta a város és környéke sorsát. A Vita Bohemica, az 1598–1605 között itt működő jezsuita kollégium (Pázmány Péter többször is megfordult a városban, ma a magyar tanítási nyelvű alapiskola viseli a nevét) a város anyagi és nyelvi fejlődését is gazdagította, de a „hadak útja” is volt egyúttal. A tatárok IV. Béla királyt üldözve valószínűleg elpusztították, de megsejnylette a 150 éves török uralmat is annak ellenére, hogy egy ideig náhija (bírói központ) volt.

A sellyei palánkvár 1665-ben épült, s nemcsak a törökellenes harcokban, hanem a magyar nemesi szabadsághozmozgalmakban is fontos szerepet játszott: Thököly, Bocskai, Bethlen és Rákóczi hadai táboroztak Vágssellyén és környékén.

Vágsellye lakossága az etnikai határnak megfelelően alakult. A szláv (szlovák) elem mindig arányosan képviseltette magát. Az 1910-es népszámlálás 91,5%-os magyar jelenlétet állapít meg, az 1930-as 27,4%-os, az 1961-es 12,5%-os, a 2001-es 17,88%-os magyarságarányt mutat.

Egyébként ez a legdinamikusabban fejlődő városaink egyike. Míg 1910-ben csupán 3812 lakosa volt, ma lakosainak száma 24 564. A növekedés több mint hatszoros. Az etnikai határ mentén, de északabbra a bécsi döntéskor elfogadott határtól felépült a Duslo, amely még ma is Szlovákia egyik legnagyobb vegyi üze-me. A Trikota textilgyár is jelentős munkaerőt köt le, nem szólva más üzemek-ről, melyek révén a város felszippantotta a környék lakosságának hatalmas tö-megeit.

GALÁNTA

A város már az újkőkorból (neolitikum) is lakott terület volt. Az Albeus-féle bir-tokösszeírás 1237–1240-ben „villa Galanta” néven említi, melynek birtokosa a pannonthalmi apátság volt. A település egy 1390-ből származó oklevél szerint már az Árpád-korban kőtemplommal rendelkezett. Galántán az első iskolát 1519-ben alapították, s annak vezetője a plébánia papja volt.

A tatárjárás után a települést több nemesi család uralta, végül az Esterhá-zyak birtoka lett, akik a városban – 1570-től Galánta oppidum (mezőváros), a 17. századtól oppidum nobilitare (nemesi mezőváros) – két kastélyt is építettek. A városnak heti két vására volt, majd 1635-ben II. Ferdinánd újabb vásári privi-légiumokat adományozott a városnak.

A város és környéke a hadak járásába esett a török uralom alatt, majd a ma-gyar rendi szabadsághozmozgalmak idején is. Az 1848–49-es szabadságharc utol-só jelentős csatája, az 1849. június 19–21-e között lezajlott peredi–zsigárdi csata sem kerülte el a várost.

A mezőgazdaságon kívül a kézművesség is fokozatosan jelentős szerepet játszott a város lakosságának az életében. Ennek köszönhetően 1725 és 1815 között a csizmadiák, szabók és vargák, majd az egyéb mesterségek közös cé-he jött létre a városban. A 18. század első felében az ide költöző zsidóknak kö-szönhetően – kiváltságaikat Esterházy Ferencnek köszönhatték – a város keres-keدلme és üzleti hálózata is fejlődésnek indult. A 19. század közepén Galánta vasúti góccá fejlődik. 1850 decemberében a Budapest–Párkány–Érsekújvár –Galánta–Pozsony vonalon megindul a vasúti közlekedés, majd a Galánta–Sze-red–Lipótvár vonalon 1883. november 3-án a személyszállítás. A diószegi cukor-gyár és a környékbéli – dögösi, körtvélyesi, porbokai – szesz- és cukorgyár tu-lajdonosa, az Eisler–Szold cég 1907-ben megépítteti a kisvasutat (ponvágli), amely Porbokából vezetett Szigeten, Körtvélyesen, Dögösön, Alsóréten, Takso-nyon, Galántán keresztül Diószegig.

Közben megjegyezhetjük, hogy 1861-től járási székhely, 1892-ben *Galánta és vidéke* címmel megjelentették a város első társadalmi hetilapját, 1913-ban

pedig nemzetközi mezőgazdasági kiállítást rendeztek a városban, bizonyítandó annak kiemelkedő fejlettségi fokát e régióban.

Az első világháborút követő békeszerződések értelmében a város Csehszlovákiához került. Itt jött létre 1925-ben a Hanza Szövetkezeti Áruközpont, amely egész Dél-Szlovákiát ellátta áruval. Polgári iskola alakul a városban, és nyilvános fürdőt építenek. Az első bécsi döntés visszaadja a várost Magyarországnak, és az 1938 novembere és 1945 januárja között határőrvárosként szerepel. A határőrség laktanyája a mai mezőgazdasági szakmunkásképző intézet területén volt. (A fabarakkokat már lebontották.)

A Beneš-dekrétumok alapján 1947-ben Galántáról Magyarországra telepítettek 184 személyt (63 gazdasági egységet), és Magyarországról Galántára 143 személyt (43 gazdasági egységet).

A háborús károk eltávolítása után megkezdődött az újjáépítés. Ez elsősorban az 1960-as területi átszervezéskor következett be, amikor Galánta az új nagy járás központja lett. Kórház, több új lakónegyed és középület épült a városban, sok ezer munkást foglalkoztató ipari létesítmények épültek.

Közben a városhoz csatolták Nemeshodit, Nemesnebojszát, Javorinkát (Štefánikovo) és 1972-től 1990-ig Taksonyt is. Lakosainak száma 1910-ben 3274, 2001-ben 16 365 volt, azaz a növekedése csaknem ötszörös volt.

A város lakosságának nemzetiségi összetétele nagyon ingadozó. Az 1910-es népszámlálási adatok szerint a lakosság 89,5%-át alkotják a magyar nemzetiségűek, 1950-ben (azaz közvetlenül az 1945–1948 közötti jogfosztás után) már csak 4,56%-át, 1961-ben 19,6%-át és 2001-ben 36,8%-át.

Galánta a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 221/1996. számú törvényrendelete alapján 1996. július 24-től újból (továbbra is) járási székhely az újonnan alakult Nagyszombati kerületben.

SZERED

A szlovák–magyar etnikai határ „legszlovákabb” városa, ahol a magyar nemzetiiségű lakosság mindig kisebbségben volt. Az 1910-es népszámlálási adatok 35,3%-os magyar jelenlétet mutattak ki, s az 1920-as adatok szerint is csak 702 magyar nemzetiségű lakos (13,09%) élt a városban, de az 1961-es adatok már csak 0,77%-os, a legújabb – 2001-es – adatok pedig 1,36%-os magyar jelenlétet rögzítenek.

A települést először 1313-ban említik írásos emlékeink Zereth néven. Lakosságát azok a katonák és családtagjaik alkották, akiket a királyok a semptei vízvár őrzésével bíztak meg, amely fontos átkelőhely (rév) volt a Vágon. A mai kutatások szerint a település régebbi eredetű. Határában magyar lovassírokra is bukkantak a régészek. Szereden (Semptén) ágazott el a Via Bohemica Csehország (Brünn) és Lengyelország (Krakkó) felé.

Az elmondottakból kitűnik, hogy a település kezdetben a semptei várbirtokhoz tartozott, majd a Thurzók és Esterházyak birtoka lett. A 16. századi írásos

emlékek a kézművesség kialakulását igazolják, s egy 1642-ből származó privilegium már oppidum nobilitas (nemesi mezőváros) néven emlegeti.

Katonatelepülésként Sempte mellett Szered sem kerülhette el sorsát. A tárokok elől menekülő IV. Béla ezen a réven jutott át Nyugat-Magyarországra, s menekült tovább.

A huszita hadak Boroviki Blasko parancsnok vezetésével 1433-ban Sempténél győzték le Zsigmond hadait, s 1530-ban már a török közelsége tette nehezzé a település lakosainak életét. Természetesen Sempte jelentősége a későbbiek folyamán sem mentesítette a környéket sem a török uralom, sem a magyar szabadságmozgalom idején a harci eseményektől.

A lakosság migrációját szemlélve megállapíthatjuk, hogy a 17. században Uherský Ostok morvaországi településéről a Cseh Testvérek vallási felekezethez tartozó 12 család talált itt menedéket, majd ugyanebben a században földesúri engedéllyel a zsidók is megtelepedtek a városban, s jelentős üzlethálózatot építettek ki.

A levéltári adatok szerint 1900–1914 között Szeredből 47 személy vándorolt ki Amerikába.

A város a századok folyamán jelentős kereskedelmi központtá alakult. 1837–1846 között megépült a Pozsonyt Szereddal összekötő lóvasút, majd egykét évtizeddel később a Galánta–Szered–Lipótvár közötti gőzvasút, a várost érintő Vág folyón pedig hatalmas mennyiségű faanyag jutott el a déli, s onnan gabona az északi területekre, de itt volt a királyi sólerakat is, ahonnan Bécs, a császárváros is kapta a sót.

Az 1845-ben működését megkezdő cukorgyárhoz olyan ipari létesítmények társultak – elsősorban a második világháború után –, mint például a cikóriát feldolgozó üzem, a bort és pezsgőt készítő gyári részleg, a sütöde, majd a hatalmas nikkelkohó, amely a Magyarországról exportált alumíniumot dolgozta fel. A mai napig működik modern vágóhídja.

Műemlékei közt megemlíthetjük az 1781-ben barokk–klasszicista stílusban épült Keresztelő Szent Jánosról elnevezett templomát, a Cukorgyári utcában lévő zsidó temetőt és a Fürdő utcában lévő zsidó fürdőt.

DIÓSZEG

Legfiatalabb városunk. Először az 1828-as adatok adnak hírt városi mivoltáról, de vásári jogokról nem tudunk; a lakosság a szeredi és galántai vásárokat látogatta akár eladni, akár vásárolni akart. A városi rangot csak 1983-ban nyerte el újra a város.

A település első írásos említése 1320-ból származik, Ortvy Tivadar szerint 1252-ből. Ez a kettősség talán azzal magyarázható, hogy a mai település több középkori falut foglal magában. Közülük a legjelentősebb a névadó, Diószeg és később a törökök által elpusztított Dudvágszeg volt.

A település a 14. században a Dudwaghy, majd az Oros családé, s 1647-től a pozsonyi Klarissza-apácák jobbágyfalvaként szerepelt. A 18. században az Erdődyek birtoka, majd az Esterházyaké, s végül a Zichy család szerezte meg.

Csakúgy, mint az első három város esetében, itt is pusztított a történelem vihara – tatár, török, császári katonák –, a tűzvész és a pestis.

A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc leverése után a Habsburgok tudatos telepítéspolitikája eredményeként 1785–1786 között először 46, majd 14 német család vándorolt be Diószeg területére Hessen, Württemberg és Vesztfália vidékéről. Így alakult ki az 1946-ig önálló településként, saját bíróval rendelkező Németdiószeg. Ekkor egyesül Magyardiószeggel Nagydiószeg néven, amelyet 1948-ban Sládkovičovára kereszteltek.

A település lakossága mezőgazdasággal foglalkozott, s főleg a 18. századtól szarvasmarha-, juh- és lótenyésztéssel. Nagyon sokan dolgoztak az 1867. október 20-án beindult cukorgyárban, amely a bécsi Guttmann cég és Kuffner báró tulajdona volt, majd a század végén Kuffner báróé csakúgy, mint az 1912-ben épített Mária-malom is.

Az első világháború után a Galántai járás többi településéhez hasonlóan Diószeg is az új köztársaság, Csehszlovákia része. A csehszlovák katonaság 1919. január 6-án – vasárnap – foglalta el Diósz eget. A visszaemlékezések úgy tudják, hogy a nemzetőrség minden ellenállás nélkül adta le fegyvereit, rendbontás nem történt.

Diószeg is azon céltelepülések közé tartozott, ahová a lakosságcsere értelmében 1947-ben Magyarországról 140 családot telepítettek. A második világháború után a már említett cukorgyáron kívül továbbra is működött az 1912-ben létrehozott magnemesítő állomás, majd az újonnan épült len- és kenderfeldolgozó üzem és természetesen a földműves-szövetkezet.

A városban jelentős kulturális emlékek találhatók: ilyen az 1885-ben átépített reneszánsz kastély (amelyben ma több egyetem kihelyezett munkahelye található), valamint az 1736-ban épített templom, a Kuffner-bárók mauzóleuma és a cukorgyár irodaháza.

Az első iskoláról 1751-ben tesznek említést az okiratok, míg az első óvoda 1907. január 1-jén kezdte meg működését. A Szlovák Liga itt is megépítette – 1928-ban – az ún. jubileumi iskoláját a mácsédi úton.

A várost 1910-ben 3754 lakos lakta, 66,8%-ban magyar nemzetiségű. Ma a lakosság ennek kétszeresét sem éri el. Ma 6078 lakosa van, amelynek 38,5%-a magyar nemzetiségű.

5. A csehszlovák állampolitika nemzetiségi aspektusai (1918–1945)

Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918 őszén a vesztes világháború következtében utódállamaira bomlott. A 19. század végén és a 20. század elején kibontakozó, illetve beérő cseh, szlovák és román nemzeti törekvéseket a magyar vezető politika elutasító magatartása, önző politikai érdekei miatt sem Jászi Oszkárnak, sem Károlyi Mihálynak nem sikerült úgy irányítania, hogy azok nemzeti öntudatukat megnyugtató megoldást találjanak Magyarország keretein belül.

Az első világháborút követő békekonferencia a történelmi gyakorlatnak és tapasztalatoknak megfelelően a győztes nagyhatalmak érdekeit szem előtt tartva újabb érdekszférákra osztotta fel Európát. Ezen az új térképen megváltoztak Magyarország határai is. A történelmi hűség megköveteli, hogy megjegyezzük: a békekonferencia az új országhatárok megállapításakor nem tartotta be az oly sokszor hangoztatott geopolitikai elveket, s elmulasztotta az etnikai határok meghúzásának lehetőségeit is, sőt a népszavazást sem vette számításba, holott más esetekben ettől a gyakorlattól sem vonakodott. A békekonferencián a geopolitikai érvek (stratégiai, katonai, gazdasági elképzelések) bizonyultak a legfontosabbnak, s Wilson amerikai elnöknek a nemzetek önrendelkezési jogáról meghirdetett politikája vereséget szenvedett.

Míg Magyarország területe a békekötések előtt 325 000 km² volt, lakosainak száma elérte a 21 milliót, a békekötések után a területe 92 963 km²-re zsugorodott, lakosainak száma pedig 7 615 000 főre csökkent. A Csehszlovák Köztársasághoz csatolt területek nagysága 61 654 km², a lakosság száma a statisztikai adatok alapján 3,5 millió volt, ebből magyar nemzetiségűnek vallotta magát megközelítően 700 ezer ember.

A szlovákiai magyarság gazdasági ereje az új köztársaságban nem volt számottevő. Magyar kézben lévő ipari létesítményekkel ugyanis csak elvétve találkozhatunk. Csak az élelmiszeripar (főként a malomipar, a szesz- és cukorgyárak) részesedése volt említésre méltó. Ezek színvonala, teljesítőképessége megközelítette az országos átlagot.

A magyarlakta vidék lakosságának zöme mezőgazdasággal foglalkozott. A magyarság volt az egyetlen csehszlovákiai nemzeti kisebbség, melynek számára a mezőgazdaságban az első köztársaság idején növekedett. Míg 1921-ben a magyar lakosság 61,50 százaléka foglalkozott mezőgazdasággal, 1938-ban ez az arány eléri a 65,30 százalékot.

A csehszlovákiai magyarság zöme tehát a mezőgazdaságból élt, de a velük szembeni diszkrimináció már az 1919. évi 215. számú ún. lefoglalási törvény

kivitelezésében is megmutatkozott. Ez a törvényrendelet a földreform végrehajtásának egyik eszköze volt.

Az egész köztársaság területén 4 millió hektár mezőgazdasági területet foglaltak le a földreform céljaira, azaz az egész mezőgazdasági földterületnek a 29 százalékát. Dél-Szlovákiában, a magyarlakta területeken, 350 ezer hektár volt a földreform céljaira szánt terület nagysága. Ebből az itt élő magyarság csak 20-21 százalékát kapta, a többi 30–80 százalékot a cseh és szlovák telepesek (legionisták), akiket azért telepítettek a magyarlakta területekre, hogy gyorsítsák a mesterséges asszimilációt, s védjék meg a dél-szlovákiai szlovákságot mint nemzeti kisebbséget a magyar revíziós törekvésektől. A mesterséges asszimiláció egyik leghatékonyabb módja a gazdasági elnyomás, illetve annak egyik formája, az előnynyújtás volt, a nemzetiség feladásáért juttatott ellenszolgáltatás.

Az állami szférában foglalkoztatott magyarok száma viszont nem érte el a hazai átlagot. A magyarság az ország lakosságának 5,7 százalékát alkotta, az állami szolgálatban levők részaránya pedig a következő volt:

7. táblázat. A szlovákiai magyar lakosság foglalkoztatottsága az állami szektor néhány ágazatában

	1921-es év (%)	1930-as év (%)
vasút	1,98	1,02
posta	0,36	0,18
bíróság	1,88	0,87
iskolaügy	1,20	0,90

A banktörvények elfogadásával és végrehajtásával a magyar bankok és takarékpénztárak száma a korábban működők egynegyedére csökkent. Dél-Szlovákia magyarlakta területein 1918-ban 39 bank tevékenykedett, számuk 1938-ra 7-re apadt.

Az iparban, a mezőgazdaságban és a más ágazatokban tapasztalt visszaesés ellenére bizonyos területen erősödött a magyar gazdasági élet. Ez pedig a szövetkezeti mozgalom volt, amelynek kezdetben nem nagy jelentőséget tulajdonítottak.

A történelmi Magyarországon a Hangya szövetkezeti mozgalom vállalta fel a falvak áruellátását, hitel- és egyéb szövetkezetek létrehozását, a gazdaközösség összefogását. A határrendezés nyomán a magyarlakta területek jóformán áruellátás nélkül maradtak, mert sem a zsolnai, sem a kassai szövetkezeti központok érdekképviselője erre az országrészre nem terjedt ki. Ugyan az 1919. évi 210. számú törvényrendelet Pozsony székhellyel újabb szövetkezeti központot hozott létre, ám ez még 1924-ben sem kapcsolta be vonzáskörzetébe, kereskedelmi és gazdasági körfogásába a magyarlakta falvakat.

Szükséges volt tehát ezen a területen egy új szövetkezeti központ létrehozása és a régi mozgalom újjáélesztése. Hosszú tárgyalások, gyakorlati próbálkozások eredményeként 1925. június 18-án megalakult Galántán a Hanza Szövet-

kezeti Áruközpont, amely rövid idő alatt Csehszlovákia egyik legtükrösebb, leggazdagabb szövetkezeti központjává vált.

A harmincas években a polgári demokráciák tétovázó politikája a fasizmus kibontakozását, majd térhódítását eredményezte. A német sikereken felbuzdulva az akkori magyar kormány egyes vezetői határkiigazításokat kezdeményeztek, egyelőre békés eszközökkel. Az egyik megoldandó probléma Csallóköz autonómiája volt, amelyet annak idején T. G. Masaryk köztársasági elnök is felvetett a Károlyi Mihállyal folytatott tárgyalásai során.

A magyar fél azonban ekkor már ezzel nem elégedett meg, mert célja a határok néprajzi (etnikai) alapokon történő kijelölése volt. A magyar határkiigazító bizottságot Teleki Pál, a csehszlovák bizottságot Jozef Tiso vezette. A hivatalos tárgyalások 1938. október 9-én, tehát a müncheni döntés után kezdődtek. A magyar igény 14 453 km² dél-szlovákiai terület volt, amelyen 1 091 000 lakos élt, ebből 78%-a magyar nemzetiségű. A csehszlovák fél javaslata ezzel szemben 1800 km² terület volt 121 ezer lakossal.

Mivel a magyar és csehszlovák fél nem tudott közös nevezőre jutni, ezért a két érdekelt nagyhatalom külügyminisztere, a német Ribbentrop és az olasz Ciano gróf határozott a területi követelések végső nagyságáról 1938. november 2-án az ún. első bécsi döntéskor, melynek értelmében 12 109 km² területet csatoltak Magyarországhoz 869 ezer lakossal (ezek 86,5 százaléka volt magyar nemzetiségű). Az angol és francia fél a müncheni tárgyalások során engedte át ezt a jogot Németországnak és Olaszországnak.

A magyar hadsereg 1938 november első felében vonult be a kijelölt, visszadott területekre, a Galántai járás területére 1938. november 9–11-e között. Galánta jelentős határváros lett viszonylag erős határőrséggel, s megmaradt továbbra is közigazgatási központnak (a már említett falvak, városok tartoztak vonzáskörzetébe).

6. Gazdasági-társadalmi tényezők az asszimiláció szolgálatában (1918–1948)

Janics Kálmán az *Elkésett tudnivalók Trianonról* című írásában kifejti, hogy bár a magyar politikusok 1916–1917-ben szembesültek az ország területén élő nemzetiségek nem titkolt és viszonylag erős, szervezett önállósulási törekvéseivel, amelyek élvezték az antant támogatását, 1918-ban elképzelhetetlennek tartották az ezeréves kötelékek megszűnését, a kötelékekből való kilépésnek még a lehetőségét is. A győztesek oldalán felvonuló Prága a mai szlovákiai területek megszállására 1918. október 28-a után nem rendelkezett sem kellő fegyveres erővel, sem pénzzel, hadianyaggal, katonai felderítése nem volt, sőt a felderítéshez szükséges térképek sem álltak a francia és olasz tisztek irányította cseh légiók rendelkezésére.

Szlovákia cseh megszállása tehát lényegében ösztönös volt, s nélkülözött minden hadászati előkészületet és főleg stratégiát. A mai Szlovákia területének megszállását Holics térségében egy kis katonai csoport kezdte meg 1918. november 1-jén A. Ripka főhadnagy vezetésével (százhusz katona és tizenegy tiszt). Decemberben Nyitra, majd később Kassa megszállására került sor. Pozsony 1919. január 1-jén került a megszálló csapatok kezére oly módon, hogy a pozsonyi magisztrátus rendfenntartó erőként ünnepelte és üdvözölte a megszálló csapatokat, megfélékezendő a rablásokat, a fosztogatásokat és egyéb atrocitásokat.⁷

A magyar kormány, amely ebben az időben még viszonylag nagyszámú reguláris hadsereggel rendelkezett, ellenlépéseket nem tett. Károlyi kormánya tudomásul vette az eseményeket, s talán arra számított, hogy a párizsi békekonferencia nagyhatalmi döntései korrigálják ezeket az ún. túlkapásokat. Csak három-négy hónappal később, a magyar Tanácsköztársaság csapatai indítanak támadást a cseh légiók ellen, amikor azok a kijelölt demarkációs vonaltól jócskán délre eső területeket terveztek elfoglalni, gondolván, hogy ehhez megkapják a győztes hatalmak utólagos jóváhagyását.

A Galántai járás 1919 januárjában került csehszlovák megszállás alá. A járás egyes települései jóval határozottabban léptek fel a légiók ellen, mint az „öszirózsás kormány”. A nemzetőrök nem vesztették el a fejüket, s a rendfenntartáson kívül esküjükhöz is hűek maradtak.⁸

A légiók a járást északról és északkeletről, tehát Pozsony és Nyitra térségéből közelítették meg. Felsőszelitz az elsők között, 1919. január 7-én szállták meg. Vágán, Pereden, Tornócon, Vágfarkasdon, Nagymácsédon csatározásokra, lövöldözésekre került sor. Halottak és sebesültek a megszállás kísérő jelenségei voltak. A járás területén a magyar katonaság december 16-án éppen Nagy-

mácséd térségében ütközött meg a megszálló csapatokkal, majd januárban Nagymácséd lakosai vívták harcukat a csehszlovák katonasággal. A krónikák megőrizték a vezetők, sőt a halottak neveit is, s azt is, hogy a vágaiak csak január végén tették le a fegyvert, amikor már az egész járást megszállták az új hatalom csapatai, amikor a járás teljesen a csehszlovák katonaság ellenőrzése alá került.⁹

Annak ellenére, hogy az újonnan alakult csehszlovák állam magára vállalta a párizsi nemzetközi békekonferencia, majd a Népszövetség nemzeti kisebbségek jogait biztosító határozatait, már a kormány első rendeleteiből kihámozható a pánszláv eszme továbbvitele mint stratégia, végső cél s a gazdasági intézkedések egész sorozata mint eszköz, taktika, amellyel az asszimiláció fokozatosan megvalósítható.

Gazdasági téren tehát a csehszlovák állam egyik legfontosabb feladata a földreform megvalósítása volt, melyet Beneš a következőképpen indokolt: „Elégtételt kell vennünk a fehérhegyi csata után elkövetett gonosztettekért, minden idegen földbirtokost el kell kergetnünk a földekről. Bosszút kell állnunk.”

Az 1919. április 16-án elfogadott ún. lefoglalási (kisajátítási) törvény értelmében a köztársaság területén négymillió hektár földterületet (szántó- és erdőterület) foglaltak le a földreform céljaira, tehát az összterületek 29 százalékát. A huszonhárom magyarlakta dél-szlovákiai járásban 325 ezer hektár mezőgazdasági területet sajátítottak ki.

A kisajátított földterületek 78-80 százalékát a belső telepítések elveinek megfelelően a cseh és a szlovák vagy egyéb szláv telepesek kapták azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a dél-szlovákiai magyarlakta területek etnikai jellegét megváltoztassák. Néhány év alatt 2054 telepesbirtokot létesítettek Szlovákiában 22 473 hektár területtel. Itt tehát elsősorban belső kolonizációról volt szó, hiszen a földterületek zömét cseh és szlovák telepesek – vagy ahogyan a Galántai járásban is nevezték őket: kolonisták vagy legionisták – kapták. Természetesen a telepesek között a Balkánról visszatelepültekkel is találkozhatunk. Ezeket jugoszlávoknak könyvelte el a köztudat – ők jugoszláviai repatriáltak, visszatelepültek voltak.

A magyar nemzetiségű szegényparasztság a lefoglalt, kisajátított mezőgazdasági területek alig 20-21 százalékát kapta. Csak az első húsz év alatt 22 falu nagyságú település és több kisebb település jött létre csupán a Csallóközben, a vidék szlovák jellegének kidomborítására. A telepes férfiak katonai alakulatokat képeztek, ún. parasztlövasságot, s fegyverviselési engedéllyel rendelkeztek. Igazi legionisták voltak.¹⁰ A csehszlovák földreformot Szarka László egyik munkájában a „magyarokon elkövetett súlyosabb sérelemnek nevezi”. Szerinte a magyar nemzetiségű földbirtokosok kezében az előző tulajdonuk alig 20 százaléka maradt, s a kiosztott földekből a magyarság mindössze 7,4 százaléka részesült.¹¹

A csehszlovák állam erőszakos asszimilációs törekvéseit az alábbi statisztikai adatok is alátámasztják: a magyarlakta területeken az 50 ezer új földbirtok-

kosból 8245 (16,5%) volt magyar nemzetiségű, a 2000 telepesbirtok közül 677 (9,6%), az 50 holdnál nagyobb 328 ún. maradékbirtokból pedig csupán 16 (4%) került magyar kézbe.

Természetesen az ún. lefoglalási törvényt fontos végrehajtó rendeletek, törvények követték, mintegy tökéletesítendő a módszereket, amelyekkel a kitűzött cél elérhetővé vált. Ilyen volt például az ún. Állami Földhivatalról szóló törvény vagy az 1920. június 30-án kelt 81/1920. számú ún. kiutalási törvény.

Szlovákiában a törvények gyakorlati végrehajására megalakult az ún. Szlovákiai Települési Szövetkezet (Kolonizačné družstvo pre Slovensko), melynek elnöke, Ivan Daxner az intézmény célját a következőkben határozta meg: „Így aztán egy emberöltő alatt minden erőszak nélkül el lehet majd szlovákosítani a magyar falut, és megbízható bástyává változtatni azt az államunk határán.” Úgy is fogalmazhatunk, hogy a földreformot a csehszlovák állam közbeeső és végrehajtó szervezetek felépítésével, valamint ezek segítségével a belső kolonizálás gyakorlati eszközeként érvényesítette.

Tényként könyvelhetjük el, hogy az állam a földreform céljaira lefoglalta mindazokat a nagybirtokokat, amelyek 150 hektár mezőgazdasági, illetve vegyes művelési területnél nagyobbak voltak. Ezek egy részét államosították, egy részét a földhivatal vette kezelésbe, a többi részét tulajdoni juttatásként kiosztották.

A telepesfalvak lakossága államilag előirányzott kedvezményben részesült: pénzbeni és természetbeni támogatást is kapott. Nagyon előnyös, harmachárom évre szóló kedvező kamatú hitelben részesültek lakások, gazdasági épületek építésére. Azt is tényként könyvelhetjük el, hogy a magyarok negyedannyi földhöz jutottak, mint amennyi a számarányukhoz képest megillette őket.

A Galánati járásban 17 152 kataszteri holdat, a volt Vágsellyei járásban 4777 kataszteri hold mezőgazdasági földterületet osztottak ki a kisajátított területekből. (A Galántai és a Vágsellyei járás alatt ebben az esetben és a munka folyamán később is az 1960-as közigazgatási törvény előtti területi felosztásra gondolunk. Az 1960–1996 közötti években pedig az 1960-as közigazgatási törvény által létrehozott nagy járásra.) A földreform során 15 telepes család került Tornócra, 1926-ban 12 morva és szlovák telepes kapott földbirtokot és építési kedvezményeket a Galánta melletti ónyi pusztán. A hodi Esterházy nagybirtokot a földreform során özv. Mađarič Vera cseh birtokos és gyáros vette meg. Nagyfödémesen 2080 magyar hold szántót és 500 magyar hold erdőt osztottak ki a telepesek között (Nová Osada). Nebojszán a földreform során a kastély melletti parkot Salczer szeredi állatorvos vásárolta meg, aki a régi park helyén kertészetet rendezett be. A gyümölcsös még ma is megvan, ám eléggé elhanyagolt állapotban.

Tallóson a földreform következtében a csehszlovák hatóságok a község kataszteréhez tartozó Úrföld pusztát (1200 kat. hold mezőgazdasági terület) Jugoszláviából visszatért telepesek között osztották ki. Taksonyban 1921-ben 546 kat. hold szántót 45 Trencsén megyei szlováknak, 1924–1927 között pedig 195 kat. hold szántóterületet Jugoszláviából érkezett telepeseknek mértek ki.

Vízkelet község határából 350 kat. hold földterületet hasítottak ki az első földreform idején, a 13 Vág menti község kolonizációjának keretében 1921-ben a taksonyi, a vízkeleti, a kosúti és a galántai kataszterhez tartozó Kórószegmajor és Feketepusztá felparcellázott területén Javorník területéről 45 család alapított új települést Štefánikovo néven.

A földreform kapcsán még megjegyezhetjük, hogy a Galántai járás területén kisajátítás alá esett Esterházy Károly 552 kat. hold birtoka Ábrahám község kataszterében, Esterházy Veronika 2541 kat. hold birtoka Taksony, Hidaskürt, Hodi kataszterében, a már említett tallósi 8650 kat. hold, amely Ceresetto Esterházy Mária birtoka volt, szintén a kisajátítás és felparcellázás sorsára jutott.¹²

A csehszlovák állam egyéb, az asszimilációt szorgalmazó és gyorsító gazdasági intézkedései közül érdemes talán megemlíteni a szövetkezetekről szóló törvényt is, amely „Az 1919. április 15-én kelt 210. számú törvény a Slovenskó területén létező szövetkezetek viszonyainak rendezése tárgyában” címmel került a törvénytárba. Az idézett törvény 2. paragrafusa kimondja: „A Slovenskó területén létező szövetkezetek, amelyek az 1898. évi XXIII. magyar törvénycikk alapján alakultak, amennyiben tagjai az Országos Központi Szövetkezeteknek Budapesten, kötelesek 1919. július vége előtt tagságukat közgyűlési határozattal fölmondani.” A 4. paragrafus pedig így folytatja: „A Slovenskó területén létező semmiféle szövetkezet nem lehet tagja más szövetkezeti központnak, csak a pozsonyi központi szövetkezet engedélyével.”

A törvényrendelet elsősorban Dél-Szlovákia szövetkezeti mozgalmának ártott. A rendelet érvényesítése következtében Dél-Szlovákiában felbomlott az egyensúly a kínálat és kereslet között, nagy problémát okozott az áruk értékesítése, még nagyobb a dél-szlovákiai fogyasztási szövetkezetek áruval való ellátása.

Ezen áldatlan helyzetnek a feloldására jött létre 1925 júliusában a galántai székhelyű Hanza Szövetkezeti Áruközpont, amely a későbbiek folyamán 221 szövetkezetet látott el áruval, illetve vásárolta fel ezek fölös termékeit.

Az elemzett korszak gazdasági intézkedéseinek az volt a célja, hogy Dél-Szlovákiában szétverjék a kialakult és működő gazdasági szerkezetet, hiszen mindent újra lehet szervezni egy előre meghatározott elképzelés alapján. A lényeg az volt, hogy a romokban heverő gazdaság ne maradjon magyar kézben, hanem szlovák vagy cseh kézbe kerüljön.

Itt még azt is meg kell említenünk, hogy a hivatalos kolonizáció keretében 1929-ig az országban 51 kolónia létesült 1319 gazdasággal, 21 642 hektár egyéni és 2848 hektár közösségi tulajdonban levő földdel. Ez a szám 1934-ben a következőképp alakult: 55 kolónia, 2002 gazdaság és 24 175 hektár mezőgazdasági földterület.¹³

Mindezt alátámaszthatjuk a Slovenská liga tevékenységének vázlatos ismertetésével is.

A szlovák szakemberek véleménye szerint az államfordulat utáni Szlovákia – a megalakult Csehszlovákián belül – egyik legégetőbb problémája a szlovák ta-

nítási nyelvű iskolák és a szlovák tanítók nagy hiánya volt. Az iskolaügyben uralkodó szellemiséget is meg kellett szüntetni, hiszen az 1907-es Apponyi-féle iskolatörvény 27. fejezete kimondta, hogy „a népiskola feladata úgy megtanítani a nem magyar nemzetiségű tanulókkal a magyar nyelvet már a negyedik évfolyam végére, hogy azok szóban és írásban folyékonyan tudják magukat kifejezni”. Ezt a magyarosítási irányt vissza kellett fordítani.

A Slovenská ligáról írt tanulmányában Róbert Letz külön fejezetet szentel a nyelvileg vegyes területeken működő kisebbségi (szlovák) iskolahálózat helyzetének. E célok megvalósítására jött létre – cseh mintára (ústřední matice školská) – a Slovenská liga, amelynek első alapszabályzatát 1920-ban fogadta el a közgyűlés. A liga alapszabályzata második fejezetének 3e) paragrafusa a következőképpen határozza meg a nyelvileg vegyes területeken a Slovenská liga legsürgősebb és legfontosabb oktatási feladatait: „Segíteni az iskolaalapítással a szlovák nemzetnek.”¹⁴

A Slovenská liga képviselői egyúttal bírálták a kormányt is, mivel a dél-szlovákiai szlovák iskolaügyet előmozdítani hivatott 189/1930. számú törvényt ugyan a Nemzetgyűlés elfogadta, de azt 1938 novemberéig Szlovákia területén nem érvényesítette. A Slovenská liga életében 1921. május 5-e jelentett előre lépést. A pozsonyi városi közigazgatás első számú körzetének iskolaügyi főosztálya hozzájárult ugyanis a Školská matica Slovenskej ligy nevű szervezet működéséhez. Tevékenységük első és hathatós lépéseként Pozsonyban plakátokat ragasztottak ki a középületekre és a lakóházak bejáratára, rölapokat juttattak el a főváros azon lakosainak, akiknek iskoláskorú gyermekeik voltak, majd házról házra járva győzködtek a szülőket, hogy gyermekeiket adják szlovák iskolába. „A szlovák gyermek szlovák iskolába!” – hirdették. Felhívással fordultak a módosabb hazai és külföldi szlováksághoz, hogy anyagilag és erkölcsileg támogassák a kisebbségi szlovák oktatásügyet Dél-Szlovákiában: az iskolák építését, ill. üzemeltetését.

Az első kisebbségi iskolaépületet 1923. december 16-án Éberhardon adták át rendeltetésének. Ez a település a szlovákság politikai vezetői által hírhedtnek nyilvánított törvények szerzőjének, Apponyi Albertnak volt a birtoka. Ez a kezdeményezés tehát egyszerre volt üzenet és jelkép értékű. Az iskolát I. Gessay amerikai szlovák származású állampolgár építtette és patronálta az évek folyamán.

A Slovenská liga az iskolák építésekor azokat a kérelmeket ítélte fontosnak, amelyeket a dél-szlovákiai szlovák nemzetiségű öslakosok juttattak el a ligának, de leginkább a kolonisták kérelmeit, akik az első csehszlovák földreform megvalósítása céljából, a belső telepítések előre meghatározott elvei, mondhatni törvényei alapján – küldetést teljesítve – jöttek Dél-Szlovákiába.

A Slovenská liga 1925. szeptember 6-án Galántán nagyszabású nagygyűlést szervezett, melynek a résztvevői a csehszlovák államtól követelték a dél-szlovákiai szlovák kisebbség számára az iskolahálózat kiépítését.

A Slovenská liga kitartó munkájának köszönhetően 1925. október 3-án Komáromban megnyitja első kisebbségi, tehát szlovák tanítási nyelvű polgári isko-

láját. A cél: északról dél felé fokozatosan és türelmesen lenyomni az etnikai, nyelvi határt, majd a kolonisták telepítésével megtörni a kompakt magyar településszerkezetet.

Dél-Szlovákiában a Slovenská liga 1926. októberében 33 szlovák kisebbségi iskolát nyitott 46 osztállyal, egy-egy osztályban átlag 45 gyermekkel. A következő tanévben újabb 21 iskola nyílt a nyelvileg vegyes területek szlovák gyermekei számára.

A liga elképzelései szerint az új iskolák építésének költségeit nyilvános gyűjtésekből, bankok, helyi önkormányzatok, megyék, valamint az oktatásügyi és népművelési minisztérium adományaiból, illetve a legális költségvetésből kell finanszírozni. A Slovenská liga ki is harcolta az állami támogatást, amely a továbbiakban legálisan szerepelt a kormány és szakminisztériumok költségvetésében.

A szervezet működésének tizedik évfordulóján, 1930-ban újabb 30 iskolával gyarapodott a dél-szlovákiai kisebbségi szlovák iskolahálózat. Ezek voltak az ún. jubiláns iskolák (jubilejně školy). A liga ugyan nyíltan hirdette, hogy sem a magyar, sem a német ifjúságot elszlovákosítani nem akarja, de mottóját – „a szlovák gyermek a szlovák iskolába!” – mindenképpen érvényesíteni akarta. Az első bécsi döntéskor – 1938 novemberében – Dél-Szlovákiában 277 szlovák kisebbségi iskola működött, s a kialakított hagyományaik szerint minden év novemberében megtartották az ún. szlovák iskolák hetét. A liga hivatalosan 1945-ben befejezte működését. Szerepét az állam vette át.

Ezek a történések mintegy előjátékát képezték az 1945 utáni eseményeknek. A Slovenská liga tevékenysége egyértelművé teszi számunkra azt, hogy a mesterséges asszimiláció tudatos, tervszerű stratégia szerint valósult meg.¹⁵

A második világháború befejezése után a bécsi döntést a győztes nagyhatalmak annullálták. Mind a két csehszlovák emigráció (a londoni és a moszkvai) megegyezett abban, hogy a feújított Csehszlovákiának teljesen szláv jellegűnek kell lennie. A moszkvai emigráció erőteljesebben szorgalmazta a magyarság kitelepítését, mint London. Csupán Šmidke volt az, aki egyik Moszkvába küldött levelében pozitívan értékelte a dél-szlovákiai magyarságot: „Azt el lehet mondani, hogy a magyarok, eltérően a németektől, rendszeren viselkedtek Szlovákiában, többségükben demokraták, és sok a baloldali tájékozódású”. A későbbiek folyamán erről a megállapításról valahogy ő is megfeledkezett. (Leghatározottabban talán a csehszlovák szociáldemokraták elleneztek a németek és a magyarok kitelepítését.)

A csehszlovák politikusok nem szerettek volna olyan nemzetiségi összetételű államot irányítani, ahol az államalkotó szláv elem, mint például az első világháború után a szlovákság, lélekszámban kisebb legyen, mint valamelyik nemzeti kisebbség (német). Valószínűleg ez a tény kényszerítette Edvard Beneš a csehszlovakizmus eszméjének felújításához.

A potsdami konferencián a győztes nagyhatalmak támogatták a németek kitelepítését szorgalmazó csehszlovák kérelmeket, ugyanakkor elutasították a magyarok eltávolítását Csehszlovákiából. Ebben a kérdésben a későbbiek fo-

lyamán is hajthatatlannak bizonyultak, kivéve a Szovjetuniót, hiszen ez a politikai gyakorlat nem volt idegen Sztálin nemzetiségi politikájától.

A második világháborút követő párizsi konferencián a győztes nagyhatalmak nem hoztak létre sem politikai, sem jogi garanciákat a nemzeti kisebbségek védelmére. A csehszlovák politikai körök, látva a nagyhatalmak hajthatatlanságát, saját kezükbe vették a magyarkérdés megoldását. Először a politikai és a gazdasági intézkedések egész sorával sújtották a Csehszlovák Köztársaság területén élő magyarságot.

A magyarság 1945. augusztus 1-jétől, a köztársasági elnök 33. számú dekrétuma értelmében hontalanná vált, elvesztette csehszlovák állampolgárságát. Az 1945. október 25-i államosítási dekrétum a magyarság vagyonának teljes elkobzását eredményezte, az 1946. április 10-én kelt 83. számú dekrétum pedig megfosztotta az itt élő magyarságot még a munkavállalás lehetőségétől is.

Mindezek a dekrétumok nem elégítették ki a kormányzatot. A Kassai Kormányprogram értelmében a magyarok lakta területeken nem alakultak meg a nemzeti bizottságok. Beneš elnök 1944. december 4-én Londonban kiadott rendeletében az államigazgatási szervek feladatául adta: „Az államilag megbízhatatlan községek és járások élére biztosok (komisszárok) vagy igazgatói bizottságok lesznek kinevezve, amelyekhez helyi viszonyok szerint csatlakozhatnak az államilag megbízható lakosság megbízottjai.”

A Beneš-dekrétumokból összeállt a tisztán szláv állam kiépítése lehetőségének három ismert módszere, természetesen a kollektív felelősségre vonás szellemében.

Az első módszer a lakosságcsere volt. A magyar kormány nemzetközi nyomásra 1946. február 27-én aláírta a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményt. Maga a lakosságcsere 1947. április 12-től 1949 januárjáig tartott, melynek keretén belül 74 ezer magyart telepítettek át Szlovákiából Magyarországra, illetve ugyanennyi szlovák nemzetiségű személyt Magyarországról Szlovákiába.

A második módszer a belső telepítés egyik formája, az ún. deportálás volt, amely 1946. november 19-től 1947. február 25-ig tartott. Ennek keretében a kitelepített németek helyére munkaerő-toborzás címén mintegy 44 ezer szlovákiai magyart deportáltak. Az intézkedések nem sok sikerrel jártak, mert az erőszakosan elhurcolt magyarok zöme fokozatosan visszaszökött, bonyolítva ezzel a szlovák hivatalok helyzetét, melyek a Csehszlovákia területére deportáltak házába szlovákiai vagy külföldről hazatért szlovákokat telepítettek.

A harmadik módszer az 1946. június 17-én megkezdett ún. reszlovakizáció volt. A magyarok közül az, aki legalább egy szlovák öst fel tudott mutatni, „viszszatérhetett” az anyanemzet kebelébe. Ez gazdasági előnyökkel is járt, mert miután a „megtérők” visszakapták állampolgárságukat, visszakapták földjeiket, vagyonukat is, sőt munkát is vállalhattak.

Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után a csehszlovákiai magyarság fokozatosan visszanyerte állampolgárságát. A formálódó politikai hatalomnak szüksége volt a magyarságra; ezt a belső konszolidáció lehetősége és a külső nyomásként egyre kibontakozó ún. hidegháború kényszerítette a hatalomra.

Gyöngyör József enyhülésnek nevezte az 1948. május 9-én elfogadott alkotmányt követő időszakot.¹⁶ Szarka László pedig a cseh vezetés nagyvonalúságaként értékeli az ún. májusi alkotmány megjelenését követő politikai lépéseket. Az „enyhülés” azonban korántsem volt folyamatos.¹⁷

Az 1948. július 11-i A-311/16-II/3-1948 számú belügyi megbízotti hirdetmény, amelyet dr. Okáli belügyi megbízott írt alá, 720 magyarlakta dél-szlovákiai település nevét változtatta meg.

A csehszlovákiai magyarság helyzetének javulása az 1948. október 21-i 245. számú törvénnyel kezdődött. Bizonyos kivételekkel ugyan, de a köztársaság területén maradt magyarság visszakapta állampolgárságát. Beindult a magyar sajtótermékek, könyvek kiadása, megalakult a Csemadok; s kezdetben ugyan tagozatos, majd önálló formában beindult a magyar tanítási nyelvű oktatás.

Külön említést érdemel az 1952. június 17-i kormányhatározat, amely lehetővé tette, hogy a nemzetiségek egyenjogúsága gyorsabb ütemben valósulhasson meg. Az anyanyelv használatát azonban semmiféle jogi norma nem szabályozta. Megoldatlan maradt a helységnevek magyar nyelvű használata is.

Az 1968-as esztendő a csehszlovákiai magyarság számára nagyon is Janus-arcú volt. Egyrészt az ún. emberarcú szocializmusért, a demokratizálódásért vívott küzdelmet, harcot jelentette, másrészt pedig a nagyfokú nacionalizmust, a Matica slovenská dél-szlovákiai aktivizálódását, amelynek céljait a bazini 38-ak fogalmazták meg. A cél: külön szlovák (a magyarországról áttelepültek) és külön magyar nemzetiségű falvak létrehozása, a lakosság átköltöztetése, vagyonaiból való kiforgatása volt, olyan zengzetes jelszavak mellett, mint: *Na Slovensku po slovensky!*, *Mađari za Dunaj!*

Az ország alaptörvényét, az alkotmányt először 1960-ban módosították. Az I. cikkelye szerint a Csehszlovák Szocialista Köztársaság két egyenjogú testvér-nemzetnek, a csehnek és szlováknak az egységes állama, de az alkotmány 25. cikkelye alapján az államnak gondoskodni kell a magyar, az ukrán és a lengyel nemzetiségű polgárok anyanyelvi oktatásának és kulturális fejlődésének feltételeiről és eszközeiről.

Az 1968. október 27-i nemzetiségi alkotmánytörvény minden hiányossága ellenére is mérföldkő a magyar nemzeti kisebbség életében.

A második világháború után a Csehszlovákiához visszakerült magyarság éretlenül szemlélte és tűrte az őt ért atrocitásokat. S bár az első köztársaság sem ölelte keblére a nemzeti kisebbségeket, az 1945–1948 közötti időszak intézkedései, rendeletei a teljes magyartalanítás jegyében születtek.

Maga Gustáv Husák a következőképpen fogalmazott: „A magyaroknak tudomásul kell venniük, hogy semmiféle területet nem engedtünk át, s erről még beszélni sem fogunk. A szlovák földműves és munkás, aki évszázadokon át ki volt szorítva a gazdag déli földekről, és fel volt űzve az északi vidékre, újra meg kell, hogy kapja az ősi szlovák területeket.”¹⁸

Karel Kaplan cseh történész szerint „a müncheni egyezmény jóvátételi részét a csehek és a szlovákok nemzetállamának megteremtése képezte, ame-

lyet a nemzeti kisebbségek likvidálása, megsemmisítése – kitelepítés és elnemzetietlenítés – révén kívántak megvalósítani”.¹⁹ A helyzet furcsaságát az jelentette, hogy a „csehszlovák politika az ország lakosságának egyharmadát, csaknem négymillió lakost szándékozott kitelepíteni. Minden más megoldást elutasított.”²⁰ S ami még ennél is furcsább: ebbe a négymilliónyi tömegbe szláv elem is besoroltatott, hiszen a lengyel kisebbség kitelepítése is napirenden volt.

Az ország akkori vezetőinek a szlovákiai magyarság iránt érzett mély ellenszenvét az alsóbb szintű adminisztratív-közigazgatási egységekben is érvényesíteni akarta. A Galántai járásban már 1945. június 11-én történt erre utaló intézkedés. A járási katonai helyőrség parancsnoka „A magyar és fasiszta jelvények, jegyek eltávolítása és egyéb intézkedések életbeléptetése a köz érdekében”²¹ címmel megjelent parancsa szerint – 1945. július 20-ai hatállyal – az alábbi feladatokat kellett megoldani: a közhangulat megnyugtatósára és stabilizálására a járási és helyi nemzeti bizottságok tagjai csakis szlovák nemzetiiségűek lehetnek; a polgárok a fegyvereiket, amelyeket esetleg a front átvonulásakor szereztek, s még nem adtak át a nemzeti bizottságok dolgozóinak, kötelesek beszolgáltatni; a nyilvános épületekről, a házak faláról minden magyar és német nyelvű feliratot el kell távolítani; a magyar zászlókat és egyéb jelvényeket a járási nemzeti bizottság dolgozóinak kötelesek átadni s a járási nemzeti bizottság épületében letétbe helyezni; a magyarok, a németek, a Gestapo, az SS és SA, a nyilasok, provokátorok, de elsősorban az 1938. november 2-a után e területre települt magyarok vagyonát biztosítani kell; őrizni kell a raktárakat, ügyelni az aratási és egyéb betakarítási munkálatokra és ügyelni más fontos teendőkre is.

A közhangulat – a jelentések szerint – nem volt rossz, mert a „magyarok még mindig nem hiszik el, nem tudják elhinni, mi vár rájuk”. Ez érzékelhető a Galántai és a Vágsellyei járási nemzetbiztonsági parancsnokság jelentéseiben, amelyeket „Helyzetjelentés a járás politikai és biztonsági viszonyairól” címmel küldtek pozsonyi feletteseiknek, de azokban a jelentésekben is, amelyeket a kisebb alegységek parancsnokai küldtek járási feletteseiknek.

Galántáról az illetékes parancsnokság 1946. december 1-jén a következő havi jelentést küldte a pozsonyi felettes szervnek: „A járás nemzetiségi viszonyai egészen jónak mondhatók. A magyar nemzetiségű lakosság annak ellenére, hogy még mindig komoly félelmei vannak a kitelepítéssel kapcsolatban, lojálisan viselkedik a Csehszlovák Köztársasághoz.”²² Mindez szerintük csak azért lehetséges, mert a magyar nemzetiségű lakosság nem hiszi el, hogy szülőföldjéről eltávolíthatják. A jelentés korábbi részében a következőket olvashatjuk: „A magyar lakosság nagyon feldúlt, ami azzal magyarázható, hogy egyesek közülük megkapták a fehér lapot, tehát a végzést az áttelepítésre, meg azzal, hogy a határvidék magyar lakosait csehországi munkára viszik. Ennek ellenére semmilyen rendzavarásra és erőszakos cselekedetre nem került sor.”

Az év végi jelentésekhez hasonlóak a többi havi jelentések is: „A politikai helyzet jó és békés. A hivatalos szervek politikai tevékenységük miatt csak

a nádszegi Erdélyi Ignácot, Istvánt és Ferencet jelentették fel. Ennek ellenére a galántai járási népbírószágon a nemzetiségi helyzet jó és békés. A magyarok várják a kitelepítést, az állammal szemben lojálisan viselkednek.”²³

Érdekeselek ezek a jelentések elsősorban a bennük rejlő, enyhén szólva is elmentmondásos megállapítások miatt. Vagy talán a hivatalos szervek jelentéktelenebbnek tüntetik fel a helyzetet, mint volt, vagy tényleg ilyen volt?

A taksonyi kormánybiztos²⁴ 1947. február 28-án keltezett jelentésében kitűnő keresztmetszetét adta egy település mindennapi helyzetének. Mindent, ami csak az adott korra jellemző, megtalálhatunk benne. A kormánybiztos jelentésében büszkén állapította meg, hogy Taksony községben a Demokrata Párt tagjai csakis szlovák nemzetiségű polgárok, ugyanez a helyzet a helyi kommunista és szociáldemokrata pártban is. Sajnálatosnak tartja azonban, hogy e pártok azon tagjai, akik a magyar megszállás alatt magyar nemzetiségűekké váltak, s most visszatértek az anyanemzethez (a szlovákhöz), nemcsak otthon, hanem nyilvános helyen is csaknem kizárólag magyarul beszélnek. A kormánybiztos a továbbiakban a magyarországi propagandára neheztel, amely szerint nem lesz kitelepítés, mert a délvidék újból visszakerül Magyarországhoz. Egyetlen pozitívuma ennek a propagandának, hogy hatására a magyarok közül többen bevetették a földjeiket, majd hozzáteszi: már akik felültek ennek a szándékosságnak.

A jelentés szerint a felelős intézmények nem szervezték megfontoltan és körültekintően sem a reemigrációt, sem a belső telepítéseket. Leginkább a telepítettek szociális szerkezete nem felelt meg az elképzeléseknek. Sok a parasztsere, kevés az iparos és a kereskedő, így számuk nem fedi a kitelepítetteket, ezért közellátási problémákkal kell számolni, sőt ennek jelei már most is mutatkoznak. A helyzetet még súlyosbítja, hogy a kolonizáció következtében sok aszociális, erkölcsileg és politikailag megbízhatatlan elem került a határvidékre (értsd: a magyaroktól megtisztított Dél-Szlovákiába), s nem biztos, hogy az állampolitika végső célja szempontjából ez előnyös vagy stabilizáló tényező lenne.

A kormánybiztos azon morfondírozott, hogyan lehetne megakadályozni a „kitelepítésre szánt” magyarságot abban, hogy eladja hús- és haszonállatait. Ez később az ellátásban és a földművelésben is problémát okozhat, akárcsak az a tény is, hogy Taksonyból 416 mezőgazdasági munkást vittek ki a cseh határvidékre, és helyükre csak 150 kolonistát – telepest – hoztak. E telepesek közül 12 családot Müller Adolf pallóci birtokán telepítettek le, miután a szeszgyárat szövetkezetesítették.

Felemásra sikeredtek a május elsejei és győzelmi ünnepségsorozatok is – folytatódik a jelentés. Hodiban Ján Jeleň iskolaigazgató tartott ünnepi beszédet, Tallóson csak a kisszámú szlovákságnak tartottak megemlékezést. Alsószeiben a középületek és a szlovák nemzetiségű lakosok házai nemzeti színű zászlókkal voltak díszítve, és az ünnepséget május 4-én tartották a helyi állami nemzeti iskolában, amelyet Štefánikról neveztek el (a volt evangélikus iskola). Nádszegen, Királyrévben nem voltak ünnepségek, mivel szintiszta magyar községekről volt szó. Nagyfödemesen és Hidaskürtön ebben az időben kézbesítették ki

a kitelepítési végzéseket, azért nem lett volna ésszerű ezek megszervezése, mert esetleg botrányba fulladt volna az akció.²⁵

A csehszlovák államhatalom, eredeti elképzeléseinek megfelelően, a továbbiakban is a magyarok és a szlovákok megosztására, a szláv faj (nemzet) fel-emelésére koncentrált. A jelentésekből az is kiérezhető, hogy az államhatalom elképzelései – magyartalanítás – megvalósításában, illetve magának a ténynek a pusztá elfogadásában sem talált egyértelmű megértésre nemcsak a külföld vagy a „rendszabályoknak alávetett magyarság”, hanem a józan gondolkodású, demokratikus érzelmű szlovákság köreiben sem. Például Vezekényben 1947. június 26-án éjfél után két órakor fegyverrel (katonai puskával) felszerelt elkövetők belóttek M. Grůň, valamint Martin Benda és Ján Hazucha telepes ablakán. Sérülés nem történt.²⁶

A repatriált szlovákok memoranduma (Memorandum prinavráténých Slovákov) címmel 1947. július 31-én²⁷ a Magyarországról, Jugoszláviából, Romániából és Bulgáriából repatriált szlovákok egyrészt a prágai csehszlovák kormánytól, másrészt a pozsonyi Megbízottak Testületétől azt követelte, hogy a két-éves terv során Galántán is teremtsék meg az anyagi feltételét egy járási kultúrház felépítésének, amely az idetelepült szlovákság szellemi létének és fejlődésének központjává válhatna. „Ugyanis – írják az indoklásban – minél előbb szeretnénk magunkat az új hazában otthon érezni a hazai szlovák és cseh testvéreink egyenértékű partnereiként, szellemi létünkben velük kiegyenlíteni. Szeretnénk a kultúra területén is pótolni mindent, amit a mostoha idegen ország számunkra nem tett lehetővé.”

A Memorandum további részében felhívták az államhatalom figyelmét arra, hogy Galánta az elmagyarosítás és a magyar irrendenta központja volt, ahonnan ez (az elmagyarosítás és az irrendenta) a Csallóközre és egész Dél-Szlovákiára áttért. A Memorandum megfogalmazói szerint a Galántai járás szlováksága rászolgál a támogatásra, hiszen ebben a járásban elsőként kezdték meg a kitelepítést, a reszlovakizáció 80%-os eredménnyel zárult, tehát a járás a visszatért területek példaképe Szlovákiában. Ezen kérelmek teljesítése – fejeződik be a Memorandum – lehetővé teszi az óhazába visszatért szlovákság teljes értékű összefonódását a szlovák nemzettesttel.

Érdekességként említhetjük még, hogy a belügyminisztérium körlevelei a szlovák nemzeti felkelés vagy a nagy októberi szocialista forradalom ünnepei kapcsán mennyire hangsúlyozták, hogy a magyarság egy részétől már megfosztott falvakban, de kimondottan az őslakos szlovákok, a betelepült, a Magyarországról áttelepült és a reszlovakizált lakosság számára tartsanak ünnepeket, sőt ezeken a közélet prominens képviselői előadóként szerepeltek, mint pl. Taksonyon Július Ďuriš földművelési miniszter. A kutatott évek további általános jellegű jelentéseiben egyre gyakrabban találkozhatunk olyan tartalmú megfogalmazásokkal, amelyekben türelmetlenül sürgetik a szlovákosítást.

Ennek ékes bizonyítéka a galántai helyi közigazgatási bizottság 1947. december 17-én írt jegyzőkönyvének negyedik pontja, amely „A magyar nyelvű istentisztelet betiltása” címet viseli. Eszerint a helyi közigazgatási bizottság a kö-

vetkezőket állapítja meg: „a lakosságcsere és a reszlovakizáció során arra a következtetésre jutottunk, hogy Galántán már nincsenek magyarok, akiknek két és fél évvel a felszabadulás után magyar nyelven kellene istentiszteletet szolgálni, azért egyöntetűen elhatároztuk minden további magyar nyelvű istentisztelet betiltását, amelyekről értesítjük az illetékes hatóságokat.”²⁸

A galántai helyi közigazgatási bizottság ezt a döntését azzal indokolta, hogy a város kevés magyarja (tehát valamennyi mégis található a városban) az istentiszteletet sovíniszta célokra használja fel. Annyit és olyan hosszan a templom előtt magyarul még sosem társalogtak, olyan hosszan a templomban még nem énekeltek magyarul, mint éppen ebben az időben. Ez pedig a bizottság szerint veszélyezteti az állam biztonságát.

Közben napvilágot láttak olyan felhívások is, amelyeket elsősorban a CSKP (Csehszlovákia Kommunista Pártja) volt magyar nemzetiségű tagjai intéztek a kormánykörökhöz, de elsősorban a CSKP központi szerveihez. Ezek a naivan internacionalista gondolkodású baloldaliak akkor még nem tudhatták, hogy az internacionalizmus csak a kisebbségek tagjai számára kötelező a pártdemokrácián belül, s azt sem tudták, hogy CSKP vezetése teljes egészében nemcsak osztja, hanem szorgalmazza is a nemzetiségek, elsősorban a szlovákiai magarság kérdésének végleges megoldását.²⁹

Az első ilyen jellegű felhívás éppen a dél-szlovákiai magyarok erőszakos dél-csehszlovák elhurcolását ítéli el, mondván: „a magyar és szlovák dolgozó nép egy évezreden át békeességben élt egymással, akiket a magyar és német kapitalisták egyaránt elnyomtak. Elvtársak! Tudatosítanotok kell, hogy Dél-Szlovákiában az államhatalmi szervek, amelyek tagjai többségükben a régi fasiszta rendszer kiszolgálói voltak, büntetésből kerültek hozzánk, de sajnos egyaránt élvezik a szlovák és magyar reakció szimpátiáját. Meggyőződésünk, hogy a magyar szegénység és munkásság után ti, szlovákok következtek.”

Hasonló szellemű és tartalmú felhívással többen is találkozunk ezekben az években, de hatásuk jelentéktelen. A kételkedés magva csírázni kezdett ugyan a magyar nemzetiségű kommunistákban, de 1948 februárja a csírába szökkenést elaltatta.

A nemzetbiztonság Galántai járási parancsnoka 1947. december 29-én írt jelentésében a közbiztonsági és politikai viszonyokkal kapcsolatban megjegyzi: 1947. december 14-én 21.30 órakor a vezekényi magyarok megverték a feketenyéki áttelepülteket, akik hazafelé tartottak. A vezekényiek botokkal, késekkel voltak felfegyverkezve. Az áttelepültek közül többen megsebesültek, kettőt a nagyszombati állami kórházba kellett szállítani. A jelentés végén a parancsnok megjegyzi, hogy a Galántai Járási Népbíróóság befejezte tevékenységét.³⁰

Érdekes a taksonyi megbízott jelentése is. Az október 17-én³¹ kelt jelentés még a népbíróósági eseményekkel foglalkozik, amelynek célja: „a járás területén felforgató tevékenységet kifejtő magyarok felkutatása. Taksonyban Lénárt János, Húdek Szilveszter, Czödör Ádám és János voltak a revizionizmus és a Szent István-i Magyarország visszaállításának buzgó képviselői, akik ellenségesen viselkedtek a helyi szlovákokkal, valamint a štefánikovóiakkal szemben, és több-

ször megfenyegették a reszlovakizáltakat. Az utóbbi, Czödör János saját lányával sem beszél, mert szlovák férjet választott magának!”

A jelentésíró egyébként is elmarasztalja a reszlovakizáltakat, amiért azok a szlovák nyelvű istentiszteleteken elenyésző számban vannak jelen. A štefánikóviak pedig azért elégedetlenkedtek, amiért a karácsonyi istentisztelet csak magyar nyelven folyt.

A jelentésből a belső telepítés eredményeként Liptó vidékéről idekerült, a Jugoszláviából repatriált szlovákok, valamint az áttelepültek közötti ellentétekről is tudomást szerezhethetünk. Ugyanis az első kettő elégedetlen, mivel a Magyarországról áttelepült szlovákok állandó támogatást, juttatást kapnak, míg őket (a liptóiakat, valamint a Jugoszláviából repatriáltakat) figyelembe sem veszik. Az állam a juttatásokból kihagyja őket.

A Telepítési Hivatal sürgeti a népi szövetkezetek megszervezését, amelyeknek a fogyasztási szövetkezeteket kellene felváltaniuk.

A 1948-as jelentések elsősorban az általános választásokkal foglalkoznak. Az 1948. február 3-án írt jelentés az általános politikai helyzetet kielégítőnek mondja. A politikai pártok a választásokkal vannak elfoglalva, arra törekszenek, hogy minél több választópolgárt szerezzenek pártjuknak. Ezt bizonyítandó, a reszlovakizációs bizottságok által kiadott igazolások ellenében az illetőt besorolták a választópolgárok közé is.³²

Ugyanezen jelentés gazdasági részében találkozhatunk olyan megállapításokkal is, hogy szinte lehetetlen a kétéves terv iránymutatóinak teljesítése, mert az egyes falvak biztosai szerint nem kapnak cementet, vagy például konkrétan Zsigárdon az üzletekből hiányzik a textília és a liszt. A jelentés megállapítja: az iparból és a kereskedelemből a magyarok kizárattak, s azt szlovákok és zsidók irányítják.

A deáki szlovákok odaadásukról biztosítják Klement Gottwald második kormányát.

Már utaltunk rá, hogy 1948-ban a magyarsággal kapcsolatos vélemények, a belső problémák nem változtak. Ennek bizonyítéka az 1948 áprilisában született sopornyai javaslat, melynek értelmében kívánatos volna a faluból a déli határokra legalább 150 szlovák családot átköltöztetni. A sopornyaiak kívánsága szerencsére nem valósult meg, hiszen a Gottwald-kormánynak hatalma megtartása érdekében kül- és belpolitikájában egyaránt nyugalomra volt szüksége.³³

A kétéves terv teljesítésének eredményeként egyes falvakban megkezdődött a kollektivizáció, amely elsősorban a lakosságcsere során áttelepült szlovákok, valamint a belső telepések hangulatát befolyásolta, de nem volt az másképp az itt maradt magyarsággal sem. Erről a későbbiek folyamán még szólunk. A jelentés szerint Negyeden elterjedt az a hír, hogy szeptemberben újabb háború lesz, a határokon orosz katonaság állomásozik, és rövidesen megszállják a köztársaságot, a Magyarországra áttelepült magyarok visszatérnek, és házaikból elzavarják az áttelepülteket.

Közben a szlovák belpolitika is bekeményít. A szlovák Belügyi Megbízotti Hivatal rendeletei értelmében 1948. június 21-től a szlovákiai települések neveit csak szlovák formában szabad használni.³⁴

Változatlanok a belső ellentétek: Farkasdra például még Árvából szeretnének telepéseket hozni. A probléma az, hogy már vannak ott Nagybiccséről, és ebből adódnak az ellentétek.

Októberben a járási nemzetbiztonsági testület parancsnoka tizenhárom személlyel szeretné bővíteni, erősíteni a rendőrség létszámát, valamint a következő javaslattal állt elő: „A járásban meg kell oldani a belső település eredményeként idekerült szlovákok problémáit, ugyanis sem földet, sem iparendeléyt nem kaptak, s az elégedetlenség napról napra nő. Azoknak a magyaroknak a helyzetével is foglalkozni kell, akiket csehországi kényszermunkára hurcoltak, s a hivatalok engedélyével visszatértek eredeti lakóhelyükre, s ezeknek a földjeit, házait már más belső telepítéssel idekerült szlovák kapta meg.” A javaslatban olyan pozitívum is elhangzott, hogy „a magyarok egyenjogúsításával párhuzamosan nő munkamoráljuk is, mint például Szelőcén”.

A csehszlovák nemzetállam megteremtéséhez elsősorban egy közigazgatási erőszakszervezetre volt szükség, valamint olyan gazdasági intézkedésekre, melyek a még itt maradt magyarság kezéből kiveszik a gazdasági hatalmat, s átadják a szlovák nemzet kezébe. A következőkben azt vizsgáljuk meg, ez hogyan is ment végbe a Galántai járásban.

7. Az államhatalmi szervek kiépítése a Galántai járásban

Az újjászerveződő csehszlovák állam hatalma gyakorlására a tradicionálistól eltérő államhatalmi-közigazgatási szervezetet hozott létre, amely formálisan végrehajtó és önkormányzati is volt egyszerre, s az évtizedek során a kettő egybeforrt. Ez volt a nemzeti bizottságok többszintű rendszere, amely nem minden előzmény nélkül jött létre, hiszen ilyen közigazgatási egységek már 1918–1919-ben is működtek az országban.

A Szlovák Nemzeti Tanács (SZNT) a Kassai Kormányprogram kihirdetése után 1945. április 7-én hozott 26/1945. számú rendelete lerakta a nemzeti bizottságok alapjait, és kijelölte helyét az államhatalmi struktúrákban. E rendelet alapján egységes államhatalmi és közigazgatási szervezet jött létre helyi (község, város), valamint járási, majd kerületi szinten.³⁵

A nemzeti bizottságok működésének huszonöt évét felölelő munka, amelyből a Galántai járás adatait is vesszük, nagyon tapintatosan megjegyezni, hogy a Galántai járásban – tekintettel a helyzet különlegességére (a járás egy része ugyanis 1945-ig a Szlovák Köztársasághoz, a másik része pedig Magyarországhoz tartozott) – a nemzeti bizottságok is különbözőképpen alakultak ki. Magyarán: a szlovákok által lakott falvakban megalakultak a nemzeti bizottságok, a magyar lakosság által lakott vagy magyar többségű falvakban viszont a belügyi megbízott által kinevezett biztos (komisszár) vagy egy kollektív testület, a közigazgatási bizottság kapott megbízatást a nemzeti bizottságok jogköreinek gyakorlására.

Tehát a már említett rendelet értelmében a Szlovák Nemzeti Tanács Elnöksége beszüntette a járási hivatalok, a községi és a körjegyzőségek működését, s fokozatosan kiépültek a nemzeti bizottságok intézményei.

A járási levéltári anyagok gazdag információval rendelkeznek az új államhatalmi és közigazgatási intézmények megalakulását illetően. Ezekből tudjuk, hogy Rétén és Boldogfán már 1945. április 1-jén megkezdte működését a biztos, majd 9-én Kajalon, 12-én Nagymácsédon, 15-én Alsószeliben, 16-án Tallóson, Vezekényen, Felsőszeliben és Nádszegen, 21-én Királyrévben és Taksonyon, 24-én Vízkeleten, 27-én Nagyfödemesen és 30-án Tósnýárasdon. A járási székhely, Galánta biztosát április 14-én nevezték ki, Vága községét csak 1945. június 8-án. A Vágsellyei Járási Nemzeti Bizottság Deáki, Pered, Zsigárd, Farkasd, Nagyed, Vágkirályfa, Vághosszúfalu és Szelőce biztosait csak 1945 júniusában nevezte ki.

Különleges furcsaságként emlegetik, hogy a színszlovák Gány községbe április 6-án szintén biztost neveztek ki, s csak július 22-én alakult meg a helyi

nemzeti bizottság. A szlovák községekben (Pusztafödémes, Ábrahám, Szenckirályfa, Hodi, Nemesnebojsza) és a Vágsellyei járás községeiben (Sellye, Semte, Vecse, Tornóc, Pata, Sopornya, Alsószerdahely) már április első felében létrejöttek a nemzeti bizottságok. Szereden május közepéig egy ún. forradalmi bizottság irányította a település életét, s csak azután alakult meg a helyi nemzeti bizottság.

Ami a járási közigazgatási szerveket illeti, érdekes, hogy a többségben magyar jellegű Vágsellyei járásban járási nemzeti bizottság jött létre, a Galántai járásban pedig május 8-ától járási biztos állt a járás élén. Érdekesség még az is, hogy Egyházfán, amelynek színtiszta magyar lakossága volt, nemzeti bizottság jött létre, Jánosházán helyi közigazgatási bizottság működött, Újhelyjókán pedig az egyetlen szlovák nemzetiségű lakost nevezték ki biztosnak.³⁶ Megjegyezzük: hivatalosan a községi biztosokat a szlovák Belügyi Megbízotti Hivatal csak 1945 második felében nevezi ki.

Ugyanaz a belügyi megbízott az 1945. szeptember 18-án kelt 4703/1-II./1. számú rendeletében elrendeli a nemzeti bizottságok elnökei és biztosai erkölcsi és politikai ellenőrzését, mivel sokan cserélődtek a tisztségekben, és nagyon gyakran váltogatták őket. 1946–1947-ben egyes falvakban, pl. Nagymácsédon 1946. április 12-én, Nagyfödémesen 1947. január 31-én, Nádszegen 1947. október 17-én, Alsószeliben és Taksonyban 1947. október 17-én megszűnik a közigazgatási bizottság, és biztosokat neveznek ki.

Borsán 1946 decemberében, Nové Osadyban 1946. május 26-án, Ábrahamban 1946. december 30-án és Geszten 1946. december 1-jén felújították a nemzeti bizottságok működését.³⁷

A nemzeti bizottságoknak, a közigazgatási bizottságoknak és a biztosoknak 1945–1948 között az alábbi feladatokat kellett megoldaniuk:

- a közelet megtisztítása az ellenséges elemektől és az árulóktól;
- a járás területén élő lakosság döntő többsége politikai megbízhatóságának ellenőrzése, felülvizsgálása;
- a vállalkozók és kisiparosok politikai megbízhatóságának megvizsgálása, amelynek következtében a megbízhatatlan személyek vállalatait és üzleteit nemzeti gondnokság alá helyezték;
- befejeződött az első földreform, és a földművesbizottságok segítségével, amelyeket a falvak és járások hivatalosan javasoltak, megkezdődött a második földreform megvalósítása;
- a szlovák származású lakosság reszlovakizálása;
- a munkásosztály pozíciójának megerősítése a Nemzeti Frontban és szövetsége a kis- és középparasztsággal;
- biztosítani a mezőgazdasági termelést és a lakosság élelmiszerrel való ellátását;
- megtörtént a magyar nemzetiségű lakosság csehországi kitelepítése és a csehszlovák–magyar lakosságcsere.³⁸

Az eredeti elképzelések szerint lakosságcsere a járás 21 települését érintette volna (Negyed, Farkasd, Zsigárd, Pered, Deáki, Nádszeg, Tallós, Alsószeli,

Felsőszeli, Királyrév, Taksony, Vezekény, Feketenyék, Vízkelet, Hidaskürt, Kosút, Diószeg, Kismácséd, Jókai, Nagyfödémes, Réte), ténylegesen azonban 28 települést jelentett (az előző 21 településhez hozzávehetjük még Galántát, Nagymácsédot, Tósnárasdot, Nemeskajalt, Szencet, Sókot és Szelőcét).

Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után 1949 első felében megszűntek a közigazgatási bizottságok, és minden településen nemzeti bizottság jött létre az államhatalom és a közigazgatás szerveként.

8. A magyarellenos intézkedések kezdetei

A csehszlovák állam törvényhozó és közigazgatási-hatalmi szervei mindent elkövettek az egységes szláv állam megteremtése érdekében. A közigazgatásban megtestesült végrehajtó hatalom, vagyis az új közigazgatási rendszer – a nemzeti bizottságok a szlovák vagy szlovák többségű falvakban, városokban, járá-sokban, a közigazgatási biztosok vagy bizottságok a magyar vagy magyar többségű falvakban, városokban – alkalmas volt ennek a megvalósítására.

Ennek egyik eszköze a konfiskáció (vagyonelkobzás) volt, amelyek végrehajtásában a közigazgatási szervek szorosan együttműködtek a Szlovák Telepítési Hivatallal, a Nemzeti Újjáépítési Alappal, végrehajtva a Szlovák Nemzeti Tanács 4/1945. számú törvényét, amelyet 1945. augusztus 23-án a 104/1945. számú törvénnyel egészítettek ki.³⁹

Eszerint konfiskáció alá esett Szlovákia területén minden mezőgazdasági ingatlan, amelynek tulajdonosa a) német nemzetiségű személy, b) olyan magyar nemzetiségű személy, akinek 1938. november 1-jén nem volt csehszlovák állampolgársága, c) olyan, bármilyen nemzetiségű személy, aki a szlovák nemzet árulója és ellensége, d) olyan magyar nemzetiségű személy, akinek a földtulajdona meghaladta az 50 hektárt, e) részvény- vagy más társaság, valamint jogi személy, amely tőkéjének vagy vagyonának nagyobbik része az 1945. március 1-jei állapot szerint német vagy magyar nemzetiségű személyeké volt, amennyiben ezek a személyek nem tudták igazolni, hogy aktívan részt vettek az antifasiszta ellenállásban, illetve olyan személyek, akiket az SZNT 50/1945. számú rendeletének 4. paragrafusa szerint a szlovák nemzet árulóinak és ellenségének kell tekinteni.

A belügyminiszter 1946. december 12-i 241. számú, a pozsonyi Telepítési Hivatal státútumáról szóló hirdetményének 10. paragrafusa a belső kolonizáció egységes irányítását írta elő. Az elkobzott kisipari vállalatok és családi házak elosztását az 1947. február 14-i 31. számú törvény szabályozta. „Figyelemre méltó, hogy az új földreformról szóló 1948. március 21-i 46. számú törvény szerint földjuttatásban még mindig csupán a cseh, a szlovák és más szláv nemzetiségű állampolgárok részesülhettek. Ezzel a jogszabállyal összefügg az 1949. július 12-i 192. számú kormányrendelet, továbbá a 98/1950. számú törvény a földművelésügyi miniszter 1951. március 15-i 22/1955. számú rendelete.”⁴⁰

A Belügyi Megbízotti Hivatal 1492/1946. számú hirdetménye a 108/1945. számú elnöki dekrétum 1. paragrafusa negyedik bekezdése negyedik mondata alapján Dél-Szlovákiában térítés nélkül konfiskálta 23 jogi személy vagyonát, amelyek székhelye helyben volt, és 8 olyan jogi személyét, amelynek központja Budapest volt. Az indoklásból kitűnik, hogy a jogi személyek magyar nemzetiségűek voltak, magyar nemzetiségű személyek számára létesültek, a belső ügyin-

tézésük és az irányítás nyelve magyar volt, tehát megfeleltek a már idézett törvényeknek.⁴¹

A 23 konfiskált jogi személy közül a következők működtek a Galántai járás területén:

1. Fogyasztási és értékesítési szövetkezetek (a járás minden falujában léteztek),
2. „Hanza” Hitelszövetkezet, Galánta ,
3. „Hanza” Szövetkezeti Áruközpont, Galánta,
4. Gazdasági Tejszövetkezet, Vághosszúfalu,
5. Központi Szeszfőző Szövetkezet, Vághosszúfalu,
6. Földműves Tejszövetkezet, Sókszelőce,
7. Földműves Tejszövetkezet, Pered és vidéke, Pered,
8. Gazdasági és Gépszövetkezet, Vágsellye,
9. Kisalföldi Kisgazda Szövetkezet kender- és lenüzeme, Felsőszeli,
10. „Hanza” Központi Szövetkezet, Galánta (214 fogyasztási és értékesítési szövetkezet ellenőrzése is a hatáskörébe tartozott).

Dr. Martin Kvetko⁴² földművelés- és földreformügyi megbízott, ez időszak autentikus tanúja érdekes adatokkal szolgál e korszak történéseihez, amikor idézett tanulmányában beszámol arról, hogy az általa vezetett megbízotti hivatal 1946. december 31-ig hogyan teljesítette feladatát. A bevezetőben rögzíti: „A Szlovák Nemzeti Tanács 104/1945. számú rendelete minden eddigi birtok- és tulajdonviszonyba történő beavatkozástól különbözik, mert radikálisan és hajthatatlanul beavatkozik ősi ellenségeink, a németek és a magyarok birtok- és tulajdonviszonyaiba.” Kvetko az új földreform megvalósítását három szakaszban tárgyalja:

- a) a vagyoneklobzás folyamatának eszközlése (véghezvitele),
- b) a kiutalások (juttatások) folyamatának eszközlése,
- c) a belső telepítések folyamatának eszközlése.

Az adott dátummal bezárólag, tehát 1946. december 31-ig, a földreform első szakaszában 46 408 birtokelkobzással 529 576 hektár földbirtokot (ebből erdő 300 000 hektár) koboztak el a németektől, magyaroktól és a nemzet árulótól. A törpebirtokok (0–5 hektárig terjedő birtokok) száma 40 000 volt.

A Galántai járásban a német nemzetiségű személyektől 643,5 hektár, a magyar nemzetiségű személyektől 560,5 hektár (ebből 137,2 hektár erdő), a kollaboránsnak minősülő személyektől 678,1 hektár földbirtokot koboztak el.

8. táblázat. Az elkobzott földbirtokok a Galántai és a Vágsellyei járásban 1946. december 31-ig

	Mezőgazdasági terület (hektár)	Erdő (hektár)	Összesen (hektár)
Német tulajdonú	696,50	0,00	696,50
Magyar tulajdonú	7 404,50	141,10	7 545,60
Áruló (kollaboráns) tulajdonában levő	960,67	14,63	975,30
Összesen	9 061,67	155,73	9 217,40

A konfiskált birtokok szlovák, cseh vagy más szláv elemnek való juttatásával a nemzeti bizottságok mellett működő földművesbizottságok voltak megbízva. A későbbiek során szólunk azokról a bizottságokról is, amelyek azokon a magyarlakta területeken voltak felhatalmazva a földterületek elosztásával, ahol nem működtek nemzeti bizottságok.

Az elkobzott birtok bizonyos részét az ún. földreform birtokigazgatósága kezelte. Ennek az volt a feladata, hogy tartalékolja a földterületet a lakosságcsere utáni időszakra, a Csehszlovákia kitelepítettek földjét a belső kolonizációra, ill. több ezer hektár földet az iskoláknak, kutatóintézeteknek és a később megalkandó állami gazdaságoknak.

A belső telepítések az említett törvények értelmében azt a célt szolgálták, hogy a Csehszlovák Köztársaság összes területe kerüljön vissza az „eredeti tulajdonosok”, a szlovákok kezébe.⁴³

A belső telepítéseket a 27/1946. számú elnöki dekrétum kiadásáig, amelynek értelmében létrejött a Szlovák Telepítési Hivatal, a Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal intézte.

A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal ún. körzeti telepítési bizottságokat hozott létre azokon a területeken „ahonnan a túlnépesedés és a mezőgazdasági földterület hiánya miatt a földművesek áttelepítésére volt szükség”.⁴⁴ Nyugat-Szlovákia területén körzeti telepítési hivatalt Dunaszerdahelyen, Galántán, Somorján és Vágsellyén hoztak létre, s velük párhuzamosan e hivatalok mellett megszervezték a Nemzeti Újjáépítési Alap körzeti hivatalait is. A nagyobb falvakban ún. munkacsoportok működtek. A két hivatalt 1953. február 12-én összevonták. Így keletkezett a Telepítési Hivatal és a Nemzeti Újjáépítési Alap (pl. Vágsellyén a Telepítési Hivatalt 1946. július 2-án hozták létre és 1949. január 22-én szüntették meg). A már említett bizottságok Vágújhely, Zsolna, Késmárk, Besztercebánya, Breznóbánya, Tornaľa, Trstena, Privigye, Korpona és Liptószentmiklós térségéből 29 000 önkéntest (érdeklődőt) tartottak nyilván.

A Galántai és a Vágsellyei járásban a konfiskált üzemegységek száma 489 (327 + 162) volt, összesen 9217,4 hektár földterülettel. A tervezett kolóniák (települések) száma a Galántai járásban tíz volt 205 gazdasági egységgel és 2255 hektár földterülettel, a Vágsellyei járásban három kolónia 71 gazdasági egységgel és 781 hektár földterülettel. Pl. Tósnýárasdra és Pallóca (ma egy közigazgatási egység) lopéri kolonisták jöttek, Porbokára a maradékbirtokra jugoszláviai szlovákok, Feketenyékre (Sorjákosmajor) szintén jugoszláviai szlovákok, Felsőszelibe (Körtvélyesmajor) miavai telepesek. Alsószeliben a volt Pálffy-birtok (Elővérmajor), a henger- és múmalom a biztosi tisztséget betöltő Medovarský lett.

Az 1945. évi agrárreform keretén belül a Szlovák Telepítési Hivatal karhatalmi közreműködéssel a déli ún. betelepítési övezetbe 1945–1950 között 236 ezer bel- és külföldi szlovákot telepített.⁴⁵ A telepítések fő és elsődleges célpontja a nyelvhatár mentén levő város, Galánta és Vágsellye nemzetiségi összetételének megváltoztatása volt. Ezeknek a betelepítéseknek a hatására Kocsis

György szerint is nagyon érdekesen alakult Dél-Szlovákia nemzetiségi összetétele. Míg 1941-ben 729 ezer magyar élt ezen a területen, 1950-ben már csak 451 ezer.

Az alábbiakban tekintsük át, hogy a nagypolitika hogyan érvényesült alsó szinten!

Először is az elnöki dekrétumok, a Szlovák Nemzeti Tanács törvényei, a megalkult hivatalok (Telepítési Hivatal, Nemzeti Újjáépítési Alap stb.) rendeletei alapján megtörtént a vagyonösszeírás, majd a konfiskáció.⁴⁶ A Vágsellyei Járási Nemzeti Bizottság 1945. október 33-án kéri a pozsonyi Telepítési Hivatalt a vagyonelkobzásokat eszközölő utasítások kézhezvételéhez.⁴⁷ Miután ezeket megkapta, megküldte az alsóbb szintű közigazgatási szerveknek (nemzeti bizottságoknak, helyi komisszároknak), amelyek nagyon gyorsan megküldték javaslataikat: kiknek a vagyonát – mezőgazdasági ingatlanait és ingóságait – javasolják elkobzásra. A farkasdi komisszár például hét személyt javasolt vagyonelkobzásra a következő indokkal: 1 vitéz, 3 nyilas, 1 magyar állampolgár, 2 személynél hiányzik az indoklás (csak a birtok nagysága, 42 kat. hold szerepel).

Vecsén a helyi nemzeti bizottság 19 birtokost javasolt vagyonelkobzásra 929 kat. hold mezőgazdasági földterülettel. Az indoklásban az szerepel, hogy mindnyájan magyar nemzetiségűek, sőt 9 közülük magyarországi illetőségű. A negyedi komisszár a betonkeverőt és a káposztafeldolgozó üzemet ajánlotta elkobozni azzal a meghagyással, hogy az egész falu magyar nemzetiségű, s azok kitelepítésével megoldódik a vagyonelkobzás is.

A peredi komisszár 1945. október 26-án 21 magyar nemzetiségű család 228 kat. hold nagyságú mezőgazdasági földterületének elkobzását javasolta, sőt siettetette, mert „a belső telepítésre már ott vannak a kérvények az Aranyosmaróti járás Alsószelezsény és Felsőszelezsény nevű község önkénteseitől”.

Közben a járási szervezetek A belső telepítésekkel kapcsolatos útmutatások címmel részletes utasításokat kaptak (Pozsony 1946. december 21. č. 20493/III.-1946), amelyek értelmében a Galántai járásba a Rózsahegyi, Liptószentmiklósi és Nagyszombati, a Vágsellyei járásba a Nagybiccei, Galgóci és Vágbesztercei járás területéről kell számolni belső telepésekkel.⁴⁸

A Földművelés- és Földreformügyi Megbízotti Hivatal még a két bizottság megalkulása előtt, 1945. július 24-én kiadta az 50/45-V számú végzést, amelynek értelmében a Miava járásbeli Brezova község 26 családját kell áttelepíteni a Taksony község kataszteri területén található Pallócmajorba, amely Müller Adolf birtoka volt. A 26 család összesen 500 kat. hold mezőgazdasági területre jogosult.

Közben az ún. arra jogosult falvakban sorra alakulnak a földművesbizottságok, mint például Sopornyan, Felsőkirályin, Mocsonokon, Vágsellyén. Ezek a bizottságok tettek javaslatokat a birtokkiutalásra vagy birtokjuttatásra. Ezenkívül egyrészt a már említett falvakban, majd Pereden, Deákiban, Farkasdon, Szőlőcén és Zsigárdon ún. földműves-gépszövetkezetek alakultak elsősorban áttelepültek számára, amelyek bérbé vehették a járási nemzeti bizottság által kiutalt

mezőgazdasági gépeket, amelyeket a konfiskáció értelmében a magyar nemzetiségű parasztoktól koboztak el.⁴⁹

A kitűzött célok megvalósítása nem volt olyan egyszerű. Többek között az egységes nemzetállamról szóló propaganda is sok félreértésre adott okot. Ezt bizonyítja az a sztrájk is, amelyet 1947. június 6-án a szeredi Frankovka megközelítőleg 200 alkalmazottja szervezett azzal a céllal, hogy államosítsák az üzemet. Másrészt a rendőri jelentések is arról tanúskodnak, hogy a járásban a gazdasági helyzet fokozatosan romlott, s nemcsak az 1947-es nagy szárazság és az 1947. július 8-i jégverés és vihar következtében⁵⁰, hanem inkább azért, mert a szántóterületek nagy része az áttelepítések következtében megműveletlen maradt, s „az ide települt szlovákok nem kapcsolódtak be a munkafolyamatba, ezek állandóan azon törik a fejüket (spekulálnak), milyen üzleteket bonyolíthatnának le, nyilván nem reguláris üzletekről lévén szó, naponta az utcákon gyülekeznek, ahol állandóan vitatkoznak, bírálják a Telepítési Hivatalt meg másokat, hogy velük nem törődnek. Az is megállapítást nyert, noha az áttelepültek tudnak szlovákul, mégis magyarul beszélnek. A hétköznapiakon is a házaik előtt lévő padokon ülnek, s ez a magatartás az itt élő magyarokra nem volt jellemző.”⁵¹

Az idézett jelentésekből tudjuk, hogy egyes kereskedelmi cikkekből hiányos volt az ellátás, a déli területekre települt szlovákok nem kapták meg időben a gabonafélékből kiutalt juttatásaikat, a belső telepések rováására késett a föld-reform is.

Az 1948-ból származó jelentések is több hiányosságra utalnak. Többek között a már említett ún. belső telepések elégedetlenkedtek pl. Deákiban, hogy aránytalan a földosztás a külső és belső telepések viszonylatában; veszélyben van az ún. kétéves terv teljesítése, mert az áttelepítésre kijelölt lakosság tétlenkedik, azaz nem dolgozik, a többiek szintén bizonytalanok, hogy itt maradnak-e. Egyedüli biztató jel, hogy Farkasdon, Negyeden, Deákiban, Pereden és Zsigárdon a Magyarországról áttelepült szlovákok ún. népi szövetkezetek létrehozásán munkálkodnak.⁵²

Megjegyezhetjük, hogy az egyes üzemek vagy vállalatok kisajátítására több fokozat is létezett. Ennek illusztrálására a járás legnagyobb gazdasági egységének, a Hanza Szövetkezeti Áruközpontjának az esetét említhetjük.⁵³

A még Kassán 1945. április 12-én hozott rendelet értelmében a Hanza Szövetkezeti Áruközpontot ideiglenesen nemzeti gondnokság alá helyezték, végül 1950-re befejeződött a teljes vagyonekbevételek oly módon, hogy az új tulajdonosoknak adták át a vállalatot.

A magánvállalkozók esetében is hasonló sorsra jutottak a gazdasági egységek. Például az alsószeli Szabó Gyula húsfeldolgozó üzemét a Galántai Járási Nemzeti Bizottság 1946. augusztus 1-jén kelt 59/13.672/46. számú rendelete alapján konfiskálták, és a Nemzeti Újjáépítési Alap 4373/I-1948. számú rendelete értelmében nemzeti gondnokság alá helyezték. Nemzeti gondnoknak egy bizonyos Ondrej Nikolajt (született 1922. április 5-én Libetbányán, helyi illetőségű, részt vett a nemzeti ellenállásban) nevezték ki.

A betelepített lakosság számára a végzést két hivatal adta ki: a kolonisták számára a Mezőgazdasági és Földreform-intéző Megbízott Hivatal, az áttelepültek számára a Telepítési Hivatal, majd az ötvenes években a kerületi nemzeti bizottság.

A Beneš-dekrétumok, valamint a Szlovák Nemzeti Tanács rendeletei lehetővé tették a „szlovákiai etnikai magyarok kérdésének megoldása”-t (Vladimír Clementis). A csehszlovákiai németek kitoloncolása után a fő cél Szlovákia magyartalanítása volt.

E dekrétumok hatását még fokozta az SZNT 1945. augusztus 23-án elfogadott 99/1945. számú rendelete, amely értelmében minden magyar és német nemzetiségű közalkalmazottat elbocsátottak állásából, ill. az SZNT 104/1945. számú rendelete, amely alapján az állam elkobozta a magyar és német nemzetiségű polgárok ingatlanait. Közben a 27/1945. számú elnöki dekrétum értelmében létrehozták a Telepítési Hivatalt, amelynek feladata a magyarok és németek kitelepítése, a külföldi szlovákság hazatelepítése volt a belső kolonizáció keretén belül.

Miután a nyugati nagyhatalmak a csehszlovákiai magyarság egyoldalú kitoloncolását – a csehszlovákiai 3 millió német lakos kitoloncolásától eltérően – nem hagyták jóvá, Csehszlovákia és Magyarország politikai vezetésére bízták a kérdés megoldását.

E „megoldások” egyike az 1946. február 27-én aláírt csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény volt, amely megközelítően 400 ezer szlovákiai magyar áttelepítésével számolt. További „megoldásként” a deportáció, a kényszerkitelepítés mutatkozott. Ez utóbbi módszert a csehszlovák kormány zsarolásként is alkalmazta a magyar féllel szemben először a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény megkötése előtt, majd azt követően azt remélve, hogy a magyar fél – látván a szlovákiai magyarság csehszlovákiai deportációját – gyorsabban rászánja magát a szerződés aláírására, majd meggyorsítja a lakosságcserét.

Az idevágó irodalomból sok mindent megtudhatunk a megvalósítandó módszerekről. Jozef Šoltész szociális- és munkaügyi miniszter 1946 májusában a kormány kassai ülésén szorgalmazta az ország nem szláv lakosainak kényszermunkára fogását. Az volt a javaslata, hogy ne a cseh határvidékekre vigyék a magyarokat, hanem családostul az ország belsejébe, mert itt gyorsabban asszimilálódhatnak. Vavro Šrobár szerint minden dél-szlovákiai magyar faluból a lakosság 70%-át – elsősorban a gazdagokat és az értelmiségieket – ki kell telepíteni a munkások, a kisgazdák, ill. a 60 éven felüliek és a betegek kivételével, s a kiürített területen meg kell szervezni a közigazgatást és a szlovák tanítási nyelvű iskolahálózatot.⁵⁴

A reszlovakizációt a Slovenská liga javasolta a kormánynak. A liga felhívással fordult a lakossághoz, hogy „térjen vissza nemzetéhez, amelyből származik”.⁵⁵ „Legyen a Szlovák Liga tagja! Baráti ligás körökben, tanfolyamokon, gyűléseken, esti tanfolyamokon, a Szlovák Liga sajtójának, a reszlovakizáltak, az áttelepültek és a vegyes nemzetiségű vidékek számára szerkeztett *Náš*

národ [Nemzetünk] című lapunk előfizetésével nemcsak a szlovákokhoz hozzuk közel, hanem bekapcsoljuk a szlovák közösségbe, és átneveljük, ugyanakkor biztosítjuk Önnek a jogegyenlőséget, a biztonságot, és védjük minden cselekedetét, vállalkozását” – hirdette.

Vladimír Clementis külügyi államtitkár 1946 nyarán azt írja, hogy a „magyarokat rá kell kényszeríteni a lakosságcsere-egyezmény teljesítésére”. Ha ezt a magyar fél hátráltatná, akkor „az első módszer az egyezmény egyoldalú végrehajtása lenne. Ezért belpolitikai eszközökhöz kell folyamodni, vagyis a magyar lakosságot a cseh országrészekbe kell átszállítani.” A reszlovakizációt is ahhoz a feltételhez köti, hogy „ezek a családok átköltöznek Csehországba”.

Anton Granatier, a Telepítési Hivatal osztályvezetője, a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagja a 353 038 magyar személy reszlovakizációs kérelmét elemezve több javaslattal állt elő. Szerinte 200 000 személy kérelmét kellene elfogadni, mert „elfogadhatatlan, hogy az olyan kimondottan magyar járások, mint a Galántai, a Vágsellyei, a Királyhelmei, a Zselizi vagy akár a Tornaljai egyszerre szlovák járások legyenek”. Javasolta megadni a szlovák nemzetiséget a pedagógusok és a lelkészek 90%-ának, valamint a volt magyar uralkodó osztály tagjainak, mert így „lehetőségünk van az ún. magyar történelmi nemzet felszámolására Szlovákia területén”.

A csehszlovák kormány 1946. augusztus 13-i ülésén a fentebb említett javaslatokat is figyelembe véve, a külpolitikai helyzettel egyeztetve hozzákezdett tervének megvalósításához.

A deportálásokat, melyet hivatalosan „munkaerő-toborzásnak” neveztek, három szakaszban bonyolították le. Az első szakasz 1945 őszén kezdődött. A kényszerszermunka itt a háborús károk eltávolítására irányult, amely szokványos háború utáni állapotnak tekinthető, bár elsősorban Kelet-Szlovákiában ennek is volt némi nemzeti színezete. A Szociális Megbízotti Hivatal 1945. december 5-i jelentése szerint szeptember és december elseje között 9247 magyart vittek Csehországba kényszerszermunkára. 1945. november 8-án pontos listát készítettek a férfiakra. Elsősorban arra voltak kíváncsiak, hol dolgoznak, milyenek a feltételek, mert a kormánykörök határozott szándéka az volt, hogy a férfiak, a családfők kitelepítése után a családokat is utánuk küldik, természetesen azzal a céllal, hogy ezek már Csehországban maradnak.

A deportálások második szakasza 1946. október 19. és 1947. február 26. közé tehető. A már idézett 71/1945. és 88/1945. számú elnöki dekrétum értelmében a magyarkérdés „végleges megoldása” volt a cél. Kezdetben úgy indult, hogy 10 ezer magyar férfi (16–55 év között) vesz részt az őszi betakarítási munkálatokban, mert a hárommillió német kitoloncolása után nagy volt a munkaerőhiány Csehországban. Egy ideig igyekeztek betartani az önkéntesség elvét, de ez sikertelennek bizonyult, mert „a magyarok nem mozdultak”. Ezért a kormány 1946. augusztus 6-7-i ülésén elrendelte a kényszerű munkaerő-toborzást.

Ezt a munkát a Belügyi Megbízotti Hivatal, a Szlovák Telepítési Hivatal és a Szociális Megbízotti Hivatal végezte. Az 1946. november 4-i 12-771-I/1. szá-

mú rendelet értelmében a 23 dél-szlovákiai járásban minden magyar nemzeti-ségű személyt át kell csoportosítani. A kormány az átcsoportosítás jogi alapja-ként az ún. kétéves tervet ismerte el. Ebbe az akcióba már a CSKP KB is be-kapcsolódott oly módon, hogy 1946. november 16-án megalapította saját tobor-zási bizottságát azzal a céllal, hogy segítse a Szlovákiából deportált magyarok csehországi beilleszkedését, azaz asszimilációját.

A deportálás végrehajtására speciális katonai és rendőri parancsnokságokat szerveztek a kijelölt területek hat városában, így Galántán és Vágsellyén is. A je-lentések szerint egy-egy falu körbezárásánál 200-300 tagú katonai és rendőri alakulatot vetettek be.

A magyar kényszermunkások ingó és ingatlan vagyonát 1946. december 31-ig a Szlovák Telepítési Hivatal kezelte. Hozzájuk társult 1947. júniusától az Álla-mi Birtokok Kezelősege is. A kormány 1948. június 3-án hozott 300-860/1-1948. számú rendelete alapján írták össze a már előbb említett személyek va-gyonát.

Az állatállomány összeírását is az Állami Birtokalap Kezelősege végezte, amely több esetben – jogtalanul – elismervényre adott el állatokat. Ez történt 1947 tavaszán a Galántai járásban a taksonyi, a felsőszeli, a nagymácsédi és a tallósi gazdák állatállományával, amelyből az említett hivatal kb. 70 szarvas-marhát eladott.

Itt szükséges megjegyeznünk, hogy az üresen hagyott telkeket, földeket az ún. bizalmiak kezelték, akik nem voltak mások, mint szlovák vagy más szláv nemzetiségű egyének, akik üzemeltették a közmunkára Csehszországba irányított magyar nemzetiségű földművesek gazdaságát a 28/1945. számú elnöki dekrétum alapján kiadott belső telepítésről szóló rendeletek alapján. Az 1947 január-jában kiadott statisztikai források 20 ezer belső telepítésre jelentkezett szlová-kot tartanak nyilván, ám ez a kormánykörök elképzeléseit nem elégítette ki már azért sem, mert a déli járások 257 településére csak 2267 bizalmi települt, akik közül sokan nagyon rövid időn belül vagy hazatértek, vagy más helyre tá-voztak. Ennek egyik oka volt, hogy több összetűzés történt a bizalmiak és a par-tizánok (a csehszlovák hadsereg volt katonái, akik „a harcmezőn szerzett érde-meik” révén kapták meg a deportált magyarok ingatlanjait) között.

Az SZNT 1948. október 25-én a 65-277/48-III/5 döv. rendeletével 1949. áp-rilis 30-ig meghosszabbította a kényszermunkát, ám ezzel sem tudták megaka-dályozni a deportáltak Csehszorból történő hazatérését, amely 1947 tava-szán a cseh munkaadók hozzájárulásával vagy szökések formájában kezdődött meg.

Július Ďuriš mezőgazdasági és Evžen Erban szociálisügyi miniszter aláírásá-val 1948. november 23-án egy levélben szólították fel a Csehszorbba deportált magyarokat („magyar nemzetiségű polgártársaink”-nak nevezve őket), hogy a kormány döntése értelmében 1949. január 1–1949. április 30. között állam-költségen hazatérhetnek. Aki még nem kapta meg a csehszlovák állampolgár-ságot, az illető járási nemzeti bizottságon kérje, hogy az indulás előtt azt meg-kapják, hiszen becsületes munkájukkal ezt kiérdemelték.

A deportálások harmadik szakasza még tisztázásra vár. Štefan Šutaj írásából erről több információt is szerezhethünk, és a még élő tanúk visszaemlékezéseire hivatkozva kialakíthatjuk véleményünket e szakasról is.⁵⁶

Az említett események ilyen alakulása egyrészt nem tetszett, másrészt nem felelt meg a szlovák politikai köröknek. Ugyanis sok helyen konfliktushelyzetek adódtak elsősorban azokban a dél-szlovákiai falvakban, amelyekben a bizalmiak és más szlovák telepések laktak a Csehszorból visszatért magyarok házában, birtokaikat is elfoglalva.

Ennek következtében a hivatalok az állambiztonsági szervekkel karöltve Dél-akció fedőnéven előkészítettek egy tervezetet, amely szerint osztályalapon (kuláktalanítás) kellett volna hozzákezdeni a Magyarországra át nem települt, nem reszlovakizált és a Csehszorból is visszatért magyarság újbóli szétszórására. Ennek az akciónak az alapját az SZLKP KB Elnökségének 1949. szeptember 7-i határozata képezte. Az akkor már hatalmon lévő CSKP és az SZLKP központi vezetése azonban nem tudott közös nevezőre jutni e kérdésben, s az is komplikálta a helyzetet, hogy a magyarkérdés megoldásában már „érdemeket szerzett” bizottságok semmiképpen sem akartak az akcióból kimaradni. Végül is minden tervezetet elvetettek, pedig a realizációs csoportokat, csoportfőnökségeket Galántán és Vágsellyén is létrehozták. Volt olyan javaslat is, amely szerint a Galántai járásból 85 családot, a Vágsellyeiből 21 családot vittek volna Csehszorgba. Az országos terv szerint Szlovákiából 866 családot érintett volna a Dél-akció. Prágai utasításra azonban a SZLKP KB Elnöksége 1949. október 21-én visszavonta az akció végrehajtását.

Ez az elképzelés azonban a későbbiek folyamán az ún. műszaki segédzástól aljak szervezésében köszön vissza, melyeket elsősorban magyar nemzetiségű tagokkal töltöttek föl.

9. Deportálások a Galántai járásból

A csehszlovák kormány 1946. február 19-én a csehszlovák munkaerőhiányt – ezt 254 320 főre becsülték – a szlovákiai magyarokkal akarta megoldani. Az alábbiakban a szakirodalom, a visszaemlékezések és a levéltári anyag felhasználásával a deportálásokkal kapcsolatos eseményeket tárjuk az olvasó elé.

A deportálások hivatalos megnevezése munkaerő-toborzás volt, s a törvények szerint az ország lakosságának egészét kellett, hogy érintse. Ennek ellenére, s ez nem szorul külön magyarázatra, a szenvedő fél elsősorban a dél-szlovákiai magyarság volt.

A háború utolsó szakaszában a Galántai járás nem tekinthető harci zónának, inkább a pozsony-brünni hadműveletek felvonulási területének. Ennek következtében a deportálások első szakasza, amely közvetlenül a háborús károk eltakarítására irányult – romeltakarításként is jellemezhetjük – a Galántai járást csak részben érintette. A járás egyes falvainak krónikája vagy a történetüket feldolgozó kiadványok csak Nádszeget, Tallóst, Alsó- és Felsőszelit említik, ahonnan közvetlenül a háború befejezése után közmunkára vitték el a falu lakosságát.⁵⁷

Nádszezen 1945. szeptember 19-én fegyveres összetűzésre került sor a nagymegyeri helyőrség három, illuminált állapotban lévő katonája és a békés gazdasági tevékenységet folytató – kukoricát fosztó – lakosság között. A katonák fölényes, durva viselkedésének azonban a nádszegiek ellenálltak. Az eredmény három halott: egy katona és két polgári lakos. Szeptember 22-én a katonaság bekerítette a falut, és a lakosság egy részét – 422 felnőtt férfit – kényszermunkára hajtotta: szerencsésükre csak Vágsellyére, a háborúban tönkrement híd felújítási munkálatait kellett folytatniuk.⁵⁸

A tallósi krónika tanúsága szerint 29-30 férfit vittek 1945. szeptember folyamán Csehszlovákiába. Felsőszeliből 1946 augusztusában rendőri segédlet mellett 25 férfit vittek kényszermunkára Nymburkba és környékére. Az alsószeli falukrónika szerint 1945 szeptembere és decembere között a falu felnőtt lakosságából 30 személyt vittek el a Benešovi járás Votice nevű községébe. A feladat: segédkezni az őszi mezőgazdasági betakarítási munkálatokban, leginkább a komlószedésben.⁵⁹

Az elmondottaknál súlyosabban érintette a Galántai járás magyar ajkú lakosságát az 1946. október 19-e és 1947. február 26-a közötti eseménysorozat, a deportálások második szakasza. A mai Dél-Szlovákia 393 településéről, melyet a Szlovák Telepítési Hivatal ún. „betelepítési övezetnek” nyilvánított, 11 568 családot – gazdasági egységet –, azaz 43 546 személyt vittek rendőri felügyelet mellett csehszlovák kényszermunkára. Az említett számból csak 2154 család szerepelt az önkéntesek listáján, s a hat évesnél fiatalabb gyermekek szá-

ma 5422 volt. A 11 568 család 6596 lakóházat és 14 149 kat. hold szántóterületet hagyott hátra a betelepülésre önként jelentkező szlovákok számára. A Galántai járás a deportáltak rangsorában nagyon előkelő helyen állt. A levéltári adatokat alapján a kis Galántai járásból 908 családot – gazdasági egységet – deportáltak, azaz összesen 3550 személyt (ebből 412 hat éven aluli gyermek volt). Ebből az önként munkát vállaló családok száma 82, azaz 158 személy volt. A Vágsellyei járásból 826 gazdasági egységet, azaz 2774 személyt (ebből 228 gyermeket) vittek Csehszágba, ebből 18 család, azaz 73 személy önként jelentkezett.

A Galántai járás deportáltjai 509 egész házat, 33 fél házat, valamint 497,5 kat. hold mezőgazdasági földterületet hagytak a helyükre telepítendő szlovák családok számára, a Vágsellyei járás deportáltjai pedig 529 egész, 14 fél házat, valamint 853 kat. hold mezőgazdasági földterületet.

Az Állami Birtokalap Kezelősege az említett ingatlanon kívül még 293 (a Vágsellyei járásban 100) tehén, 61 (a Vágsellyei járásban 46) üsző, 40 (a Vágsellyei járásban 17) bika, 40 (a Vágsellyei járásban 7) borjú, 45 (a Vágsellyei járásban 5) ökör és 66 (a Vágsellyei járásban 26) ló gondozását is kénytelen volt vállalni.⁶⁰

9. táblázat. Deportálások a Galántai járásból

A) Lakossági adatok		B) A deportáltak által hátrahagyott ingó és ingatlan vagyor	
Deportált családok száma	1 734	Egész ház	1 048
Ebből önként	100	Fél ház	47
Személyek száma	6 324	Mezőgazdasági föld (kat. hold)	1 350,5
Ebből önként	231	Állatállomány: tehén	393
		bika	57
		ökör	49
		üsző	107
		borjú	42
		ló	92

A Szlovákiából deportált gazdasági egységek 14,98%-át, a személyek 14,52%-át a Galántai járás magyarsága alkotta. A deportált lakosság szociális besorolására a földnélküli vagy a kisparaszti jelző a pontos megnevezés.

A Szociális Gondoskodás Megbízotti Hivatala kiadta III. 300-10/15-1947. számú rendeletét, melynek alapján létrejött az ún. szállítási terv. Ez tartalmazta az egyes akciók végrehajtásának módját, a transzportok számát, a szerelvények nagyságát, a deportáltak névsorát, az indulás és érkezés helyét és idejét, valamint a deportáltaknak nyújtandó „szolgáltatásokat”.⁶¹ A járás deportációval kapcsolatos teljes dokumentumanyagát egyelőre nem sikerült felkutatnunk. A rendelkezésünkre álló anyag azonban kellőképpen dokumentálja az eseményeket.

Az alábbi táblázatban a Galántai járás ún. szállítási tervét közöljük.

10 . táblázat. A deportálások eredeti harmonogramja a Galántai járásban

Dátum Kézbetés/Rakodás	Berakodóállomás	Deportálandó falu	Célállomás
1947.1.14./1947.1.17.	Galánta	Taksony	Podbožany
	Somorja	Jóka, Újhelyjóra	Přerov
1947. 1. 18.	Somorja	Jóka, Újhelyjóra	Šternberk
1947. 1. 18.	Galánta	Taksony	Podbožany
1947. 2. 13.	Galánta	Vezekény	Podbožany
1947. 2. 14.	Galánta	Tallós	Žlutice
1947. 2. 15.	Galánta	Feketényék	Karlovy Vary
1947.1.20./1947.1.23.	Galánta	Felsőszeli	Podbožany
1947. 1. 24.	Galánta	Felsőszeli	Podbožany
1947. 1. 25.	Galánta	Felsőszeli	Podbožany
1947.1.27./1947.1.30.	Galánta	Nagymácséd	Planá
1947. 1. 31.	Galánta	Nagymácséd	Žatec
1947. 2. 1.	Galánta	Nagy-, Kismácséd	Žatec
1947.2.7./1947.2.6.	Galánta	Vízkelet	Žatec
1947. 2. 7.	Galánta	Hidaskürt	M. Lázně, Planá, Teplice
1947. 7. 8.	Galánta	Hidaskürt	Žatec
1947.7.18./1947.2.21.	Galánta	Alsószeli	Podbožany
1947. 2. 22.	Galánta	Alsószeli	Podbožany
1947.2.21./1947.2.27.	Galánta	Galánta	Žatec
1947. 2. 28.	Galánta	Szenc	Bruntál, Hor. Benešov
1947. 3. 1.	Galánta	Diószeg	Podbožany
1947.2.28./1947.3.5.	Galánta	Galánta	Žatec
1947. 3. 6.	Galánta	Szenc	Bruntál, Hor. Benešov
1947. 3. 7.	Galánta	Diószeg	Podbožany
1947. 3. 8.	Galánta	Diószeg	Žatec

A következő táblázat adatai a terv megvalósítását tükrözik, tehát az 1947. január 4-től 1947. február 19-ig terjedő időszak történéseit. A két táblázat összehasonlításából láthatjuk, hogy az eredeti terv és a végrehajtás között eltérések mutatkoznak. Érvényes ez a megállapítás Felsőszeli esetére is, ahol egyszerűen nem sikerült a tervnek megfelelően három egymás után következő napon felsőszeliekkel megrakni a szerelvényeket. A peredieket a megérkezésüket követő napon elirányították a célállomásra, Chrudimból: egy részük csatlakozott a Havlíčkův Brod-i csoporthoz, egy csoportjukat Humpolecbe irányították, a harmadikat pedig Chotěbořba.

A vágkirályfaiakat a célállomásra – Mladé Boleslavból – egyrészt Mnichovo Hradištěbe, másrészt Mělníkbe, s végül harmadik csoportjukat Benátkyba vitték, ahol mindenki megkapta a maga gazdáját. A Mělníkbe irányított zsigárdiak sem maradtak a célállomáson, mert egy csoportjukat Nebuželybe vitték.⁶²

11. táblázat. Deportálások 1947. január 4. és 1947. február 19. között⁶³

Berakodóállomás/ Szervély száma	Indulás időpontja	Település	Családok száma	Személyek száma	Célállomás
Vágsellye 0501	1947. 1. 17.	Deáki	98	334	Mladá Boleslav
Vágsellye 0502	1. 18.	Zsigárd	100	334	Mělník
Galánta	1947. 1. 17.	Taksony	89	394	Žatec, Podbořany
Galánta	1. 17.	Újhelyőka	39	123	Olomouc, Přerov
Galánta	1. 18.	Újhelyőka	34	93	Olomouc, Šternberk
Galánta	1. 18.	Taksony	81	339	Žatec, Podbořany
Galánta	1. 23.	Felsőszeli	99	378	Žatec, Podbořany
Vágsellye 0503	1947. 1. 23.	Negyed	110	384	Mělník
Vágsellye 0504	1. 24.	Farkasd	116	353	Mělník
Vágsellye 0505	1. 25.	Negyed-Farkasd	69	215	Prostějov
Vágsellye 0506	1. 31.	Pered	85	332	Chrudim, Pardubice
Vágsellye 0507	2. 1.	Pered	68	253	Havlíčkův Brod
Galánta	1947. 2. 3.	Vezekény	69		
Galánta	2. 11.	Felsőszeli	76	234	Jičín
Galánta	2. 11.	Felsőszeli	15	35	Most
Vágsellye 0508	1947. 2. 11.	Szelőce	76	234	Jičín
Vágsellye 0509	2. 11.	Szelőce	15	35	Most
Vágsellye 0510	2. 13.	Vágkirályfa	68	219	Mladá Boleslav
Vágsellye 0511	2. 14.	Deáki	21	81	Olomouc
Galánta	1947. 2. 13.	Vezekény	69	268	Podbořany
Galánta	2. 14.	Tallós	48	198	Žlutice

Ezeknek a transzportoknak a szállítási költségei a csehszlovák államkasszárt terhelték, s nem kis összeget tettek ki. Például a Deáki–Mladá Boleslav szakasz költségei 185 437 koronára rúgtak, a Negyed–Mělník szakaszé 209 392 koronára, a Zsigárd–Mělník szakaszé 183 457 koronára, a Farkasd–Mělník szakaszé 278 890 koronára, a Pered–Havlíčkův Brod é 107 076 koronára és a Vágkirályfa–Mladá Boleslav útszakaszé 127 965 koronára.⁶⁴

A deportáltak számára hivatalosan csak egy menekülési lehetőség létezett: ha a deportáltak egészségügyi ellenőrzésével megbízott orvos valakit betegnek talált, azt a személyt a családjával együtt mentesítették, kivonták a deportálás alól.

Ilyen esetek fordultak elő például Felsőszeliben is, ahol 26 cigánycsaládot munkára alkalmatlannak találtak az orvosok, így otthon hagyták őket. Kis- és Nagymácséden az egészségügyi szolgálat 64 családot nyilvántartott munkaképtelennek. Az orvosi indoklás szerint elsősorban Nagymácséden magas volt a tuberkulózisban szenvedők száma. A levéltári adatokból arról is tudomást szerezhetünk, hogy az egészségügyi szolgálat Taksonyban 50, Vezekényben 79, Tallósban 61, Nádszegen és Királyrévben 58 családfő egészségi állapotáról állapította meg, hogy fizikai munkára alkalmatlan. Velük együtt a családtagok is otthon maradtak.⁶⁵

A hivatalos szervek a legtöbb esetben nem voltak megelégedve az orvosi döntésekkel, felettes szerveiknél magyarpártolás címén az orvosokat feljelentették, mint az dr. Gejza Krč esetében is történt a Vágsellyei járásban.

Vadkerty Katalin munkájából, valamint a még élő szemtanúk visszaemlékezéseiből jól rekonstruálható a deportálás végrehajtása. Nézzük meg, ez hogyan

történt Vezekény és Tallós esetében! 1947. február 11-én a hajnali órákban megkezdődött és 6 órakor befejeződött a két falu rendőri és katonai alakulatokkal való körülfárása. A fegyveres csoportok által felvert lakosság ezután várhatta a „végzések” kézbesítését, s a szokásos orvosi ellenőrzés után a rakodást és az indulást a galántai vasútállomásra. A vezekényieket február 13-án, a talósiakat pedig február 15-én indították útnak.⁶⁶

A célállomásokon a szerelvényeket az illető Járási Munkavédelmi Hivatal dolgozói fogadták, és a deportáltakat a munkaerőt igénylő gazdákkal egyetértésben osztották szét.

A szerelvények általában tehervagonokból álltak – nálunk ezt csak marhavigonoknak mondják –, de minden szerelvényhez, annak nagyságától függően, egy vagy két személyvigont is kapcsoltak. Ezekben helyezték el a gyermekeket, a kismamákat, esetleg a betegeket. Ezekben a vagonokban a legtöbb esetben volt fűtés és egyes esetekben egészségügyi nővér is teljesített szolgálatot.

A szerelvények minden vagonját fűteni kellett volna, hiszen 1947 januárjában, februárjában talán az évezred leghidegebb tele sújtotta a Kárpátok térségét. Nappal a hőmérő higanyszála mínusz 10–12, éjszakánként pedig mínusz 20–26 fok között ingadozott, viharos széllel, hófúvásokkal párosulva. Mindezek ellenére a deportáltakat a galántai vagy a vágsellyei vasútállomásra szállították, bevagonírozták, a szerelvényeket pedig elindították Csehország felé.

Borzalmas állapotok voltak ezek, hiszen nemegyszer előfordult, hogy a deportáltakat a vasútállomásra szállító teherautókat befújta a hó, s ezeket csak úgy tudták kiszabadítani, ha a karhatalom igénybevétele a közbeeső falvak férfi lakosságát kihajtották hóeltakarításra, a közutak felszabadítására.⁶⁷ A nádszegieket és a királyrévieket szállító hat megrakott teherautó például 1947. február 19-én megrekedt Királyrév és Alsószeli között a nagy hófúvás miatt. Močkor százados minden erőt mozgósított a kiszabadításukra, de ez csak másnap, február 20-án 13 órakor sikerült.⁶⁸ Az asszonyok és a gyermekek így is majdnem halálra fagytak.

1947. február 20-án a rendőrségi és katonai alakulatok teljesen körülfárták Alsószelit. Az alsószeliek szerencséjére a Szlovák Telepítési Hivatal, tekintettel az időjárásra, az utak járhatatlanságára a deportálásokat 1947. február 26-ig felfüggesztette. Ennek ellenére a biztonsági és katonai alakulatok február 24-ig tartózkodtak a faluban.

A Szlovák Telepítési Hivatal lényegében átmeneti jellegű döntése véglegesen bizonyult: megszűnt a deportálások embertelen sorozata, megkezdődött a magyartalanítás „szelídebb” változata, a lakosságcsere.

Močkor százados – jelentéséből kitűnik – sajnálkozott az akció lefújása miatt, mondván, sok személy, akiket egyrészt nemzetiségük miatt (konok magyarok voltak), másrészt biztonsági szempontból be kellett volna sorolni a deportáltak közé – legalább hasznos munkára lettek volna kényszerítve – most itt maradt, jöllehet még a deportálás alól mentesítő fehér lapjuk sincs, s nem is reszlovakizáltak. A százados később megnyugodhatott, hiszen ő vezényelhetette le a lakosságcsere is.⁶⁹

1947. február 7-én és 8-án Vízkelet, Kosút és Hidaskürt községben zavartalanul folyt a kitelepítésre jelöltek rakodása. Mivel azonban a járási katonai parancsnok csak kisebb teherautókat tudott a rendelkezésre bocsátani, így a két transzport helyett csak egyet lehetett indítani. A hófúvás miatt a vízkeletiek csak február 7-én indulhattak útnak Csehországba.

Itt is megtörtént a már említett eset: a vízkeletieket szállító teherautók is elakadtak a hóban. Vízkelet komisszára, Ladislav Varhaník vagy az ítéletidő miatt, vagy hogy akadályozza a deportálásokat – ezt sosem tudjuk meg –, nem volt hajlandó a falu férfi lakosságát a teherautók kiszabadítására kivevényelni.

„Végül is Močkor járási rendőrparancsnok, Mikle úr, a Körzeti Telepítési Hivatal vezetője és Závadsky úr, a Járási Munkavédelmi Hivatal vezetője úgy döntött, hogy a rendőrparancsnok veszi kezébe az ügyek irányítását.”⁷⁰ Ennek a döntésnek az eredményeként rendőri segédlettel megközelítően 120 férfit hajtottak ki a Galánta–Vízkelet közötti útszakaszra, hogy kiszabadítsák az ott rekedt autókat és személyeket.

Vezekény és Tallós községben zavartalanul folyt a „munkaerő-toborzás”. A deportálásokra kijelölt személyek közül egy sem szökött meg. A vezekényieket 29, a tallósiakat 24 vagonba zárták. Feketenyék a felfüggesztés miatt elkerülte a deportálásokat.

A levéltári adatok arról tudósítanak, hogy egy Zórád Árpád nevű kosúti illetőségű személyt a galántai járási börtönbe zártak rémhírterjesztés vétsége miatt. Állítólag a csehországi viszonyokat marasztalta el, ahová a szlovákiai magyaroknak munkára kellett menniük.⁷¹

Az előzetes menetterv szerint a Galántáról és Vágsellyéről indított transzportok első állomása a szlovák–cseh határon lévő Břeclav volt. Ezt egyébként a visszaemlékezők is alátámasztják. A szerelvényeket azért állították mellékvágányra, hogy azt a vasutasok, de elsősorban a biztonsági emberek átvizsgálják. A határállomáson szomorú események játszódtak le: a rendőrök minden vagon ellenőriztek, s a szállítás közben megfagyott emberek – leginkább kisgyermekek – tetemeit elszállították, s a hozzátartozók a mai napig sem tudják, hová temették el őket. Vajon egyáltalán eltemették-e?

E sorok írója kb. 30 éve a deáki Laki Máriától hallotta a konkrét esetet, akit kismamaként raktak családjával, köztük kéthetes kisgyermekével a „marhavgonba”. Gyermekeit Břeclav után többé az életben nem látta, a sírját sem.⁷²

A járásbeli deportálásokkal kapcsolatban egyéb szomorú epizódok is megemlíthetők. Negyeden 1947. január 25-én több családot leraktak a teherautókról, mert az orvosi vizsgálat szerint többen, elsősorban az asszonyok idegösszeroppanást kaptak. A farkasdi Császár Andrást az mentette meg a deportálástól, hogy kiesvén a teherautóból, csonttörést szenvedett, s így otthon maradt.

Taksonyban 1947. január 17-én a 75 éves Kissné Varga Gizella, miután minden hozzátartozója kézhez kapta a deportálási végzést, öngyilkosságot követett el – kútba vetette magát. Ezen az áron maradtak otthon családtagjai – temetést intézni, temetni.⁷³

Közben a Csehországba deportált személyek közül elég sokan visszaszöktek. A nemzetbiztonsági szervek főparancsnoksága 2305 z prav/46. iktatószámú parancsa alapján ezeket a személyeket el kellett fogni, és rendeltetési helyükre kellett szállítani. E parancs értelmében 1947. július 31-én a Galántai járásból 42 személyt kísérték be fegyveresen Brünnbe.

Az 1948. október 25-i 245/1948. számú törvény értelmében azok a csehszlovákiai magyarok, akik 1938. november 1-jén csehszlovák állampolgárok voltak, a Csehszlovák Köztársaság területén volt a lakhelyük, és nem voltak más állam polgárai, visszakapják csehszlovák állampolgárságukat, ha az 1948. november 17-től számított 90 napon belül leteszik a hűségesküt.

A „munkaerő-toborzás”-nak nevezett akció keretében Csehországba deportált majdnem félszázezer magyar nemzetiségű lakos nem tudta pótolni a három és fél millió Németországba toloncolt német által hagyott űrt. A munkaerőhiányt ugyan enyhítette, de meg nem oldotta.

A szlovákiai magyarok Csehországba telepítésével párhuzamosan Szlovákiában a Szociális és Földművelésügyi Megbízotti Hivatal, valamint a Szlovák Telepítési Hivatal irányítása alatt a 41/1947. számú törvényrendelet alapján megkezdődött a belső telepítésnek nevezett, a gyakorlatban már kipróbált akciók sorozata. A belső telepítés a 245/1948. számú törvény elfogadása után hatalmas problémák okozója lett.

A belső kolonizáció sikere érdekében az illetékes hatóságok felhívással fordultak a szlovákok által lakott területek népéhez, hogy bízzák meg társaikat „a magyaroktól részben már megszabadított” – deportált – területek megtekintésével, vagyis tanulmányozzák Dél-Szlovákia természeti viszonyait, gazdasági lehetőségeit azzal a céllal, hogy szülőfalujukba visszatérve számoljanak be pozitív tapasztalataikról, hogy a Csehországba deportálandó 30–50 ezer magyar helyét (házát és vagyonát) mielőbb elfoglalják. Másrészt ún. bizalmiakat küldtek a magyarlakta járások területére, akiket a magyaroktól elkobzott vagy itt hagyott ingó és ingatlan vagyon (szántóterületek, erdők, állatállomány, üzemek stb.) kezelésével bíztak meg.⁷⁴

A belső telepítésekre vonatkozó levéltári adatokból azt is megtudhatjuk, hogy a Galántai járás területén már 1946. november elején megjelentek a közép-szlovákiai települések – Kisvendég, Prasic, Nemecske, Ksinna, Tordomesztic – képviselői (a dokumentum többek között Ján Gregor, Peter Haluze, Vendel Bajzik nevét említi), hogy Vágkirályfán, Sókon és Szelócén tanulmányozzák a „honfoglalás lehetőségeit”. Sók és Szelőce megfelelt elképzeléseiknek, s hazatérésük után kijelentették: „Ha a szükség úgy kívánja, hajlandók vagyunk ezekbe a falvakba költözni.”⁷⁵

Az eredeti elképzelés szerint – bár ezt nem minden esetben sikerült megvalósítani – a Galántai járásba elsősorban Miava és környékéről, a Vágsellyei járásba pedig Trencsén és környékéről terveztek szlovák lakosságot betelepíteni. Felsőszelibe a Rózsahegy környéki Lucskiból, a közigazgatásilag és kataszterileg Felsőszelihez tartozó Körtvélyesmajorba a Trencsén melletti Újlehotáról érkeztek telepesek.

Negyeddel kapcsolatban az volt a terv, hogy a százszázalékos magyar arányt a deportálásokkal negyven százalékra csökkentik. Ennek több mint a felét (60 százalékát) a vágbesztercei szlovákokkal kívánták pótolni, akik közül már számos bizalmi tartózkodott a faluban.

A bizalmiakkal kapcsolatban megjegyezhetjük, hogy a 30–50 ezer deportálásra szánt magyar személy helyébe Dél-Szlovákiába 2767 bizalmi érkezett, s közülük 427 pár napon belül távozott is. A tervek szerint a Galántai járás 11 községébe 242 bizalmi érkezett, s miután ebből 25 távozott, 217 bizalmi maradt a járás területén. Ugyanez volt a helyzet a Vágsellyei járás területén is. A kijelölt 7 község 204 bizalmi kapott, közülük 110 önként távozott, így maradt 124 bizalmi.

Az ismert adatokat kiegészítve elmondhatjuk, hogy Récsény és Lukasóc község körjegyzősége például Zsigárdra küldött megbízottakat, Sókón Nagybáb és Poszátka bizalmi emberei telepszenek le, Vágsellyére és Vágkirályfára Galgóc és Felsőattrak küldöttjei érkeztek terepszemlére: vagyont – ingót és ingatlant – kezelni, majd birtokolni.⁷⁶

Peredre Alsó- és Felsőszelezsényből érkeztek bizalmiak, Pallócra, valamint a Feketenyék melletti Sórjakos majorba jugoszláviai repatriánsok érkeztek. A bizalmiak egy része a későbbiek folyamán telepessé minősült, azaz itt maradt még a deportáltak visszaérkezése után is.

Vadkerty Katalin kutatásai szerint sok megbízott – Nagyedről 17, Farkasdról 2, Zsigárdról 3, Vágkirályfáról 8, Peredről 6 és Vágfarkasdról 12 – ismeretlen helyre távozott, Deákiból pedig 14 visszatért szülőföldjére.⁷⁷

10. Reszlovakizáció a Galántai járásban

A Slovenská liga 1946 nyarán az alábbi felhívást intézte Dél-Szlovákia lakosságához:

„Polgártársak! Megkérdezik Önöket: Szlovák vagy magyar nemzetiségű vagy? Ha van benned egy kicsi szlovák vagy szláv gyökér, szlováknak jelentkezz, mert a mi országunkban csak a szlovák nemzetiségűek rendelkeznek állampolgársággal; csak a csehszlovák állampolgárnak nem kell félnie, vajon mit hoz a holnap. Ésszerűen és csakis saját érdekedben válassz! A szlovák életközösségbe hív minden szlovákot a Slovenská Liga.”⁷⁸

Az idézett felhívás tanúsága szerint a Belügyi Megbízott Hivatal jóváhagyásával először céltudatosan és körültekintően – bár nem biztos, hogy tapintatosan is – a részlovakizációval kapcsolatos elképzeléseket a Slovenská liga fogalmazta meg. Ján Bobák szlovák történész egyik munkájában a részlovakizációt a stratégiai cél egyik eszközeként jellemezte. Bobák szerint „a részlovakizáció nem más, mint az etnikailag széthullott, közömbös, formálisan (statisztikailag) elnemzetietlenített lakosság visszatérése az anyanemzethez.”⁷⁹

Az anyanemzethez való visszatérést vagy inkább visszatérítést a Slovenská liga már megalakulása után, 1920-ban tervbe vette, s hozzákezdett megvalósításához. Anton Granatier, a liga elnöke közvetlenül 1945 után kidolgozta a részlovakizáció követendő koncepcióját, amely Szlovákia belügye lett volna, de Bobák szerint a sok beavatkozást követően – elsősorban Prága részéről – partiális kérdéssé degradálódott, megerősítendő a cseh befolyást Szlovákiában.

Beneš köztársasági elnök 1945. augusztus 2-án kelt 33/1945. számú dekrétuma értelmében a részlovakizáció szempontjából 309 dél-szlovákiai település jöhetett számításba. A 309 település 370 349 lakosából 100 539 lakos amúgy is szlovák nemzetiségűnek vallotta magát.

Ladislav Novomeský oktatás- és művelődésügyi megbízott természetesen az elnöki dekrétum és a Slovenská liga javaslata ismeretében már 1946 januárjában foglalkozott a részlovakizáció megvalósításának a lehetőségeivel, s ennek eredményeként javasolta a prágai kormány külügyi államtitkárának, hogy „a kormány tegye lehetővé Dél-Szlovákia elmagyarosodott szlovákjainak az eredeti etnikumhoz (anyanemzethez) való visszatérését” – olvashatjuk Bobák tanulmányában. A szerző a továbbiakban megjegyzi, hogy a kormány a javaslattal egyetértett, és feladatul adta a kulturális intézményeknek, valamint a Slovenská ligának, hogy propagálják a részlovakizációt. Az állami szervek, többek között a Belügyi Megbízotti Hivatal és a Szlovák Telepítési Hivatal feladata volt összegezni azoknak az elmagyarosodott szlovákoknak a számát, akik számításba jöhettek mint első számú visszatérők.

Ezzel a feladattal párhuzamosan Daniel Okáli kormánybiztos 1946. május 26-án kinevezte a Központi Reszlovakizációs Bizottság tagjait azzal az utasítás-

sal, hogy dolgozzák ki az anyanemzethez való visszatérés részletes tervét. Az akció anyagi vetületével kapcsolatban megjegyezhetjük, hogy csak a Szlovák Telepítési Hivatal saját költségvetéséből 4,3 millió koronát irányzott elő a tervezet megvalósítására.

A reszlovakizációval kapcsolatban több javaslat is született. Ennek ellenére – s Bobák szerint a szlovák politikai elit egy része ezt nagyon sajnálatosnak tartotta – késett a reszlovakizáció törvényesítése, így kivitelezése is. Ez annak volt a következménye, hogy a csehszlovák kormány a reszlovakizáció végrehajtását a párizsi nemzetközi békekonferencián aláírandó szerződéstől tette függővé. Közben újabb és újabb javaslatok születtek: Viliam Široký olyan javaslattal állt elő, melynek értelmében a szlovák anyanemzethez visszatérteket – reszlovakizáltakat – Csehországba kellene telepíteni, mert ott asszimilációjuk meggyorsulna. Végül is a reszlovakizációra csak 1947. január 25-e után kerülhetett sor.

A Ján Bobák által felhasznált adatok alapján elmondhatjuk, hogy 1946 júliusáig – vagyis addig, ameddig a reszlovakizációs bizottságok összegyűjtötték a reszlovakizációs kérvényeket – Szlovákiában 352 038 személy (108 387 család) kérvényezte a reszlovakizálást. Az általunk vizsgált régióban 36 734 személy: ebből a Galántai járásban 25 244, a Vágsellyeiben pedig 11 490.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság a reszlovakizáció adminisztratív-politikai lebonyolítására öt munkacsoportot hozott létre, egy-egy munkacsoport a körzet nagyságától függően 20-30 tagot foglalkoztatott. A csoportok vezetőit a Belügyi Megbízotti Hivatal nevezte ki. A mi régiónkat a 4. munkacsoportba sorolták, s vezetőjévé J. Snopkót nevezték ki.

A munkacsoportokban gondot okozott a kérvények elbírálása, vagyis az, mi szerint bírálják el a kérvényező személy kérvényét. A Statisztikai és Tervezési Hivatal alelnöke, a Reszlovakizációs Bizottság tagja, Pavol Horváth azt javasolta, hogy első helyen az erkölcsi megítélés, majd az állami és nemzeti szükséglet szerepeljen.⁸⁰

Született olyan javaslat is, amely szerint azokkal a járásokkal érdemes elsőként foglalkozni – vagyis elkezdni a reszlovakizációt –, amelyek elmagyarosítása „nemrég fejeződött be”, tehát tudat alatt még nagyon frissen él bennük a szlováksághoz való tartozás. E járások közé sorolták be a volt Vágsellyei járást is. Azt ugyan a javaslatból nem tudtuk meg, mit értettek azon, hogy „nemrég fejeződött be”, de úgy gondoljuk, hogy ez a bécsi döntést követő időszakra vonatkozik.

A Központi Reszlovakizációs Bizottság terve értelmében a munkacsoportokhoz beérkezett kérvényeket 1947. június 15. és 1947. augusztus 20. között kellett felülvizsgálni a 20-30 fős „szakembergárdának”, s 1947. december 15-ig a kérelmezőknek meg kellett volna kapniuk a jóváhagyó vagy az elutasító választ.

A statisztikai kimutatások szerint 423 264 személy töltötte ki a reszlovakizációs kérvényt, amelyből a munkacsoportok rövidesen 89 179 kérvényt adtak, mert megállapították, hogy a kérvényezők már 1930-ban is szlováknak vallották magukat, így az előírások szerint nem volt szükséges a kérelmezés. Az említett létszámból egyelőre 193 415 személy kapott pozitív választ, az

az lett formálisan szlovákká. A megmaradt 140 670 kérvény egy részét elutasították, más részét pedig várakozási állományba helyezték. Egy későbbi időszakban – 1948. január 1-je és 1948. december 31-e között – még foglalkoztak e kérdéssel, de 1948. december 23-án Václav Nosek csehszlovák belügyminiszter utasította Daniel Okáli szlovák belügyi megbízottat, hogy azonnali hatállyal szüntesse be működését a Központi Reszlovakizációs Bizottság. Tudniillik az 1948. október 25-én elfogadott 245/1948. számú törvény értelmében 1949. április 14-től a Szlovákiában maradt magyarság visszakapta csehszlovák állampolgárságát.

A Galántai járást érintő eseményekről nemcsak a levéltárak adataiból vagy az érintett – reszlovakizált vagy reszlovakizálásra kényszerült – személyek visszaemlékezéseiből szerezhetünk tudomást, hanem más források is rendelkezésünkre állnak. Ilyen például a Galántai járás Népművelési Tanácsa központi tanfelügyelőjének, Jozef Hurtának az 1948. október 15-i keltezéssel írt *Emlékkönyve*⁸¹, melyet a tanfelügyelő felsőbb utasításra írt, s az az 1945 márciusa és októbere közötti eseményeket tartalmazza: a reszlovakizáció és a lakosságcsere külön szerepel az *Emlékkönyv*ben.

Az *Emlékkönyv* a Galántai járást úgy emlegeti – elsősorban „a szomorú emlékü Hanza” révén –, mint a szlovákiai magyarosító törekvések fő központját, melynek eredményeként az ifjú generáció már szlovácul sem tud, ezért szükség van a szlovákság nagy összefogására, mert csak így lehet visszavezetni a megtévesztett, eltévelyedett népet (azaz az elmagyarosított szlovákokat) az anyamemzethez. A szlovákság azon képviselői, akik erre a nehéz, de dicső munkára tették fel az életüket, „a szlovák ügy hős úttörői, a szlovákság apostolai”, s minden elismerést megérdemelnek – írja Hurta. Szerinte a népművelési központ felügyelőjének azért nehéz a dolga, mert „a járásban 1945 után sokfajta lakosság keveredett” (nem fejt ki, mit ért a sokfajta jelző alatt), „ezenkívül a járás magyar lakossága igyekezett a maga oldalára állítani az itt állomásozó orosz katonaságot, s ily módon lehetetlenné tenni a szlovákság mindennemű tevékenységét a nemzeti élet (értsd szlovák nemzeti élet – P. L.) minden területén”. Véleményünk szerint ezek a gondolatok burkoltan ugyan, de indokoltnak látják a reszlovakizáció gyors megvalósítását.

Említést érdemel Hurtának az a megállapítása is, mely szerint „a Járási Művelődési Tanács elsődleges célja a visszacsatolt területek gyors elszlovákosítása”. A szerző szerint ehhez a tevékenységükhöz önzetlen segítséget kaptak a galántai helyőrség népművelési tisztjétől, Kopáč úrtól.

A Galántai járásból Pavol Miko, a Járási Népművelési Tanács vezetője volt tagja annak a kilencven tagból álló küldöttségnek, melynek az volt a feladata, hogy a magyarországi szlovákság körében propagandatevékenységet fejtsen ki annak érdekében, hogy azok, ha lehet, százszázalékban térjenek vissza az óhazába. A nyolc hónapig tartó propaganda-hadjárat azonban nem hozta meg a várt eredményt.

A központi utasításoknak megfelelően a Galántai járás vezetése is arra törekedett, hogy az újonnan beinduló – természetesen csak szlovák tanítási nyelvű

– iskolák számára elegendő szakképzett vagy szakképzetlen tanítót szerezzen, akiknek külön hazafias feladatként szlovák nyelvtanfolyamokat kellett szervezniük a reszlovakizáltak és a magyarországi repatriánsok számára, de esetenként az itt maradt magyarok közül is látogathatták ezeket a tanfolyamokat. Szlovákiában a téli hónapok folyamán 81 településen 146 tanfolyamot szerveztek 5393 résztvevővel.⁸²

*Hovorím po slovensky*⁸³ címmel külön tankönyv is megjelent a nyelvtanfolyamok résztvevői számára. A könyv 95 feladatot tartalmazott szótári résszel és feladatmegoldásokkal együtt. A tankönyv szerzői megjegyzik, hogy „voltak olyan esetek is, amikor a reszlovakizáció tisztességtelen és önző szándékkal történt”. Tanulmányában Ján Bobák is megemlíti, hogy voltak melléfogások, türelmetlenségből eredő hibák is. Példaként említi a Galántai Járási Akcióbizottság döntését, amely miatt 1948. március 18-án a nagyszombati apostoli adminisztrátor is kénytelen volt tiltakozni a pozsonyi Belügyi Megbízotti Hivatalban, mivel a járási akcióbizottság a járás területén csak szlovák nyelvű istentiszteletet engedélyezett. Ezt a hivatal azzal indokolta, hogy „a járásban a lakosság többsége a lakosságcsere és a reszlovakizáció következtében szlovák nemzetiségű, s elsősorban a reszlovakizáltakat kell rákényszeríteni arra, hogy minden esetben csakis szlovákul értekezzenek”. Mivel ez a rendelkezés a diószegi, pozsonyeperjesi, galántai, felsőszeli, kajali, kosúti, királyrévi, magyarbéli, boldogfai, hidaskürti, nádszegi, tallósi, taksonyi, vágai, nagyföldemesi egyházközséget is érintette, csak egyenként tiltakoztak egyházi előjáróiknál a döntés ellen, s így a nagyszombati apostoli adminisztrátor kénytelen volt a már említett lépés megtételére.

Érdeemes foglalkozni egy másik szélsőséges esettel is, amelyet a már említett *Emlékkönyv* tartalmaz: „az áttelepült lakosság (azaz a Magyarországról a járásba települtek – P. L.) nagyon nehezen illeszkedett be az új környezetbe elsősorban talán azért, mert a számukra otthont adó falvak őslakosságával – az itt maradt magyarokkal – nem értik meg egymást. Nemzeti öntudatuk ugyan hagy kívánnivalót maga után, sőt néha egészen szélsőséges esetek is előfordulnak: a településen élő lakosságot lenézik, fennhéjázóan viselkednek velük szemben, s ez alól nem képeznek kivételt a reszlovakizáltak sem, akiket továbbra is magyar nemzetiségűeknek tartanak.”

Az anyanemzethez való visszatérésről, a visszafogadásról, azaz a reszlovakizálási kérelem pozitív elbírálásáról szóló végzést a járás minden településén ünnepléses külsőségek közepette adták át. „A reszlovakizáltak lelkesen és nagy örömmel veszik át a végzéseket, mert tudatosítják, hogy csakis ezek biztosítják számukra a békés életet és a szabad fejlődést a Csehszlovák Köztársaságban.” Érdeemes az idézett mondat második részére odafigyelni. Tehát ne azért térjenek vissza a reszlovakizáltak az anyanemzethez, hogy újból szlovákká legyenek? Ha nem reszlovakizál, akkor ezek szerint nincs békés élet és szabad fejlődés a Csehszlovák Köztársaságban?⁸⁴

A Galántai járás rendőrpáncsnoka, Močkor százados 1947 augusztusában készített jelentésében azt írja, hogy „a reszlovakizáltaknál továbbra is kevés igyekezet tapasztalható azon a téren, hogy azok igazán és őszintén szlovákká

szeretnének válni”.⁸⁵ Ezért azt javasolja, hogy elsősorban az állami alkalmazottakat – például a vasutasokat – szolgálatilag helyezték át tisztán szlovák környezetbe.

Ugyanebben a jelentésben olvashatjuk, hogy több községben a kommunista párt helyi szervezetei átalakították vezetőségüket. Kihagyták – kizárták – belőlük azokat a reszlovakizáltakat, akik otthon a családban magyarul beszéltek.

A Vágsellyei járás rendőrparancsnoka 1948. januári jelentésében arról tájékoztatja feletteseit, hogy 1947. december 29-ig a járás egy-két falujában már átadták a reszlovakizációról szóló dekrétumot.⁸⁶

Farkasd községgel kapcsolatban a jelentés megemlíti, hogy a falu nemzeti-ségi összetétele alaposan megváltozott, hiszen a belső kolonizáció következtében 35 szlovák család költözött a faluba, a lakosságcsere-egyezmény értelmében 312 magyarországi repatriáns család telepedett le Farkasdon, 133 család pedig megkapta a reszlovakizációról szóló dekrétumot.

Szelőcén nem sokat változtak a nemzetiségi arányok a jelentés szerint, mert a falu lakosi közül csupán a cigányok kaptak reszlovakizációs dekrétumokat, amelynek eléggé negatív visszhangja volt.

Tornócon a jelentés megírása idején magyar nemzetiségű lakosok már nem voltak, mert mindnyájan reszlovakizáltak. Az erről szóló dekrétumot 305 család kapta meg, 69 család pedig várta a végzések kézbesítését.

12. táblázat. A Galántai járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétumok kézbesítése után⁸⁷

	Település	Összlakosság	Ebből		Ebből magyar a reszlovakizáció	
			szlovák	reszlovakizált	előtt	után
1.	Ábrahám	1 400	1 396	4	4	-
2.	Alsószeli	2 894	783	90	2 111	2 021
3.	Barakony	166	166	-	-	-
4.	Boldogfa	485	7	180	478	298
5.	Borsa	345	158	155	187	32
6.	Diószeg	4 725	2 095	2 586	2 630	44
7.	Dunasáp (Úfalu)	663	122	541	541	-
8.	Feketenyék	1 104	172	249	932	683
9.	Felsőszeli	3 370	1 588	258	1 782	1 524
10.	Galánta	5 075	3 485	1 341	1 595	253
11.	Gáry	485	485	-	-	-
12.	Hasvár – Egyházfa	480	180	250	300	50
13.	Hegysúr	589	158	155	431	276
14.	Hidaskürt	1 502	358	186	1 144	958
15.	Hodi	612	557	55	55	-
16.	Geszt	534	534	-	-	-
17.	Jánosháza	312	102	176	210	34
18.	Királyrév	1 078	118	89	960	871
19.	Kismácséd	814	514	184	300	116
20.	Magyarbél	1 532	72	1 212	1 460	248
21.	Nádszeg	3 178	235	121	2 943	2 822
22.	Nagyfödemes	3 204	851	1 345	2 353	1 008
23.	Nagymácséd	2 320	402	460	1 918	1 458
24.	Nemeskajal	1 501	263	234	1 238	1 004
25.	Nemeskosút	1 412	206	931	1 206	275
26.	Nemesnebojsza	330	314	16	16	-
27.	Németbél	269	3	145	266	121
28.	Páld	558	558	-	-	-
29.	Pusztafödemes	1 812	1 759	53	53	-
30.	Réte	1 428	299	330	1 129	799

31.	Štefánikovo – Javorínka	312	312	-	-	-
32.	Švehlovo – Nové Osady (Nagyfödémés)	309	225	52	84	32
33.	Szenc	5 982	2 100	1 112	3 882	2 770
34.	Szenckirályfa	1 447	1 441	36	36	-
35.	Szered	6 659	6 621	38	38	-
36.	Taksony	1 783	978	331	805	474
37.	Tallós	1 925	356	497	1 569	1 072
38.	Tósnvárasd	663	206	177	457	283
39.	Újfalu	542	13	301	529	228
40.	Vága	2 080	72	1 380	2 008	668
41.	Vágszerdahely	1 709	1 668	40	40	-
42.	Vezekény	1 166	377	60	789	729
43.	Vízkelet	1 307	105	301	1 020	901
44.	Zonctorony	634	12	401	622	221
	Összesen	70 695	32 426	16 072	38 121	22 273
	Százalékban	100,00%	45,87%	22,73%	53,92%	31,51%

13. táblázat. A Galántai járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekretumok kézbesítése után (százalékban)

	Település	Összlakosság	Ebből		Ebből magyarok a reszlovakizáció	
			szlovák	reszlovakizált	előtt	után
1.	Ábrahám	100,00	99,71	0,28	0,28	-
2.	Alsószeli	100,00	27,06	3,10	72,94	69,83
3.	Barakony	100,00	100,00	-	-	-
4.	Boldogfa	100,00	1,44	37,11	98,55	61,44
5.	Borsa	100,00	45,79	44,92	54,20	9,27
6.	Diószeg	100,00	44,33	54,73	55,66	0,93
7.	Dunasáp (Újfalu)	100,00	18,40	81,59	81,59	-
8.	Feketenyék	100,00	15,57	22,55	84,42	61,86
9.	Felsőszeli	100,00	47,12	7,65	52,87	45,22
10.	Galánta	100,00	68,66	26,42	31,40	4,98
11.	Gány	100,00	100,00	-	-	-
12.	Hasvár	100,00	37,50	52,08	62,50	10,40
13.	Hegysúr	100,00	26,82	26,31	73,17	46,85
14.	Hidaskürt	100,00	23,63	12,38	76,16	63,78
15.	Hodi	100,00	91,01	8,98	8,98	-
16.	Geszt	100,00	100,00	-	-	-
17.	Jánosháza	100,00	32,69	56,41	67,30	10,89
18.	Királyrév	100,00	10,94	8,25	89,05	80,79
19.	Kismácséd	100,00	63,14	22,60	36,85	14,25
20.	Magyarbél	100,00	4,69	79,11	95,30	16,18
21.	Nádszeg	100,00	7,39	3,80	92,60	88,79
22.	Nagymácséd	100,00	17,32	19,82	82,67	62,84
23.	Nagyfödémés	100,00	26,56	41,97	73,43	31,46
24.	Nemeskajal	100,00	17,52	15,58	82,47	66,88
25.	Nemeskosút	100,00	14,58	65,93	85,41	19,47
26.	Nemesnebojsza	100,00	95,15	4,84	4,84	-
27.	Németbél	100,00	11,15	53,90	98,90	44,98
28.	Páld	100,00	100,00	-	-	-
29.	Pusztafödémés	100,00	97,07	2,92	2,92	-
30.	Réte	100,00	20,93	23,10	79,06	55,95
31.	Štefánikovo – Javorínka	100,00	100,00	-	-	-
32.	Švehlovo – Nové Osady (Nagyfödémés)	100,00	72,81	16,82	27,18	10,35
33.	Szenc	100,00	35,10	18,58	64,89	46,30
34.	Szenckirályfa	100,00	99,58	2,48	2,48	-
35.	Szered	100,00	99,42	0,57	0,57	-
36.	Taksony	100,00	54,85	18,56	45,14	26,58
37.	Tallós	100,00	18,49	25,81	81,50	55,68
38.	Tósnvárasd	100,00	31,07	26,24	68,92	42,68
39.	Újfalu	100,00	2,39	55,53	97,60	42,06
40.	Vágszerdahely	100,00	97,60	2,34	2,34	-
41.	Vága	100,00	3,46	66,34	96,53	32,11
42.	Vezekény	100,00	32,33	5,14	67,66	62,52
43.	Vízkelet	100,00	8,03	23,02	91,96	68,93
44.	Zonctorony	100,00	1,89	63,24	98,10	34,85

14. táblázat. A Vágsellyei járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétumok kézbesítése után⁸⁸

	Település	Összlakosság	Ebből		Ebből magyar a reszlovakizáció	
			szlovák	reszlovakizált	előtt	után
1.	Hosszúfalu	1 122	120	851	1 002	151
2.	Köközd	1 750	1 750	-	-	-
3.	Negyed	3 849	1 591	268	2 258	1 990
4.	Pata	2 235	2 235	-	-	-
5.	Pered*	4 009	*	315	*	*
6.	Sempte	3 203	3 200	-	3	3
7.	Soponya	4 232	4 205	27	27	-
8.	Sókszelőce	3 674	300	1 290	3 374	2 084
9.	Tomóc	3 025	1 979	962	1 175	213
10.	Vágfarkasd	4 464	1 850	280	2 614	2 334
11.	Vágkirályfa	1 709	119	1 026	1 590	564
12.	Vágsellye	4 666	3 402	1 120	1 264	144
13.	Vágvecse	1 368	883	385	485	100
14.	Zsigárd	2 476	394	98	2 082	1 984
	Összesen	41 782	22 028	6 622	15 874	9 567
	Százalékban	100%	52,72%	15,85%	37,99%	22,90%

* a peredi adatok hiányában nem pontos a statisztikánk

15. táblázat. A Vágsellyei járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétumok kézbesítése után (százalékban)

	Település	Összlakosság	Ebből		Ebből magyar a reszlovakizáció	
			szlovák	reszlovakizált	előtt	után
1.	Hosszúfalu	1 122	10,69	75,84	89,30	13,45
2.	Kökösd	1 750	100,00	-	-	-
3.	Negyed	3 849	41,33	6,96	58,66	51,70
4.	Pata	2 235	100,00	-	-	-
5.	Pered	4 009				
6.	Sempte	3 203	99,90	-	0,09	0,09
7.	Soponya	4 232	99,36	0,63	0,63	-
8.	Sókszelőce	3 674	8,16	35,11	91,83	56,72
9.	Tomóc	3 025	65,42	31,80	38,84	7,04
10.	Vágfarkasd	4 464	41,44	6,27	58,55	52,28
11.	Vágkirályfa	1 709	6,96	60,03	93,03	33,00
12.	Vágsellye	4 666	72,91	24,00	27,08	3,08
13.	Vágvecse	1 368	64,54	28,14	35,45	7,30
14.	Zsigárd	2 476	15,91	3,95	84,08	80,12

16. táblázat. A lakosság nemzetiségi összetételének aránya a reszlovakizáció meghirdetése után a Galántai járásban⁸⁹

	Település	szlovák		magyar		német		Már 1946-ban szlováknak vallották magukat
		1930	1946	1930	1946	1930	1946	
1.	Ábrahám	1 357	1 391	22	4	11	-	-
2.	Alsószeli	16	55	2 537	2 735	-	1	3
3.	Alsószerdahely	1 655	1 890	3	8	-	-	-
4.	Barakony	194	178	-	-	-	-	-
5.	Boldogfa	11	13	429	427	-	-	2
6.	Borsa	185	198	137	194	-	-	21
7.	Diószeg	1 061	2 138	2 052	2 574	166	9	-
8.	Dunasáp	148	450	316	223	1	4	162
9.	Feketenyék	10	46	930	1 192	1	-	30
10.	Felsőszeli	178	378	4 009	3 809	-	-	56
11.	Galánta	1 471	2 485	1 679	1 434	54	3	300
12.	Gány	544	490	-	-	-	-	-
13.	Hasvár	124	314	168	183	-	-	54
14.	Hegysúr	54	94	453	511	-	-	29
15.	Hidaskürt	20	89	1 655	1 784	2	-	58
16.	Hodi	457	510	56	6	1	-	50
17.	Jánosháza	90	102	152	229	-	-	10
18.	Királyi	7	17	800	1 020	-	-	10
19.	Magyarbél	282	586	1 208	374	12	3	91
20.	Nádszeg	63	76	2 500	3 329	-	-	13
21.	Nagyfödémés	355	124	2 844	3 553	3	-	21
22.	Nagymácséd	13	29	2 305	2 231	-	-	74
23.	Nemeskajal	60	163	1 440	1 448	1	1	138
24.	Nemeskosút	21	266	1 338	1 173	4	-	60
25.	Nemesnebojsza	356	380	36	4	1	-	35
26.	Németbél	2	38	267	226	-	-	17
27.	Nové Osady	-	255	-	137	-	-	21
28.	Pusztafödémés	1 849	2 030	41	24	6	-	7
29.	Réte	286	288	934	932	1	1	2
30.	Štefánikovo	294	294	-	-	-	-	-
31.	Szenc	2 122	2 158	3 256	3 222	5	5	36
32.	Szenckirályfa	1 449	1 354	24	34	-	-	-
33.	Szered	5 203	5 400	269	48	141	22	180
34.	Taksony	302	317	1 876	2 064	1	-	190
35.	Tallós	175	226	1 641	1 828	-	-	83
36.	Tósnýarasd	74	105	597	611	-	-	-
37.	Újfalu	81	134	402	386	-	-	33
38.	Vága	276	291	1 974	2 004	-	-	-
39.	Vezekény	12	13	1 056	1 162	-	-	11
40.	Vízkelet	25	157	1 588	1 584	1	-	41
41.	Zonctorony	26	26	504	608	1	-	3
	Összesen	20 908	25 548	41 498	43 315	413	49	1 841

11. Lakosságcsere a Galántai járásban

A csehszlovák nemzetállami törekvések újabb formája a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény megvalósítása volt. Mivel sem a deportáció, sem a reszlovakizáció nem oldotta meg a csehszlovák politika elvárásainak megfelelően Dél-Szlovákia magyartalanítását, s mert a csehszlovák kormány 200 ezer szlovákiai magyar egyoldalú kitelepítéséhez – mint ez a hárommillió német esetében történt – nem kapta meg a nyugati nagyhatalmak jóváhagyását, kénytelen volt beleegyezni a kétoldalú tárgyalásokba, melynek eredményeként 1946. február 27-én a csehszlovák és a magyar kormány aláírta a csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezményt, melyet a csehszlovák Nemzetgyűlés 1947. június 27-én 145/1946. szám alatt fogadott el és hirdetett ki.

Már 1945. július 17-én a köztársasági elnök 27/1945. számú dekrétuma értelmében Pozsony központtal megalakult a Szlovák Telepítési Hivatal, majd az ún. belső telepítéseket elősegítendő 1946. március 1-jén elfogadják az ún. Nemzeti Újjáépítési Alapot létrehozó 45/1946. számú rendeletet.

A Szlovák Telepítési hivatal megszervezi alárendelt egységeit, a Körzeti Telepítési Hivatalait többek között Dunaszerdahely, Somorja, Galánta és Vágsellye székhellyel, valamint e körzeti hivatalok székhelyén a Nemzeti Újjáépítési Alap kirendeltségeit is. A nagyobb községekben munkacsoportokat, a határállomásokon telepítési állomásokat hoznak létre.⁹⁰ A törvény a megszervezett hivatalok feladatait a következőkben rögzítette:

1. a lakosságcsere lebonyolítása Csehszlovákia és Magyarország között;
2. a köztársasági elnök 108/1945. számú dekrétuma alapján a kitelepített lakosság vagyonának konfiskációja;
3. a repatriánsok elhelyezése és birtokhoz való juttatása.

A Vágsellyei járásban a Telepítési Hivatal 1946. július 2-án kezdte meg működését, és 1949. január 22-én fejezte be. A törvényrendelet értelmében a járásban ezután csak munkacsoport működött, a rendkívüli ügyeket Érsekújvárrban intézték.

A lakosságcsere Szlovákiában, így a Galántai és a Vágsellyei járásban is két szakaszban történt. Az első szakaszt az erőszakosan elhurcolt 68 407 és az önként Magyarországra települt 6000 magyar elszállítása jelentette 1947. április 12. és 1948. június 12. között. A második szakaszra a 1948. szeptember 1. és 1948. december 20. között került sor.⁹¹

A csehszlovák kormány nemcsak a lakosságcserét lebonyolító hivatalokat szervezte meg időben és kifogástalan precizitással, hanem a segédszemélyzetről sem feledkezett meg (a katonai készenléti osztagokról és a belügyi rendőrségi egységekről van szó, melyek felügyelték az egész akció lebonyolítását: felmérték a kitelepítendőek vagyonát, biztosították a szállításra szánt tehergépko-

csik számát, a fel- és lerakodást, a vonatszerelvényeket is ők kísérték a határ-állomásig, és szükség esetén körülvették az illető települést vagy „rendbontás” esetén „intézkedtek”).

A karhatalmi alakulatok parancsnoka általában a járási rendőrkapitány volt. A Galántai járásban Ján Močkor százados, aki már 1945-ben itt teljesített szolgálatot. A Vágsellyei járásba erre a feladatra Ján Ryška⁹² gyalogsági őrnagyot mint összekötő tisztet vezényelték 1947. június 10-én. A karhatalmi alakulat parancsnokának a Szlovák Telepítési Hivatal 1947. június 14-én kelt 9577/6-1/5-1947. számú rendeletének a végrehajtása volt a feladata, azaz a kitelepítések lebonyolítása a Vágsellyei járásból, melynek kezdetét a parancs 1947. július 26-ban jelölte meg. Mivel a katonai helyőrség parancsnoksága Galántán volt, ezért a helyőrségre hárult, hogy a katonai erőket biztosítsa a Vágsellyei járásban is.

Már a lakosságcsere-egyezmény végrehajtásának megkezdése előtt tanúi lehetünk bizonyos szintű és számú migrációnak mind a Galántai, mind a Vágsellyei járás területén. Például a galántai járási szervek⁹³ – Beneš köztársasági elnök dekrétumai alapján – Hirdetményben utasítják az 1938. november 2-a után a járás területére költözött – hivatali teendők végzésére ide helyezett – magyar nemzetiségű lakosságot, hogy 14 napon belül hagyja el a járás területét, mert egyébként ki lesz toloncolva. Azt és csak annyi ingóságot vihetnek magukkal, amit bizonyítottan idehoztak kinevezésük, idetelepedésük idején.

Vannak adataink korai repatriálásokról is. Magyarországról 12 szlovák személy, Jugoszláviából 2 személy már 1946 szeptemberében megjelent a Galántai járás területén.⁹⁴ Novemberben újabb 37 személy települt át Magyarországról és 5 személy Jugoszláviából a járásba, 1 személy pedig önként távozott Magyarországra.⁹⁵ A későbbiek folyamán Bulgáriából 11 szlovák nemzetiségű személy telepedett le a járásban, a repatriáció keretén belül 1946 decemberében⁹⁶ 12 szlovák személy jött Magyarországról és 4 Jugoszláviából, és Szencről 2 magyar nemzetiségű személy távozott illegálisan Magyarországra.

Természetesen az 1947-es jelentésekben is találkozhatunk repatriánsokkal és a járás területéről önként távozókkal. Egyes nem hivatalos vélemények szerint elsősorban a hivatalos lakosságcsere megkezdése előtt, kisebb mértékben a hivatalosan visszatelepült szlovákok között is akadt ún. kényszerérkező. A felelősségre vonás elől jöttek el Magyarországról a nyilasok vagy a hozzájuk hasonló politikailag büntethető egyének.

A Galántai járásból, ahogyan ezt a táblázatokból is láthatjuk, az első vonatszerelvény (transzport) 29 gazdasági egységgel vagy családdal, összesen 116 személlyel 1947. április 12-én indult el a diószegi vasútállomásról Magyarországra, az utolsó pedig 1947. december 8-án a vágsellyei, negyedi és farkasdi vasútállomásról: 11 családdal, 39 személlyel, farkasdi, peredi és deáki családokkal.

A rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapíthatjuk, hogy az említett időszakban a Galántai járás területét 209 szerelvény (összesen 9965 vagon) hagyta el, melyekre 2289 család (gazdasági egység), azaz 9667 személy vagyó-

nát rakták az előre jóváhagyott, többször módosított elvek alapján: gabonát, lóbaszjóságot, házi szárnyasokat, holt leltárt.

Sajnos az összesítés nem teljesen pontos, hiszen a Galántai járásban Močkor százados részjelentéseinek általunk kiszámított összege nem egyezik a zárójelentéssel, a Vágsellyei járásból pedig hiányzik Ryška őrnagy zárójelentése. Az összesítés azonban a nem egészen egy százaléknyi eltérés ellenére is jól tükrözi a helyzetet.

Magyarországról az önként jelentkező szlovák repatriánsokkal – a magyar köztudat a mai napig preszidlényeknek (áttelepülteknek) nevezi őket – az első szerelvény 1947. április 13-án futott be a szeredi állomásra. A szerelvény 50 vagonból állt, melyre 33 gazdasági egység (család), azaz 128 személy vagyonát rakták fel. Az első óhazába visszatért szlovákokat a nagymácsédi és nagyfödemesi kitelepített családok házaiba szállásolták el. Az utolsó szerelvény a galántai állomásra futott be 1947. november 28-án: ezeket a hazatelepülteket Hidaskürt, Vízkelet és Kajal községben juttatták családi házhoz és egyéb ingatlanhoz.

Összegzésként: Magyarországról 71 vonatszerelvény érkezett a Galántai járásba, ami 1874 családot (gazdasági egységet), azaz 8171 személyt jelentett.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Magyarországra telepített 2287 család az ország 179 településén lelt otthonra, s az új generáció talán hazára is. Ez a 179 település friss adat. Ugyanis az események ötvenedik évfordulóján az érintett falvak polgármesteri hivatalai vagy a Csemadok helyi szervezetei által rendezett megemlékezésekre ennyi településről hívták meg a Magyarországra települt járásbelieket. Az eredeti településszám 15-20 településsel kevesebb.

A lakosságcsere nemcsak összegeзések és kimutatások rideg valósága. Hús-vér emberek sorsáról döntöttek a politika boszorkánykonyháiban: 1. azoknak a magyaroknak a sorsáról, akiket a fehér lap Magyarországra, az anyaországba irányított hazát keresni; 2. a Magyarországon született és élt, de az „óhazába” önként visszatért szlovákokéról; 3. s végül a szülőföldjén maradható magyarságéról is. Az elmúlt ötven év a bizonyítéka, hogy mennyi problémával kellett (kell még ma is) szembesülnie – a generációk cserélődése ellenére is – elsősorban a magyarság leszármazottainak.

A továbbiakban – a száraz tényekre szorítkozva – tekintsük át, milyen is volt a kitelepítendőк sorsa!

A járási hivatalos szervek jelentései, amelyeket az illetékes Megbízotti Hivatal osztályának küldenek, elsősorban a járásban uralkodó gazdasági, politikai helyzettel és kiemelten a járásban észlelhető vagy várható nemzetiségi kérdéssel foglalkoznak. A galántai Močkor százados jelentései eme sémának felelnek meg, ám a vágsellyei Ryška őrnagy nem követte ezt a sémát, noha a jelentés tartalma mindkét esetben hasonló.

A Galántai járásban az 1946. december 1-jei jelentés szerint a nemzetiségi helyzet problémamentes: egészen jó és nyugodt. A magyar nemzetiségű lakosság továbbra is lojális a Csehszlovák Köztársasághoz annak ellenére, hogy fél a kitelepítéstől. A magyar nemzetiségű lakosság körében sok esetben fokozott

érzelmi hangulat tanúi lehetünk, egyrészt azért, mert a csehországi határvidéken végzendő munkálatokra elsősorban magyarokat visznek, másrészt tudomást szereztek arról is, hogy készülőkben vannak a Magyarországra áttelepítendő újabb névsorai. Rendbontásra és erőszakra még nem került sor.⁹⁷

A már idézett 1946. december 31-én kelt jelentésből azt is megtudhatjuk, hogy a járásban a politikai helyzet jó és békés, csak a nádszegi Erdélyi fivéreket – Ignácot, Istvánt és Ferencet – jelentették fel a járási népbíróságon mint az újonnan megalakult Csehszlovák Köztársaság ellenségeit. A helyzet ismétlődik Taksony esetében is.⁹⁸

Ugyanebben a jelentésben olvashatjuk, hogy „a járásban a helyzet a nemzetiségi viszonyok területén egészében megfelelő és békés. A járás magyar ajkú lakossága továbbra is lojális a köztársasághoz annak ellenére, hogy feszült idegállapotban várják a kitelepítést. Akik tudomást szereztek arról, hogy a kitelepítési listán szerepelnek, kevésbé szorgalmasan végzik a tavaszi munkákat, hiszen minden nap várják a kitelepítést. A repatriált, idetelepített szlovákok pedig nem szívesen kapcsolódnak be a mezőgazdasági munkálatokba egyrészt azért, mert nem mindnyájan értenek a földműveléshez, másrészt a Magyarországon járt toborzóktól olyan ígéretet kaptak, hogy »nem kell dolgozniuk, mert majd az itt maradt magyarok dolgoznak rájuk.«”⁹⁹

Az 1947. április 19-én kelt jelentés arról számol be, hogy Taksonyban Seleši Pavol, a galántai helyőrség kiskatonája kénytelen volt puskájával a levegőbe lőni, mert a kitelepítendő magyarok a teherautókra, amely őket a galántai vasútállomásra akarta szállítani, nemcsak tűzifát, hanem frissen kivágott fát is fel szándékoztak rakni, s ez ellentétes a lakosságcsere-egyezmény idevágó határozataival, így az törvényellenes.

Több esetben is ehhez hasonló törvénszegésre került sor a zöldtakarmány begyűjtésével és rakodásával kapcsolatban. A kitelepítésre jelölt magyaroknak a zöldtakarmányt szintén itt kellett hagyniuk, hogy az óhazába, tehát a járás területére visszatért szlovákok tudjanak mit etetni az állatállományukkal, amelyet az egyezmény értelmében magukkal hozhattak.¹⁰⁰

A jelentésekből tudomást szerezhetünk ún. politikai színezetű közbelépésekről a csehszlovák hatóságok részéről. Ilyen esetről számol be az 1947. április 29-én írt jelentés: „A szlovák hivatalos szervezetek három ízben is fel kellett lépniük, mert az alsó-, a felsőszeli és a rétei kitelepülendők az autókaravánjaikat magyar nemzeti színű zászlókkal díszítették.”

Ugyanebben a jelentésben olvashatjuk, hogy a Telepítési Hivatal munkájában mutatkozó szervezetlenségek, hiányosságok miatt Diószegen 34 szlovák repatriáns családnak nem jutott családi ház, mert a magyarokat még nem telepítették át Magyarországra. A kínos helyzetet feloldandó a Telepítési Hivatal elrendelte, hogy Diószegen 34 fehér lappal rendelkező, azaz kitelepítésre jelölt magyar családot össze kell költöztetni az itt élő rokonaikkal, vagy akár a szabad ég alá, hogy a 34 szlovák család lakóházhoz jusson.¹⁰¹

A magyarok áttelepítését, illetve a szlovákoknak az óhazába telepítését tanulmányozandó a csehszlovák Külügyminisztérium 1947. május 17-én új-zélan-

di és hollandiai újságírókat kísért el a Galántai járás három községébe: Diószegre, Nagyfödemesre és Nagymácsédra.¹⁰²

A Vágsellyei járásban szolgálatot teljesítő Ryška őrnagy, aki 1947 júliusában érkezett rendeltetési helyére, azonkívül, hogy jelentéseiben minden egyes esetben megemlíti a kitelepítésre ítélt falvakban szolgálatot teljesítő katonai és helyőrségi alakulatok számát – melyek feladata bekeríteni a településeket, hogy senki ne szökhessen meg, ügyelni a kétoldali szerződésben rögzített el nem vihető ingatlanokra, ellenőrizni a fel- és lerakodást –, a Telepítési Hivatal számára közli saját tapasztalatait és elképzeléseit. Többek között ilyen tartalmú jelentéseket küldött felettes szerveinek: kifogásolja például, hogy az áttelepítésre ítélt falvak lakosságát miért nem egyszerre, tehát ugyanazon időpontban vagonírozzák be, mert szerint az eddigi módszer, hogy ti. szakaszonként történik az áttelepítés, zavart okoz a magyarországi szlovákok és a belső telepítések eredményeként a Vágsellyei járásba érkezett lakosság családi házakba történt elhelyezésében. Az is problémát okoz – s több ellenségeskedés forrása –, hogy az itt maradt magyarok igényt tartanak az új termésre, netán felvásárolták a kitelepítetteket, jöllehet erre az előbb említett szerződések értelmében az ide települt szlovákok, repatriánsok jogosultak. Jelentésében azt is kifogásolja, hogy a Telepítési Hivatal miért szervezte a rakodásokat a kis befogadóképességű farnadi, negyedi, zsigárdi és deáki vasútállomásokon, s nem Vágsellyén vagy Galántán.¹⁰³

Ryška az 1947. szeptember 9-én kelt jelentésében beszámol arról, hogy például a negyedi magyarok (akik mindnyájan még nem rendelkeznek fehér lappal) a betelepített szlovákiai szlovákokkal és a repatriánsokkal, azaz a magyarországi szlovákokkal sok esetben – szerint előre eltervezett vitát kezdeményeznek, provokálják őket, s ezek sok esetben tettelegességgig fajulnak. Így történt ez szeptember 7-én, amikor a magyarok követet dobáltak az oda települt szlovákok ablakaiba, azok betörték, s még a segítségükre sietett szomszédokon is szúrt sebeket ejtettek. Kilenc magyar nemzetiségű férfit vettek a rendőrök őrizetbe, de egyiküket sem lehetett bíróságilag felelősségre vonni, mert története sen éppen ez a kilenc a közeli napokban kapja meg a fehér lapot.

Az összekötő szerepét betöltő őrnagy szerint olyan probléma is adódott vagonírozás közben, hogy például a farkasdi állomáson az 1-5-16/2. számú szerelvényből ólakat, Pereden a 39-5-16/2. számú szerelvényből frissen kivágott tűzifát kellett a katonasággal lerakatni, mert a magyarok a szerződés ellenére minden mozdítható anyagot képesek voltak a vagonokba rakni. Különösen vigyázni, ügyelni kellett a falvak tulajdonában levő ménlovakra és a hadizsákmány fejében itt maradt katonalovakra.

Nem volt problémamentes az itt maradt magyar lakosság és a belső telepítések következtében idekerült, valamint a Magyarországról, Jugoszláviából, Romániából vagy Bulgáriából repatriált szlovák lakosság helyzete sem. Egy-két példa erejéig faggassuk csak ki a levéltárak hallgatásra ítélt, de annál beszédesebb anyagait!

A kormánybiztos Ryška őrnagyhoz hasonlóan kifogásolta, hogy „a reemigráció és a kitelepítés nincs kellőképpen előkészítve. Problémát okoz a lakosság szociális összetétele is. Magyarországról leginkább földművesek települnek át, ezért gondot okoz az ütlethálózat megszervezése, és bizonyos falusi iparágak (kézművességek) hiánya.” Sőt a belső telepítésekkel kapcsolatban is van kifogásolnivalója, amikor azt állítja, hogy „a kolonizáció realizálása kevésbé átgondolt: ennek az eredménye, hogy sok aszociális elem került a határvidékre, akik erkölcsileg, sőt politikailag is megbízhatatlanok. Az itt maradt magyarok között is kialakult olyan vélemény, mely szerint, ha a szlovák nemzeti felkelésben anynyi partizán harcolt volna, mint ahányan Dél-Szlovákiában érdemeik elismeréséül komisszárok lettek, kocsmát, üzletet kaptak, Szlovákia legalább pár hónappal korábban felszabadult volna.”

Újra a már idézett 1947. április 17-én kelt jelentéséből idézünk: „Egyes Magyarországról áttelepült szlovákok elégedetlenkednek, mert állítólag Magyarországon sokkal szebb családi házakat hagytak, mint amilyeneket a Telepítési Hivatal utalt ki számukra.” A jelentés a továbbiakban arról szól, hogy gyorsabb volt az idetelepítés üteme, mint a kitelepítésé. Ezért például Szencen is megtörtént 57 esetben, hogy áttelepülésre szánt magyar lakosságot ki kellett költöztetni a házaikból, hogy a repatriánsoknak családi házat tudjanak kiutalni. Érdekesek ezek a megállapítások már azért is, mert a Telepítési Hivatal és egyéb országos szintű intézmények nagy ünnepségek közepette fogadták a járás területére, Szeredre a vasútállomásra befutó első szerelvényt is 1947. április 13-án délután 14.35 órakor. Ezzel a szerelvénnel 33 család, összesen 128 személy érkezett. Ingóságai 50 vagonra vettek igénybe. Célállomásuk Nagymácséd és Nagyfödemes volt.¹⁰⁴

Szered főterén 8000 ember fogadta az óhazába visszatértek első csoportját. A vezérszónok dr. Gustáv Husák volt. A jelentésben olvashatjuk: „A nagyfödemesi magyarok az érkező szlovákokat koldusoknak nézik.” Egyébként az említett falvakban – írja Močkor százados –, sőt Diószegen is nagyon tartózkodóan és hűvösen fogadják őket a magyarok.

A már idézett *Emlékkönyv* így ír az ünnepélyes fogadtatásról: „Ez az első szerelvény, amely megérkezett a járás területére, országos szinten is az első. Már a párkányi vasútállomáson ünnepélyes fogadtatásban részesültek..., majd Szereden az állomáson és a községi hivatal előtti téren ez megismétlődött. Az eseményt a korabeli sajtó *A mieink Magyarországról eljöttek közénk* címmel örökítette meg.”¹⁰⁵

A továbbiakban azokra a tényekre, eseményekre térünk ki, amelyet az 1947-es év teremtett a Galántai járásban: arra, hogy milyen volt a három népcsoport – az itt maradt magyarság, a belső telepítés eredményeként ide került és a lakosságcsere-egyezmény következtében az óhazába visszatért szlovákok – kapcsolata, hogyan folytatódott az arányaiban erősen megváltozott népcsoportok élete.

A levéltári anyagok jelentéseiből kiderül, hogy a hatalom törekvése elsősorban arra irányult, hogy egységes nemzetté kovácsolja a két szlovák népcsoport

tot. E cél érdekében az általánosan elismert megemlékezéseket, ünnepeket: a május elsejét, a győzelem napját (május 9.), a szlovák nemzeti felkelést (augusztus 29.) állították a cél szolgálatába.

A győzelem napja egységes májusi ünnepségei a következőképpen zajlottak a járás területén: Hodiban, e kimondottan szlovák nemzetiségű községben Ján Jeleň, az alapiskola igazgatója tartott ünnepi beszédet. Alsószeliben a középvölgy és a szlovák nemzetiségűek családi házai nemzeti színű (természetesen szlovák) zászlókkal voltak díszítve, és 1947. május 4-én a helyi állami nemzeti iskolában, amely M. R. Štefánik nevét viselte, ünnepi megemlékezést tartottak. Tallóson a kisszámú szlovákságnak szerveztek ünnepséget.

Nagyfödémesen és Hidaskürtön nem tartottak ünnepséget, mert éppen azonban a napokban kézbesítette a községi komisszár a fehér lapokat, Nádszeget, Királyrévben pedig azért, mert ezek még színmagyar községek voltak.¹⁰⁶

A szlovák nemzeti felkelésről augusztus 29-én Taksonyban is megemlékeztek. Az összegyűlt repatriánsoknak Július Ďuriš mezőgazdasági miniszter tartott ünnepi beszédet.

A nagy októberi szocialista forradalom 30. évfordulóján a belügyminiszter körlevele értelmében az egész országban egységesen tartották a megemlékezéseket. A Galántai járás jelentése¹⁰⁷ elsősorban Nádszeget emeli ki, ahol Šimon Štaffen tanító beszélt az ünnepeltekhez, akik között ott találjuk a helyi szlovákokat, a reemigránsokat, a reszlovakizáltakat és az áttelepülteket is.

A december végi helyzetjelentés csupa panasz: a jugoszláviai reemigránsok és a helyi lipitói betelepültek felháborodtak, amikor megtudták, hogy állami juttatásokat csak az áttelepültek kaptak, olvashatjuk a taksonyi komisszár jelentésében, valamint azt is, hogy a štefánikovói kolonisták elégedetlenségüknek adtak hangot, amiért Taksonyban a karácsonyi istentisztelet csak magyar nyelven folyt, az még inkább nem tetszett nekik, hogy a reszlovakizáltak csakis a magyar nyelvű istentiszteleteket látogatják.¹⁰⁸

A jelentésből kitűnik, hogy a politikai pártok mindegyike igyekszik a maga oldalára állítani a lakosságot a közelgő 1946. május 26-i nemzetgyűlési választások előtt, ezért nagy harc folyt a reszlovakizáltakért.¹⁰⁹ Egyébként, írja a jelentés, az áttelepültek fokozatosan megbarátkoztak új környezetükkel. Kisebbségi problémák adódtak a szántóterületek elosztásával, még mindig hiányzik a textília, a cement és egyéb építőanyag.

17. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Galántai járásból Magyarországra áttelepültek jegyzéke¹¹⁰

A szerelvény száma	Dátum	Berakodóállomás	Település	Családok száma	Személyek száma	Vagonok száma	Megjegyzés
1	1947. 4. 12.	Diószeg	Nagymácséd, Nagyfödémés	29	116	*	*
2	4. 13.		Diószeg, Nagyfödémés	28	110	72	88
3	4. 14.		Diószeg, Nagyfödémés	17	71	75	96
4	4. 15.		Diószeg, Nagyfödémés	19	83	70	66
5	4. 16.		Diószeg	27	112	73	38+1
6	4. 16.	Szenc, Diószeg	Szenc, Diószeg	18	66	41	*
7-I	4. 17.	Diószeg	Nagymácséd	38	*	*	*
7-II	4. 18.	Diószeg	Diószeg	20	83	73	68+8
8	4. 18.	Galánta	Taksony	20	96	62	46+14
16	4. 23.	Galánta	Taksony, Diószeg, Nagyfödémés	14	23	55	32+6
17	4. 24.	Szenc	Réte	19	67	57	60+5
18	4. 24.	Galánta	Feketenyék	17	82	60	49+9
19	4. 25.	Diószeg	Feketenyék	25	104	74	72+11
20	4. 26.	Szenc	Szenc	30	111	74	56+8
21	4. 27.	Diószeg	Nagyfödémés	24	113	72	76+20
22-I	4. 28.	Diószeg	Nagyfödémés	10	44	37	30+11
22-II	4. 29.	Galánta	Alsószeli	16	66	68	46+18
23	4. 30.	Galánta	Alsószeli	17	71	73	53+19
24	5. 2.	Galánta	Felsőszeli	14	55	70	43+9
25	5. 4.	Galánta	Felsőszeli	11	47	50	28+8
26	5. 4.	Galánta	Felsőszeli	8	33	43	33+4
27	5. 5.	Diószeg	Nagyfödémés	20	96	68	63+22
28	5. 6.	Diószeg	Nagyfödémés	15	57	42	32+9
29	5. 6.	Szered	Nagymácséd	18	69	45	31+12
30	5. 6.	Szered	Kismácséd	14	71	52	67+4
31	5. 7.	Galánta	Felsőszeli	17	81	70	64+16
32	5. 8.	Galánta	Felsőszeli	17	91	75	44+14
34	5. 9.	Galánta	Felsőszeli	20	80	73	47+9
35-I	5. 10.	Szenc	Szenc	20	74	69	49+8
35-II	5. 10.	Galánta	Felsőszeli	8	23	37	20+10
36	5. 10.	Szenc	Szenc	17	76	67	54+7
37	5. 12.	Galánta	Felsőszeli	20	89	73	45+6
38	5. 12.	Galánta	Felsőszeli	12	50	66	40+4
39	5. 13.	Galánta	Nemeskajal	18	79	51	49+12
40	5. 13.	Galánta	Nemeskajal	14	64	69	39+12
41	5. 14.	Diószeg	Kismácséd	19	103	70	76+2
42	5. 15.	Szenc	Réte	25	94	58	37+1
43	5. 15.	Diószeg	Kismácséd	15	76	62	68
44	5. 17.	Galánta	Alsószeli	13	45	71	50+22
45	5. 17.	Galánta	Alsószeli	15	66	75	55+24
46	5. 18.	Galánta	Alsószeli	16	66	66	51+22
47	5. 19.	Galánta	Alsószeli	18	68	72	56+20
48	5. 20.	Szenc	Szenc	22	80	56	10+1
49	5. 20.	Galánta	Alsószeli	21	90	65	26+13
50	5. 22.	Galánta	Alsószeli	7	23	23	16+2
51	5. 22.	Szenc	Szenc	16	62	64	63+11
52	5. 23.	Galánta	Nemeskosút	19	81	72	60+2
53	5. 23.	Szenc	Szenc	13	51	75	64+6
54	5. 24.	Galánta	Galánta, Kosút, Hidaskürt	13	89	56	33+12
55	5. 24.	Galánta	Hidaskürt, Nemeskosút	15	84	70	66+11
56	5. 25.	Galánta	Hidaskürt, Nemeskosút	12	54	47	43+10
57	5. 27.	Galánta	Nemeskajal, Tósnvárasd	21	99	74	61+11
58	5. 27.	Galánta	Nemeskajal, Tósnvárasd	9	27	32	24+3
59	5. 28.	Galánta	Felsőszeli	21	94	75	45+8
60	5. 29.	Zsigárd	Nádszeg	21	110	67	64+20
61	5. 29.	Galánta	Felsőszeli	13	61	64	42+9
62	5. 31.	Galánta	Tósnvárasd	23	112	73	89+13
63	5. 31.	Galánta	Nagyfödémés	21	119	61	52+12
64	6. 1.	Galánta	Nádszeg, Felsőszeli	10	72	38	37+15
65	6. 3.	Galánta	Nagyfödémés	20	119	62	32+12
66	6. 3.	Galánta	Tósnvárasd	16	77	58	56+8
67	6. 5.	Szenc	Szenc	9	38	29	9+4
	6. 14.	Galánta	Galánta	15	55	28	**
68	7. 16.	Diószeg	Diószeg	16	59	48	10+7
69	7. 20.	Galánta	Királyrév	16	76	59	40+11
70	7. 20.	Galánta	Királyrév	10	58	51	19+11
71	7. 22.	Galánta	Magyar iparosok***	23	93	58	9+5

71	7. 22.	Galánta	Magyar iparosok***	23	93	58	9+5
72	10. 4.	Galánta	Felsőszeli	9	42	44	19+12
73	10. 5.	Galánta	Felsőszeli	16	62	57	15+4
84	11. 8.	Galánta	Alsószeli	8	39	59	32+12
85	11. 9.	Galánta, Vágssellye	Alsószeli, Nagymácséd, Kosút	16	73	73	30+21
86	11. 10.	Galánta	Tallós	14	58	56	23+4
87	11. 11.	Galánta	Tallós	5	27	27	15
88	11. 12.	Galánta	Taksony	9	50	59	28+16
89	11. 13.	Galánta	Taksony	12	77	62	29+16
90	11. 13.	Galánta	Taksony	7	28	24	4+3
91	11. 15.	Galánta	Vezekény	14	57	59	30+1
92	11. 16.	Galánta	Vezekény	13	54	53	33+5
93	11. 17.	Galánta	Vezekény	11	68	62	26+5
94	11. 18.	Galánta	Vezekény	13	72	64	25+9
95	11. 19.	Galánta	Hidaskürt	13	78	58	20+18
96	11. 21.	Galánta	Hidaskürt, Kajal, Vízkelet	10	54	48	23+3
97	11. 22.	Galánta	Vízkelet, Galánta, Kosút, Nagyfödémés	9	52	50	22+6
98	11. 24.	Galánta	Tallós	10	47	62	41+6
99	11. 26.	Galánta	Tallós	1	9	22	7+2
100	11. 30.	Galánta	Vezekény, Vízkelet, Galánta	14	89	66	37+8
101	12. 2.	Galánta	Vezekény, Tallós	8	49	56	23+7
102	12. 5.	Galánta	Vezekény, Tallós, Hidaskürt, Nemeskosút	10	54	60	25+3
			Összesítés***	1 396	6 093	5 056	4 177+934

* a jelentésben nem szerepel a szám

** a magyar hivatalnokok, akik az első bécsi döntés után (1938. nov. 2.) jöttek a járásba

*** Galántáról 5, Nádszegről 5, Felsőszeliből 7, Taksonyból 2, Hidaskürtről 1, Szencről 2 és Feketenyékről 1 család

**** az összesítés nem egyezik a végső adatokkal, amelyek Močkor századostól származnak: egyes tételek itt hiányoznak, másrészt Močkor százados az önként Magyarországra távozók számát a részjelentésekben nem tüntette fel

18. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Vágssellyei járásból Magyarországra áttelepültek jegyzéke¹¹¹

Szerelvény száma	Dátum	Berakodóállomás	Település	Családok száma	Személyek száma	Vagonok száma	Célállomás
137-I	1947. 7. 27.	Negyed, Farkasd	Negyed	13	57	50+1	Dombóvár
137-II	7. 27.	Farkasd	Negyed	12	44	46	Dombóvár
139-1	7. 29.	Farkasd	Farkasd	11	40	47+1	Magyarbáhnegyes
139-2	7. 29.	Negyed, Farkasd	Farkasd	13	35	35	Magyarbáhnegyes
141-I	7. 31.	Farkasd	Farkasd	14	49	51+1	Magyarbáhnegyes
141-II	8. 1.	Negyed	Farkasd	10	34	35	Magyarbáhnegyes
143-I	8. 2.	Zsigárd	Zsigárd	17	64	63+1	Tab
143-II	8. 2.	Pered	Zsigárd	14	48	48	Tab
144 a	8. 3.	Vágtomóc	Sók	6	22	40	Bakoca-Godisa
145	8. 4.	Negyed	Negyed	14	61	53+1	Dombóvár
145	8. 5.	Farkasd	Negyed	12	44	59	Dombóvár
146	8. 5.	Zsigárd	Zsigárd	15	58	70+1	Tab
146	8. 5.	Zsigárd	Zsigárd	13	49	67	Tab
147	8. 5.	Negyed	Negyed	15	56	62+1	Szekszárd
147	8. 5.	Farkasd	Negyed	12	40	42	Szekszárd
151	8. 10.	Pered	Pered	15	57	57	Mernye
151	8. 10.	Zsigárd	Pered	7	18	25	Kocsola
153	8. 12.	Zsigárd	Zsigárd	15	59	74	Bonnya
153	8. 13.	Pered	Zsigárd	14	53	67	Felsőmocsolád
155	8. 15.	Farkasd	Farkasd	17	66	69	Magyarbáhnegyes
155	8. 16.	Negyed	Farkasd	16	55	65	Magyarbáhnegyes
157	8. 17.	Farkasd	Farkasd	14	49	74	Magyarbáhnegyes
157	8. 17.	Negyed	Farkasd	14	61	72	Magyarbáhnegyes
159	8. 19.	Pered	Pered	20	78	73	Karád
158	8. 19.	Zsigárd	Pered	6	32	27	Karád

161	8. 21.	Zsigárd	Pered	15	76	72	Tab
161	8. 22.	Pered	Pered	15	57	62	Bonnya
163	8. 23.	Pered	Pered	18	69	58	Szántód
163	8. 23.	Zsigárd	Pered	7	33	33	Köröshegy
181-I	9. 10.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	16	52	61	Bátaszék
181-II	9. 11.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	13	46	58	Bátaszék
181-II	9. 12.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	3	12	20	Bátaszék
183-I	9. 12.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	11	43	49	Bátaszék
183-II	9. 17.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	14	52	63	Bátaszék
183-II	9. 18.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	13	52	54	Bátaszék
185-I	9. 14.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	18	73	58	Vilány
185-II	9. 15.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	14	45	63	Németboly
187	9. 16.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	22	90	59	Németboly
187 a	9. 20.	Vágsellye, Deáki, Pered	Zsigárd, Farkasd	22	83	70	Németboly
189	9. 19.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	25	113	66	Németboly
191-I	9. 21.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	15	70	59	Pitvaros
191-II	9. 25.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	4	14	25	Pitvaros
193	9. 23.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	15	87	57	Pitvaros
194	9. 24.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd	9	35	53	Magyarbánhegyes
196	9. 25.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	12	52	58	Pitvaros
198	9. 26.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	16	66	69	Pitvaros
200	9. 29.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	14	60	63	Pitvaros
202	9. 30.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd	17	59	70	Nagybánhegyes
204	10. 3.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd	15	48	58	Nagybánhegyes
206	10. 5.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd	14	48	63	Nagybánhegyes
208	10. 7.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd	12	46	65	Nagybánhegyes
204-II	10. 9.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	13	45	61	Nagybánhegyes
205-II	10. 9.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd				Nagybánhegyes
191-III	10. 11.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed, Farkasd	11	34	57	
194-II							
196-II							
196-III	10. 12.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	9	36	63	
198-II							
198-III	10. 16.	Vágsellye, Deáki, Pered	Negyed	12	36	65	
200-II	10. 18.	Zsigárd, Pered, Vágsellye, Deáki	Negyed, Farkasd	13	61	57	
202-II	10. 18.	Zsigárd, Pered, Vágsellye, Deáki	Farkasd	12	51	64	
204-III	10. 20.	Zsigárd, Pered, Vágsellye, Deáki	Farkasd	12	51	61	
204-IV	10. 20.	Vágsellye, Deáki, Pered	Farkasd, Negyed	4	18	24	
208-a	10. 23.	Vágsellye, Deáki, Vágtornóc	Sók, Negyed	12	35	48	
209-a-I	10. 24.	Vágsellye, Negyed, Farkasd, Pered	Farkasd	8	30	60	
209a-II	10. 26.	Pered, Zsigárd, Farkasd	Farkasd	8	34	45	
211a	11. 26.	Vágsellye, Farkasd, Deáki	Farkasd	12	49	64	
211a-II	10. 27.	Zsigárd, Deáki	Farkasd	6	35	33	
213a-I	10. 28.	Negyed, Deáki, Vágsellye	Farkasd	9	35	62	
215a-I	10. 28.	Negyed, Deáki, Vágsellye, Zsigárd	Farkasd	11	45	60	
215-II	10. 30.	Vágsellye, Deáki, Negyed	Negyed, Pered	13	48	55	
217-I							
217-II	10. 31.	Vágsellye, Deáki, Zsigárd, Negyed	Deáki, Pered, Negyed, Szelőce	17	69	65	Németboly
219a							
235a	12. 5.	Deáki, Pered, Zsigárd	Deáki, Pered, Zsigárd	8	35	42	Kölesd, Tengelice
236a	12. 8.	Vágsellye, Negyed, Farkasd	Negyed, Farkasd, Deáki, Pered	11	39	40	Kaposvár
149	8. 7.	Pered	Pered	9	35	20	Mernye, Bonnya,
149a	8. 8.	Zsigárd	Zsigárd	13	46	59	Felsőmocsolád
			Összesen	921	3 577	3 969	

19. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Magyarországról a Galántai járásba áttelepültek jegyzéke¹¹²

Szerelvényszám	Dátum	Kirakodóállomás	Célállomás	Családok száma	Személyek száma	Vagonok száma	Megjegyzés
1	1947. 4. 13.	Szered	Nagymácséd, Nagyfödemes	28+5=33	128	50	?
2	4. 14.	Galánta	Diószeg, Nagyfödemes	32	122	50	?
3	4. 15.	Galánta	Szenc, Diószeg	32	118	58	54+11
4	4. 16.	Diószeg	?	32	157	52	35+6
5	4. 17.	Galánta	Nagymácséd, Szenc	24+24=48	154	51	?
6	4. 18.	Diószeg	Diószeg	37	130	51	49+13
11	4. 24.	Diószeg	Diószeg, Réte	43	181	54	69+16
12	4. 25.	Diószeg	Feketenyék	33	110	37	10+5
13	4. 26.	Szenc	Szenc	31	114	52	28+3
14	4. 28.	Diószeg	Nagyfödemes	32	131	63	66+25
15	5. 1.	Galánta	Alsószeli	33	134	51	20+3
16	5. 5.	Galánta	Felsőszeli	32	117	63	36+22
18	5. 7.	Szered	Nagy- és Kismácséd	30	127	54	33+5
19	5. 9.	Galánta	Felsőszeli	33	118	51	22+2
20	5. 10.	Galánta	Felsőszeli	34	121	53	16+7
21	5. 11.	Szenc	Szenc	33	121	56	31+7
22	5. 12.	Szenc	Szenc	32	118	52	33+7
23	5. 13.	Galánta	Felsőszeli	33	106	50	27+16
24	5. 14.	Galánta	Nemeskajal	29	126	54	22+5
25	5. 16.	Diószeg	Kismácséd	32	161	50	12+1
26	5. 17.	Szenc	Réte	24	88	52	10+2
27	5. 18.	Galánta	Alsószeli	28	124	54	5+1
28	5. 20.	Galánta	Alsószeli	31	110	55	11+2
29	5. 22.	Szenc	Szenc	25	96	51	20+4
30	5. 22.	Galánta	Alsószeli	16	60	47	8
31	5. 24.	Szenc	Szenc	35	132	52	30+12
32	5. 25.	Galánta	Galánta, Nemeskosút, Hidaskürt	32	104	74	57+19
33	5. 26.	Galánta	Hidaskürt	34	138	15	27+3
35	5. 29.	Galánta	Nemeskajal, Tósnýárasd	35	135	72	33+8
36	5. 30.	Galánta	Felsőszeli	30	109	56	33+12
37	6. 1.	Szenc	Szenc	27	13	31	11+5
38	6. 3.	Galánta	Tósnýárasd, Nádszeg	41	173	71	41+9
Nincs szám	6. 16.	Galánta	Galánta	3	8	4	?
39	6. 24.	Galánta	Királyrév	16	69	29	10+4
45	11. 7.	Galánta	Alsószeli	23	87	59	20+9
46	11. 10.	Galánta	Alsószeli	30	106	64	16+4
47	11. 12.	Galánta	Tallós	23	77	50	11+4
48	11. 14.	Galánta	Tallós, Taksony	14	44	69	32+11
49	11. 17.	Galánta	Tallós, Taksony	15	56	59	18+5
50	11. 20.	Galánta	Vezekény	62	197	75	21+9
51	11. 23.	Galánta	Vezekény	32	125	62	15+1
52	11. 26.	Galánta	Hidaskürt, Vízkelet, Kosút	21	87	60	7+10
53	11. 28.	Galánta	Hidaskürt, Vízkelet, Kajal	11	54	66	25+16

20. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Magyarországról a Vágsellyei járásba áttelepültek jegyzéke

Szerelvény száma	Dátum	Kirakodóállomás	Célállomás	Családok száma	Személyek száma	Vagonok száma	Honnan jöttek
151	1947. 8. 14.	Pered	Pered	39	164	82	Pitvaros
153	8. 15.	Zsigárd, Pered	Zsigárd	37	122	69	Nagybánhegyes
155	8. 16.	Farkasd, Negyed	Farkasd	23	71	39	Nagybánhegyes
157	8. 18.	Farkasd, Negyed	Farkasd	31	104	56	Nagybánhegyes
159	8. 20.	Pered, Zsigárd	Pered	27	92	38	Csanádalberti
161	8. 22.	Negyed, Farkasd	Pered	32	135	54	Csanádalberti
163	8. 24.	Vágsellye, Deáki	Pered	29	110	72	Csanádalberti
181-I	9. 11.	Farkasd, Negyed	Negyed	16	64	72	Nagybánhegyes
181-II	9. 12.	Farkasd, Negyed	Negyed	16	52	61	Nagybánhegyes
183-I	9. 16.	Farkasd, Negyed	Negyed	16	72	59	Nagybánhegyes
183-II	9. 19.	Farkasd, Negyed	Negyed	16	54	53	Nagybánhegyes
185	9. 19.	Farkasd, Negyed	Negyed	17	58	52	Nagybánhegyes
189-I	9. 24.	Farkasd, Negyed	Negyed	29	106	68	Nagybánhegyes
189-II	9. 25.	Farkasd, Negyed	Negyed	28	79	63	Nagybánhegyes
193	9. 27.	Farkasd, Negyed	Negyed	28	98	61	Nagybánhegyes
194	9. 27.	Farkasd, Negyed	Farkasd	28	93	66	Nagybánhegyes
196-II	10. 1.	Farkasd, Negyed	Negyed	15	48	58	Nagybánhegyes
196-I	9. 29.	Farkasd, Negyed	Negyed	15	60	62	Nagybánhegyes
198-I	10. 2.	Farkasd, Negyed	Negyed	14	57	62	Nagybánhegyes
198-II	10. 3.	Farkasd, Negyed	Negyed	13	48	55	Nagybánhegyes
200	10. 5.	Farkasd, Negyed	Negyed	19	70	64	Nagybánhegyes
200	10. 6.	Farkasd, Negyed	Negyed	17	65	60	Nagybánhegyes
200	10. 8.	Farkasd, Negyed	Negyed	3	15	47	Nagybánhegyes
202-I	10. 9.	Farkasd, Negyed	Negyed	14	51	46	Ambrózfalva
202-II	10. 11.	Farkasd, Negyed	Negyed, Farkasd	15	60	50	Ambrózfalva
204-I	10. 12.	Farkasd, Negyed	Farkasd	15	67	54	Ambrózfalva
204-II	10. 12.	Farkasd, Negyed, Zsigárd	Farkasd	15	61	50	Ambrózfalva
206	10. 18.	Farkasd, Negyed, Zsigárd	Farkasd	29	101	49	Ambrózfalva
208	10. 18.	Farkasd, Negyed	Farkasd	32	112	67	Ambrózfalva
			Összesen	628	2 289	1 689	

21. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Galántai és a Vágsellyei járásból az alábbi magyarországi településekre kerültek az áttelepültek¹¹³

1. Ambrózfalva	61. Kercseliget	121. Siklós
2. Apar	62. Kerecsend	122. Siófok
3. Aparhont	63. Keszőhidegkút	123. Somberek
4. Babarc	64. Kéty	124. Somogydöröcske
5. Baja	65. Kisberény	125. Somogyuszil
6. Bakóca	66. Kisdorog	126. Sopron
7. Battonya	67. Kismányok	127. Szágy
8. Bátaszék	68. Kisvejlke	128. Szajk
9. Bár	69. Kocsola	129. Szalatna
10. Baranyaszentgyörgy	70. Köblény	130. Szántód
11. Békéscsaba	71. Kölesd	131. Szárazd
12. Békés	72. Kőröshegy	132. Szederkény
13. Belecska	73. Kötse	133. Szellő
14. Berkesd	74. Kurd	134. Szekszárd
15. Bikal	75. Lánycsók	135. Szorosad
16. Bogád	76. Lippó	136. Tab
17. Bonyhád	77. Liptód	137. Tabód
18. Bonyhádvarasd	78. Lullatelep	138. Tékes
19. Bonnya	79. Mágocs	139. Tevel
20. Budaörs	80. Magyarboly	140. Tengelye
21. Budapest	81. Magyarhertaland	141. Tolna
22. Csanádalberty	82. Magyarszék	142. Torvaj
23. Csanádpalota	83. Majos	143. Tótkomlós
24. Csebény	84. Maráza	144. Törökbálint
25. Csibrák	85. Máriakéménd	145. Udvari
26. Csikóstóttós	86. Mátészalka	146. Újfehértó
27. Csorvás	87. Máza	147. Vajka
28. Dombóvár	88. Mecsekszék	148. Várdomb
29. Dunaszekcső	89. Mecsekjános	149. Vaskút
30. Dunaszekcsősziget	90. Mekenyes	150. Villánykövesd
31. Dunaújváros	91. Mernye	151. Virágos
32. Dúzs	92. Mezőberény	152. Závod
33. Ecseny	93. Miklósi	153. Zomba
34. Érd	94. Mogyoród	154. Csáfordjányosi
35. Esztergom	95. Mór	155. Csabrendék
36. Fazekasboda	96. Mosonszolnok	156. Darnószeli
37. Felsőmocsolád	97. Monostor	157. Elek
38. Fényes	98. Mócsény	158. Felsőháza
39. Gadács	99. Mőcs	159. Görcsönydobóka
40. Gerendás	100. Mucsi	160. Hajóssziget
41. Geresdlak	101. Murga	161. Hászagy
42. Gőrszékölös	102. Magyarbányhegyes	162. Jánossomorja
43. Godisa	103. Nagybányhegyes	163. Keszű
44. Gödre	104. Nagyhajmás	164. Komló
45. Görcsönydobóka	105. Nagykálló	165. Kondoros
46. Győr	106. Nagymányok	166. Kunszentmiklós
47. Harta	107. Nagyrét	167. Kőszeg
48. Hird	108. Németboly	168. Mohács
49. Hercegszabar	109. Nyíregyháza	169. Mucsfa
50. Himesháza	110. Nyomja	170. Németskér
51. Horvátkertaland	111. Palatinca	171. Pécel
52. Hosszúhetény	112. Pécs	172. Píntó
53. Hőgyész	113. Pécsvárad	173. Sásd
54. Ibafa	114. Pincehely	174. Szalkszentmárton
55. Izmény	115. Pitvaros	175. Szászvár
56. Kakasd	116. Pusztaszemes	176. Szigetszentmiklós
57. Kaposvár	117. Püspöklak	177. Tamási
58. Kaposszegeső	118. Püspökszenterzsébet	178. Várpalja
59. Kaszaper	119. Ráksi	179. Veszprém
60. Kékesd	120. Rákonyi	

12. Az 1948-as kommunista hatalomátvétel után

Antonín Zápotocký kormányának 1948. június 17-én elfogadott programja már tartalmazza a magyarkérdés rendezésének szükségességét. Ezt követően a CSKP KB Elnöksége 1948. július 8-án elemezte a csehszlovákiai magyarok helyzetét, s ennek kapcsán Gustáv Husák 1948. szeptember 27-én az SZLKP KB ülésén informálta a szlovák kommunistákat a magyarsággal kapcsolatos új politikai irányvonalról.

A magyarság helyzetének javulásaként könyvelhetjük el például, hogy 1949. március 5-én megalakult a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete, a Csemadok, 1948. december 15-én megjelent az *Új Szó* első száma, majd fokozatosan más lapok, újraindultak a magyar iskolák: kezdetben tagozatos, majd önálló formában.

Mindezek mellett intő példaként szolgált az 1948. október 16-án elfogadott 231/1948. számú, a népi demokratikus köztársaság védelméről szóló törvény, valamint a kényszermunkatáborokról szóló 248/1948. számú törvény, melyek értelmében a köztársaság ellenségeit, többek között a későbbiek során kuláknak minősített közép- vagy nagyparasztokat ezekbe a táborokba vitték átnevelésre. S mondanunk sem kell, hogy a legtöbb kulák a dél-szlovákiai magyarság között volt található. A Galántai járásban a még most is élő egykori kulákok száma 164, s ha ehhez még hozzászámítjuk az azóta meghaltakat, ez a szám jóval nagyobbra tehető. A kényszermunkára ítélték zömét – az elítéltek védelmére és rehabilitására alakult szervezet jelentése szerint Szlovákiában a számuk 5402 volt, ezek az adatok a Galántai járás elnökénél találhatók – a katonai intézmények felújítási munkálataihoz rendelték, sokukat a jáchymovi uránbányába. Az első elítélteket – osztályellenséget, volt köztük több szlovák is: a sors iróniája, hogy ezeknek bizonyos százaléka a jutalmul kapott magyar birtok miatt lett osztályellenség – 1949. november 16-án vitték el a járásból, az utolsót 1953. október 31-én. A büntetésüket élve kitöltők utolsó tagjait 1954 novemberében engedték haza. Közvetlenül a Sztálin halálát (1953. március 5.) követő időszakban a büntetőintézményt műszaki kisegítő zászlóalj néven emlegették.

A Galántai járás 34 helységéből 164 személy szerepel a listán. Ezenkívül szerepelnek a kimutatásban olyanok is, akiket a központi hivatal nem azonosított vagy tudomásunk szerint valami okból nem vett fel a jegyzékbe.

Az elvitt személyek száma: Nádszeg 21, Galánta 17, Pered 16, Felsőszeli 13, Vágsellye 12, Szered 10, Nagymácséd 9, Diószeg 6, Deáki 5, Vága, Királyrév és Farkasd 4-4, Szentharaszt, Ábrahám, Sopornya, Alsószerdahely és Nagyfödemes 3-3, Sempte, Kosút, Taksony, Hosszúfalu, Gány, Feketenyék, Nemes-

kajal, Vízkelet, Hidaskürt, Sókszelőce 2-2, Alsószeli, Negyed, Vezekény, Pusztafödemes, Vágkirályfa, Kismácséd, Nagygurab 1-1.

Az 1950-es év különösen jelentős a szlovákiai magyarság további sorsát illetően. Ez év márciusában volt a második világháború utáni első népszámlálás Csehszlovákiában. A népszámlálás eredményei nem váltották be az államhatalom nem is igen titkolt nemzetállami reményeit, hiszen 367 733 magyar nemzetiségű személyt mutatott ki, azaz a lakosság 2,98 százaléka vallotta magát magyarnak, vagyis 1950-ben a magyarok száma csak 37%-al volt kevesebb, mint 1930-ban.

Még ugyanebben az évben került sor az SZLKP KB kongresszusára. Ezen a kongresszuson az 1938-as évet követően először vettek részt magyar nemzetiségű küldöttek (összesen 18-an, ez a küldöttek 2,1%-a volt); a kongresszuson az említett évet követően először beszéltek a dél-szlovákiai területek gazdasági problémáiról. Szarka László a magyar iskolaügy feltámasztását, a Csemadok megszervezését, valamint a magyar nemzetiségű kommunistáknak a hatalomban való részesedését „a cseh vezetés nagyvonalúságának” nevezi.¹¹⁴

A gazdasági életben ekkor teljes egészében érvényesült a husáki koncepció, vagyis az, hogy a mesterséges asszimilációt gyorsítandó Szlovákiai gazdasági átrendezését is ezen ügy szolgálatába kell állítani. Szlovákia iparosítása munkaerő-igényes volt. A dél-szlovákiai magyarok a jó kereseti lehetőségek miatt rendszeresen ingáztak az épülő ipari centrumokba, majd ezek bizonyos százaléka a szlovák városok kínálta lakásokba költözött, s a későbbiekben nem is tért vissza szűkebb pátriájába. Ez a jelenség megfelelt a vázolt elképzeléseknek. Ugyanakkor az iparosítás a szlovák szakemberek Dél-Szlovákiába való áramlását eredményezte, akik csakúgy itt maradtak, mint a magyarok Közép- vagy Észak-Szlovákiában. „A csehszlovák regionális fejlesztéspolitika mögöttes nemzeti szándékairól”¹¹⁵ beszél a szakirodalom ez esetben is, hiszen nagy szűklátókörűsége utal, ha a tervszerűséget ebben az esetben nem vesszük észre.

A dél-szlovákiai magyarok zöme azzal az elhatározással ment munkát keresni Turócszentártonba, Pozsonyba, Ostravába, Nyitrabányára, hogy „gazdaságilag megerősödve” visszatér szülőföldjére. Egy részük valóban visszatért, kisebb hányaduk viszont nem (ők képezik a népszámlálások magyarságát ezekben a szlovák többségű városokban). Utódaikra ma már nem számíthatunk. A második vagy a harmadik generáció többsége már nem beszéli az anyák, nagyanyák nyelvét, hiszen anyanyelvű iskolákat nem volt módjuk látogatni. Asszimilálódtak.

Dél-Szlovákia iparosításakor tanúi lehetünk a szlovák szakemberek ideáramlásának, végleges letelepedésének, az összefüggő nemzeti területek felhígulásának, a szlovák etnikum állandó növekedésének. Fábry Zoltán az *Az Út* című lapban már 1936-ban azt írta, hogy magyar nemzetiségű szakember a dél-szlovákiai gyér ipari létesítményekben akkor tölthetett be magasabb gazdasági vezetői beosztást, ha gyermekeit szlovák tanítási nyelvű iskolába járatta. Ez a megállapítás többszörösen érvényes a szocializmust építő, internacionalista elveket hangoztató, elsősorban a kisebbségtől ezt hangsúlyozottan megkövetelő csehszlovák párt- és állampolitikára.

Juraj Zvara a nemzetiségi kérdés rendezése szempontjából a megújult csehszlovák állam két alaptörvényével – az 1948. május 9-én elfogadott alkotmány-nyal és az 1960. július 11-én szentesített 100/1960. számú alkotmánytörvény-nyel, az ún. szocialista alkotmánnyal foglalkozik behatóbban¹¹⁶, Gyönyör József a 143/1968. számú cseh és szlovák föderációt eredményező alkotmánytör-vennyel, valamint a 144/1968. számú alkotmánytörvennyel¹¹⁷ (A Csehszlovák Szocialista Köztársaságban élő nemzetiségek helyzetéről szóló alkotmánytör-vény), melyet 1968. október 27-én fogadott el a csehszlovák Nemzetgyűlés.

A nemzetiségi jogok az 1948-as alkotmányba Klement Gottwald észrevételei miatt nem kerültek bele. Az alkotmány 37. cikkelyének 2. bekezdése a nemze-ti türelmetlenséggel mint nem kívánatos jelenséggel foglalkozik, és tiltja a nemzeti sovinizmust.

Egyébként figyelmet érdemel a SZLKP KB különbizottságának 1948. június 16-án kelt ajánlása, amelynek értelmében tovább kell folytatni a lakosságcse-rét, ha másképp nem megy, önkéntes alapon, s ügyelni kell a reszlovakizál-takra, nehogy újból magyarokká váljanak, folytatni kell a szlovákok betelepítését Dél-Szlovákia azon területeire, ahol túlsúlyban van a magyarság, ügyelni kell ar-ra, hogy az egyenjogúság címén a magyarok ne követelhessék vissza elkobzott vagyonukat, a végül a Csehországba deportált magyarok lehetőleg ne térjenek haza.

A reszlovakizációt az SZLKP KB 1954. áprilisi ülésén nyilvánította semmis-nek, tehát még az 1960-as népszámlálás előtt. Hogy ez mennyire volt hatással a népszámlálás eredményeire, nem tudjuk, hiszen az ülés határozatát nagyon szűk körben ismertették.

Valószínű, hogy ennek a pártállásfoglalásnak az eredményeként jött létre a magyar nemzetiség jogaival foglalkozó, 1956. július 31-én kelt alkotmány ere-jű törvény, amelynek 2. cikkelye különösen kiemeli az anyanyelvi oktatás és kul-túra fejlesztésének szükségességét.¹¹⁸

Az 1960-as ún. szocialista alkotmány a nemzetiségi jogok törvénybe iktatá-sa terén haladást jelentett. Az alkotmány két cikkelye is tartalmaz nemzetiségi jogokat érintő törvényeket. A 20. cikkely 2. bekezdése kimondja, hogy „nemze-tiségre és fajra való tekintet nélkül minden polgár egyenjogúsága biztosítva van”. A 25. cikkely szerint „az állam biztosítja a magyar, az ukrán és a lengyel nemzetiségű állampolgárok anyanyelvi oktatásának és kulturális fejlődésének minden lehetőségét és eszközét”.

A két alkotmány kihirdetése közötti tizenkét évben az ország belső fejlődése, a szocialista rendszer stabilitásának kérdése rákényszeríti a csehszlovák kor-mányt, hogy mélyrehatóan foglalkozzon a nemzetiségi kérdéssel. A már említet-teken kívül szükséges foglalkoznunk a Belügyi Megbízotti Hivatal 1951. április 19-én kelt rendeletével, amely előírja a magyar nemzetiségű lakosság állampol-gárságának rendezését, a magyarok bekapcsolását a termelésbe, elsősorban a mezőgazdaság szövetkezetesítésébe, s a káderpolitika terén a magyarságot nagyobb arányban – még nem arányosan – be kell választani a nemzeti bizott-ságokba. A rendelet foglalkozott a kétnyelvűség kérdésével, valamint a magyar-

ság kulturális intézményrendszerének fejlesztésével és támogatásával is.¹¹⁹ A kétnyelvűség kérdése például a mai napig nincs megoldva – legalábbis a gyakorlatban.

Közben pártszinten az 1954-es (első) nemzeti bizottsági választásokkal kapcsolatos irányelvek is napvilágot láttak: a nemzetiségileg vegyesen lakott járá-sokban szorgalmazni kell a magyarok bevonását a helyi, a járási és a kerületi nemzeti bizottságok munkájába. Ezekhez hasonló irányelvek érvényesek az 1957-es, az 1960-as stb. választásokon is.

Megfigyelhető ezekben az években, hogy a Csemadok mellett a dél-szlovákiai települések ifjúsági szervezetei (CSISZ – Csehszlovák Ifjúsági Szövetség) is támogatásban részesültek.¹²⁰

Ebben a támogatásban sok a tervszerűség. Az illetékesek valószínűleg úgy vélték, hogy a CSISZ-ben nevelkedett magyar fiatalok egy részét sikerül asszimilálni, ha másképp nem, házasságok útján. Ez a tény konkrétan kimutatható az 1949 után kötött dél-szlovákiai vegyes házasságokból, amelyekből az utódok elenyésző száma látogatja majd a magyar tanítási nyelvű iskolákat.

Hivatalos kimutatások ugyan nem állnak rendelkezésünkre, sem tervezetek, mint annak idején a Slovenská ligának a programja, de azért megállapíthatjuk, hogy az ifjúsági szervezetek attraktívabbnak tűntek az ifjúság számára, mint a Csemadok: több volt a szórakozási lehetőség, s ami még ennél is fontosabb, a fiatalok nem voltak közvetlenül a felnőttek szeme előtt, s talán még ennél is fontosabb volt a párt- és állami szervek káderpolitikája. Arról csak elvétele van tudomásunk, hogy az aktív Csemadok-tagokat párt-, állami vagy közigazgatási funkciókba vagy gazdasági vezetőkké nevezték volna ki. Annál inkább tanúi lehetünk annak, hogy az ifjúsági szervezetekben tevékenykedő – bár magyar iskolába járó – fiataljaink egy részét ilyen „megtiszteltetés” érte.

A szlovákiai „magyar politika” a magyar ifjúság egy részének „elvesztésére” érdemben csak 1968-ban reagált, amikor a Magyar Ifjúsági Szövetség (MISZ) megszervezésén munkálkodott. A Csemadok egyes vezetői ódzkodtak az ifjúsági szervezet önállóságának a tényétől is. Azzal érveltek, hogy a két szervezet (Csemadok, MISZ) között nemzedéki alapon kiéleződhetnek az ellentétek, másrészt nem tudták, hogy a MISZ-ből kiöregedett tagok képesek-e folytatni a Csemadokban a szakmai munkát, egyáltalán hajlandók-e a Csemadokban tevékenykedni. Míg az idősebb nemzedék a saját bőrén megtapasztalta a „hontalanság kedvezményeit”, addig a fiatalok toleránsabbak voltak a másik nemzet fiaival, s úgy látszott, ez a természetes asszimilációt is felgyorsította.

A szlovákiai magyarok minden félelme kifejezésre jutott 1968-ban a Csemadok KB állásfoglalásában és a járási szervezetek állásfoglalásaiban, így a Csemadok Galántai Járási Bizottságának állásfoglalásában is.

Még mielőtt rátérnénk az 1968-as alkotmánytörvény nemzetiségi vonatkozásaira, hadd idézzünk a Belügyi Megbízotti Hivatalnak küldött két járási jelentésből, amelyet a Galántai Járási Nemzeti Bizottság belügyi osztályának vezetője írt alá. Megjegyezzük, hogy mindkét jelentés „Titkos!” minősítést kapott, s jóval 1968 előtt.

A járási nemzeti bizottságok, köztük a Galántai Járási Nemzeti Bizottság is kapott egy utasítást 1952. augusztus 11-i dátummal a Belügyi Megbízotti Hivatalból, hogy tíz napon belül tegyenek javaslatot a települések magyar neveinek megjelölésére. A járási belügyi osztály vezetője augusztus 26-án küldte el javaslatát, melynek értelmében a kétnyelvűség keretein belül tizenöt település vizs-zakapta az 1945 előtti megnevezését, pontosabban a szlovák mellett magyar megfelelőjét is engedélyezték a közhasználatban: Feketenyék, Vízkelet, Kismácséd, Taksony, Hidaskürt, Diószeg, Tallós, Tósnýárasd, Nádszeg, Nagymácséd, Alsószeli, Felsőszeli, Kosút, Királyrév, Vezekény. Természetesen ez a dokumentum a Galántai járást taglalja.¹²¹ Minden bizonnyal így volt ez a Vágsellyei járásban is.

Mivel a Belügyi Megbízotti Hivatal határozata értelmében a káderpolitika terén is módosítani kellett az addigi gyakorlaton, a Galántai Járási Nemzeti Bizottság belügyi osztályának vezetője 1953. március 20-án a következő jelentést küldte felettes szervének, válaszolva annak kérdéseire:

- sem az iskolaügyi, kulturális és testnevelési referens, sem a helyettese nem tud magyarul;

- a Galántai Járási Nemzeti Bizottság 109 alkalmazottja közül 9 a magyar nemzetiségű, de kevés kivétellel majdnem mindnyájan beszélnek magyarul;

- a magyar nemzetiségűeknek megvan a lehetőségük bármely funkció betöltésére akár a község, akár a kultúra területén, de van egy probléma: nem ismerik eléggé, vagy csak kevésbé az államnyelvet, ezért szükséges a kétnyelvű körlevél és rendeletek közlése;

- a magyar nemzetiségű állampolgárok szóban és írásban is intézhetik ügyeiket a nemzeti bizottságok bármelyik fokán;

- a járási nemzeti bizottság általában kétnyelvű körleveleket és rendeleteket küld ügyfeleinek;

- a járásban csak három intézmény – Csehszlovák Állami Gazdaság (ČSŠM), autóbusz-közlekedési vállalat (ČSAD) és a járási katonai parancsnokság – feliratai nem kétnyelvűek;

- a járási nemzeti bizottság minden ügyosztályán van kinevezett felelős, aki a magyar–szlovák, illetve szlovák–magyar fordításokat végzi;

- a járásban a szlovák–magyar együttélés jónak mondható;

- durva, sovíniszta megnyilvánulásokat nem tapasztaltunk a járásban, bizonyos fokú sovínizmus inkább az 1947-ben Magyarországról áttelepített szlovákok körében nyilvánul meg.¹²²

A 143/1968. számú alkotmánytörvény 1. cikkelyének értelmezésével nem áll összhangban az 144/1968. számú alkotmánytörvény 1. cikkelyének néhány rendelkezése. A 143. számú alkotmánytörvény 1. cikkelyének 1. bekezdése a Csehszlovák Szocialista Köztársaságot csupán a cseh és a szlovák nemzet államának deklarálja, a 144/1968. számú alkotmánytörvény 1. cikkelye szerint viszont a Csehszlovák Szocialista Köztársaság a cseh és a szlovák nemzetnek és azoknak a nemzetiségeknek a közös állama, amelyek ennek az államnak a területén élnek.¹²³

Ez a kettősség – amely az 1968-at követő időszak kultúr- és oktatási politikájában is tetten érhető – bizonyára nem véletlen.

S most nézzük meg azokat a rendeleteket, amelyek a szlovákiai magyar kultúra és iskolaügy támogatását szabályozták! Ezek közé tartozott az iskolákat érintő 1972. június 21-én kelt 270. számú, az 1973. július 9-i 230. számú, majd az 1974-es 209. számú kormányhatározat. Ezek között a határozatok között kell keresnünk az ún. alternatív oktatás gyökereit. Az alternatív oktatásról szóló elképzelések egyébként már az 1960-as évek elején megszülettek, akkor, amikor rohamosan nőtt a szlovákiai magyar tanítási nyelvű iskolák száma.

További felemás határozatok közé tartozott (tartozik) a helységnevek kétnyelvű használata is. A Szlovák Sajtó- és Tájékoztatási Hivatal 1971. augusztus 25-én kiadott utasítása módosítja az 1970-es utasítást, majd az 1982-es utasítás újból visszatér az 1970-eshez, amely egyszerűen megszüntette az első nyelvi engedményeket, amelyekről már szoltunk, és a sajtóban, a tömegtájékoztatási eszközökben megszűnt a helységnevek kétnyelvű, netalán csupán magyar nyelvű használata, s csak a szlovák megnevezést volt szabad használni. Az 1972-es utasítás visszatért a kétnyelvű (szlovák–magyar) helységnév használathoz.

A szlovák kormány utasítása értelmében (1977. október 26-i 370. számú rendelet) a *Národné výbory – Nemzeti Bizottságok* címmel megjelenő tájékoztatót magyar nyelvű melléklettel kellett kiegészíteni.

Az 1991. május 21-én a Szövetségi Gyűlés által elfogadott 221/1991. számú törvény, melyet privatizációs törvényként tartunk számon (s az ezzel kapcsolatos további törvények) csak az 1948 után államosított földek magánosítását teszi lehetővé, az 1945–1948 között (a Beneš-dekrétumok alapján) elkobzott földek visszaszerzését nem.

13. A Galántai járás népességének alakulása 1945-től napjainkig

A mai Szlovákia területén 1910-ben 884 ezer magyar anyanyelvű lakos élt (a lakosság 30,3%-a) és 1 688 000 szlovák (57,8%). A többi német, ruszin, lengyel, cseh és egyéb anyanyelvű volt. Az 1921-es népszámlálási adatok azt bizonyítják, hogy a magyarság száma a mai Szlovákia területén 651 ezerre (21,7%-kal) apadt, a szlovák nemzetiségű lakosság száma 1 952 000 főre (65,1%-kal) növekedett.

A csehszlovák kormány a nemzeti kisebbségek jogait a csehszlovák Nemzetgyűlés által 1920. február 29-én elfogadott alkotmányban és további alkotmánytörvényben fektette le. Ilyen alkotmánytörvény volt például az alkotmány elfogadása napján hozott és a törvénytárba a 122. szám alatt becikkelyezett nyelvtörvény, amely szerint a nemzeti kisebbségeket azokban a járásokban illette meg a nyelvi jog, ahol számuk a húsz százalékot meghaladta. A nyelvi jog, nyelvhasználati jogosultság azt jelentette a csehszlovákiai magyar kisebbség számára, hogy az általa lakott területen a hivatalokhoz saját anyanyelvén adhatott be kérvényt, s azok a kisebbség nyelvén kötelesek voltak megválaszolni. Vagyis a magyarság a hivatalos érintkezésben használhatta anyanyelvét.

Az 1921-es népszámlálás szerint Csehszlovákiának 744 621 magyar nemzetiségű lakosa volt (az ország lakosságának 5,57 százaléka), az 1930-as népszámlálás már csak 691 293 magyar nemzetiségű lakost (az ország lakosságának 4,78 százaléka) említ.

Az 1910-es népszámlálás szerint Szlovákia és Kárpátalja területén 818 magyar jellegű község volt. Ebből az ún. tisztán magyar jellegű községek száma (lakosságuk több mint 80 százaléka magyar nemzetiségű) 671 volt, a magyar többségű községeké (a lakosság 50–80 százaléka volt magyar) 76, idegen többségűnek pedig 71 község számított (a lakosságának csak 20–50 százaléka volt magyar nemzetiségű).

Az 1930-as népszámlálás már csak 760 magyar jellegű községről tesz említést, ebből 556 a tisztán magyar jellegű község, 149 a magyar többségű és 55 pedig az idegen többségű község.

Szlovákia lakosainak száma 1921 és 1991 között 3 millióról 5,27 millióra (75,6%-kal) emelkedett. A magyar nemzetiségűek lélekszáma 651 ezerről 567 ezerre csökkent, részarányuk pedig 21,7%-ról 10,8%-ra. A mélypontot az 1951-es népszámlálás jelentette (a deportáció, reszlovakizáció, lakosságcsere után), majd 1961 a jelentős gyarapodás éve volt, 1970-re a mérsékelt növekedés a jellemző, majd a következő két népszámlálás (1980, 1991) minimális növekedésről tanúskodik. Ebben az időben a szlovákság száma 131,4%-kal gyarapodott, az ország népességén belül 65,1%-ról 85,7%-ra növekedett a részaránya.

Az 1961-es népszámlálás 518 782 magyar nemzetiségű személyt mutatott ki Csehszlovákiában (ez a lakosság 12,4 százalékát jelentette). A tíz évvel korábbi népszámláláshoz viszonyítva a növekedés 46,3%-os volt. 1970 és 1980 között két és fél ezerrel növekedett a magyarság száma, de részaránya 12,2%-ról 11,2%-ra csökkent. Míg 1991-ben a szlovák lakosság 16,7%-os, addig a magyarság 2,8%-os növekedést mutat.

Szlovákia lakossága a 2001. évi népszámlálási adatok alapján 5 379 455 fő, tehát 105 120 lakossal több, mint 1991-ben (1,95%-os növekedés). Ebből a magyarok száma 520 528, vagyis tíz év alatt a magyarok száma 46 768 fővel csökkent (8,24%-os csökkenés).

A 23. és 24. táblázat a járás lakossága nemzetiségi összetételének változásait mutatja be.

22. táblázat. A Galántai járás lakosságának nemzetiségi összetétele 1910–2001 között

Település	1910			1920			1930			1938-	
	Ö	M	SZ	Ö	M	SZ	Ö	M	SZ	Ö	M
Ábrahám	1 292,00			1 341,00	19,00	1,41	1 395,00	22,00	157,00	1 493,00	
Alsóhatár										298,00	
Alsószelei	2 148,00	2 128,00	99,00	2 349,00	2 335,00	99,40	2 453,00	2 370,00	96,60	2 573,00	2 566
Alsószenderahely	1 478,00			1 555,00	48,00	3,08	1 658,00	14,00	0,84	1 784,00	
Boldogfa	398,00	394,00	98,90	385,00	370,00	96,10	423,00	420,00	99,20	449,00	440
Deáki	2 949,00	2 932,00	99,40	3 131,00	2 993,00	95,50	299,00	2 682,00	89,40	3 038,00	3 031
Díószeg	3 754,00	2 503,00	66,80	4 145,00	3 232,00	77,90	4 355,00	2 426,00	51,10	4 828,00	4 055
Feketenyék	1 163,00	1 155,00	99,30	1 497,00	1 435,00	95,80	1 542,00	1 253,00	81,20	1 331,00	1 318
Felsőcsöböny	331,00			294,00	10,00	3,40	360,00			340,00	
Felsőszelei	3 477,00	3 463,00	99,60	3 743,00	3 574,00	95,40	3 833,00	3 454,00	90,10	4 145,00	4 072
Galánta	3 274,00	2 933,00	89,50	3 666,00	2 958,00	80,90	4 375,00	1 679,00	38,40	4 305,00	3 967
Gány-Barakony	507,00			572,00	84,00	14,60	668,00	55,00	8,23	651,00	
Geszte	528,00			479,00	10,00	2,08	544,00	2,00	0,36	546,00	
Hegysúr	415,00			450,00	444,00	98,60	509,00	453,00	88,90	562,00	540
Hidaskürt	1 559,00			1 606,00	1 589,00	98,90	1 677,00	1 655,00	98,60	1 781,00	1 677
Hodi	432,00	245,00	56,70	455,00	121,00	26,50	513,00	56,00	10,90	596,00	1 178
Hurbánfalva										180,00	
Jánosháza	193,00			190,00	177,00	93,10	247,00	152,00	61,50	316,00	276
Javorinka							325,00	3,00	0,90		
Jóka	2 900,00			3 078,00	2 772,00	90,00	3 175,00	2 842,00	89,50	3 512,00	3 493
Királyrév	785,00			858,00	846,00	98,60	980,00	800,00	81,60	1 004,00	998
Kismácséd	696,00			721,00	689,00	95,50	827,00	818,00	98,90	833,00	830
Nádszeg	2 388,00			2 524,00	2 501,00	99,00	2 887,00	2 500,00	86,50	3 293,00	3 270
Nagyborsa	410,00	318,00	77,60	395,00	276,00	69,80	332,00	137,00	41,30	312,00	281
Nagyfödémés	2 709,00	2 679,00	98,90	3 005,00	2 971,00	98,80	3 002,00	2 764,00	92,10	3 507,00	3 386
Nagygurab	1 392,00	1 032,00	74,10	1 400,00			1 350,00			1 380,00	
Nagymácséd	1 793,00			1 927,00	1 903,00	98,70	2 108,00	2 057,00	97,50	2 320,00	2 305
Negyed	4 479,00			4 424,00	4 239,00	95,80	4 597,00	4 276,00	93,00	4 798,00	4 786
Nemeskajal	1 453,00			1 506,00	1 490,00	98,90	1 575,00	1 448,00	91,90	1 606,00	1 587
Nemeskosút	1 213,00	1 160,00	95,60	1 141,00	1 088,00	95,30	1 294,00	1 079,00	83,40	1 371,00	1 338
Nemeskürt	577,00			559,00	2,00	0,38	512,00			604,00	
Nemesnebojsza	437,00	263,00	60,10	459,00	154,00	33,50	400,00	36,00	9,00	362,00	91
Nové Osady							307,00	80,00	26,10	296,00	
Pata	1 679,00			1 831,00	8,00	0,43	1 947,00	6,00	0,30	2 184,00	8
Pered	3 401,00			3 842,00	3 399,00	88,40	4 090,00	3 905,00	95,40	4 347,00	4 326
Pusztakürt	593,00			606,00	3,00	0,49	668,00			668,00	
Pusztafödémés	1 697,00			1 729,00	186,00	10,00	1 921,00	41,00	2,13	1 580,00	
Réte	1 067,00	829,00	78,40	1 120,00	1 039,00	92,70	1 331,00	974,00	73,20	1 395,00	1 359
Salgócska	324,00			326,00	5,00	1,53	332,00	15,00	4,50	353,00	
Sempte	2 140,00	1 039,00	48,50	2 436,00	30,00	1,23	2 802,00	6,00	0,21	1 790,00	
Soponya	3 286,00			3 775,00	125,00	3,31	3 958,00	151,00	3,81	4 061,00	
Szelőce	3 725,00			2 727,00	3 141,00	84,20	3 675,00	3 083,00	83,80	3 801,00	3 741
Szenckirályfa	1 329,00	196,00	11,30	1 399,00	67,00	4,78	1 485,00	24,00	1,40	1 064,00	154
Szered	6 036,00	2 133,00	35,30	6 056,00	763,00	12,50	5 569,00	269,00	4,83	6 962,00	
Taksony	1 845,00	1 810,00	98,10	1 911,00	1 872,00	97,90	2 110,00	1 840,00	87,50	2 533,00	2 220
Tallós	1 900,00			2 137,00	2 060,00	96,30	2 060,00	1 641,00	79,60	2 087,00	1 890
Tósnyárasd	594,00			629,00	611,00	97,10	678,00	597,00	88,00	672,00	663
Vága	2 036,00			2 071,00	2 029,00	97,90	2 010,00	1 974,00	98,20	2 217,00	2 181
Vágfarkasd	5 391,00	5 372,00	99,60	5 356,00	5 066,00	94,50	5 380,00	5 010,00	93,10	5 490,00	5 363
Vághosszúfalu	949,00	927,00	97,70	937,00	883,00	94,20	1 055,00	903,00	85,60	1 053,00	1 036
Vágkirályfa	1 650,00			1 669,00	1 635,00	97,90	1 722,00	1 688,00	98,00	9 810,00	1 802
Vágsellye	3 812,00	3 489,00	91,50	4 046,00	1 248,00	30,80	4 573,00	1 255,00	27,40	4 842,00	4 485
Vágtornóc	2 458,00	2 236,00	90,20	2 850,00	1 830,00	64,20	3 220,00	1 317,00	40,90	2 834,00	2 234
Vágvecse	1 078,00	810,00	75,10	1 195,00	835,00	69,80	1 215,00	340,00	28,00	1 264,00	1 151
Vezekény	973,00			1 072,00	1 047,00	97,60	1 133,00	1 056,00	93,20	1 341,00	1 327
Vinohrad							1 020,00			1 356,00	
Vízkelet	705,00			820,00	794,00	96,80	941,00	930,00	98,80	1 044,00	1 033
Zsigárd	2 626,00			2 663,00	2 596,00	97,40	2 602,00	2 495,00	95,80	2 601,00	2 570

Ö – összes lakos

M – ebből magyar nemzetiségű

Sz – a

1961			1970			1980			1991		
	M	SZ	Ö	M	SZ	Ö	M	SZ	Ö	M	SZ
,00	1,00	0,60	1 560,00	1,00		1 391,00			1 219,00	11,00	0,90
,00	302,00	89,30	328,00	303,00	92,30	287,00	261,00	90,90	244,00	229,00	93,80
,00	1 564,00	69,60	2 188,00	1 603,00	73,20	2 006,00	1 523,00	75,90	1 847,00	1 429,00	77,30
,00	3,00	0,15	1 710,00	6,00	0,35	1 503,00			1 286,00	17,00	1,32
,00	430,00	94,20	445,00	435,00	97,70	374,00	355,00	94,90	401,00	320,00	79,80
,00	2 325,00	74,40	3 025,00	2 293,00	75,80	2 667,00	1 999,00	74,90	217,00	1 564,00	72,00
,00	2 082,00	38,70	5 410,00	2 520,00	46,50	5 257,00	2 157,00	41,00	5 874,00	2 715,00	46,20
,00	1 513,00	84,10	1 877,00	1 708,00	90,90	1 660,00	1 522,00	91,60	1 507,00	1 378,00	91,40
,00											
,00	2 567,00	65,30	3 686,00	2 538,00	68,80	3 418,00	2 289,00	66,90	3 089,00	2 107,00	69,10
,00	1 400,00	19,60	8 933,00	2 452,00	27,40	15 477,00	6 200,00	40,00	16 978,00	6 890,00	40,00
,00	4,00	0,50	888,00	50,00	5,63	706,00			593,00	38,00	6,40
,00	3,00	0,52	578,00	3,00		538,00			517,00		
,00	535,00	80,50	686,00	589,00	85,80	624,00	523,00	83,80	607,00	501,00	82,50
,00	1 426,00	82,90	1 741,00	1 509,00	86,60	1 715,00	1 560,00	90,90	1 606,00	1 443,00	89,80
,00											
,00	44,00	23,00	194,00	47,00	23,90	189,00	50,00	26,40	190,00	59,00	30,00
,00	205,00	44,10	415,00	220,00	53,00	419,00	218,00	52,00	405,00	182,00	44,90
,00											
,00	2 846,00	75,30	3 838,00	3 175,00	82,70	3 818,00	3 068,00	80,30	3 570,00	2 709,00	75,80
,00	986,00	79,90	1 213,00	1 000,00	82,40	1 305,00	1 115,00	85,40	1 191,00	1 036,00	86,90
,00	454,00	57,10	783,00	482,00	61,50	698,00	442,00	63,30			
,00	3 334,00	93,80	3 698,00	3 526,00	95,30	3 786,00	3 627,00	95,80	3 765,00	3 588,00	95,20
,00	112,00	26,10	423,00	126,00	29,70	396,00	130,00	32,80	315,00	134,00	42,50
,00	2 868,00	75,60	3 837,00	3 113,00	81,10	4 248,00	3 205,00	75,40	4 149,00	3 088,00	74,40
,00	8,00	0,52	1 413,00	36,00	2,54	1 301,00			1 277,00	51,00	3,99
,00	2 414,00	85,30	2 808,00	2 572,00	91,50	2 727,00	2 501,00	91,70	2 539,00	2 244,00	88,30
,00	2 495,00	57,50	4 093,00	2 771,00	67,70	3 626,00	2 473,00	68,20	3 217,00	2 149,00	66,80
,00	1 327,00	76,80	1 702,00	1 280,00	75,20	1 493,00	1 189,00	79,60	1 306,00	1 049,00	80,30
,00	1 099,00	67,00	1 631,00	1 140,00	69,80	1 472,00	1 014,00	68,90	1 296,00	896,00	69,10
,00			945,00	3,00		951,00			837,00	2,00	0,20
,00											
,00	132,00	35,50	385,00	184,00	47,80	Nagyfödémeshoz tartozik					
,00	4,00	0,13	3 064,00	1,00		3 062,00			2 869,00	4,00	0,13
,00	3 585,00	80,40	4 255,00	3 574,00	83,90	3 952,00	3 350,00	84,70	3 816,00	3 254,00	85,20
,00			720,00	1,00		707,00			616,00	2,00	0,32
,00	10,00	0,45	1 959,00	27,00	1,37	1 781,00			1 566,00	41,00	2,61
,00	862,00	48,30	1 652,00	953,00	57,60	1 502,00	772,00	51,30	1 222,00	621,00	50,80
,00			474,00			417,00			392,00	2,00	0,51
,00	4,00	0,17	2 285,00	5,00	0,22	1 958,00			1 702,00	6,00	0,35
,00	11,00	0,24	4 517,00	14,00	0,31	4 240,00			3 991,00	23,00	0,57
,00	2 585,00	71,90	3 425,00	2 882,00	84,10	3 124,00	2 606,00	83,40	2 755,00	2 079,00	75,40
,00	29,00	1,85	1 542,00	62,00	4,02	1 463,00			1 365,00	83,00	6,08
,00	67,00	0,77	11 407,00	89,00	0,78	16 071,00	235,00	1,46	16 612,00	250,00	1,50
,00	1 447,00	60,30	2 395,00	1 601,00	66,80	Galántához tartozott			1 819,00	1 200,00	65,90
,00	1 894,00	88,80	1 916,00	1 694,00	88,40	1 638,00	1 525,00	93,10	1 463,00	1 398,00	95,50
,00	538,00	58,50	923,00	597,00	64,60	871,00	549,00	63,00	769,00	469,00	60,90
,00	2 029,00	85,80	2 402,00	2 151,00	89,50	2 286,00	1 886,00	82,50	2 012,00	1 621,00	80,50
,00	3 510,00	72,00	4 533,00	3 468,00	76,50	4 003,00	3 062,00	76,40	3 439,00	2 652,00	77,10
,00	847,00	76,90	1 036,00	801,00	77,30	929,00	743,00	79,90	844,00	662,00	78,40
,00	1 773,00	87,80	2 007,00	1 827,00	91,00	1 759,00	1 585,00	90,10	1 552,00	1 388,00	89,40
,00	964,00	12,50	12 922,00	1 973,00	15,00	19 167,00	3 719,00	19,00	24 774,00	5 413,00	21,00
,00	885,00	27,00	3 145,00	840,00	26,70	2 825,00	778,00	27,50	2 453,00	756,00	30,80
,00											
,00	1 092,00	76,90	1 391,00	1 165,00	83,70	1 226,00	1 086,00	88,50	1 036,00	934,00	90,10
,00	5,00	0,30	1 815,00	4,00		1 753,00			1 439,00	13,00	0,90
,00	1 124,00	87,00	1 296,00	1 221,00	94,20	1 320,00	1 267,00	95,90	1 264,00	1 200,00	94,90
,00	1 827,00	77,00	2 159,00	1 683,00	75,80	1 803,00	1 392,00	77,20	1 600,00	1 265,00	79,00

M – ebből magyar nemzetiségű

Sz – a magyarok százalékaránya

23. táblázat. A Galántai járás nemzetiségi összetételének változásai 1961–1991 között

Település	1961				1991				A lakosság csökkenése a 30 év alatt nemzetiség szerint						Megjegyzés	
	Lakosság száma		Lakosság száma		%	Lakosság száma		Lakosság száma		összesen	magyar		%			
	összesen	magyar	%	szlovák		összesen	magyar	%	szlovák		%	magyar	%	szlovák		%
Alsóhatár	338	302	89,34	36	10,66	244	229	93,85	15	6,15	94	27,81	73	24,17	21	58,33
Alsószőlő	2 247	1 564	69,60	683	30,40	1 847	1 429	77,36	418	22,64	400	17,80	135	6,63	265	38,79
Boldog	454	430	94,29	24	5,71	401	320	79,80	81	20,20	40	8,80	110	25,88	37	237,50
Borsá	428	112	26,16	316	73,84	315	134	42,53	181	57,47	113	26,40	22	19,24	135	42,72
Deák	3 125	2 325	74,40	800	25,60	2 170	1 564	72,07	606	27,93	955	3,56	761	32,73	194	24,25
Egyháza	543	294	54,14	249	45,86	479	363	75,78	116	24,22	64	11,78	69	23,46	133	53,41
Feketenépek	1 291	1 124	87,06	167	12,94	1 264	1 200	94,93	64	5,07	27	2,09	76	5,88	103	61,67
Felsőszeli	3 927	2 567	65,36	1 360	34,64	3 089	2 137	69,18	952	30,82	838	21,33	430	16,75	408	30,00
Hegysúr	664	535	80,57	129	19,43	607	501	82,53	106	17,47	57	8,58	34	6,35	23	17,82
Hidaskürt	1 722	1 426	82,92	296	17,08	1 606	1 443	89,55	163	10,45	116	6,73	17	1,19	133	44,93
Hosszútálya	1 101	847	76,93	254	23,07	929	743	79,98	182	20,02	257	23,34	185	21,87	72	25,34
Hurbánfalva	191	44	23,03	147	76,97	190	59	31,05	131	68,95	1	0,52	15	34,09	16	10,88
Jánosvára	464	205	44,18	259	55,82	405	182	44,93	223	55,07	59	12,71	23	11,21	36	13,89
Jóka	3 779	2 846	75,31	933	24,69	3 570	2 709	75,88	861	24,12	209	5,53	137	4,81	72	7,71
Kajal	1 726	1 327	76,88	399	23,12	1 306	1 049	80,32	257	19,68	420	24,33	278	20,94	142	35,58
Királyfa	2 018	1 773	87,85	245	12,15	1 552	1 388	89,43	164	10,57	466	23,09	385	21,71	81	33,06
Királyrét	1 234	986	79,90	248	20,10	1 191	1 036	86,98	155	13,02	43	3,48	50	5,07	93	37,50
Koszt	1 640	1 099	67,01	541	32,99	1 296	896	69,13	400	30,87	344	20,97	203	18,47	141	26,02
Nádászeg	3 551	3 334	93,88	217	6,12	3 765	3 585	95,29	177	4,71	214	6,02	254	7,61	40	18,43
Nagyvörösmés	3 790	2 868	75,67	922	24,33	4 149	3 088	74,42	1 061	25,58	359	9,47	220	7,67	139	15,07
Nagyvácsod	2 829	2 414	85,33	415	14,67	2 539	2 244	88,38	295	11,62	290	10,25	170	7,04	120	28,90
Nagyvácsod	4 338	2 495	57,51	1 843	42,49	3 217	2 149	66,80	1 068	33,20	1 121	25,84	346	13,86	775	42,05
Negyed	4 454	3 585	80,48	869	19,52	3 816	3 254	85,27	562	14,73	638	14,32	331	9,23	307	35,32
Péred	4 454	3 585	80,48	869	19,52	3 816	3 254	85,27	562	14,73	638	14,32	331	9,23	307	35,32
Réte	1 784	862	48,31	922	51,69	1 222	621	50,81	601	49,19	562	31,50	241	27,95	321	34,81
Selőce	3 593	2 585	71,94	1 008	28,06	2 755	2 079	75,46	676	24,54	841	23,40	506	19,57	332	32,93
Taksony	2 397	1 447	60,36	950	39,64	1 809	1 200	66,37	609	33,63	578	24,11	247	17,06	331	34,84
Tallós	2 131	1 894	88,87	237	11,13	1 463	1 398	95,57	65	4,45	668	31,34	496	26,18	172	72,57
Tornóc	3 277	885	27,00	2 392	73,00	2 453	756	30,81	1 697	69,19	824	25,14	129	14,54	695	29,05
Tosnyárasd	919	538	58,54	381	41,46	769	469	60,98	300	39,02	150	16,32	69	12,82	81	21,25
Vága	2 364	2 029	85,82	335	14,18	2 012	1 621	80,56	391	19,44	352	14,89	408	20,10	56	16,71
Vágfarkas	4 874	3 510	72,00	1 364	28,00	3 439	2 852	77,11	787	22,89	1 435	29,44	858	24,44	577	42,30
Vezekény	1 419	1 092	76,95	327	23,05	1 036	934	90,15	102	9,85	383	26,99	158	14,46	225	68,80
Vízkelet	1 797	1 513	84,19	284	15,81	1 507	1 378	91,43	129	8,57	290	16,13	135	8,92	155	54,57
Zsigárd	2 370	1 827	77,08	543	22,92	1 600	1 265	79,06	335	20,94	770	32,48	562	30,76	208	38,30

24. táblázat. A Galántai járás nemzetiségi összetételének változásai 1991–2001 között

Település	1991					2001					A lakosság számának csökkenése (-) és növekedése (+) 1991–2001 között nemzetiség szerint				
	Lakosság száma					Lakosság száma									
	összesen	magyar	%	szlovák és egyéb	%	összesen	magyar	%	szlovák	%	összesen	%	magyar	%	szlovák
Alsóhatár	244	229	93,85	15	6,15	224	209	93,30	14	6,25	-20	-8,19	-20	-8,73	-1
Alsószeli	1 847	1 429	77,36	418	22,64	1 922	1 500	78,04	414	21,54	75	4,06	71	4,96	-4
Balogfa	401	320	79,80	81	28,20	404	310	76,73	99	24,50	3	0,74	-6	-1,47	18
Borsa	315	134	42,53	181	54,47	360	114	31,67	239	66,39	45	14,28	-20	-14,92	58
Deákfa	2 170	1 564	72,07	606	27,13	2 187	1 564	71,51	596	27,25	17	0,78	0	0,00	10
Egyháza	479	363	75,78	116	24,22	458	315	68,78	137	29,91	-21	-4,38	-48	-13,22	21
Feketényék	1 264	1 200	94,93	64	5,07	1 375	1 271	13,44	99	7,20	111	8,78	71	5,91	-35
Felsőszeli	3 089	2 137	69,18	952	30,82	3 134	2 100	67,01	1 001	31,94	45	1,45	-37	-1,73	49
Hegysúr	607	501	82,53	106	17,47	634	471	74,29	154	24,29	27	4,45	-30	-5,98	46
Hidaskürt	1 606	1 443	89,55	163	10,45	1 600	1 409	88,06	117	11,06	-6	-0,37	-34	-2,35	14
Hurbánfalva	190	59	31,05	131	68,95	228	35	15,35	179	78,51	38	20,00	-24	-40,67	48
Jánosnáza	405	182	44,13	223	55,07	448	148	33,04	291	64,96	43	10,61	-34	-18,68	68
Jókai	3 570	2 709	75,88	861	24,12	3 864	2 642	68,37	1 086	28,11	294	8,23	-67	-2,47	225
Királyrév	1 191	1 036	86,98	155	13,02	1 187	991	83,49	184	15,50	-4	-0,30	-45	-4,34	29
Nádaszeg	3 765	3 585	95,29	117	4,71	3 795	3 557	93,73	180	4,74	30	1,22	-28	-0,78	3
Nagyföldemes	4 149	3 088	74,42	1 061	25,58	4 180	2 971	71,08	1 164	27,85	31	0,74	-117	-3,78	103
Nagyvácúsd	2 539	2 244	88,38	295	11,62	2 566	2 176	84,80	364	14,19	27	1,06	-68	-3,03	69
Negyed	3 217	2 149	66,80	1 068	33,20	3 177	1 982	62,39	988	31,10	-40	-1,24	-167	-7,77	-80
Nemeskálai	1 306	1 049	80,32	257	19,68	1 417	1 004	70,85	358	25,26	111	8,49	-45	-4,28	101
Nemeskosút	1 296	896	69,13	400	30,37	1 447	878	60,68	548	37,87	151	11,65	-16	-1,78	148
Pered	3 816	3 254	85,27	562	14,73	3 700	3 063	82,78	592	16,00	-116	-3,03	-191	-5,86	30
Réte	1 222	621	50,81	601	49,19	1 239	546	44,07	685	55,29	17	1,39	-75	-12,07	84
Szelőce	2 755	2 079	75,46	676	24,54	2 832	1 682	59,39	1 011	35,70	77	2,79	-397	-19,09	335
Taksony	1 809	1 200	65,97	619	34,03	1 880	1 205	64,10	669	35,59	71	5,96	-5	-0,41	50
Tallós	1 463	1 398	95,55	65	4,45	1 569	1 381	88,02	137	8,73	106	7,24	-17	-1,21	72
Tosnyárasd	769	469	60,98	300	39,02	836	446	53,35	369	44,14	67	8,71	-23	-4,90	69
Vága	2 012	1 621	80,56	391	19,44	2 021	1 558	77,09	444	21,97	9	0,44	-63	-3,88	53
Vágánkasd	3 939	2 852	72,10	787	22,89	3 994	2 458	61,56	864	25,46	-545	-13,83	-194	-7,31	77
Vágnyosszifalu	929	743	79,98	182	20,02	895	640	71,51	239	26,70	-34	-3,65	-103	-13,86	57
Vágkirárfalu	1 552	1 388	89,43	164	10,57	1 531	1 273	83,15	238	15,55	-21	-1,35	-115	-8,28	74
Vágtornóc	2 453	756	30,81	1 697	69,19	2 541	607	23,89	1 900	74,77	88	3,58	-149	-19,70	203
Vezekény	1 036	934	90,15	102	9,85	1 114	925	83,03	180	16,16	78	7,52	-9	-0,96	78
Vízkelet	1 507	1 378	91,93	129	8,57	1 524	1 374	90,16	143	9,58	17	1,12	-4	-0,29	14
Zsigárd	1 600	1 265	79,06	335	20,94	1 592	1 200	75,08	372	23,37	-8	-0,50	-65	-5,13	37

A táblázat szerint – a négy várost külön tárgyaljuk – a magyarság száma 1961 és 2001 között az eltelt negyven év alatt a következő településeken növekedett: Feketenyék, Borsa, Hurbánfalva, Egyházfa, Királyrév, Hidaskürt, Nádszeg és Nagyfödemes. Számbelileg Nádszeg vezet 254 fős növekedéssel, százalékarányban Hurbánfalva 34,04%-os (15 fő) növekedéssel.

A magyarság lélekszáma számbelileg leginkább a következő településeken csökkent: Deáki – 761 fővel, Felsőszeli – 430, Kajal – 278, Negyed – 346, Szelőce – 506, Tallós – 496, Vágfarkasd – 858, Zsigárd – 526, Vágkirályfa – 385, Vága – 408. Százalékarányban Deáki – 32,73%, Zsigárd – 30,76%, Réte – 27,95%, Boldogfa – 25,88%, Vágfarkasd – 24,44%, Alsóhatár – 24,17%.

Míg a növekedés a kisközségeket érinti, kivéve Nádszeget és Nagyfödémest, a számbeli csökkenés a valamikori virágzó nagyközségeket, elsősorban a Vág jobb partján lévő településeket.

A szlovák lakosság számbeli növekedése három községben mutatható ki: Rétén – 57 fővel, Vágán – 56, Nagyfödemesen – 139. A szlovák lakosság csökkenése számokban: Negyed – 775, Tornóc – 695, Vágfarkasd – 577, Felsőszeli – 408, Taksony – 331, Réte – 321, Szelőce – 332. A szlovák lakosság csökkenése százalékban: Tallós – 72,57%, Vezekény – 68,80%, Feketenyék – 61,67%, Alsóhatár – 58,33%, Vízkelet – 34,57%, Egyházfa – 53,41%.

Láthatjuk, hogy a körzetesítés, a falvak, települések felosztása fejlődő és nem fejlődő falvakra a szlovák etnikumnak sem kedvezett.

Az utolsó tíz év adatai a járás lakossága nemzetiségi összetétele szempontjából eléggé rendhagyóak. Míg az 1961–1991. közötti változásokat szemlélve megállapítottuk, hogy a járás kilenc településén növekedett a magyar lakosság száma és százalékaránya, addig 1991–2001. között csak Alsószeliben és Feketenyéken.

A csökkenés továbbra is fokozottabban érinti a valamikori virágzó nagyközségeket. Szelőce magyar nemzetiségű lakossága az utolsó tíz évben 397, Vágfarkasdé 194, Peredé 191, Negyedé 167, Nagyfödemesé 117, Vágkirályfáé pedig 115 fővel csökkent. Százalékarányban Szelőce 19,09, Vágtornóc 19,70 százalékos vesztesége a legnagyobb.

A szlovák nemzetiségű lakosság számbeli növekedése Szelőcén 335, Jókán 225, Vágtornócon 203, Nemeskosúton 148, Nagyfödemesen 103, Nemeskajalon 101 volt. Százalékarányban a szlovák lakosság növekedése Tallóson (110,76%), Szelőcén (49,55%), Vágkirályfán (45,12%), Hegysúron (45,28%) volt a legnagyobb.

A szlovák nemzetiségű lakosság csökkenése Feketenyéken 35 (54,68%), Negyeden 80 (7,49%) volt a legnagyobb. Alsószeli és Alsóhatár esetében beszélhetünk még enyhe csökkenésről, másutt növekedésnek lehetünk tanúi.

Az országos eredményeket is figyelembe véve riasztó adatok ezek.

25. táblázat. A Galántai járás településeinek magyarságaránya

91–100	2	9	6	4
81–90	10	7	8	7
71–80	10	6	10	10
61–70	4	6	5	6
51–60	4	2	1	2
41–50	2	2	4	1
31–40	2	1	2	4
21–30	3	2	1	1
11–20	2	1		2
Település	39	36	37	37

Az 1961-es adatok szerint a négy város közül a legmagyarabb Diószeg volt (38,70%), Galánta (19,60%) és Vágsellye (12,5%) a 11–20%-os sávba tartozott.

1980-ban Galánta (40,06%) és Diószeg (41,03%) előrelépett, Vágsellye (19,40%) ugyanott maradt, 1991-ben Galánta (48,58%) és Diószeg (46,22%) megmaradt ugyanabban a sávban, Vágsellye (21,84%) egy sávval feljebb lépett.

A 2001-es adatok azt mutatják, hogy Galánta (36,80%) és Diószeg (38,50%) egy sávval lejjebb lépett, és Vágsellye is egy sávval lejjebb csúszott.

Ami a járás falvait illeti: Tallós és Vezekény nem maradt meg az 1. sávban; Hegysúr, Nemeskajal, Vága a 2. sávból a 3. sávba, Jóka, Egyházfa, Sóksselőce a 3. sávból a 4. sávba csúszott. Egyet-egyet csúszott Tósnýárasd, Réte, Borsa, Jánosfalva, Hurbánfalva és Vágtornóc.

Az utolsó tíz évben Deáki magyar ajkú lakosságának száma nem változott, s csak Alsószeli és Feketenyék növekedett, a többi településen csökkent a magyarság száma. A szlovák nemzetiségű lakosság száma viszont csak Feketenyéken, Alsószeliben, Alsóhatáron és Negyeden csökkent, a többi településen növekedett.

A magyarság számának csökkenése szempontjából Vágsellye és Galánta, Sóksselőce, Vágfarkasd, Pered, Negyed, Nagyfödemes, Vágkirályfa, Vágtornóc és Vághosszúfalva a legszembetűnőbb.

A Galántai járás településein a magyarság számaránya ingadozó. Az 1961-es népszámlálás óta 30 községben 50%-nál magasabb a magyar lakosság részaránya. E között a 30 település között nincs ott a négy város, hiszen Galánta és Diószeg magyar lakosságának a részaránya csak az 1980-as népszámláláskor emelkedett a 41–50% közötti sávba.

Az 1961-es népszámláláskor Nádszeg és Boldogfa tartozott a „legmagyarabb” települések sorába. 1980-ban növekedett a 91–100% közötti százalékarányú magyar többségű települések száma: Boldogfa, Feketenyék, Vízkelet, Alsóhatár, Vágkirályfa, Nádszeg, Tallós, Nádszeg, Nagymácséd, 1991-ben pedig Vezekény, Nádszeg, Tallós, Vízkelet, Feketenyék magyar nemzetiségű lakossága volt 91% fölötti.

Érdemes megállapítani, hogy e települések lakossága – Nádszeget és Nagymácsédot kivéve – nem éri el a 2000 főt, sőt az 1500-at is csak Vízkelet lakossága haladja meg (1507). A valamikori nagyközségek lélekszáma csökkenő tendenciát mutat. Ez a társadalmi mozgás megfelelt a hatalom Dél-Szlovákiában

folytatott asszimilációs elképzeléseinek: megbontani a nagyközségek nemzeti egységét, lerombolni a falusi közösségek össze- és megtartó erejét. Ebből a szempontból érdekes Nádszeg esete, ahol a magyarok részaránya állandóan növekvő tendenciát mutat annak ellenére, hogy csak 1968 augusztusától önállósították a magyar tanítási nyelvű alapiskolát, s a szlovák tannyelvűben ma is majdnem 90%-os a magyar nemzetiségű tanulók jelenléte. Pereden, ahol szintén csak 1968-ban önállósult a magyar iskola, ez jóval kisebb mértékben van jelen, nem így Szelőcén, bár ott külön igazgatású iskolák működtek és működnek: a szlovák tanítási nyelvű alapiskolában többségben vannak a magyar nemzetiségű tanulók, s ez itt – ellentétben Nádszeggel és Pereddal – megmutatkozik a magyar nemzetiségű lakosság számarányának csökkenésében is.

A nagyvárosok kínálta munka- és kulturális lehetőségek, a modernebb lakáskultúra felszippantotta a fiatalságot: szlovákokat és magyarokat egyaránt. A négy várossal kapcsolatban majd kimutatjuk a lakosság részarányának változásait, de már most leszögezhetjük: nincs remény arra, hogy a magyarság százalékaránya ezekben 50% fölé emelkedjék, ami talán nem is az első számú probléma. A problémát az okozza, hogy az elnéptelenedett falvakban leépültek a magyar tanítási nyelvű alapiskolák – nem lévén utánpótlás –, s Galántán, Vágsellyén és Diószegen pedig nem növekedett a magyar tanulók száma oly mértékben, mint ahogyan a falvakban csökkentek. Sőt a városokban aránytalanul nőtt a szlovák tanítási nyelvű iskolák osztályainak száma, s bennük a magyar nemzetiségű tanulóké.

Ide tartozik még az ún. fejlődő és nem fejlődő falvak kérdése is. Megítélésünk szerint ugyanis az ún. nagyközségek egységének a megbontásával lehetett az asszimilációs folyamatokat elindítani. A nagyközségekből telepítették át a legtöbb magyar nemzetiségű lakost Magyarországra, a deportációk során a kisebb lélekszámú, de szintén nagyközségi jogú településekről vitték Csehországba a lakosságot, a reszlovakizációval a peremközségekben (Vága, Tornóc, Sókszelőce) próbálkoztak sikeresen.

Érdekesen alakult Tornóc nemzetiségi összetétele. 1930-ban 3220 lakosa volt, 1991-ben már csak 2458. 1910-ben 90,96% a magyar anyanyelvűek aránya a településen, 1921-ben 64,21%, 1950-ben 0,34%, majd a következő két népszámlálásnál 27% körüli, 1991-ben 30,81%, 2001-ben 23,89%. Tornóc lakói nagyrészt a közeli Vágsellyére költöztek, de sokan költöztek Érsekújvárba is. Egyébként Farkasd, Negyed lakói közül is sokan telepedtek le a már említett nagyvárosban.

Úgy látszik, hogy a magyar–szlovák nyelvhatáron levő települések sorsa megpecsételődött. Nagygyurab a maga 3,99%-os magyar lakosságával a múltat jeleníti. Lassan csak a nagygyurabi temető és a levéltár poros aktái tanúskodnak az egykori magyar lakosságról. Vecse sorsa 1950-ben a Vágsellyéhez való csatolásakor és a magyar iskola felszámolásakor eldőlt. Vága községben volt a legnagyobb a reszlovakizáltak száma. Szered árnyékában 1961-től állandóan csökken a településen a magyar, s növekszik a szlovák elem. Ma már a teljes szer-

vezettségű magyar tanítási nyelvű iskolát is csak úgy tudják megtartani, hogy Kajalról kapnak tanulókat.

Tósnýárasdon az alapiskola alsó tagozatát felszámolták, s azt 1990-ben sem sikerült újjáéleszteni. Ennek ellenére a magyar lakosság aránya 53,35%.

Nagymácséd és Vághosszúfalu esetében az elmúlt tíz év alatt körülbelül 7%-os a csökkenés (Nagymácsédon jelenleg 53,35%, Vághosszúfaluban pedig 71,51% a magyarság aránya).

26. táblázat. Galánta, Vágsellye, Szered és Diószeg nemzetiségi összetételének alakulása 1950–2001 között

Település	1950	1961	1970	1980	1991	2001	Növekedés 1961–2001	
							Számszerű	%-os
Galánta								
összlakosság	5 539	7 439	11 347	15 477	16 978	16 365	8 926	119,98
ebből magyar	253	1 400		6 200	6 890	6 022	4 622	330,14
%	4,56	19,60		40,06	40,58	36,80		
ebből szlovák	5 286	6 039		9 277	10 088	9 877	3 838	63,55
%	95,44	80,40		59,94	59,42	60,35		
Összlak. növekedése	* 1 234	1 900	3 908	4 130	1 501	-6,13	1 287	67,73
%		34,30	52,53	36,39	9,69	-3,74		
Vágsellye								
összlakosság	5 811	9 101	12 922	19 167	24 776	24 564	15 463	169,90
ebből magyar	114	964		3 719	5 413	4 392	3 428	355,60
%	2,05	12,50		19,40	21,84	17,88		
ebből szlovák	5 697	8 137		15 448	19 363	19 583	11 446	140,66
%	97,95	87,50		80,60	78,16	79,72		
Összlak. növekedése	* 969	3 290	3 821	6 245	5 600	-212	3 078	93,55
%		56,61	41,98	48,32	29,26	-0,82		
Szered								
összlakosság	6 868	9 115	13 102	16 071	16 612	17 407	8 292	90,97
ebből magyar		67		235	250	229	162	241,79
%		0,77		1,46	1,50	1,32		
ebből szlovák	6 868	9 048		15 836	16 362	16 737	7 689	84,98
%	100,00	99,23		98,54	98,50	96,16		
Összlak. növekedése	* -94	2 247	3 987	2 969	541	796	1 451	64,57
%		32,70	43,34	22,66	3,36	4,56		
Diószeg								
összlakosság	4 758	5 369	5 410	5 275	5 874	6 078	709	13,20
ebből magyar	44	2 082		2 157	2 715	2 340	258	12,39
%	0,92	38,70		41,03	46,22	38,50		
ebből szlovák	4 714	3 287		3 118	3 159	3 614	327	9,94
%	99,08	61,30		98,54	53,78	59,46		
Összlak. növekedése	* -50	611	41	-135	599	204	407	66,01
%		12,84	0,76	2,50	11,35	3,35		

*A növekedés elsősorban 1940-től értendő

Galánta és Vágsellye lakossága tehát enyhén csökkent: Galántán 868, Vágsellyén 1021 fővel. S bár Diószeg lakossága 204 fővel nőtt, a magyarság száma 375 személlyel csökkent.

Az alábbiakban a négy város, Galánta, Vágsellye, Szered és Diószeg népességének alakulását elemezzük.

Galánta fejlesztését kezdetben elhanyagolták. Később Hodi, Nemesnebojsza, Štefánikovo és Taksony hozzácsatolásával, majd az Észak lakótelep felépí-

tésével ugrásszerűen nőtt a lakosság száma annak ellenére is, hogy 1990-től Taksony újból önállósult.

Galánta lakossága 1961 és 1991 között 128,20%-kal, azaz 9539 fővel gyarapodott. A magyar nemzetiségű lakosság 5490 fővel, azaz 392,10%-kal, a szlovák lakosság 4049 fővel, azaz 67,04%-kal nőtt. A lakosságnövekedés valószínűleg a város vonzáskörzetébe tartozó községek lakossága csökkenésének köszönhető, elsősorban a magyar elem csökkenésének.

A statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy a lakosságyarapodás 1961 és 1980 között volt a legnagyobb, 1980 és 1991 között lelassult, s az utolsó évtizedben majdnem teljesen megszűnt.

A négy város közül Vágsellye fejlődése volt a legdinamikusabb. 1961–1991 között 172,20%-kal nőtt a város lakosainak a száma, s ez 15 675 fős gyarapodást jelent. Érdekes, hogy a magyar elem 461,51%-kal, azaz 4449 fővel növekedett, a szlovákság 137,96%-kal, azaz 11 226 fővel. A magyarság részaránya azonban így is csak 21,48%-os.

Szered lakossága 1961 és 1991 között 7497 fővel, azaz 82,24%-kal nőtt.

Diószeg fejlesztése elég későn kezdődött. 1945 után csaknem a teljes német nemzetiségű lakosság kitoloncolása és a magyarság egy részének Magyarországra való áttelepítése lehetővé tette a magyarországi szlovákság nagyszámú betelepítését, a lakosság nemzeti összetételének megváltoztatását. Az elmúlt negyven év alatt Diószeg lakossága csupán 709 személlyel (13,2%-kal) nőtt. Ezt is csak úgy érte el, hogy Kismácsédot hozzácsatolták, majd Diószeget városi rangra emelték. Miután az idetelepített szlovákok utódai Pozsonyba, majd más nagyvárosokba költöztek, a negyven év alatt csak 327 fővel (1,94%-kal) nőtt a szlovák nemzetiségű lakosság száma, a magyar nemzetiségűeké (Kismácséd) pedig 258 fővel, ami 12,39%-os részarányt jelent

27. táblázat. Az 1991. és a 2001. évi népszámlálás eredményei a Galántai járásban

	1991	2001
Összlakosság	143 846	94 533
nők száma	73 327	48 462
nők aránya (%)	50,98	51,26
férfiak száma	70 519	46 071
férfiak aránya (%)	49,02	48,74
szlovákok száma	80 151	56 213
szlovákok aránya (%)	55,72	59,46
magyarok száma	61 568	36 518
magyarok aránya (%)	42,80	38,63

28. táblázat. Az 1991. és a 2001. évi népszámlálás eredményei a Vágsellyei járásban¹²⁴

	1991	2001
Összlakosság	54 159	54 000
nők száma	27 622	27 671
nők aránya (%)	51,00	51,24
férfiak száma	26 537	26 329
férfiak aránya (%)	49,00	48,76
szlovákok száma	31 536	33 435
szlovákok aránya (%)	58,23	61,92
magyarok száma	21 754	19 283
magyarok aránya (%)	40,17	35,71

Az eddigiek során a vegyes házasságokat a magyarság száma csökkenésének egyik okaként említettük. A Galántai járás községi hivatalainak nem hivatalosan közlése alapján Alsószeliben 1948–2000 között 114 vegyes házasságot kötöttek; Hosszúfaluban 65-öt, de nincsenek közöttük azok, akik nem élnek a falu-

ban; Tallóson ebben az időszakban 18 magyar nemzetiségű férfi és 42 nő kötött más nemzetiségűvel házasságot; Tósnýárasdon ez a szám 1948–1997 között 105, Vízkeleten 23, Diószegen 339, Jókán 194, Vágkirályfán 103, Nádszezen 10, Vágfarkasdon 236, Nagymácsédon 242 és Felsőszeliben 152. Az érdekesség kedvéért megjegyezzük, hogy Nagymácsédon 1971–1990 között 132 vegyes házasság kötött, 1948–1960 között 39 és 1991–2000 között 28.

Az urbanizáció következtében nagyon sokan beköltöztek a városokba. Tósnýárasdról 1948–1997 között 57 család költözött városba (jelen pillanatban visszavándorlásnak lehetünk tanúi, amikor is az elköltözöttek házhelyet igényelnek, vagy az elhalt szülők után a családi házakat építik át, s visszatérnek szülőfalujukba). Vízkeletről az említett időszakban 130 család, Diószegről 1071 személy és Királyfáról 1300 személy költözött el. Nagymácsédra 4 szlovák és 23 magyar család költözött vissza, Nádszegre 3 család, Deákiba az utolsó években 2-3 család évente, s Farkasdon is egyre nő a visszaköltözők száma. Felsőszelibe csak elenyésző számban költöznek haza az elszármazottak.

1989-től egy egészen másféle jelenségnek lehetünk tanúi. Erről nyilatkozott a *Szabad Újság* 1998. április 1-jei számában Kvarda József is: „Most ugyanis olyan családok jelennek meg községeinkben távoli, északi vidékekről, akiknek semmilyen kötődésük nincs a faluhoz... A betelepülők olyan összegeket tudnak fizetni a házért, amivel egyetlen helyi lakos sem képes versenyre kelni.” A Galántai járásban az ilyen esetekre egyelőre Alsószeliből (441 személy, de ide értendő a szociális otthonba költözöttek nagy száma is), Hosszúfaluról (52 idegen költözött a faluba) és Királyfáról (192 idegen személy) vannak adataink. Nagymácsédon 5 idegen szlovák és 12 idegen magyar család vásárolt családi házat 1990–2000 között, Nádszezen 1 család, Vágfarkasdon 10 egyedül álló személy és 70 család, Deákiban 12 család (40 személy), Felsőszeliben pedig 50 családi házat vásároltak idegenek (főleg pozsonyiak). Ily módon kb. 120 lakos költözött a faluba.

14. A Galántai járás gazdasági szerkezetének változásai 1948 után

Az asszimilációs politika 1948-ig általában nem élt a gazdasági élet adta „lehetőségekkel”, bár a földreform ennek ellentétét bizonyítja. 1948 februárja után a hatalom a lakosságcsere, a deportálások, a reszlovakizáció eredményein felbuzdulva úgy gondolta, hogy Dél-Szlovákia iparosítása újabb eszköze lehet az egységes szláv nemzetállam megteremtésének. 1958-ban felépült a Duslo vegyi művek Vágsellyén, 1959-ben a nikkelkohó Szereden.

Az üzemekben munkát kapó szlovák értelmiségiek letelepedésével a járásban nőtt a szlovák nemzetiségűek száma, s mivel elsősorban ifjú generációról volt szó, nőtt a szlovák iskolák tanulóinak a száma is. Ugyanakkor a vidék lakossága is tömegesen költözött a városokba, megváltoztatva a falvak lakosságának nemzeti összetételét, de nem az addig domináló magyar elem javára.

Az állami és pártszervek határozatai és ajánlásai alapján a járásban letelepült, elsősorban műszaki értelmiség mind vezető beosztásba került. Ez a lehetőség pedig vonzotta a szakembereket. Rajtuk kívül a dél-szlovákiai városokban, ipari központokban maradtak azok a középkáderek is, akik a helyi munkások beiskolázását, betanítását végezték. A munkásszállások mellett gyorsan felépültek a lakónegyedek, ahová családotul beköltözhettek azok a szakemberek, akik egy-egy ipari egység beindítására érkeztek Dél-Szlovákiába (például a vágsellyei Duslóba).

A Galántai járás a két világháború között kimondottan mezőgazdasági jellegű járás volt, amelyet bizonyít az alábbi táblázatunk is.

A táblázat alapjául 36 község szolgált (a táblázatban felsorolt 10 község ma nagyobb közigazgatási egységhez tartozik), amely 1938. november 2-a után Magyarországhoz csatolva alkotta a Galántai járást. Így az összehasonlítás viszonylagos, de valós. Az a 18 község, amely az adott időszakban a szlovák államhoz tartozott, a gazdasági összetételt tekintve megítélésünk szerint az összehasonlítási arányokon nem sokat változtatott volna. A járásban 22 063 földbirtok létezett. Ezen a földbirtokon 28 256 személy talált megélhetést mint fő foglalkozású birtokos, bérlő, tisztviselő, részesföldműves, állattenyésztő, kertész, napszámos, cseléd stb., azaz a foglalkoztatottak 70,74%-a. Az iparban dolgozó férfiak száma 10 386, a nők 600 volt. Ez 27,5%-os arálynak felel meg. A kereskedelemből élők száma 697 (1,75%).

29. táblázat. A Galántai járás mezőgazdasági mutatói az 1939. évi felmérések tükrében¹²⁵

Sor-szám	Település	A földbirtokok száma nagyságcsoport szerint											
		Összes	1 kat. holdnál kisebb		1–5 kat. hold		5–10 k.h.	10–20 k.h.	20–50 k.h.	50–100 k.h.	100–500 k.h.	500–1000 k.h.	1000–3000 k.h.
			1	2	1	2							
1.	Alsószeli	675	155	113		239	84	54	22	4	3	1	
2.	Dunajánosháza	81	9	3		45	13	6	4		1		
3.	Egyházfa	126	2	16		53	18	27	8	1	1		
4.	Feketenyék	228	71	28	1	68	25	20	10	3	2		
5.	Felsőszeli	973	159	171	3	391	115	82	41	6	4	1	
6.	Galánta	485	139	121	7	123	43	25	22	2	2	1	
	Hodi	114	19	35	4	27	17	11				1	
	Nemesnebojsza	77	15	37	2	14	3		3	1	2		
7.	Hegysúr	157	11	26		58	28	25	7	2			
	Pénteksúr	87	6	5	1	35	26	10	4				
8.	Hidaskürt	535	21	140		228	68	41	27	3	7		
9.	Jóka	720	59	117	4	306	128	68	34	3	1		
	Újhelyjók	265	6	69		103	46	27	14				
10.	Szenckirályfa	253	16	26		122	30	25	22	7	5		
	Papkörmőd	123	19	35		29	16	20	4				
11.	Királrvé	275	51	57		104	29	25	7	2			
12.	Magyardiószeg	445	61	63	1	169	79	58	8	3		1	2
	Németdiószeg	217	59	23	12	73	35	12	3				
	Kismácséd	200	30	26		70	41	24	6	2	1		
13.	Nádszeg	670	136	74	29	245	108	53	15	9		1	
14.	Nagyborsa	41	2	3	2	18	5	4	2	3	2		
15.	Nagyfödémés	712	77	61	4	270	117	87	72	18	6		
16.	Nagymácséd	728	58	231		309	79	41	6	2	2		
17.	Nemeskajál	353	29	109		132	53	21	5		4		
18.	Nemeskosút	277	21	95	11	89	24	12	15	5	5		
19.	Pozsonybaldogfa	171	1	46		81	27	13	2	1			
20.	Pozsonyvezekény	476	53	117	2	196	80	18	7	1	2		
21.	Réte	375	84	52		155	54	19	5	5	1		
22.	Taksonyfalva	603	169	95	1	213	43	44	31	5	2		
23.	Tallós	491	75	93	2	188	45	37	35	9	7		
24.	Tósnárasd	223	19	50		91	37	17	7	2			
25.	Vága	631	11	209	3	268	97	33	9		1		
26.	Vízkelet	328	54	45		99	62	39	23	3	2	1	
	Hegy	52	27	10	1	11	2		1				
27.	Deáki	611	111	119	2	216	91	44	25	1	1		1
28.	Magyarsók	559	32	128		249	76	37	24	10	3		
	Szelőce	520	27	132		239	61	36	17	5	3		
29.	Negyed	1 161	86	249	7	471	486	125	30	5	2		
30.	Pered	952	78	234	1	401	135	79	21	1	2		
31.	Tornóc	500	69	41	6	286	50	18	10	13	6		1
32.	Vágfarkasd	1 599	209	439	6	612	203	91	30	5	4		
33.	Vághosszúfalu	285	74	47		85	32	29	15	2	1		
34.	Vágkirályfa	445	43	88	3	224	60	21	4	1	1		
35.	Vágsellye	1 036	78	341	1	412	112	69	16	4	2		1
	Vágvecse	217	98	12		56	23	17	5	2	4		
36.	Zsigárd	679	46	159	3	255	126	60	24	3	2	1	
	Összesen	20 731	2 675	4 390	119	8 128	3 132	1 624	702	154	94	8	5

* – nem szántóföldek (tehát erdő, legelő, szőlő)

** – szántóföldek

*** – juttatott földterület lehet a csehszlovák földreform revíziója következtében kiutalt földbirtok

Az ipar és a kereskedelem jellege a mezőgazdaságból vezethető le: elsősorban a járásban működő malmokról (Alsószeli, Deáki, Pered, Diószeg), szeszgyárakról (Dögös, Körtvélyes), a diószegi cukorgyárról, tégláégetőkről (Zsigárd) stb.

Sor- szám	Település	A földbirtokok összerülete holdakban			Az állatállomány nagysága				Mezőgazdaságból családját	
		szántó	erdő	jutt. föld	szarvas- marha	lő	sertés	juh	fő foglalk. birtok	bérlő
1.	Alsószei	2 929	51		1 221	392	1 120		438	44
2.	Dunajánosháza	466		44	133	43	134		54	7
3.	Egyházfa	1 008	121	633	187	58	201		39	
4.	Feketenyék	1 832	57	24	374	87	625		104	44
5.	Felsőszeli	6 108	93	59	1 262	364	1 702	11	549	43
6.	Galánta	2 976	3	1 343	504	144	403	8	56	93
	Hodi	906	48	116	173	41	90		44	6
	Nemesnebojsza	751	2	36	72	24	132		14	
7.	Hegysúr	717	238	9	207	73	325		90	1
	Pénteksúr	508		106	98	32	131		33	2
8.	Hidaskürt	3 586	100	75	798	222	518		207	34
9.	Jóka	3 500	187	81	914	235	1 178		326	24
	Újhelyőka	1 273	47	162	270	48	218		77	1
10.	Szenckirályfa	2 289	406	1 462	374	114	261		124	2
	Papkörmőd	514	17	85	123	27	95		60	1
11.	Királrév	1 020	5		289	97	358		110	34
12.	Magyardiószeg	4 538	228	6	785	137	296		156	1
	Németdiószeg	674	2		201	42	119		73	2
	Kismácséd	1 132	35		381	27	121		108	
13.	Nádszeg	3 079	5	405	1 451	360	1 170	11	473	10
14.	Nagyborsa	906	47	298	253	53	348	317	18	5
15.	Nagyfödemes	6 247	447	2 399	1 253	408	1 170	10	395	87
16.	Nagymácséd	2 357	73	256	630	181	160		359	33
17.	Nemeskajál	1 649	110	687	472	103	451		155	14
18.	Nemeskosút	2 430	24	435	317	91	443		65	40
19.	Pozsonybaldogfa	716			271	14	246		77	6
20.	Pozsonyvezekény	1 832	26	51	464	99	561		186	39
21.	Réte	1 540			298	47	266		88	28
22.	Taksonyfalva	2 890	33	1 438	981	261	623	5	315	19
23.	Tallós	4 144	255	1 845	982	192	1 014	401	173	52
24.	Tósnvárasd	975	30	63	384	85	168		88	5
25.	Vága	1 852	235	228	624	108	65		332	37
26.	Vízkelet	3 022	23		391	123	418		112	17
	Hegy	63			23	6	115		25	6
27.	Deáki	4 036	163	7	877	291	690	9	369	48
28.	Magyarsók	3 011	118	76	671	330	962		242	131
	Szelőce	2 393	194	582	365	193	610		166	49
29.	Negyed	3 568	111	227	1 124	824	1 144	1	757	8
30.	Pered	3 641	-	11	1 423	505	722	2	573	193
31.	Tomóc	4 167	220	2 087	1 030	279	720	4	233	16
32.	Vágfarkasd	5 086	197	1 440	1 338	966	1 325	1	1 063	37
33.	Vághosszúfalu	1 249	96	24	372	128	278		200	5
34.	Vágkirályfa	1 274	111	61	578	110	246		249	4
35.	Vágsellve	4 405	495	8	808	245	656		206	19
	Vágvecse	1 610		254	208	76	268		89	5
36.	Zsigárd	3 751	30		917	429	854	447	275	94
	Összesen	108 620	4 683	17 123	26 871	8 714	23 720	1 227	9 945	1 346

van szó. Meg kell még említenünk az 1925-ben alakult Hanza Szövetkezeti Központot, melynek feladata a járásban és környékén működő fogyasztási szövetkezetek összefogása, áruval való ellátása volt, de termelő és feldolgozó részleggel is rendelkezett.

A járás legrégibb üzei között emlegetjük az 1867-ben Diószegen beinduló (Nagyfödemesről ide telepített) cukorgyárat, az egy évvel később Szereden beinduló cikóriafeldolgozó üzem (a mai Kávoviny elődje), az 1907-ben felépült

cukorgyárat, a tevékenységét 1912-ben megkezdő malmot és a szeredi vágóhidat, amely 1936-ban kezdte meg munkáját.

A második világháborút követő iparosodás vizsgálatának kiindulópontjául az 1950-es (1955-ös) statisztikai adatok szolgálnak, amelyek szintén viszonylagosak.

30. táblázat. A foglalkoztatottak száma a Galántai járásban a nemzetgazdaság ágazatai szerint (1950–1955)¹²⁶

	Galántai járás	Vágsellyei járás	Szeredi járás	Összesen	Százalék
A foglalkoztatottak száma	13 416	17 421	9 821	40 658	100,00
ebből nők	nincs feltün.	5 871	2 489	8 360	
Az egészsből: ipar	1 867	2 168	950	4 985	12,26
építészet	nincs feltün.	1 384	245	1 629	?
mezőgazdaság	7 123	7 123	5 889	20 135	49,52
erdészet	10	4 264	nincs feltün.	4 274	?
közlekedés, posta	257	519	98	874	2,95
kereskedelem	486	956	380	1 462	3,60
egyéb alkalmazottak	3 673	1 367	2 259	7 299	17,95
Összesen					82,68

Eszerint már a háborút követő ötödik évben megváltoztak a Galántai járás foglalkoztatottsági mutatói. A 40 658 foglalkoztatott közül 20 135 még mindig a mezőgazdaságban dolgozott, ami 49,52%-nak felel meg. Ha ehhez hozzáadjuk az erdészetben dolgozókat, akkor az arány magasan meghaladja az 50%-ot. Az iparban dolgozók aránya még mindig csak 12,26%-os.

31. táblázat. A foglalkoztatottak száma a Galántai járásban a nemzetgazdaság ágazatai szerint (1961–1967)

	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
A foglalkoztatottak száma	33 901	35 519	36 522	37 618	39 233	40 946	42 430
Ebből: ipar	6 519	8 044	9 903	9 596	11 807	13 200	13 665
építészet	4 058	4 096	3 227	3 254	3 648	3 862	4 006
mezőgazdaság	4 958	4 891	4 796	4 892	4 486	4 659	4 192
közlekedés	795	860	877	1 593	1 541	1 527	1 518
kereskedelem és étkeztetés	1 811	1 844	1 905	2 090	2 144	2 215	2 276
szolgáltatások	550	693	683	687	655	741	780
egészségügy és szoc. gondoskodás	751	768	809	851	893	1 011	1 128
iskola, kultúra, népművelés	1 711	1 803	2 407	2 346	2 169	2 346	2 173
efsz-tagság	11 840	10 480	10 253	10 253	9 821	9 821	10 481
A nők foglalkoztatottsága (%)	29,70	30,54	31,80	32,10	33,40	33,10	34,90

Az alábbi táblázatok már tükrözik azokat a változásokat, amelyekre már utaltunk. A mezőgazdaságból élők számaránya (állami gazdaságok, földműves-szövetkezetek) 34,57%-ra csökkent, az iparban dolgozóké, az építőiparral együtt elérte a 41,64%-ot.

32. táblázat. A galántai körzet üzei 1967. december 31-ig

Üzem	Üzem székhelye	Alkalmazottak száma
TOS Kuřim Szerszámgépgyár	Galánta	590
Magasépítő Vállalat	Galánta	257
Nyugat-szlovákiai Bútorgyár	Galánta	686
Gumožina	Galánta	76
Gép- és Traktorállomás	Galánta	244
Mezőgazdasági Gépjavító Üzem	Galánta	198
Mezőgazdasági Felvásárló- és Ellátó Üzem	Galánta	527
Hulladékanyag-felvásárló Üzem	Galánta	69
Nyugat-szlovákiai Baromfifeldolgozó Üzem	Galánta	121
Nyugat-szlovákiai Tejüzem	Galánta	69
Potraviný – Élelmiszerhálózat	Galánta üzletek hálózata	289
Zelenina – Zöldségfelvásárló és Zöldségértékesítő Vállalat	Galánta	111
Včela – Mézfeldolgozó Üzem (MEDOS)	Galánta	48
Jednota – Népi Fogyasztási Szövetkezet	egész járás területén	1 285
Slovodov – Varroda – Népi Szövetkezet	Galánta	176
Járási Építőipari Vállalat	Galánta	1 402
Kommunális Szolgáltatások	Galántai járás	657
Nyugat-szlovákiai Szénraktár		119
Reštaurácie a jedálne – Vendéglátóipar	Galánta	251
Csehszlovák Autóbusz-közlekedési Vállalat	Galántai járás	819
Csehszlovák Autóbusz-közlekedési Javítóműhely	Felsőszeli	36
Járási Útkezelőség	Galánta	126
Járási Ipari Vállalat	Galánta	661

33. táblázat. A vágsellyei körzet üzei 1967. december 31-ig

Üzem	Üzem székhelye	Alkalmazottak száma
Duslo	Vágsellye	4 318
Hydrostav	Vágsellye	930
Armalaton	Vágsellye	25
Magasépítő Vállalat	Vágsellye	142
Téglaégető Üzem	Vágsellye	31
Nyugat-szlovákiai Kő- és Kavicsbánya	Vágsellye	15
	Negyed	8
Vízgázdálkodási Építkezések	Vágsellye	356
Előregyártott Elemek	Vágsellye	52
Vág menti Társulás	Vágsellye	185
Vízvezetékek és Kanalizációk Kerületi Központja	Vágsellye	63

34. táblázat. A szeredi körzet üzemei 1967. december 31-ig

Üzem	Üzem székhelye	Alkalmazottak száma
Nikkelkohó	Szered	1 281
Mezőgazdasági Műszaki Központi Intézmény	Szered	58
Stavindustria – Építőipari Vállalat	Szered	42
ZIPP	Szered	366
Pórobeton – épületelemek gyártása	Alsószerdahely	13
Priemstav – ipari létesítmények építése	Sempte	149
Doprastav – közlekedéssel kapcsolatos építkezések	Szered	96
Nyugat-szlovákiai Kő- és Kavicsbánya	Szered	33
Kávoviny – kávé és egyéb készítmények	Szered	317
Egyesült Cukorgyár	Szered	683
Tartósított péksütemények gyártása	Szered	624
Nyugat-szlovákiai Vágóhíd	Szered	56
Borászat	Szered	91
Nyugat-szlovákiai Pékség	Szered	215
Járási Távközlési Igazgatóság	Szered	417
Kosárfonó Termelőszövetkezet	Szered	138
Cipész Szövetkezet (Termelő)	Szered	33

35. táblázat. A diószegi körzet üzemei 1967. december 31-ig

Üzem	Üzem székhelye	Alkalmazottak száma
Len- és Kenderfeldolgozó Üzem	Diószeg	309
Szerves Trágyakészítés (Tőzegtelep)	Diószeg	43
Egyesült Cukorgyár	Diószeg	1 619
Malom és Tésztagyár	Diószeg	65
Nyugat-szlovákiai Sörgyár	Diószeg	27
Mezőgazdasági Talajjavító Szövetkezet	Diószeg	197
Szerves Trágyakészítés (Tőzegtelep)	Pusztafödemes	39

1968 után is jöttek létre új mezőgazdasági és ipari létesítmények, mint például Vágsellyén a Trikota 1975-ben, amely 850 alkalmazottal (legnagyobb részük nő) működött, az Agrostav pedig a járás mezőgazdasági üzemeinek modernizálására szakosodott. A 33–36. táblázatban felsorolt üzemek nagy része új technológiák segítségével újította fel tevékenységét.

36. táblázat. A gazdaságilag aktív lakosság foglalkoztatottsága a nemzetgazdaság ágazatai szerint a Galántai járásban (1980, 1991)

	Férfiak	Nők	Összesen	Százalékban				A nők aránya % -ban
				férfiak	nők	összesen		
						1991	1980	
Mező- és erdőgazdaság	8 258	4 048	12 306	21,0	12,9	17,5	20,8	32,9
Ipar	11 901	9 467	21 368	30,5	30,0	30,3	31,7	44,3
Építészet	8 109	1 250	9 359	20,8	4,0	13,3	15,9	13,4
Közlekedés, posta	2 646	1 251	6 826	6,8	4,0	5,5	5,3	32,1
Kereskedelem	2 070	4 756	6 826	5,3	15,2	9,7	8,8	69,7
Szociális tevékenység*	1 583	6 736	8 319	4,1	21,5	11,8	9,1	81,0
Egyéb ágazatok	4 479	3 877	8 356	11,5	12,4	11,9	8,4	46,4
Összesen	39 046	31 385	73 360	100,0	100,0	100,0	100,0	45,7

* egészségügy, oktatásügy

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Galántai járás gazdasági szerkezetét tekintve is felzárkózott az ország fejlettebb régióihoz. A mező-, illetve az erdőgazdaságból élők száma 12 306 (17,5%). Az iparban (ide számítjuk az építőipart is) a gazdaságilag aktív lakosság 43,6%-a, azaz 30 727 fő dolgozott.

Ezek a változások természetesen kihatottak a járás területén élő lakosság gazdasági, szociális helyzetére. Pozitívan megváltoztatták a lakosság – köztük a dél-szlovákiai magyarság – életkörülményeit. A felületes szemlélőnek úgy tűnhet: a társadalom nem tett kivételt tagjaival. Mégis úgy gondoljuk, hogy Dél-Szlovákia ipari fejlesztése – amely természetesen elengedhetetlen, sőt szükségszerű volt azért is, mert a kialakult helyzetben a mezőgazdaság nem lett volna képes Dél-Szlovákia lakosságát eltartani – okozta a legmélyrehatóbb, s úgy tűnik, visszafordíthatatlan változásokat a dél-szlovákiai magyarság életében.

A Nemzeti Vagyonalap döntése értelmében 1995–1997 között néhány járásbeli üzemet privatizálnak. Köztük a hat állami vállalat mellett nyolc olyan részvénytársaság található, melyben privatizációs folyamat egyszer már lejátszódott. A dolog másik érdekessége, hogy a vásárlók fele nem járásbeli (a vásárlók között két magánszemély is szerepel).

Ugyanakkor a foglalkoztatottsági mutatók szerint a dél-szlovákiai járásokban a munkanélkülieinek százalékaránya magasabb a szlovákiai átlagnál.

A hivatalos adatok szerint 1997-ben Szlovákiában a munkanélküliek száma 334 327 volt (12,8%). A Galántai járásban a munkaképes lakosságból 5380-an nem találtak munkát, ez százalékarányban a szlovákiai átlagnak megfelelő nagyság, viszont a Vágsellyei járásban 4382 a munkanélküliek száma (16,6%), ez pedig magasabb a szlovákiai átlagnál.

2000 februárjában a munkanélküliség Szlovákiában 19,18%-os volt. A mi két járásunkban a munkanélküliek százalékaránya magasabb a szlovákiai átlagnál: a Galántaiban 19,74%, a Vágsellyeiben 22,03%.

2001 márciusában Szlovákiában a munkaképes lakosság száma 2 696 341 volt, ebből munkanélküli 558 092, azaz 20,70%. A Galántai járásban a munkaképes lakosság száma 44 287, munkanélküli 9725 (20,85%), a Vágsellyei járásban 25 679, ebből 6495 a munkanélküli (25,29%).

Példának felhozhatjuk a járás egyes településeit: Alsószeliben 15-16%-os, Vágán 10-12%-os a munkanélküliség. Hosszúfaluban 1998-ban 59, 2000-ben 78 munkanélkülit tartottak nyilván, Tallóson 2000-ben 172, Királyrévben 156, Diószegen 1991-ben 250, 2000-ben 340 volt a munkanélküliek száma. Tósnyárasdon 1991-től napjainkig 42–52 között mozgott a munkanélküliek száma. Vízkeleten 1991-ben 35-en voltak munka nélkül, számuk 1997-re elérte a 120-at, Vágkirályfán 1991-ben 10, 1997-ben viszont már 103 munkanélkülit tartottak nyilván. Hasonló a helyzet Jókán is, ahol 1997-ben a munkanélküliek száma elérte a 246 főt. (Az adatokat a községi hivatalok bocsátották rendelkezésünkre.)

37. táblázat. A munkanélküliség alakulása a Galántai járásban 1997–2001 között

Település	1997	1998	1999	2000	2001. 6. 30.
Diószeg	331	412	618	601	626
%			23,16%	21,37%	22,21%
Galánta	938	938	1 213	1 372	1 361
%			14,61%	15,68%	15,52%
Szered	1 003	1 086	1 323	1 359	1 432
%			17,42%	16,98%	17,85%
Ábrahám	33	62	83	84	83
%			15,84%	15,19%	14,98%
Alsóhatár		21	34	33	45
%			36,17%	33,67%	45,45%
Alsószeli	88	116	127	137	118
%			16,89%	17,32%	14,88%
Alsószerdahely	109	111	142	149	141
%			25,96%	25,87%	24,39%
Feketenyék	129	144	207	192	129
%			36,96%	32,54%	21,83%
Felsőszeli	186	186	269	270	278
%			19,79%	18,85%	19,37%
Gány	36	46	90	88	84
%			36,59%	33,85%	32,31%
Geszt	20	19	28	19	23
%			11,97%	7,69%	9,27%
Hidaskürt	132	176	195	192	186
%			27,35%	25,57%	24,77%
Jánosfa	10	12	24	23	17
%			13,79%	12,57%	9,29%
Jóka	293	327	434	386	420
%			28,11%	23,71%	25,75%
Kajal	123	126	159	183	204
%			27,32%	29,85%	33,17%
Királyrév	94	115	130	161	161
%			23,13%	27,20%	27,15%
Kosút	91	128	169	161	161
%			31,33%	28,30%	28,25%
Nádszeg	372	505	598	416	444
%			36,75%	24,26%	25,83%
Nagyfödémes	297	327	422	317	327
%			22,43%	15,99%	16,47%
Nagygyurab	59	77	91	97	81
%			16,28%	16,47%	13,73%
Nagymácséd	155	185	254	258	275
%			22,48%	21,64%	23,03%
Nemeskürt	57	71	88	81	65
%			22,17%	19,33%	15,48%
Pata	150	216	219	231	247
%			17,00%	17,10%	18,15%
Pusztafödémes	54	87	140	144	135
%			19,75%	19,25%	18,02%
Pusztakürt	19	30	40	34	32
%			14,18%	11,45%	10,74%
Salgócska	25	27	41	42	39
%			28,33%	22,58%	28,97%
Sintava	73	89	109	105	117
%			14,49%	13,26%	14,74%
Soponya	268	332	415	370	389
%			24,75%	20,93%	21,95%
Taksony	103	105	148	146	127
%			18,55%	17,36%	15,05%
Tallós	172	199	231	2 115	211
%			37,26%	32,92%	32,21%

Tósnýárasd	49	45	71	56	69
%			20,46%	15,30%	18,80%
Vága	109	147	176	185	206
%			19,60%	19,54%	21,71%
Vezekény	70	112	143	106	113
%			30,17%	21,24%	22,55%
Szentharasz	87	108	128	136	134
%			19,84%	20,00%	19,65%
Vízkelet	99	110	150	171	167
%			22,26%	24,08%	23,49%
Összesen	5 834	6 797	8 709	8 520	8 647
Összesen %			20,77%	19,28%	19,52%

38. táblázat. A munkanélküliség alakulása a Vágsellyei járásban 1997–2001 között

Település	1997	1998	1999	2000	2001. 6. 30.
Vágsellye	1 683	1 920	2 291	2 335	2 232
%	12,59%	15,23%	18,15%	18,84%	17,62%
Deáki	210	259	301	278	290
%	21,41%	26,40%	30,59%	28,54%	21,32%
Pered	269	296	390	435	394
%	15,82%	17,41%	22,90%	25,74%	23,09%
Zsigárd	119	187	282	196	214
%	17,81%	27,99%	42,03%	29,70%	31,75%
Negyed	358	370	467	521	541
%	28,32%	29,27%	36,86%	41,51%	42,56%
Vágfarkasd	248	289	386	424	488
%	17,53%	20,42%	27,22%	30,16%	34,34%
Vágtornóc	160	200	258	267	229
%	15,48%	19,33%	24,83%	25,94%	21,93%
Vághosszúfalu	53	73	92	85	82
%	14,52%	20,08%	25,00%	23,88%	22,22%
Szelőce	516	562	599	570	580
%	43,36%	47,23%	50,21%	48,31%	48,54%
Vágkirályfa	119	120	137	145	138
%	15,82%	15,96%	18,15%	19,52%	18,21%
Közpösd	94	124	142	123	128
%	15,54%	20,50%	23,36%	20,50%	20,78%
Felsőkirályi	142	169	180	199	183
%	14,64%	17,42%	18,50%	20,66%	18,71%
Mocsonok	256	309	353	358	338
%	12,90%	15,57%	17,77%	18,13%	17,00%
Összesen	4 228	4 879	5 879	5 937	5 838
Összesen %	16,08%	19,10%	22,97%	23,53%	22,73%

Az 1948-as kommunista hatalomátvétel Csehszlovákiában meggyorsította az ország gazdasági életének átalakítását. Ennek egyik fejezetét a földreform jelentette. Miután a nemzeti gondnokság megszervezte az államosítást, lerakta a mezőgazdaság szövetkezetesítésnek alapjait, és beindította a reprivatizációt, fokozatosan megszűnt. Szerepét Július Duriš mezőgazdasági miniszter rendeletei vették át, melyek megingatták a nagybirtokok gazdasági helyzetét, a kis- és a középbirtokokat pedig belekényszerítették a szövetkezetesítés folyamatába. Ezeknek az elképzeléseknek a legalizálására a CSKP 1949-es IX. kongresszusán került sor.

„A szocialista forradalom feladatai közül az egyik legnehezebb feladat a parasztság megnyerése volt a szocializmus ügyének”¹²⁷, azaz a kollektivizációnak.

A parasztember, aki évezredes vágyai beteljesüléseként értékelte a földreformot, szemben találta magát az elsietett, kényszerű szövetkezetesítéssel. A meg sem kapott földjét elvették.

Valószínű, hogy állami és pártkörökben alaposan felmérték a szövetkezetesítés feltételeit, azt a közeget, amelyben ez a folyamat megvalósítható. A választ nyilván azért esett a nemzetiségileg vegyes lakosságú területekre, mert:

1. a magyar birtokos réteget, a közép- és nagyparasztság zömét Magyarországra telepítették, kisebb részét Csehszországba. Ez egyúttal helycsinálást is eredményezett a belső és külső telepítések számára;

2. a repatriánsok zöme nem értett a mezőgazdasági munkákhoz, vagy ha értett is, hiányzott a géppark, amellyel megdolgozhatta volna a kapott földeket, másrészt könnyebben meg tudták nyerni a szövetkezetesítés ügyének, mint a Szlovákia más területein földjét művelő szlovák parasztembert vagy az itt maradt magyar kisparasztot; a repatriánsok ugyanis érzelmileg nem kötődtek a földhöz;

3. a husáki szellem is az diktálta, hogy Dél-Szlovákiában kell megkezdeni a parasztság kifosztását: „A magyaroknak tudomásul kell venniük, hogy... a szlovák földműves és munkás, aki évszázadokon át ki volt szorítva a gazdag déli földről... meg kell, hogy kapja az ősi szlovák területeket”.¹²⁸

Faltus szerint Szlovákiában 1946-ban 900 ezer mezőgazdasági kistermelő volt, s ebből 35 ezer a 20–50 hektárig terjedő mezőgazdasági földterülettel rendelkezők száma. Éppen ez ellen a réteg ellen születtek a már említett törvények, amelyek betartása arra kényszerítette a kuláknak bélyegzett mezőgazdasági termelőket, hogy a megművelhető földterületüket „önként” adják át a már megalapított állami birtokoknak vagy a helyi földműves-szövetkezetnek. Ezek a rendeletek eleve korlátozták a bér munkások alkalmazását, s a rendelet értelmében a gazdák kötelesek voltak mezőgazdasági gépeket vásárolni, a meg nem művelt földeiket kötelesek voltak művelésre átadni az állami gazdaságnak vagy földműves-szövetkezetnek, ráadásul az állam emelte a termelők adózási és beszolgáltatási kötelezettségeit. (Lényegében kényszerítő, már eleve teljesíthetetlen rendeletekről volt szó.)

Mivel a földbirtokos vagy nagygazda családjával együtt bér munkás nélkül földterületeit megmunkálni nem tudta, egyedül állami támogatás nélkül gépek vásárlására is képtelen volt, s így gépek és munkaerő nélkül a megműveletlen földekről adózási és beszolgáltatási kötelezettségeit sem teljesíthette, kényszerhelyzetbe került.

A szövetkezetek tagjai 1951-től ösztönzésül 0,5 hektár ún. háztáji mezőgazdasági földterületet kaptak. Mindezek ellenére 1953–1954-ben a szövetkezetekből sok tag kilépett, sőt például Kelet-Szlovákiában a szövetkezetek kétharmada felbomlott (a vizsgált területen a Vágsellyei járásban is hasonló volt a helyzet), s csak 1957–1958-tól vesz újból nagy lendületet a szövetkezetesítés. A bomlás okait a pártállam szakemberei abban látták, hogy a szövetkezetesítés „nem felelt meg a parasztság elképzeléseinek, az állam nem tudta a parasztságot támogatni, s végül nem voltak olyan mezőgazdasági szakemberek,

akik irányítani tudták volna ezeket a nagy mezőgazdasági egységeket” – írja Faltus.¹²⁹

Mindezek ellenére 1960-ra 88%-ra befejeződött a szlovákiai mezőgazdaság kollektivizációja, s a szovjeteket utánozva máris rátértek a hatalmas mamutszövetkezetek állami vagy pártszervek általi direktív módon való megszervezésére, amelyek működési mechanizmusa távolról sem hasonlított azokhoz a szövetkezeti elvekhez, amelyek az egész világon elfogadottak voltak, s itt Közép-Európában is gazdag hagyományokkal rendelkeztek.

A szövetkezetesítés kezdeti lépéseiről Štefan Brenčič a következőket mondja: „a nyugat-szlovákiai kerületben még az 1949 februárjában elfogadott 69. számú törvény elfogadása előtt, amely önkéntes alapon lehetővé teszi az egységes földműves-szövetkezetek megalakulását, Nádszegen már 1947-ben történtek próbálkozások, mégpedig sertések hizlalására irányuló szövetkezet megalakítására.”¹³⁰

A CSKP 1949 júniusában megtartott kongresszusa után megalakultak az első egységes földműves-szövetkezetek (efsz) a Galántai járásban is, mégpedig Alsószeliben és Pallócon, majd 1950-ben Felsőszeliben és Vezekényen, majd fokozatosan a járás egész területén.

Š. Brenčič idézett munkájában megjegyzi: „Külön figyelmet érdemelnek a nemzetiségileg vegyes lakosú járások kulákságának módszerei... A kulákok például Felsőszeliben igyekeztek hatni az emberek nemzeti érzelmeire, elsősorban a szlovákokra, ahol az egységes földműves-szövetkezet mellett hozzákezdtek a Matica slovenská és a Slovenská liga megszervezéséhez.”¹³¹ Ennek az lett az eredménye, hogy 1951-ben hat kulákot kizártak a szövetkezetből, s helyettük 25 kis- és középparaszttal növelték a tagság létszámát.

Brenčič azt is megjegyzi, hogy „a Magyarországról, Romániából vagy Árvából és a köztársaság (értsd Szlovákia – P. L.) más területeiről ide telepített s földhöz juttatott szlovákoknak nem volt sem elegendő haszonállatuk, sem mezőgazdasági gépük a sikeres gazdálkodáshoz”.¹³²

A nemzeti bizottságok megalakulásának 25. évfordulóján kiadott publikáció szerint 1949-ben 15 egységes földműves-szövetkezet működött a Galántai járásban. A 804 tag 2916 hektár szántóterületet művelt meg. Ezeket a mezőgazdasági szövetkezeteket volt hivatott segíteni 96 traktorral a járásban működő 12 mezőgazdasági gépszövetkezet, melyek még 1949 előtt alakultak.

1950-ben 23 földműves-szövetkezet működött a járásban, 1959-ben pedig 50. 1969-ben a szövetkezetek 52491 hektáron gazdálkodtak 12 506 szövetkezeti taggal.

A szövetkezeti mozgalmat támogatta a Szlovák Nemzeti Tanács 104/45. számú törvénye, melynek értelmében a magyar birtokokat az állam elkobozta, majd a kolonistáknak juttatta. Ezeken a juttatott területeken vagy állami gazdaságok, vagy földműves-szövetkezetek jöttek létre. Példaként említhetjük a Nádszeghez, később Királyrévhez tartozó Porbokát, ahová szlovákiai és jugoszláviai telepesek települtek. Vagy itt van Pallócpusztá esete, melyet Angelica Alsasse de Hennin bárónőtől Müller Adolf zsidó birtokos vett bérbe még 1919-ben. A bir-

tokot az állam konfiskálta, s 1947-ben a főleg Lopérről idetelepült kolonistáknak juttatta. A Feketenyék melletti Sórjámosmajor a Pálffyaké volt, akik az első földreform idején, 1924-ben adták el Kohn András zsidó származású bérlőnek. Ide is jugoszláv kolonisták jöttek 1945 után. Az Alsószeli Elővérmajort 1924-ben a Pálffytól egy Galló nevű bérlő vette meg, majd 1945 után Medovarský kapta meg. Az államosítás után állami gazdaság alakult a területén, majd szövetkezet. A Felsőszeli kataszteréhez tartozó Esterházy János birtokát képező Körtvélyesmajort 196 hektár mezőgazdasági földterületével még 1918 előtt az Eisler–Szold cég bérelte, majd 1946-ban miavai kolonisták kapták. A területén földműves-szövetkezet alakult, amely a mai napig működik.

Az ugyancsak Eisler–Szold zsidó bérlők használatában lévő Dögös nevű 218 hektár kiterjedésű birtok és az Alsórétmajor (151 hektár) először a szeredi cukorgyáré lett, majd állami gazdaság alakult a területén. Szigetmajor a maga 240 hektár területével szintén a galántai állami gazdaság tulajdona lett, majd az alsószeli őslakók földműves-szövetkezetté alakították.

Az alábbiakban a Galántai járás néhány földműves-szövetkezete megalakulásának körülményeiről szólnak.

A galántai szövetkezet 1949 októberében alakult 32 hektár mezőgazdasági földterületen. Alapítói szlovák gazdák voltak, akik 1960-ban Május 9. Egységes Földműves-szövetkezet néven egyesültek a közben már a városhoz csatolt hodi szövetkezettel, majd 1973-ban Javorinka, Taksony, Tósnýarasd (Kajal) szövetkezeteivel és az 1975-ben hozzájuk csatlakozó Vágával együtt jött létre a mamut-szövetkezet.

Kajalon a szövetkezetet 1950 tavaszán id. Michal Guťan vezetésével hozták létre, majd őt Štefan Karas, Martin Rozkoš követte a szövetkezet élén. A falu kollektivizációja 1958-ban ifj. Matej Bada elnöksége idején fejeződött be.

A falu krónikájában olvashatjuk, hogy „az idetelepült szlovákság csak nagy erőfeszítések árán tudta beindítani a termelést, mert a szántóföldek el voltak hanyagolva”. Valószínűleg a Magyarországra áttelepülendők már nem szántották fel a földjeiket, várva a lakosságcserét.

Vágán Kamenár Ferenc nevéhez fűződik a szövetkezetesítés. 1950-ben az ún. amerikások (emigráltak) birtokán, majd az egyházi birtokon indult be a mozgalom.

Érdekesen indult az 1973-tól Družba néven működő Vágsellyét, Vágvecsét, Vágkirályfát és Vághosszúfalut magában foglaló szövetkezet élete. Vágsellyén Nagy Ferenc vezetésével már 1947. december 21-én megalakult a földműves-épszövetkezet 58 taggal, 1 traktorral és 4 cséplőgéppel. A földműves-szövetkezet Jobbágy Lajos elnökletével alakult meg 1949. október 18-án. A szövetkezet 1951-ben Pavel Uhor elnöksége idején III. típusúvá alakult. Az utána következő elnökök között – Kopáčík, Hatvany, Dufala – már nem találunk magyar nemzetiségűt.

A vágvecsei szövetkezet Ján Ondrejčík elnöksége idején – 1959-ben – csatlakozik a vágsellyei szövetkezetéhez, amikor Vecsét a megalománia szellemében Vágsellyéhez csatolják.

A vágkirályfai szövetkezet 1949 augusztusában alakult 42 hektáron, 1972-ben 665 hektárt vittek be a közös szövetkezetbe a falu többségében magyar nemzetiségű gazdái.

A hosszúfalusi szövetkezet 1949-ben alakult 15 alapító taggal, akik 42 hektár területen gazdálkodtak. Ezek mindnyájan magyar nemzetiségű kisparasztok voltak.

Királyrévben 1949. április 26-án 6 taggal – Ribnikár Michal, Pollák Michal, id. Madik Ján, Madik Juraj, Komora Martin, Rozkoš Štefan – 100 hektáron megalakult a gépszövetkezet, majd 1950 szeptemberében Jozef Fábíán vezetésével a földműves-szövetkezet. Végül is megjegyezhetjük, hogy Királyrévben a porbócai, az úrföldi, a mácsonyási és az alsóhatári mezőgazdasági földterületek hozzászólásával a járás egyik prosperáló állami gazdasága alakult meg a már említett szövetkezetből. Az állam tehát az önkéntes alapon megalakult szövetkezetet megszüntette. A tulajdonosokkal nem egyezkedett, a birtokviszonyokat nem rendezték. A pártállamnak valószínűleg szüksége volt állami gazdaságokra is. Egyébként nem a megnevezésen múlt: a későbbiek során a szövetkezetek is állami, helyesebben pártirányítók szerint működtek.

Alsószeliben két szövetkezet is alakult. Az első 1949. június 12-én Virágh Dezső vezetésével – 34 taggal – a már említett Eisler–Szold birtokon. A 34 tag agrárproletár volt, egyik-másik kisparaszt. A faluban Turján Ondrej vezetésével 277 kisköz, zömében áttelepült szlovák nemzetiségű alapította meg a szövetkezetet (ebből 41 alsóhatári) 500 hektár szántóterülettel. A két szövetkezet 1951-ben egyesült. A szövetkezet elnökei 1975-ig, amikor is a két Szeli és Körtvélyes egyesült egy nagy szövetkezetet alkotva, felváltva voltak magyarok és szlovákok.

A felsőszeli szövetkezet 1949 őszén alakult meg 250 taggal, zömében áttelepült szlovákok alkották az alapító tagságot.

Nádszegen 1949. május 2-án 63 tag hozta létre a II. típusú szövetkezetet. A szövetkezetnek egy évvel később már 485 tagja van és 450 hektár földterülete. 1953-ban 120 tag kilépett a szövetkezetből, majd 1958-ban Nádszegen is befejeződött a kollektivizáció.

Diószegen, Jókán, Nagyfödémesen (1950, 1949, 1949) szintén a magyarországról áttelepült szlovákok voltak a szövetkezetek alapítói.

Tallóson 1949 augusztusában Pavol Bielík és Ján Hudák vezetésével jött létre a szövetkezet, Vezekényen 1949. november 30-án. 1953-ban többen kiléptek, mert az eddig ismeretlen munkaformát, termelési rendet a vagyonosabbak többsége nehezen fogadta el.

Pereden 1949-ben kb. 200 hektáron jött létre szövetkezet, Farkasdon, Nagyeden és Zsigárdon, valamint Deákin is. Kosúton 1950-ben, Vízkeleten 1951-ben alakult meg a szövetkezet. 1958-ban mindenütt befejeződött a kollektivizáció, s egy-két év elteltével a megalománia jegyében hatalmas mezőgazdasági egységek alakultak. A Galántai járásban 1989 novembere előtt 16 mamutszövetkezet, 4 állami gazdaság és több mezőgazdasági jellegű üzem működött. Ezek a következők voltak:

39. táblázat. Mamutszövetkezetek és állami gazdaságok a Galántai járásban 1989-ben

	Központ	Mezőg. terület (ha)	Kataszteri terület	Szarvasmarha (db)	Sertés (db)	Tagok (alkalmazottak) száma
A) MAMUTSZÖVETKEZETEK						
1.	Nagygurab	3 510	Boldogfa	1 943	4 738	447
			Réte			
			Nagygurab			
2.	Nagyfödemes	4 829	Nagyfödemes	2 951	7 325	736
			Jóka			
			Diószeg			
3.	Szenckirályfa	3 874	Szenckirályfa	3 386	6 146	434
			Hegysúr			
			Borsa			
			Jánosháza			
			Hurbánfalva			
			Egyházfa			
4.	Hidaskürt	5 154	Hidaskürt	3 549	12 625	841
			Feketenyék			
			Vízkelet			
			Kosút			
			Tallós			
			Vezekény			
5.	Felsőszeli	4 848	Felsőszeli	3 863	10 242	749
			Alsószeli			
			Körtvélyes			
6.	Nádszeg	2 486	Nádszeg	2 348	7 927	618
7.	Galánta	4 561	Galánta	3 840	8 183	802
			Hodi			
			Javorinka			
			Taksony			
			Vága			
			Kajal			
			Tósnýárasd- Pallóc			
8.	Vágsellye	3 706	Vágsellye	3 187	12 577	859
			Vágkirályfa			
			Vághosszúfalu			
9.	Deáki	1 526	Deáki	1 439	3 717	316
10.	Ábrahám	2 837	Ábrahám	2 103	4 833	364
			Pusztafödemes			
			Kismácséd			
			Geszt			
11.	Pusztakürt	3 187	Pata	2 387	4 280	471
			Salgócska			
			Nemeskürt			
			Pusztakürt			
12.	Soponya	3 560	Soponya	2 809	6 675	737
			Sempte			
			Szentharaszt			
13.	Szelőce	3 766	Szelőce	2 473	4 246	462
14.	Zsigárd	1 477	Zsigárd	1 191	4 988	280
15.	Pered	2 101	Pered	1 766	1 328	491
16.	Farkasd	5 217	Farkasd	3 039	14 533	776
			Negyed			
B) ÁLLAMI GAZDASÁGOK						
1.	Tornóc	4 086	Tornóc	2 911	6 778	620
2.	Úrföld	4 006	Királyrév	3 380	6 167	521
			Alsóhatár			
3.	Galánta	5 696	Nagymácséd	3 968	7 313	735
			Barakony-Gány			
			Szered			
4.	Diószeg	8 642	Diószeg	6 667	6 739	
			Újhely			
Összesen:		79 069		59 200	141 360	
C)						
	ACHP Diószeg					75
	Agrostav Galánta					737
Összesen						12 071

Nem csak az érdekesség kedvéért soroltuk fel ezeket az adatokat. Lehetőségünk van ezeket összehasonlítani az 1950-es, valamint az 1938-as adatokkal. Természetesen az összehasonlítás viszonylagos, mert az 1950-es területi adminisztráció szerint 12 településsel (a Szeredi járásban 10, a Vágsellyeiben 2) több tartozott a vizsgált területhez, mint az 1960-ban megalakult járáshoz, az 1938-as adatok pedig csak a Magyarországhoz csatolt települések adatait tartalmazzák.

1989-ben a Galántai járásban 79 069 hektár szántóterületen gazdálkodott a 20 gazdasági egység (16 szövetkezet és 4 állami gazdaság). Az itt dolgozók száma 12 071 volt. A 20 gazdasági egység szarvasmarha-állománya 59 200, a sertések száma 141 359 volt. A gépesítést tudatosan hagytuk ki, mivel nincs összehasonlítási alapunk sem 1950-ből, sem 1938-ból.

A háború befejezését követő időszakban az első hivatalos adataink 1950-ből származnak. A nagy közigazgatási egységeket létrehozó 1960. évi törvényrendelet előtt járásunk települései 3 járás területén voltak (Galánta, Szered, Vágsellye). Ahogyan már említettük, 12 plusz településsel számolva az összehasonlítási adatok a következők (a Szeredi járás adatai nem pontosak): 81 262 hektár szántóterületet műveltek meg ebben az évben, a mezőgazdaságban dolgozók száma 20 135 volt. Az állatállomány megoszlása (a három járásban): ló 8162, szarvasmarha 32 170, sertés 81 372.

Rendhagyó módon utoljára hagytuk az 1938-as adatokat. A bécsi döntés után kialakított járásból a következő adatokkal rendelkezünk: a mezőgazdasági földterületek nagysága 108 161 kat. hold (kb. 62 192 hektár). Ezen a terület 22 063 birtokosa osztozott, akiknek megközelítően 1%-a nem dolgozott a saját földjein (a 100 kat. hold feletti birtokosokat említjük). A mezőgazdasági bérmunkások száma (napszámos + cseléd) 8391 volt. Ebbe a számba nem számítjuk bele a tisztviselőket és a saját földjeiket művelő földbirtokosok családtagjait sem.

A lóállomány 8714, melynek több mint 90%-át mezőgazdasági munkára használták. A későbbiek során gépek pótolják a lovakat, s ma már alig találunk lovat a járás területén (egy-két százra becsülhető a számuk). A szarvasmarha-állomány (ide számítjuk a nehéz mezőgazdasági munkát végző ökröket is) 28 871, a sertésállomány 30 069 volt.

E számok említése nem öncélú, mert összehasonlítva bizonyos fejlődési eredményeket demonstrál, nemcsak számszerűeket, hanem minőségeket is.

1990-től a felsorolt gazdasági egységek sorsa furcsán alakult. A magánosítás ugyanis csak az 1948 után elkobzott mezőgazdasági földterületre vonatkozott, vagyis a hontalanságból „megmenekült” magyar gazdák az 1945–1948 között a Beneš-dekrétumok következtében elkobzott mezőgazdasági földterületeiket nem kapták vissza. A földműves-szövetkezetek, az állami gazdaságok, a nevesítetlen földterületek új tulajdonosai többnyire az északi területekről származó magánszemélyek vagy gazdasági egységek lettek, akik sok esetben még a termés betakarítását sem tartják fontosnak, a földterületek megműveléséről nem is beszélve.

A 42/1992. számú ún. transzformációs törvény szellemében végbement változásokat szinte lehetetlen nyomon követni egyrészt a már említett új tulajdonosok honossága miatt, másrészt az új társulások állandó tulajdonoscseréje okoz gondot.

A transzformáció közvetlen eredménye a mamutgazdaságok felbomlása volt. Az előző szövetkezetekből kezdetben a nádszegi, a zsigárdi, a deáki és a szőlőci földműves-szövetkezet maradt meg, majd folyamatosan az első három kft.-vé alakult. A nagy szövetkezetekből jött létre a diószegi, a negyedi, a vágsellyei, a patai, az ábrahádi, a körtvélyesi, a javorinkai, az alsószeli, a jókai, a kajali (tósnyárasdi), a hidaskürti és a szenc királyfai szövetkezet. A mai helyzet alapján megállapítható, hogy a hidaskürti már megszűnt, felszámolás alatt áll a taksonyi és egyházfai szövetkezet. A sopornyai, a semptei, a nagygyurabi, a fekete nyéki, a vízkeleti, a hodi, a felsőszeli, a vágai, a nagyfödémesi, a tallósi (vezekényi), a rétei, a hurbánfalvai, és a jánosházi-borsai egységek kft.-vé, valamint kereskedelmi társaságokká alakultak át.

A galántai székhelyű állami gazdaságot felszámolták, a királyrévi és a tornóci gazdasági társulássá alakult át, miként a diószegi magnemesítő állomás is. A nemeskürti tangazdaságot a régi tulajdonosai kapták meg.

Az Agrostavot – mint a mezőgazdasági üzemek épületeit kivitelező céget – felszámolták. Ennek a sorsára jutott a traktor- és gépállomás is. A PNZZ (a mezőgazdasági termékeket felvásárló és értékesítő üzem) az elmúlt tíz év alatt sok átalakuláson ment át, a sok tulajdonost váltó üzem még létezik, hatalmas kinnlevőségekkel és adóságokkal.

Véleményünk szerint a járás mezőgazdasági termelése tönkrement. Az egy-egy földműves-szövetkezeteknek nevezett gazdasági egységeknek ugyanis vajmi kevés közül volt a klasszikus értelemben vett szövetkezeti szellemiséghez, szövetkezeti elvekhez. A tagságnak nem volt beleszólása szövetkezet munkájába, melyben kimondottan párt- és állami centralista elvek érvényesültek, melyek helyessége még az állami gazdaságok esetében is megkérdőjelezhető.

Így mindnyájunk számára világos, hogy a változtatásra szükség volt: egyrészt az állam nem rendezte negyven év alatt a tulajdonviszonyokat, másrészt formálissá alakult a szövetkezeti tagsági státus. A tagok bérmunkásokká alakultak, degradálódtak. Azt viszont a nyugat-európai szakemberek is elismerik, hogy mezőgazdasági szakembereink szakmai tudása világviszonylatban is kiváló.

15. A Csemadoktól a magyar politikai mozgalmak megalakulásáig

A Csemadok megalakulását a járás magyarsága érthető módon rejtett ovációval fogadta. Elsősorban annak örülhetett a szlovákiai magyarság, hogy 1949. március 5-től törvényes keretek között folytathatta népművelő tevékenységét, ápolhatta kultúráját, amelynek gazdag hagyományaira építhetett már az 1918–1938 közötti időszakban is.

A mai kutató számára már az is furcsa, hogy a hatalom embere, mint például Ondrej Pavlík tájékoztatásügyi és népművelésügyi megbízott – aki részt vett a nemzetállam stratégiájának kialakításában –, a pozsonyi alakuló közgyűlésen hangsúlyozta, hogy „közös feladatunk küzdeni a nemzetiségi előítéletek ellen”. Ez lett egyik alapvető feladata a megalakulandó Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesületének. Pavlík ugyanakkor azt is kijelenti, hogy „nagy hiba lenne, ha valaki azt gondolná, hogy ez a kultúregyesület a csehszlovákiai magyar lakosság érdekeinek valamilyen védelmezője lesz”. Az SZLKP BK Elnöksége 1954. március 12-én határozatban mondta ki: „A Csemadok nem a csehszlovákiai magyarok érdekvédelmi szervezete, nem politikai párt, hanem kulturális szervezet.”

Ez a határozat elsősorban a kommunista párt magyar nemzetiségű tagjainak szólt, akik számuk gyarapodásával egyre inkább bátrabbá váltak. A demokratikus centralizmus értelmében a magyar nemzetiségű párttagok is kötelesek voltak a párt irányvonalát Csehszlovákia összes nem politikai – később az ún. Nemzeti Frontban egyesített – szervezetében érvényesíteni.

A Csemadok 1969. március 17–18-án megtartott X., rendkívüli közgyűlése a megnevezésből törölte a „dolgozók” kifejezést, és helyére a „társadalmi” kifejezés került. Ez egyrészt azt jelentette, hogy a Csemadok már nemcsak a dolgozók (proletariátus), hanem az egész csehszlovákiai magyar társadalom képviselője, azaz érdekvédelmi szervezet.

Az ún. normalizáció időszakában (1972-ben) a Csemadokot törölték a Nemzeti Front tagjai közül, és a kulturális minisztérium hatáskörébe helyezték. Az SZLKP csak 1987 januárjában változtatta meg határozatát, és a Csemadok újból tagja lett a Nemzeti Frontnak.

A Csemadok-alapszervezetek alakuló gyűlésének különleges protokollja van (a Galántai járásban is). Nem alapszabálya, protokollja. Ugyanis a központi utasítások alapján 20 megjelölt személy alakíthatott – ez alapszabály – alapszervezetet. Erre az alakuló közgyűlésre meg kellett hívni a település elöljáróit – a komisszárt vagy a helyi nemzeti bizottság elnökét, a CSKP alapszervezetének elnökét, a tömegszervezetek vezetőit (Csehszlovák Ifjúsági Szövetség stb.), a

Matica slovenská vezetőit, valamint a járási szervek, elsősorban a járási pártbizottság és a járási nemzeti bizottság képviselőit.

Visszatetsző volt viszont, hogy épp azok a helyi hatalmasságok, akik a „hontalanság” megszervezői, kivitelezői, majd haszonélvezői voltak, hangsúlyozták a népek, a nemzetek megbékélésének szükségességét, egy emberbaráti, sőt emberszerető társadalom építését.

Az említett párt- és állami szervek képviselői a sztálini nemzetiségi politika szellemében támogatást ígértek a Csemadoknak, és szorgalmazták a megbékélést a Matica slovenskával. Felsőszeliben a komisszár szlovák–magyar súrlódásokról beszélt, hangsúlyozva a szlovák és magyar lakosság baráti együttműködésének jelentőségét, nem feledkezve meg arról sem – ezt már a járási népművelési központ küldöttje hangsúlyozta –, hogy a magyar lakosságnak el kell sajátítania a szlovák nyelvet, amely az általuk szervezett tanfolyamon lehetséges.

Az alsóhatári alakuló gyűlésen a járási pártbizottság küldöttje kiemelte, hogy „a Csemadok nem a sovinizmust, hanem az együttélést hozza”.

Nádszegen a helyi Matica slovenskával történő együttműködést – ebben a színmagyar faluban – hangsúlyozták a Csemadok legfontosabb feladataként, de így volt ez mind a tizenöt helyen, ahol Csemadok-alapszervezet alakult a járásban.

A felszólalások egyik furcsasága az volt, hogy a kötelességek–jogok viszonyában csak a páros első tagja került terítékre, a másik furcsasága pedig a magyar felszólalások lojalitása volt. A lojalitás stratégia volt, melyet a helyesen megválasztott tevékenység támasztott alá. Ezt különösen hangsúlyozni kell a Csemadok magyar nemzetiségű bírálói miatt is, akik megkérdőjelezték azokat az értékeket, melyeket a Csemadok létrehozott az elmúlt több mint ötven év során. Ugyancsak furcsa volt az a tény is, hogy az alakuló gyűlés tagságát – személyek szerint – jóvá kellett hagyni a járási népművelési intézet vezetőjének, s csak utána lehetett a jelölést a Csemadok központi vezetéséhez Pozsonyba elküldeni.

Egyelőre csak azt sikerült kiderítenünk, hogy Zsigárdon – elsőként a járásban – 1949. május 26-án alakult meg 30 taggal a Csemadok alapszervezete, június 6-án Alsószeliben (a tagok száma 20 vagy több; a jegyzőkönyv nem tartalmazza), Farkasdon 57 taggal június 26-án és Felsőszeliben november 13-án. 1950. január 28-án 30 taggal Sókszelőcén, február 12-én Hosszúfalun, március 6-án 62 taggal Deákiban, április 2-án Királyrévben 27 taggal, április 9-én Nádszegen 63 taggal, május 7-én 60 taggal Pereden, július 2-án 30 taggal Alsóhatáron, július 15-én 41 taggal Galántán, november 26-án 36 taggal Vízkeleten, december 17-én Tósnyárasdon és 1951. július 10-én 70 taggal Nagyeden alakult meg a Csemadok alapszervezete.

Érdekességként említjük, hogy a 15 alapszervezet vezetőségében csak 10 tanítót találunk, ebből három elnököt. Ez azzal magyarázható, hogy az ezzel kapcsolatos 1. számú körlevél szigorúan ügyel a tagság szociális összetételére, s miután a Csemadok a dolgozók egyesülete, nem kívánatos a hatalom szempontjából az értelmiségiek tömörfítése. A sors ironiája, hogy az akkoriban megnyíló magyar iskolák tanítóinak majdnem 90%-a egy-két hónappal az iskola-

nyitások előtt nem éppen értelmiségi pályán tevékenykedett, hiszen a magyar pedagógusok zömét Magyarországra telepítették a hatalom, s a gyors utánpótlás csak így volt lehetséges.

A jegyzőkönyvek alapján megállapíthatjuk, hogy a taglétszám fokozatosan emelkedő tendenciát mutat, a járás Csemadok-alapszervezeteinek a száma az utolsó két évtizedben 30–34 között ingadozik.

40. táblázat. A Csemadok alapszervezeteinek és tagságának alakulása a Galántai járásban 1968–2000 között

Év	Alapszervezet	Taglétszám	A járás magyarsága %-ban
1968	34	4 500	7,77
1970	33	6 056	9,66
1975	33	6 409	10,22
1980	33	7 558	12,08
1985	34	9 849	16,29
1990	34	12 441	19,80
1995	34	11 045	18,22
2000	29	10 082	17,82

A Csemadok legnagyobb alapszervezetei a Galántai járásban (első szám az 1995., a második a 2000. év adatait jelöli): Galánta 963 – 972, Deáki 846 – 784, Jóka 662 – 748, Vágsellye 645 – 544, Felsőszeli 603 – 586.

A forrásanyagok tanúsága szerint 1954-ben a Galántához tartozó Hodiban volt a Csehszlovákiai Magyar Népművészeti Együttesnek (Népes) a szálláshelye. A Népes megszűnése után a deákiak, diószegieiek, jókaiak, a galántai gimnazisták és más csoportok folytatták az együttes által elindított folyamatot: a népi tánc, az ének- és zenekultúra ápolását.

A rendszeresen ismétlődő galántai Kodály Napok a szlovákiai magyar kórusmozgalom nagy találkozói. A járási szervezet 1999-ben rendezte a XI. Kodály Napokat.

Az Anyanyelv Hete minden év decemberében lehetővé teszi a járás és környék szakembereinek, elsősorban a pedagógusoknak tevékenységük értékelését, elemzését, a további feladatok kitűzését.

A Csemadok által szervezett rendezvények a magyar nemzetiségű lakosság nemzeti öntudatát tartják ébren, de a Csemadok munkájának legértékesebb megnyilatkozása a tagság öntevékeny mozgalmainak (drámai, zenei, tánc) a megszervezése, amelyek művelésekor a tag aktív szereplővé válik.

Összegzésül elmondjuk, hogy a Csemadok több mint 50 éves tevékenysége pótolhatatlan szerepet játszott a szlovákiai magyarság megmaradása szempontjából.

Nem állunk messze az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy azok a politikusaink, akik a rendszerváltás eredményeként változtattak pályát, zömükben a Csemadokban sajátították el – ha nem is a politizálás alapjait, hiszen a párt- és állami struktúrával a Csemadok politizálása nem összeegyeztethető – a tömegek megnyerésének módjait, a szlovákiai magyarság megtartó optimizmusát.

1989 után a Galántai járás területén is megalakultak a szlovákiai magyarság helyi és járási politikai csoportosulásai, mozgalmi.

41. táblázat. Az 1990. évi parlamenti választások eredményei Galántai járásban

Pártok	Szlovák Nemzeti Tanács		Népek Kamarája		Nemzetek Kamarája	
	szavazatszám	%	szavazatszám	%	szavazatszám	%
Együttélés-MKDM	31 987	34,2	32 505	34,7	31 822	34,0
VPN-FMK	20 091	21,5	20 398	21,8	26 703	28,5
KSS	11 668	12,5	12 492	13,3	12 016	12,8
SNS	8 607	9,2	7 529	8,0	6 432	6,9
KDH	8 623	8,8	8 474	9,0	6 985	7,5
SZ	3 069	3,3	2 960	3,2	2 079	2,2
DS	2 776	3,2	3 028	2,5	2 363	3,0

MKDM – Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, VPN – Verejnosc' proti násiliu (Nyilvánosság az Erőszak Ellen), FMK – Független Magyar Kezdeményezés, KDH – Kresťanskodemokratické hnutie (Kereszténydemokrata Mozgalom), SNS – Slovenská národná strana (Szlovák Nemzeti Párt), KSS – Komunistická strana Slovenska (Szlovákia Kommunista Pártja), DS – Demokratická strana (Demokrata Párt), SZ – Strana zelených (Zöldek Pártja)

42. táblázat. Az 1992. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban

Pártok	Szlovák Nemzeti Tanács		Népek Kamarája		Nemzetek Kamarája	
	szavazatszám	%	szavazatszám	%	szavazatszám	%
Együttélés-MKDH	24 518	30,10	24 807	30,34	24 110	30,42
FMK	8 660	10,63	8 572	10,48	9 463	11,94
HZDS	17 124	21,00	18 030	22,05	19 046	24,03
SDL	6 938	8,91	8 137	9,95	8 368	10,55
KDH	2 740	3,40	2 849	3,48	2 923	3,70
SDSS	1 757	2,15	4 445	5,44	2 039	2,60
SNS	3 919	4,81	4 883	5,97	4 664	5,90

MKDH – Magyar Kereszténydemokrata Mozgalom, FMK – Független Magyar Kezdeményezés, HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko (Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom), SDL – Strana demokratickej ľavice (Demokratikus Baloldal Pártja), KDH – Kresťanskodemokratické hnutie (Kereszténydemokrata Mozgalom), SNS – Slovenská národná strana (Szlovák Nemzeti Párt), SDSS – Sociálnodemokratická strana Slovenska (Szlovák Szociáldemokrata Párt)

43. táblázat. Az 1994. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban

Pártok	Az SZK Nemzeti Tanácsa	
	szavazatszám	%
Magyar Koalíció	32 899	42,09
HZDS	16 782	21,47
Spoločná voľba	6 065	7,76
DÚ	4 017	5,14
ZRS	3 783	4,84
KSS	3 142	4,02
KDH	3 103	3,97

44. táblázat. Az 1998. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban

Pártok	Az SZK Nemzeti Tanácsa	
	szavazatszám	%
Magyar Koalíció Pártja	21 717	35,92
SDK	12 828	21,22
HZDS	11 629	19,23
SDL	5 472	9,05
SNS	3 041	5,52
SOP	2 453	4,05
KSS	1 613	2,66

HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko (Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom), Spoločná voľba (Közös Koalíció), DÚ – Demokratická únia (Demokratikus Unió), ZRS – Združenie rotorňíkov Slovenska (Szlovákiai Munkások Szövetsége), KSS – Komunistickej strane Slovenska (Szlovákia Kommunista Pártja), KDH – Kresťanskodemokratické hnutie (Kereszténydemokrata Mozgalom)

SDK – Slovenská demokratická koalícia (Szlovák Demokratikus Koalíció), HZDS – Hnutie za demokratické Slovensko (Demokratikus Szlovákiáért Mozgalom), SDL – Strana demokratickej ľavice (Demokratikus Baloldal Pártja), SNS – Slovenská národná strana (Szlovák Nemzeti Párt), SOP – Strana občianskeho porozumenia (Polgári Egyetértés Pártja), KSS – Komunistickej strane Slovenska (Szlovákia Kommunista Pártja)

Az 1994-es választásokon a járásban 15 független polgármestert választottak, 8 polgármester az Együttélés és 6 a Magyar Polgári Párt soraiból került a községek élére.

A községi (városi) képviselő-testületi tagok száma 748 volt. Ebből 386 képviselő a magyar politikai szubjektumok jelöltjeként került be a testületbe. 1998-ban a Galántai járás 35 polgármestere közül 11-et a Magyar Koalíció Pártja adott, 12 pedig független jelöltként került a tisztségbe.

16. A magyar oktatásügy helyzete a Galántai járásban

A Szlovák Nemzeti Tanács 1944. szeptember 6-án kelt 4. számú rendelete értelmében a szlovákiai német és magyar nemzetiségek valamennyi típusú és szintű iskolájában a tanítást be kellett szüntetni. Az Iskolaügyi Megbízotti Hivatal 1945. december 10-én kelt 43.255/II-1945. számú rendelete szerint 1946. január 16-tól Dél-Szlovákiában is újraindult a tanítás, de szlovák nyelven. Perecen a 120 gyermek közül 14 volt szlovák nemzetiségű, a többi egy szót sem tudott szlovákul. Hasonló problémák miatt kesergett a jókai krónika idevágó fejezetében a pedagógus: csak három tanuló tudott szlovákul. Alsószeliben a körtvélyesi telepeseek szlovákok voltak, a falu gyermekei viszont nem tudtak szlovákul. A lakosságcsere idején a tanító – egy magyarországi repatriáns – szlovákul és magyarul szólt a gyermekekhez, ezért feljelentették, s elhelyezték az iskolából. A kormány 1950. április 4-én kelt 302-14/8-1950.IV/1. számú rendelete 1949 februárjától engedélyezte a magyar tagozatos osztályok működését, megalakulhattak az önálló magyar tanítási nyelvű iskolák.

Az 1919–1938 közötti Csehszlovákia a szlovákiai magyar iskolaügy fejlesztését elhanyagolta, ezért az számarányában jóval kisebb volt az országos átlagnál. A magyar nevelési nyelvű óvodák száma még 1936-ban sem lépte túl a harmincat. A magyar tannyelvű elemi (népi) iskolák száma az 1921/22-es tanévben 727 volt 101 268 tanulóval. Ez a szám 1938-ban a következőképpen alakult: 754 iskola működött, tehát több mint 1921-ben, de a tanulók száma már csak 85 507 volt.

Nemcsak a tanulók, hanem a tanítók száma is csökkenő tendenciát mutatott. 1921-ben 2162 magyar nemzetiségű tanító volt a magyar iskolákban, tíz évvel később már csak 1521, ugyanis a magyar iskolák tantestületét fokozatosan más nemzetiségű tanítókkal egészítették ki.

A magyar iskolaügy leépítése Szlovákiában nem 1945 után kezdődött. Popély Gyula szerint a magyar gyerekek 86,6%-a járt az említett iskolákba, a maradék 13,4% vegyes iskolákba, csehszlovák, rutén vagy német tanítási nyelvű iskolákba járt.¹³³

Gyönyör József¹³⁴ az 1937/38-as tanévvel kapcsolatban megjegyzi: Szlovákia területén 754 önálló népiskola működött 1879 osztállyal és 85 507 tanulóval. Összesen 91 182 magyar nemzetiségű gyermek látogatta a szlovákiai népiskolákat. Tehát a vegyes iskolákban és más nemzetiségű iskolákban 5675 magyar gyermek tanult.

A magyar nevelési nyelvű óvodák száma 1921/22-es tanévben 44 volt 2575 gyermekkel, az 1937/38-as tanévben a 24 óvodát 1785 gyermek látogatta.

Gyönyör József idézett munkájában a következő táblázat mutatja áttekinthetően, százalékarányosan a magyar gyermekek számának csökkenő tendenciáját.

45. táblázat. Az alapiskolai tanulók számának alakulása 1921–1937 között Szlovákiában (különös tekintettel a magyar nemzetiségű tanulók csökkenő tendenciájára)

Tanév	1921/22	1927/28	1937/38
Tanulók száma	441 787	405 109	529 731
Ebből: szlovák	300 626	280 319	387 486
%	68,05	69,20	73,15
magyar	103 322	85 042	91 182
%	23,39	20,99	17,21

Polgári iskolába (18 magyar iskola volt 84 osztállyal 1921-ben) 3790 magyar nemzetiségű tanuló járt, a 6 önálló és 8 közös igazgatóságú középiskola 95 osztályát 4027 tanuló látogatta. (Ezek gimnáziumok és tanítóképzők voltak.)

Összegezve: 1921-ben a szlovákiai magyar iskolákba csupán 0,2%-kal kevesebb gyermek járt, mint a magyar nemzetiségű lakosság százalékaránya Csehszlovákiában.

Galántán egy magyar polgári iskola működött, más magyar nyelvű középiskola a járásban nem volt. Szlovák tanítási nyelvű polgári iskola is csak három működött a járásban (Szereden, Vágsellyén és Galántán), s Szereden még egy tanonciskola is.

A Slovenská liga jóvoltából épült 1931-ben a galántai szlovák tanítási nyelvű polgári iskola, valamint kezdte meg működését a szlovák tanítási nyelvű népiskola Felsőszeliben (1928), Diószegen (1928), Tallóson, Vízkeleten (mind a két községben 1928/29-ben indult a tanítás), Taksonyban.

A 46. táblázat a Galántai járás területén 1933-ban működő magyar iskolahálózatot mutatja be. Eszerint a járásban 5 állami iskola működött 14 tanítóval, 5 községi 20 tanítóval és 46 felekezeti iskola 197 tanítóval (30 katolikus iskola 152 tanítóval, 7 református iskola 24 tanítóval, 4 ágostai evangélikus iskola 14 tanítóval és 5 zsidó iskola 7 tanítóval). Vagyis a járás 35 községében 56 magyar tanítási nyelvű iskola működött. A tanítók száma 231 volt.¹³⁵

46. táblázat. A Galántai járás területén működő iskolák 1933-ban

Település	állami	községi	felekezeti iskolák a tanulók számával			
			katolikus	református	evangélikus	zsidó
Alsószelei		1 (Alsóhatár)	3		6	
Boldogfa			1			
Deáki			6	2		
Diószeg (Nagy-, Kis-)			7 + 3			
Farkasd			5	9		
Felsőszelei			5		6	1
Feketenyék			3			
Galánta	6 (polgári)		5			3
Hidaskürt			5			
Hosszúfalu			5			
Jóka			9	1		1
Nemeskajal			4		1	
Kismácséd			3			
Királyrév			3			
Kosút		3				
Nádszeg			10			
Nagyfödemes			10			
Nagymácséd			8			
Negyed			6	6		
Pered			11			1
Réte			2	2		
Szelőce (Sók)			7	2		
Taksony			6		1	
Tallós		8				
Tósnárasd			2			
Vága			6			
Vágkirályfa			5			
Vágsellye	2					
Vágvecse	2					
Vágtornóc	2		4			
Vezekény			2			
Vízkelet		7				
Zsigárd			5			
Összesen	4 iskola 12 tanító	4 iskola 19 tanító	29 iskola 151 tanító	7 iskola 24 tanító	4 iskola 14 tanító	5 iskola 7 tanító

Az iskolák alakulásának dátumai arról tanúskodnak, hogy a vágsellyei jezsuita főiskola jótékony hatást fejtett ki a 16. és 17. században a járásbeli iskolák alakulására, de az iskolák zöme a 18. és a 19. században alakult elsősorban a Ratio Educationis hatására.

47. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskolai hálózatának alakulása 1945–2000 között

Település	Első iskola a falu életében*	1945 utáni isk. megnyitása	Az indulási adatok			1954/55* 1959/60			1969/70			1979/80			1989/90		
			A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C	A	B	C
Alsóhatár	1931																
Alsószeli	1834	1949.III.1.	129	2	2	122/149	4	5	92	5	5	105	5	5	59	3+1	4
Boldogfa	1778	1949 tavasz															
Deák	1606	1949.II.1.			3	279		9	388	23	17	231	17	10			
Diószeg	1751/ 1825	1950.IX.1.	86	2	2	333/345	0/24	11.okt	325	24	14	226	18	10	243	18	10
Felsőszeli	1805	1949.II.1.	232	6	6	375			459		9	286		9	318		11
Feketenyék	1847	1948/49	92	2	2	136	5	5	129	5	5	85	4	4	71	4+1	4
Vágfarkasd	1773	1949.IX.1.	280	6	5	428*	14*	14*	392	19	14	315	19	15	277	21	11
Galánta	1519/ 1847	1950.IX.1.	133			249/768			577	27	21	497	29	18	613		
Hidasbükk	1774/ 1873	1950.IX.1.															
Hosszúfalu		1950.IX.1.	36	1	1	49*	2*	2*	43	2	2						
Jóka		1949			1							326	22	15	215	17	9
Nemeskaál	1780	1949/50	103	5	3	94/132	3	4	108	5	5	42	2	2	35	2+1	2
Kismácséd	1840/ 1848				3	46	2	2									
Királvér	1890	1950.IX.1.	54		3	97	3	3	82	5	4	97	6	4	65	6	4
Kosút	1867	1950.IX.1.	45	2	2	81/89	3	3	36	2	2	40	2	2		2	2
Nádszeg	1781	1949.X.1.	1	1	1	505	25	19									
Nagyfödemes	1673	1950.IX.1.	201	4	4	386/479	16	23	414	22	17	283	18	13	202	15	9
Nagymácséd	1776	1950.IX.1.		7	6												
Negved	1701	1950.IX.1.	260	10	6	373	12	10	407	22	18	294	18	13	264	19	11
Péred	1756	1949.III.1.	53	3	1	546/479	15	20	413	25	16	323	19	15	280	21	13
Réte																	
Szelőce	1752	1950.IX.1.	123	3	3	258	14	10	249	16	11	152	11+2	8	135	14	8
Taksony	1761	1950.IX.1.	137	3	2	121	4	4	127	5	5	71	4	4			
Tallós	1732	1949/50	28	1	1	258*	10*	9*									
Tősnávrasd	1780	1950/51	42	1	1	32	1	1	15	1	1						
Vága	1816	1950.IX.1.		4	4	242*	9*	8*	253	12	10	202	11	9	153	10	8
Vágkirályfa	1779	1950.IX.1.	41	3	3	157	11	7	217	10	9	115	9	6	39	3	2
Vágsellye	1252/ 1598	1951.IX.1.	72	3	2	152/164	10	8	223	15	10	314	22	12	392	27	16
Vágtornóc		1949.IX.1.			1			1									
Vezekény	1855	1949.II.1.	94	2	2	97/105	3	4	113	5	5	51	3	3	47	2+1	3
Vízkelet	1840	1950/51	144	3	3	142*	5*	5*	101	4	4	70	4	4			
Zsáárd	1756	1950/51	168	4	4	354	9	8	246	10	9	156	12	9			

* Az első iskola lehetséges alapításának írásos említésének az éve
A – tanulók száma, B – tanerők száma, C – osztályok száma

A táblázat második oszlopa a magyar nyelvű oktatás (1949. február utáni) megkezdésének évét, a tanulók, az osztályok, a pedagógusok számát tartalmazza. Sajnos többszöri erőfeszítések ellenére sem sikerült minden adatot megszerezniünk, ezért a táblázat nélkülöz bizonyos szintű összegzést, s ennek hiányában következtetéseink sem lehetnek optimálisak. Mindenesetre leszögezhetjük, hogy 1949. február 1-je és 1951. szeptember 1-je között a járás minden magyarlakta falujában, ahol 1933-ban működött magyar iskola (működtek magyar iskolák), beindult a magyar tanítási nyelvű képzés 1950-ig tagozatos formában, majd a már idézett kormányrendelet értelmében önálló magyar tanítási nyelvű iskolák alakultak.

A táblázat további adatai: tanulók, osztályok és pedagógusok száma a megjelölt tanévben bizonyító erejűek. Az 1969/70-es tanévben volt viszonylag magasabb a tanulók, az osztályok száma a járás magyar tannyelvű iskoláiban. A konszolidáció évei kimondottan negatívan hatottak a szlovákiai magyar oktatási rendszerre. A hatalom előrukkolt az ún. alternatív oktatás több változatával, valamint a körzetesítéssel is, ez utóbbi természetesen a szlovák tanítási nyelvű iskolákra nem vonatkozott. Annál inkább veszélyeztette viszont nemcsak a magyar tanítási nyelvű iskolák, hanem a szlovákiai magyarság létét is. A galántai és a vágsellyei magyar tanítási nyelvű iskola tanulóinak létszámnövekedése nem olyan ütemű, mint a falusi iskoláink leépülése. Ez nem mindig magyarázható a demográfiai fejlődéssel, habár a két várost kivéve Diószeg, Farkasd, Negyed, Nagyfödemes stb. tanulóinak száma is ugrásszerűen csökkent. Ezzel ellentétben növekszik a szlovák tanítási nyelvű iskolákat látogató magyar nemzetiségű diákok száma.

Itt országos adatokkal támasztjuk alá az 50. táblázatot. Az adatokat László Béla¹³⁶, Dolník Erzsébet¹³⁷ és Soňa Gabrzdilová, Mária Homišinová¹³⁸ munkáiból vettük.

A szlovák szerzőpáros – S. Gabrzdilová és M. Homišinová – az iskolák körzetesítésével (integrációjával) kapcsolatban megjegyzi: az 1970/71-es tanévben 3299 szlovák tanítási nyelvű alapiskola működött Szlovákiában, 1990-ben már csak 2082, ami 36%-os csökkenést jelent. A magyar iskolák százalékarányos csökkenése 47,6%-os, ugyanis az 1970/71-es tanévben 490 magyar tanítási nyelvű alapiskola működött, húsz év elteltével számuk 257-re apadt. A szerzőpáros szerint ez „óriási veszteség a helyi kultúra számára”.

László Béla véleménye szerint az ún. alternatív oktatás kezdetei 1954. október 29-re vezethető vissza, ugyanis az SZLKP KB Elnöksége ekkor adta feladatul az Oktatási Megbízotti Hivatalnak, hogy ha szükséges, vezessék be a magyar tanítási nyelvű iskolákban egy-két tantárgy szlovák nyelvű oktatását. Majd 1978-ban megszületett a javaslat, mely szerint az iskolák 5. osztályától kezdve a magyar irodalom és nyelvtan, a történelem és a földrajz tantárgyon kívül a többi tantárgyat szlovákul kellene tanítani. A következő változat 1983-ból származott: a minisztérium engedélyezi egyes tantárgyak szlovákul történő oktatását iskoláinkban, ha a szülők azt igénylik.

Dolník Erzsébet kimutatásai szerint az 1993/94-es tanévben a magyar nemzetiségű óvodáskorú gyerekek 22,85%-a nem magyar nevelési nyelvű óvodába járt, az 1996/97-es tanévben ez az arány már 23-24% volt. Az alapiskolásokkal kapcsolatban a szerző megjegyzi: 1989/90-ben a magyar tanulók 22-23%-a járt szlovák iskolába, az 1993/94-es tanévben 20,66%-a.

A középiskolások esetében az arány 1993/94-ben: a magyar nemzetiségű gimnazisták 20,71%-a (1183) tanul szlovák gimnáziumokban, a szakközépiskolák esetében ez az arány 36,8% (2420 tanuló); a szakmunkásképző iskolákban 52,20% (5932 tanuló).

Dolník Erzsébet szerint az 1993/94-es tanévben a Galántai járás 4448 óvodáskorú gyermeke közül 1850 magyar nemzetiségű. Ebből a 24 önálló és 9 közös igazgatóságú óvoda 56 osztályába 1303 gyermek jár, tehát a magyar gyermekek 70,43%-a (vagyis a magyar gyermekek 29,57%-a szlovák óvodába jár).

A járás 78 alapiskolájából 30 magyar. A 17 563 iskolaköteles gyermek közül 6237 magyar nemzetiségű, 4804 (77,02%) jár magyar tanítási nyelvű alapiskolába, 1433 (22,98%) pedig szlovák tanítási nyelvűbe.

A járási pártbizottság 1969. március 25-i kimutatása szerint a Galántai járás 14 településén csak szlovák tanítási nyelvű iskola működik, kettőben (Bolgofa és Alsóhatár) csak magyar tanítási nyelvű. Öt szlovák többségű és 28 magyar többségű községben működik szlovák és magyar tanítási nyelvű iskola. Két szlovák többségű községben (Salgocska, Pusztakürt) nincs iskola, tehát az iskolaköteles gyermekek a szomszéd községek iskoláit látogatják.

A 3276 óvodáskorú gyermek 59,3%-a szlovák nevelési nyelvű, 40,7%-a pedig magyar nevelési nyelvű óvodába jár. A járásban 44 szlovák, 21 magyar nevelési nyelvű óvoda működik, 7 óvoda pedig közös igazgatású. A törvényben elfogadott irányszámok miatt több helyen nem lehet sem magyar, sem szlovák nevelési nyelvű osztályt nyitni. A pártbizottság beszámolója több megoldási lehetőséget tartalmaz: 1. a közös igazgatású óvodákban meg kell kezdeni a csoportos oktatást; 2. az illető óvodák (a szlovák vagy a magyar) kérjenek kivételt, ha a gyermekek száma megközelíti az előírt létszámot, amelynél már osztályt lehet nyitni; 3. más lehetőségeket is mérlegelni kell.

Problémás falu Alsószelei, ahol közös igazgatású óvoda működik, de a helyi nemzeti bizottság és a szülők azt szeretnék, ha magyar és szlovák nyelvű óvoda külön működne a faluban. Ez a lehetőség a közeljövőben valósággá válhat, mert a falu fejlesztési tervében szerepel az új óvoda felépítése. A következő problémás falu Kismácséd, ahol a lakosság 57,1%-a magyar nemzetiségű, ám gyermekeik nem járhatnak magyar óvodába, mivel a gyerekek összlétszáma 36, ez pedig nem teszi lehetővé, hogy két osztályt (magyart és szlovákot) nyissanak. A beszámoló javasolja az óvodában a kétnyelvű oktatást. Rétén a magyar lakosság részaránya 48,1%. Nincs magyar tanítási nyelvű óvoda, de az alapiskola alsó tagozata (1–5. osztály) működik. Ez nagyon fontos észrevétel, mert a nevelési intézményeknek egymásra kell épülniük: ha nincs óvoda, tehát utánpótlás, leépül az alsó tagozatos alapiskola is.

Vágsellyén viszont a városi nemzeti bizottság nem akar magyar tannyelvű osztályt nyitni, mert a 140 óvodáskorú gyermek közül csak 22 a magyar óvodába jelentkező.

Tósnyárasdon csak szlovák nyelvű óvoda működik annak ellenére, hogy a falu lakosságának 58,5%-a magyar nemzetiségű. Legkirívóbb eset Nagyfödemes példája. A falu 75,4%-a magyar nemzetiségű, de nincs magyar tanítási nyelvű óvodája. A falu egyetlen (szlovák) óvodáját 66 magyar nemzetiségű gyermek látogatja. A pártbizottság döntése értelmében 1969. november 1-jétől meg kell nyitni a magyar nevelési nyelvű óvodát. A beszámoló szerint az óvodai képzésben talán az a legnagyobb szakmai fogyatékoság, hogy 11 szlovák óvoda és iskola, valamint 7 magyar óvoda és iskola között nincs meg a kellő szakmai egymásra kötődés.

Az óvodákban biztosított a szakképzett oktatás. A 248 (158 a szlovák, 90 a magyar óvodában) óvónő közül 230 rendelkezik szakképesítéssel. A maradék 18 óvónő közül 12 levelező tagozaton folytatja tanulmányait, hat pedig csak meghatározott időre van alkalmazásban.

Ma már megállapítható, hogy például Tósnyárasdon magyar óvoda hiányában 1972-ben megszűnt a magyar tanítási nyelvű alapiskola, s még 1990-ben sem tudták felújítani, mint az megtörtént Alsóhatár vagy Hosszúfalu esetében. A nagy falvak példája volt Nagyfödemes: a magyar óvoda „hiánya” elősegítette a magyar iskola leépülését. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy az iskola igazgatója nem magyar nemzetiségű volt, hanem magyarul beszélő áttelepült.)

A kilencéves alapiskolákkal kapcsolatban a beszámoló megállapítja, hogy a járásban működő 99 iskola közül 47 a teljes szervezetségű (29 szlovák és 18 magyar tanítási nyelvű iskola), azaz 1–9. osztályokkal és 52 az ún. kisiskola (1–5. osztályokkal), ebből 35 kisiskola szlovák, 17 pedig magyar tanítási nyelvű. A 20 tanulónál kisebb létszámú kisiskola 7 van a járás területén. Öt szlovák (Nová Osada, Hurbánfalva, Nový Svet, Javorinka és Štrkovec), valamint két magyar (Egyházfa és Tornóc).

A szlovák iskolák közül az első négy kolónia területén van. Tornócon, a valamikori magyar többségű faluban pedig az iskola 1972-ben megszűnt.

A járásban az iskolaköteles gyermekek száma 22 706. Ebből 8211 (36,16%) magyar tanítási nyelvű, a többi (14 495, 63,84%) pedig a szlovák tanítási nyelvű iskolákat látogatja. Jelen pillanatban – mondja a beszámoló – közös igazgatású iskola nem létezik a járás területén, mert 1968. augusztus 1-jével megszűnt Nádszegen és Pereden a közös igazgatású kilencéves alapiskola.

A szlovák tanítási nyelvű iskolákban 660 pedagógus tanít, ebből 108-nak nincs megfelelő képesítése (16,36%). A magyar iskolákban 408 pedagógus oktat, ebből 44 (10,78%) szakképzetlen. A pártbizottság beszámolója a szlovák iskolák tanítóhiányát a következőképpen indokolja: „nagyon nehéz tanítót szerezni a nemzetiségileg vegyes lakosságú falvakba, mert itt a tanítónak nagyon nehéz a helyzete. Példának okáért a nádszegi szlovák tanítási nyelvű iskola 251 tanulója körül 216 magyar nemzetiségű, Szelőcén a 305 közül 181, Tallóson a 80 közül 41, Vágkirályfán a 81 közül 70, Jókán a 314 közül 179 magyar nemzetiségű. A szlovák iskolákban összesen 2170 olyan gyermek jár, akiknek a szü-

lei magyar nemzetiségűnek vallják magukat. Nagyon sok szülő viszont szlováknak vallja magát, de a családban csak magyarul beszélnek. Ezek a gyermekek nagyban nehezítik és hátráltatják a tanítók munkáját.” Valóban: az a szlovák vidékről származó fiatal szakképzett tanító, aki nem tudott magyarul, inkább átelyeztetette magát, azok a fiatalok pedig, akik erről a „nemzetiségileg vegyes területéről” származtak, inkább szlovák közegbe igyekeztek. Az egyikben már nem munkálkodtak olyan intenzíven az önként vállalt „hazafias tendenciák”, a másik pedig végre egynyelvű környezetben szeretett volna élni.

A beszámoló azt is megállapította, hogy 12 magyar nemzetiségű tanító oktat a szlovák és 15 szlovák nemzetiségű a magyar iskolákban.

A járásban a Galántai Járási Nemzeti Bizottságon az oktatásügyi osztály 18 munkatársa közül 3 magyar nemzetiségű. A magyar tanfelügyelők száma 1, de a szakosztályvezető és még egy tanfelügyelő beszéli a magyar nyelvet.

49. táblázat. Az óvodák és alapiskolák szakképzett pedagógusokkal való ellátottsága a Galántai járásban 1968-ban

I. Óvodák		
	Összesen	%
Gyermekek száma	3 276	100,0
Szlovák nevelési nyelvű	1 943	59,3
Magyar nevelési nyelvű	1 333	40,7
Óvónők száma	248	
Szlovák nevelési nyelvű	158	100,0
Szakképzett	147	93,0
Magyar nevelési nyelvű	90	100,0
Szakképzett	83	92,0

III. Iskolák						
	Összesen	%	Összesen			
			1-5.évf.	%	6-9.évf.	%
Tanulók száma **	22 706	100,00%				
Szakképzett pedag. sz.	794	74,3%	431	84,2%	363	65,3%
Más képzésű pedag. sz. *	112	10,5%			112	20,1%
Szakképzetlen pedag. sz.	162	15,2%	81	15,8%	81	14,6%
Összesen	1068	100,0%	512	100,0%	556	100,0%
A) Szlovák tanítási nyelvű iskolák						
Tanulók száma	14 495	63,8%				
Szakképzett pedag. sz.	483	73,2%	259	79,0%	224	66,3%
Más képzésű pedag. sz. *	69	10,5%	5	1,5%	64	18,9%
Szakképzetlen pedag. sz.	108	16,4%	64	19,5%	50	14,8%
Összesen	660	100,0%	328	100,0%	338	100,0%
B) Magyar tanítási nyelvű iskolák						
Tanulók száma	8211	36,2%				
Szakképzett pedag. sz.	311	76,2%	172	90,5%	139	63,8%
Más képzésű pedag. sz. *	53	13,0%	4	2,1%	49	22,5%
Szakképzetlen pedag. sz.	44	10,8%	14	7,4%	30	13,8%
Összesen	408	100,0%	190	100,0%	218	100,0%

* van pedagógiai képesítése, de nem erre a tagozatra

** 2170 magyar gyermek jár szlovák tanítási nyelvű iskolába, a magyar gyermekek 20,90%-a

48. táblázat. Az óvodák és alapiskolák száma a Galántai járásban 1968-ban

Település	Lakosság összetétele		Óvodák működése		Alapiskolák működése				Megjegyzés
	szlovák (%)	magyar (%)	szlovák	magyar	1-5. osztály		6-9. osztály		
					szlovák	magyar	szlovák	magyar	
Abrahám	100,0		v				v		
Boldogfa	5,3	94,7				v			
Gány	100,0		v					v	
Feketenyék	12,4	87,6		v	v	v			
Vízkelet	15,9	84,1		közös	v	v			
Deáki	25,6	74,4	v	v			v	v	
Vághosszúfalu	23,1	76,9		v	v	v			
Alsószerdahely	100,0		v		v		v		Kövecses
Alsószelei	30,4	69,6		közös	v	v			
Alsóhatár	10,7	89,3		v		v*			1-9. kisiskola
Galánta	80,4	19,6	4x v	közös	3 v	2v	v	*1	
Felsőszeli	34,7	65,3		közös			v	v	
Geszt	100,0		v		v				
Borsa	73,8	26,2	v		v				
Hurbánfalva	63,9	23,0	v		v				
Jánosfalva	55,8	44,2	v		v				
Jóka	24,7	75,3		v			v	v	
Nemeskajal	23,1	76,8	v	v	v	v			
Egyházfa	45,9	54,1		közös	v	v			
Hegysúr	19,5	80,5		v	v	v			
Nemeskosút	33,0	67,0		közös	v	v			
Királyrév	19,0	79,9		v	v	v			Porboka
Szenckirályfa	97,3	1,8	v				v		
Vágkirályfa	12,2	87,8		v	v			v	
Kismácséd	42,9	57,1	v		v	v			
Taksony	39,7	60,3		közös	v	v			
Hidaskürt	17,1	82,9		v			v		
Negyed	42,5	57,5	v	közös		v	v		
Nové Osady	51,4	35,5	v		v				
Pata	99,7	0,1	v				v		
Pusztakürt	100,0		v						
Pusztafödémes	99,5	0,5	v				v		
Réte	51,7	48,3	v		v	v			
Szelőce	28,1	71,9	v	v			v	v	
Szered	99,2	0,8	4x v		2v		2v		
Diószeg	61,3	38,7	v	v	v		v	v	Újhely
Vágsellye	87,5	12,5	4x v	v	3v		3v	v	
Salgócska	100,0		v						
Sempte	100,0		v					v	
Soponya	99,8	0,2	v					v	
Pered	19,6	80,4	v	v			v	v	
Tallós	11,2	88,8		v			v	v	
Tósnárasd	41,5	58,5	v		v	v			
Vágtomóc	73,0	27,0	v			v v			
Nádszeg	6,2	93,8		v			v	v	
Vága	14,2	85,8		v	v			v	
Nagymácséd	14,7	85,3	v	v	v			v	
Nagyfödémes	24,4	75,6	v				v	v	
Nagygurab	100,0		v	v			v		
Szentharaszt	100,0		v		v				
Vágfarkasd	28,0	72,0	v	v			v	v	
Vezekény	23,1	76,9		v	v	v			
Nemeskürt	100,0		v				v		
Zsigárd	22,9	77,1	v	v	v			v	
Összesen			44	7 közös	21	35	17	29	18

SZ – szlovák, M – magyar, v – van, * Nebojsza, Hodi, Javorinka
A százalékokat az 1961-es népszámlálási adatokból vettem.
Az óvoda- és iskolahálózat adatait a járási pártbizottság
1969. március 25-i beszámolójából vettem.

Az Oktatási Minisztérium 1991-ben a vegyes lakosságú területek iskolahálózatát felmérve a következő adatokhoz jutott: 1991-ben 4024 óvoda működött Szlovákiában 216 256 gyermekkel. Ebből 14 970 (6,9%) járt magyar nevelési nyelvű óvodába. A magyar óvodák száma 345 volt (ez a szlovákiai magyar óvodák 8,6%-át jelentette).

50. táblázat. Az alapiskolák és a gimnáziumok magyar nemzetiségű tanulói számának alakulása Szlovákiában 1961–1991 között

	Alapiskolák				Gimnáziumok		
	1961	1970	1980	1991	1970	1980	1991
Iskolák száma	4 092	3 832	2 506	2 356	126	128	126
Ebből: magyar	559	490	295	257	13+9	11+9	10+8
%-ban	13,7	12,8	11,8	10,9	10,3	8,6	7,9
Tanulók száma	773 498	758 748	669 960	720 326	42 949	56 845	54 518
Ebből: magyar	93 056	85 479	66 806	64 693	5 005	5 156	4 856
%-ban	12,0	11,3	10,0	9,0	11,7	9,6	8,9
Magyar iskolába jár	76 917	68 902	50 398	48 405	4 253	4 220	3 782
%-ban	9,9	9,1	7,5	6,7	9,9	7,8	6,9

Az egyetemi hallgatók számát a nemzetiségi összetétel alapján az 1957/58-as tanévből követhetjük nyomon. 1957/58-ban az 15991 egyetemistából 680 (4,2%) volt magyar nemzetiségű, 1960/61-ben a 20 298-ból 1208 (6%), 1970/71-ben a 39 755-ből 1506 (3,8%), 1980/81-ben az 56 453-ből 2619 (4,6%) és 1990/91-ben az 52 669-ből 2578 (4,9%).

A későbbi adatok sem mutatnak javulást a százalékarányban. Az 1991-es népszámlálási adatok alapján a lakosság műveltségi szintje a Galántai járásban az alábbi képet mutatta:

51. táblázat. A lakosság iskolai végzettség szerinti megoszlása a Galántai járásban 1991-ben

Legmagasabb műveltség	Férfi	Nő	Összesen	Férfi (%)	Nő (%)	Összesen (%)		Nők aránya (%)
						1991	1980	
alapkiskola	19 205	30 583	49 788	36,2	54,0	45,3	59,1	61,4
szakmunkásképző, érettségi nélkül	21 083	10 221	31 304	39,9	18,1	28,6	22,5	32,7
szakközépiskola	530	645	1 175	1,0	1,1	1,1	1,1	54,9
szakmunkásképző, érettségivel	1 277	671	1 948	2,4	1,2	1,8	0,2	34,4
középiskola	7 716	12 055	19 771	14,6	21,3	18,1	13,3	61,2
egyetem vagy főiskola	2 702	1 993	4 695	5,1	3,5	4,3	2,8	42,4
iskola nélkül	207	244	451	0,4	0,4	0,4	0,4	54,1
megállapíthatatlan	182	207	389	0,4	0,4	0,4	0,6	53,2
Összesen	52 902	56 619	109 521	100,0	100,0	100,0	100,0	49,3

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége szerint 1970-től napjainkig 3855 tanulóval (46,74%) csökkent a magyar tanulók száma a Galántai járás alapiskoláiban, s olyan falvakban, mint Borsa, Jánosháza sem sikerült magyar tanítási nyelvű iskolát szervezni 1945 után.

52. táblázat. Magyar tanítási nyelvű alapiskolák a 2000/2001-es tanévben

	A mai Galántai járás	A mai Vágsellyei járás	Összesen
Iskolák száma	18	9	27
Osztályok száma	146	82	228
Tanulók száma	2 904	1 475	4 379
Pedagógusok száma	244	132	376

53. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak alapadatai az 1999/2000-es és a 2000/2001-es tanévben

Település	Tanulók száma		Pedagógusok száma		Osztályok száma	
	1999/2000	2000/2001	1999/2000	2000/2001	1999/2000	2000/2001
Deáki (1–9.évf.)	150	147	12+2	11+2	9	9
Negyed	254	254	17+3	17+3	12	12
Szelőce	162	154	12+2	12+2	9	9
Vágsellye	366	351	22+3	24+2	16	16
Pered	272	244	18+1	18+1	13	12
Farkasd	224	217	15+2	15+2	11	11
Zsigárd	109	108	12+1	12+1	9	9
Hosszúfalu (1–4. évf.)	24	20	2+1	2+1	2	2
Vágkirályfa	37	30	3+1	2+1	3	2
Hidaskürt (1–9. évf.)	251	260	19	19	14	14
Tallós	197	206	13	13	9	9
Nádszeg	388	384	28	28	19	18
Vága	105	101	12	12	8	8
Nagymácséd	187	188	15	15	9	9
Galánta	621	628	41	41	27	27
Felsőszeli	234	237	16	16	11	11
Diószeg	185	188	14	14	9	9
Jóka	218	218	16	16	10	10
Nagyfödemes	174	175	15	15	9	9
Feketenyék (1–4. évf.)	66	68	5	5	4	4
Alsószeli	70	72	4	4	4	4
Királyrév	46	45	4	4	3	3
Vízkelet	31	28	3	3	2	2
Taksony	22	21	2	2	2	2
Kajal	20	23	3	3	2	2
Kosút	24	22	3	3	2	2
Vezekény	38	40	2	2	2	2

54. táblázat. A Galántai járás szlovák tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2001/2002-es tanévben

	A tanulók száma	Ebből magyar		Roma	Egyéb	Szlovák
		szám	%-ban			
A) TELJES FELÉPÍTÉSŰ ISKOLÁK (ALSÓ ÉS FELSŐ TAGOZATOS ISKOLÁK)						
1. Ábrahám	137					137
2. Vízkelet	171	75	43,85		1	95
3. Galánta, SNP lakótelep	738	96	13,06		7	635
4. Galánta, Béke u.	565	66	11,68		5	494
5. Galánta, Štefánik u.	369	74	20,05		2	293
6. Felsőszeli	178				2	176
7. Józsa	240	78	32,50			162
8. Pata	316					316
9. Pusztafödemes	294	3	1,02		2	289
10. Szered, egyházi	250					250
11. Szered, Fándly u.	668	2	0,29	8	2	656
12. Szered, Komenský u. 8.	878	3	0,34		5	870
13. Szered, Komenský u. 233.	423	3	0,70		1	419
14. Diószeg	480	56	11,66		2	422
15. Sempte	186					186
16. Soponya	457					457
17. Nádszeg	153	105	68,62			48
18. Szentharaszt	180				2	178
19. Nagyfödemes	324	135	41,66		1	188
20. Nemeskürt	214				2	212
Összesen	7 221	696		8	32	6483
%-ban			9,64	0,11	0,47	89,78
B) 1–4. OSZT. ISKOLÁK (ALSÓ TAGOZATOS ISKOLÁK)						
1. Alsószeli	22	2	9,09			20
2. Vága	30	7	23,3			20
3. Alsószerdahely	40					40
4. Taksony	36	6	16,66			30
5. Nemeskajal	10	1	10	8	1	
6. Nemeskosút	41	6	14,63	6		29
7. Jánosháza	18					18
8. Hidaskürt	32	18	56,25			14
9. Pusztakürt	26					26
10. Tósnárasd	38	14	36,84			24
11. Nagymácséd	34	9	26,47			25
12. Nagygyurab	57					57
Összesen	384	63		14	1	306
%-ban			16,41	3,64	0,26	79,69
Összesen A+B	7 605	759		2200	35	6789
%-ban A+B			9,98	0,29	0,46	87,27

55. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2001/2002-es tanévben

Település	A tanulók száma	Ebből magyar		Szlovák	Egyéb
		szám	százalék		
A) TELJES FELÉPÍTÉSŰ ISKOLÁK (ALSÓ ÉS FELSŐ TAGOZATOS ISKOLÁK)					
1. Galánta	558	558	100,00		
2. Felsőszeli	230	230	100,00		
3. Jókai	210	209	99,52	1	
4. Hidaskürt	241	241	100,00		
5. Diószeg	177	176	99,43	1	
6. Tallós	195	195	100,00		
7. Nádszeg	388	387	99,74	1	
8. Vága	100	94	94,00		6 (roma)
9. Nagymácséd	183	175	95,62	2	6 (roma)
10. Nagyfödémes	164	151	92,07		13 (roma)
Összesen	2 446	2 416		5	25 (roma)
%-ban			98,77		
B) 1–4. OSZT. ISKOLÁK (ALSÓ TAGOZATOS ISKOLÁK)					
1. Alsószeli	74	74	100		
2. Feketenyék	64	64	100		
3. Vízelet	30	30	100		
4. Taksony	23	23	100		
5. Nemeskajal	20	19	95	1	
6. Nemeskosút	20	20	100		
7. Királyrév	38	38	100		
8. Vezekény	44	44	100		
Összesen	313	312			
%-ban			99,68		
Összesen A+B	2 759	2 728		6	25
Összesen %-ban			98,88		

(Forrás: Galántai Járási Hivatal Iskolaügyi Osztálya)

56. táblázat. A Vágsellyei járás szlovák tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzeti-ségi összetétele a 2000/2001-es tanévben

Település	Tanulók száma	Ebből magyar		Roma	Egyéb	Szlovák
		sorszám	%			
Kőpösd	162					162
Felsőkirályi	189	7	3,7		2	180
Mocsonok	560			1	1	558
Vágsellye, Bernolák u.	702	43	6,2		5	654
Vágsellye, Hollý u.	744	45	6,1			699
Vágsellye, Krátka u.	423	29	6,8		1	393
Vágsellye, Pionierska u.	461	26	5,7		5	430
Vágsellye, Horná u.	694	57	8,2		2	635
Szelőce	221	56	25,4		2	163
Pered	178	46	25,4		1	131
Vágtornóc	263	30	11,4		1	232
Vágfarkasd	236	55	23,3		2	179
Összesen	4 833	394		1	22	4 416
Összesen %-ban			8,15	0,02	0,45	91,37
B) 1–4. OSZT. ISKOLÁK (ALSÓ TAGOZATOS ISKOLÁK)						
Deáki	28	5	17,9			23
Vághosszúfalu	11					11
Vágkirályfa	18	9	50,0		1	8
Negyed	36	8	12,3	1	1	26
Zsigárd	19	1	5,2			18
Összesen	112	23		1	2	86
Összesen %-ban			20,54	0,89	1,79	76,79
Összesen A+B	4 945	417		2	24	4502
Összesen %-ban A+B			8,43	0,04	0,49	91,04

57. táblázat. A Vágsellyei járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzeti-ségi összetétele a 2000/2001-es tanévben

Település	A tanulók száma	Ebből magyar		Szlovák	
		sorszám	%		
Deáki	147	147	100,00		
Negyed	254	251	98,81	3	
Szelőce	151	151	100,00		
Vágsellye	346	346	100,00		
Pered	272	272	100,00		
Vágfarkasd	217	217	100,00		
Zsigárd	106	98	92,45	8	
Összesen	1 493	1 482		11	
%-ban			99,26	0,74	
B) 1–4. OSZT. ISKOLÁK (ALSÓ TAGOZATOS ISKOLÁK)					
Vághosszúfalu	20	20	100,00		
Vágkirályfa	30	30	100,00		
Összesen	50	50	100,00		
Összesen A+B	1 543	1 532		11	
Összesen %-ban A+B			99,29	0,71	

A Galántai járásban összesen 759 magyar nemzetiségű gyermek jár szlovák tanítási nyelvű iskolába. A magyar nemzetiségű iskolaköteles gyermekek száma 3487, vagyis a magyar nemzetiségű tanulók 21,76%-a szlovák tanítási nyelvű iskolába járt.

Az iskolaköteles gyermekek száma összesen 10 364, ebből a magyar nemzetiségű gyermekek aránya 33,64%, a magyar iskolába járóké 26,62%. (Ha 25 fős osztályokat veszünk alapul, akkor a 759 szlovák tanítási nyelvű iskolába járó tanuló megközelítőleg 30 osztályt tesz ki.)

A Vágsellyei járásban összesen 417 magyar nemzetiségű gyermek jár szlovák nyelvű iskolába. Az összes magyar nemzetiségű iskolaköteles gyermek száma abban az időben 1949, tehát 21,39%-a nem jár anyanyelvi iskolába.

Az iskolaköteles gyermekek száma összesen 6488, a magyarok aránya 30,04%, a magyar iskolába járóké 23,61%. (Megközelítőleg 16 magyar osztályt tudnának nyitni.)

A kutatott régióban tehát összesen 16 852 iskolaköteles gyermeket tartanak nyilván. A magyar nemzetiségű gyermekek száma 5386, amely az iskolaköteles gyermekek 31,96%-a. Magyar tanítási nyelvű iskolába jár 4260 gyermek, amely az iskolaköteles gyermekek 25,27%-a, a magyar anyanyelvű gyermekek 79,09%-a.

Ami az osztályok számát illeti, a régióban 46 magyar osztállyal többet tudnának indítani.

17. A Galántai járás az 1968-as események forгатagában

A szocialista rendszerre formálódott Csehszlovákiában is felnőtt egy olyan generáció, amely elutasította a terror minden fajtáját, amely nem voltak hajlandó az új rendszert gondolkodás nélkül elfogadni. Mindez a Galántai járás magyarságára is jellemző volt.

A csehszlovákiai magyar értelmiség pozitívan viszonyult az 1968-as emberarcú szocializmushoz.

A Csemadok KB és a Szlovák Írószövetség Magyar Szekciója üdvözölte a CSKP KB és az SZLKP KB januári határozatát.

A Csemadok Központi Bizottságának állásfoglalása a CSKP KB és az SZLKP KB januári határozatával kapcsolatban és javaslata a nemzetiségi kérdés megoldására a kommunista párt által meghirdetett demokratizálódási folyamat szellemében fogant.¹³⁹

Az állásfoglalás első fejezete a törvényhozás és az államhatalmi szervek föderatív elrendezése mellett száll síkra, és javasolja az e szervekkel párhuzamosan működő nemzetiségi intézményrendszer megszervezését, s hogy ez jogalapot nyerjen, az új, készülőfélben lévő alkotmánytervezet preambulumaiba javasolja a cseh és szlovák államalkotó nemzettel párhuzamosan besorolni a magyar, a lengyel, a német és az ukrán nemzeti kisebbséget is. Az első fejezet 1b) pontjában az 1960-as közigazgatási törvény megváltoztatását, a régi járások visszaállítását követeli, hangsúlyozván az 1960-as területi felosztás kedvezőtlen hatását Dél-Szlovákia magyarsága nemzeti fejlődésére.

Ez a fejezet tartalmazza azt a javaslatot, hogy az államhatalomnak lehetővé kell tennie a nemzetiségek számára az arányosság elve alapján kiépült mechanizmusok működését, valamint azt, hogy a szakszervezetben és a Csehszlovák Ifjúsági Szövetségben magyar osztályokat kell kialakítani.

Az első fejezet 2. és 3. pontja a szlovákiai magyar iskolahálózat bővítésére, a magyar tudományos és kulturális élet intézményrendszerének kiépítésére tesz javaslatot az internacionalizmus szellemében.

Az állásfoglalás második fejezete azt javasolja az illetékes szerveknek, hogy az első fejezetben kifejtett javaslatokat dolgozzák be a CSKP és az SZLKP Akcióprogramjába, valamint a készülő új alkotmányba is.

A harmadik fejezetben arra hívják fel a párt- és állami szervek figyelmét, hogy egy olyan fontos szervnek, mint a Nemzeti Frontnak, amely magában tömöríti az országban működő politikai pártokat, társadalmi, kulturális és egyéb tömegszervezeteket, nincs statútuma, egy jogilag is alátámasztható működési és szervezeti felépítése.

A Szlovák Írószövetség Magyar Szekciója az elmondottakat még kiegészíti a pozsonyi rádió magyar adásának bővítésével, illetve a magyar televíziós adás beindításával.

A Csemadok járási bizottságai, valamint az alapszervezetek e két dokumentum szellemében cselekedtek.

Az 1968-as események magyar vonatkozásai a Galántai járásban is Csemadok-arcúak voltak. A magyar nemzetiségű kommunisták a párt alapszervezeteiben általában kisebbségben voltak, az értelmiségiek befolyása pedig a párt-szervekben az érthetetlen káderpolitika következtében még szűkebbre szabott volt. Így – más lehetőség híján – a Csemadok szervezetei és szervei voltak ebben az időben (és még pár évtizedig ezt követően is) a szlovákiai magyarok követeléseinek megfogalmazói.

A demokratizálódási folyamat kulcskérdése Csehszlovákiában a föderáció, a cseh és szlovák nemzet viszonyának alkotmányos rendezése volt. A föderáció szlovákok általi követelésének teljesítése úgymond feltétele volt az itt élő magyarság vágyai teljesülésének, a kisebbségi létükből eredő hátrányos helyzetük felszámolásának is, tehát a két többségi nemzettel azonos jogok birtoklásának.

Ilyen szellemben zajlottak a pártkongresszust előkészítő járási pártkonferenciák is, többek között a galántai is. Amilyen lelkesedéssel fogadták a szlovák nemzetiségű küldöttek társaiknak a föderalizációra irányuló felszólalásait, annál mélysegeesebb – szinte érthetetlen – ellenszenvvel viseltettek a magyar küldöttek azon felszólalásaival szemben, amelyekben azok az itt élő magyar nemzeti kisebbség jogait érintették.

Hangsúlyozni kell, hogy a szlovákiai magyarságnak a hontalanság évei (1945–1948) után 1968-ban adatott meg, hogy jogi, majd alkotmányos keretek között lépjen fel eredendő emberi méltósága, gazdasági és társadalmi helyzetét pozitívan érintő jogorvoslása érdekében.

A Csemadok Galántai Járási Bizottságának állásfoglalása 13 nappal a Csemadok KB állásfoglalása után született meg. (Lásd a Mellékletet.)

Az Állásfoglalás II. része elismeri, hogy „a járás a felszabadulás óta gazdasági és kulturális téren jelentős fejlődésen ment keresztül”, azonban „az ipari üzemek excentrikus elhelyezése hátráltatja a magyar lakta falvak lakossága élet-színvonalának emelését”. Itt a szerzők valószínűleg arra gondoltak, hogy az ipari létesítmények a járás északi részén találhatóak, s maga Galánta az új területi átszervezés, azaz 1960 óta csak Szered és Vágsellye árnyékában húzódik meg.

A II. rész a) pontja figyelmezteti a párt és állami vezetőket arra, hogy „nincs biztosítva a magyar dolgozók kellő arányú részvétele a párt-, államhatalmi, végrehajtó, társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb szervekben”. Majd így folytatódik: „Példaként megemlíthetjük a járási nemzeti bizottságot, ahol a tanács 15 tagja közül 2, a vezető funkcionáriusok közül egy sem magyar nemzetiségű”. Természetesen az Állásfoglalás előzőleg leszögezi, hogy a felmérés idején a járásban a magyar nemzetiségű lakosság számaránya 46,6%.

A II. rész b–e) pontja az oktatásüggyel foglalkozik. Rámutat arra, hogy a „járásunkban nincs biztosítva a magyar nyelvű tanoncképzés, annak ellenére, hogy a szlovák tanonciskola tanulóinak 50%-a magyar nemzetiségű. Aránytalan az is, hogy a „járásban egy magyar tanítási nyelvű általános középiskola van... a három szlovák nyelvű középiskolával szemben”. „Nincs biztosítva a középkáderek magyar nyelvű képzése, főként az egészségügy, a közgazdaság, a vegyipar stb. területén.” „Nincsenek magyar bölcsődék, sok magyar alapfokú iskola mellett nincs óvoda. Az összevont igazgatóságok hatással vannak a magyar iskolák fejlődésére.” – A gépelésnél valószínű, kimaradt a jelző: milyen fejlődésére?

A II. rész i) pontja az emberi jogokat érinti: „A hazánkban élő magyarság jogi helyzetének megítélésénél abból az alapelvből kell kiindulni, hogy úgy, mint a köztársaság többi nemzetei és nemzetiségei államalkotó elemei a köztársaságnak, nemzeti létüknél és emberi voltuknál fogva egyenlő jogi feltételek közt kell, hogy éljenek, miszerint jogaik eredendően adva vannak, az állam létrejöttétől – kezdettől fogva léteznek és nem köthetők más nép vagy nemzet jóakaratától függővé.”

A III. részben az Állásfoglalás követeli a Kassai Kormányprogramnak a nemzetiségeket érintő revízióját: a reszlovakizáció, a deportálás, az áttelepítés átértékelését, az érintettek rehabilitálását, anyagi kárpótlását, valamint az akciókat közvetlenül szervező személyek nevei nyilvánosságra hozatalát és felelősségre vonását.

Az Állásfoglalás IV. és V. része arra kéri a járási párt- és állami szerveket, hogy válaszoljanak az Állásfoglalásra, ne helyezkedjenek várakozó álláspontra. A Csemadok alapszervezeteit pedig arra buzdítja, hogy az Állásfoglalást rendkívüli értekezleteken tárgyalják meg, s minden alapszervezet kezdjen tömeges tagtoborzásokhoz.

Több mint harminc év távlatából úgy véljük, hogy ez a néhány oldalas Állásfoglalás egy-két mondatától eltekintve reális, megalapozott, semmi oldalról nem kikezdehető anyag volt. Úgy tűnik, két szempontból is jelentős az Állásfoglalás. Egyrészt járásunk magyarsága – a pártdogmákon felnevelkedett idősebb generációja is – előjött az „illegálitásból”. Embernek, emberhez méltóan mondta el problémáit, nem kért, nem alázkodott meg, nem félt a következményektől. S talán még ennél is felemelőbb, hogy még a normalizáció ellenére is a felszínen maradt, nem vállalta a „kényszerillegálitást”.

Az Állásfoglalás második pozitívuma az volt, hogy a hatalmat arra kényszerítette, hogy bújjon elő az internacionalista szólamok nemzedékeket félrevezető rengetegéből, s szembesüljön az önnön alkotta problémákkal, s tudatosítsa: léteznek ezek a problémák, s nekik, a hatalmon lévőknek kell megoldaniuk őket, közösen a kisebbségben levőkkel.

Az Állásfoglalásra a járási pártbizottság plénuma reagált, majd 1970. április 20-ig több elnökségi vagy járási pártbizottsági határozat foglalkozott a nemzeti-ségi kérdéssel. A megjelölt dátum azért fontos, mert ekkor a Csemadok Galántai Járási Bizottságának Elnöksége és plénuma visszavonta az augusztusi nyilatkozatát és az Állásfoglalás azon pontjait, amelyek a közigazgatás megrefor-

málására és a Kassai Kormányprogramra vonatkoztak. Akkorra ugyanis a Csemadok Galántai Járási Bizottságának összetétele alaposan megváltozott, természetesen politikai nyomásra. A párt durván és gátlástalanul beavatkozott a társadalmi szervezet életébe.

A kommunista párt járási bizottsága a Csemadok járási bizottságának Állásfoglalására reagálva aggodását fejezte ki, vajon az Állásfoglalás nem okoz-e majd feszültséget a járás területén élő szlovák és magyar nép között. Véleményük szerint a követeléskomplexum egy része elfogadható, más részével kapcsolatban bizonyos kétségek merültek fel elsősorban a szlovák nemzetiségű lakosság (értsd a CSKP szlovák nemzetiségű tagjai) részéről.

A járási pártbizottság 1968. április 12-i állásfoglalásának 11 pontja az említettek ellenére is egy széles körű felmérést eredményezett, amely törvényszerűen alátámasztotta a járás magyarságának jogos követeléseit.

A Csemadok Állásfoglalása nyomán két feltáró jellegű anyag született. Az egyik anyagot a pártbizottság utasítására a Járási Statisztikai Hivatal készítette és adta ki „Štatistická ročenka Galanta 1968” címmel. Megjegyezzük, hogy nagyon alapos elemzésről van szó, amely a későbbiekben is alapul szolgálhat a járás nemzetiségi problémáinak elemzéséhez.

A második anyag az a beszámoló, melyet a járási pártbizottság ideológia titkára terjesztett 1969. október 24-én az Elnökség elé (Szigorúan titkos!), a Járási Statisztikai Hivatal adataira támaszkodik, de tartalmazza a megoldás lehetőségeit is. Mi most a továbbiakban ezzel az anyaggal foglalkozunk, a Statisztikai Hivatal Évkönyvét mintegy kiegészítőként véve figyelembe.

Az előterjesztett beszámoló szerint a járásban 58 kis-, közép- és nagyüzem működik, melyek 27 147 munkást alkalmaznak. Ebből a mezőgazdasági üzemekben (ún. állami gazdaságokban) és az iskolagazdaságokban 3960 munkás dolgozik. A járáson kívül 10 000 munkás jut megélhetéshez. Tehát a munkások száma 37 147. Az egységes földműves-szövetkezetben dolgozók száma 12 418, tanoncvizonyban és középiskolai tanulóvizonyban 4500-an vannak, az adminisztratív alkalmazottak, a pedagógusok és az egészségügyben dolgozók száma 5369. Az alapiskolát a 15 éves ifjúság köréből 2633-an hagyják el, és ezekhez kell számítanunk a testi fogyatékosokat is. Ez az jelenti, hogy a 126 972 főt számláló járási összlakosság 56%-át (72 802) a produktív, munkaképes lakosság képezi. Ebből a magyar nemzetiségűek száma 32 401. Ez azt jelenti – mondja a beszámoló –, hogy 6378 ember, elsősorban nő vár új munkalehetőségre. Érdekes a megfogalmazás, mert csak sejtjük, hogy ez a 6378 ember magyar nemzetiségű.

A beszámoló 2. számú melléklete vonzáskörzetekre osztja a járást. Az első körzet (Galánta központtal) 23 üzemet tüntet fel 8750 alkalmazottal, ezek tizen-négy, főként magyarok által lakott községből járnak ide dolgozni (a dolgozók 37,2%-a szlovák, 62,3%-a magyar nemzetiségű). A járási központba 2748 alkalmazott utazik munka után, a többi városbeli.

A következő körzet Vágsellye. Tíz üzemébe tizenegy településről járnak be dolgozni. A körzet lakosságának 42,3%-a szlovák, 57,2%-a magyar nemzetisé-

gú. Az üzemek 6125 főt foglalkoztatnak. Ezt Vágsellye lakossága és az ide gravitáló 10 község adja 1739 főben.

Szered városa szintén tizenegyedmagával alkot egy körzetet, melynek területén 17 üzem működik 4812 alkalmazottal (az alkalmazottak 91,4%-a szlovák, 7,7%-a magyar nemzetiségű). A vonzáskörzetből 1375 személy talál itt munkát.

A következő körzet Diószeg a maga 7 üzemével, melyekben 2301 munkás talál megélhetésre a 11 községből. A körzet lakosságának 48,8%-a szlovák, 50,7%-a magyar nemzetiségű. Ebből a 10 községből (Diószeget kivéve) 355 talál itt megélhetést.

Az utolsó gazdasági körzet Szenckirályfa, ahol nincsenek ipari létesítmények. A hét falu lakossága 65,6%-ban szlovák nemzetiségű, 32%-ban magyar. 416 lakos keres a körzeten kívül munkát, leginkább Szencen és Pozsonyban.

Az elemzésből kitűnik, hogy a magyarok által lakott települések azok, ahol az ipar megélhetést biztosít a lakosságnak.

58. táblázat. Ipari üzemek a Galántai járásban 1968-ban

Körzet	A körzethez tartozó községek száma	Üzemek száma	Munkalehetőség	Ebből a falvakból	Nemzetiségi megoszlás	
					szlovák (%)	magyar (%)
Galánta	14	23	8 750	2 748	37,2	62,3
Vágsellye	11	11	6 125	1 739	42,3	57,2
Szered	11	17	4 812	1 375	91,4	7,7
Diószeg	11	7	2 301	355	48,8	50,7
Szenckirályfa	7	0			65,6	32,0
Összesen	54	58	21 988	6 217	68 284	56 516

59. táblázat. Ipari létesítmények és szolgáltatóüzemek a Galántai járásban

Alkalmazott	Üzemek száma és az alkalmazottak aránya							
	1 500 felett	1 000–1 500	801–1 000	601–800	401–600	201–400	101–200	1–100
Galánta		2	1	3	2	4	6	5
Vágsellye	1		1			1	2	6
Szered		1		2	1	3	2	8
Diószeg	1					1	1	4
Szenckirályfa								
Összesen	2	3	2	5	3	9	11	23

A beszámoló furcsasága, hogy a hatalom megpróbálta elkendőzni az Állásfoglalásban emlegetett „excentrikus üzemépítéseket”. Úgy tűnik, a felsorolt üzemek fejlődési lehetőségeit nem vette figyelembe. Ugyanakkor taglalja a járási szervek nemzetiségi összetételét. A Galántai járásban a kommunista pártnak 7010 tagja van, s ebből 2145 (30,59%) magyar nemzetiségű. A 13 tagú járási elnökségben 3 magyar, a 44 tagú plénumban 12 magyar és a 18 tagú ellenőrző bi-

zottságban 2 magyar nemzetiségű párttag található. A járási pártkonferenciákon az alapszabályzat értelmében az addigi vezetők egyharmadát mindig cserélték. A magyar nemzetiségűek ebbe a kategóriába tartoztak: ők adták a munkásokat és a nőket (fejőnőket) a pártszervezetbe. Ezek az egyszerű és becsületes emberek azonban a magyarság érdekeit eleve nem tudták megvédeni, sem érvényesíteni azokkal szemben, akiknek bérelt helyük volt a pártvezetésben. A pártapparátus 26 politikai dolgozója közül ketten vallották magukat magyaroknak.

A Nemzeti Front egy gyűjtőszervezet volt. A kommunista párt irányítása és vezető szerepének elismerése mellett a Nemzeti Front a formálisan működő további politikai pártokat, a társadalmi és a tömegszervezeteket egyesítette, s a demokratikus centralizmus szellemében kidolgozta akciótervét elsősorban a nemzeti bizottságokba történő választások előtt. A nemzeti bizottságok szerepe a mai helyi önkormányzatoknak és a polgármesteri hivataloknak felel meg. Az akkori közigazgatási reformtervezet számolt a magasabb közigazgatási önkormányzatokkal. Ezeknek a járási és kerületi nemzeti bizottságok feleltek meg.

A Galántai Járási Nemzeti Front plénuma 54 tagú volt, a tagok 58%-a szlovák, 42%-a magyar nemzetiségű volt. A 15 tagú elnökségben 6 magyar nemzetiségű volt (40%). A járási nemzeti front elnöke szlovák nemzetiségű volt (a kommunista párt mindenkori vezető titkára), a titkára magyar, a két alelnök közül az egyik magyar, a másik pedig szlovák nemzetiségű.

A Galántai Járási Nemzeti Bizottság plénumának 90 választott képviselője közül 30 volt magyar nemzetiségű (33,3%), a tanács 13 tagja körül 2 volt magyar nemzetiségű (15%). A választott funkcionáriusok száma 13 volt, ebből 1 volt magyar nemzetiségű. A 14 szakosztályvezető körül 1 volt magyar nemzetiségű, a 154 alkalmazott közül 26 volt magyar nemzetiségű (16,18%).

Amilyen határozott a beszámoló elemző, feltáró része, annyira határozatlan, elodázó jellegű a határozatokat tartalmazó rész.

A határozati rész megemlíti, hogy nemzetiségi téren van még javítanivaló. Legégetőbb kérdés a II. ciklusú iskolák (középiskolák) kérdése, elsősorban a magyar tanítási nyelvű tanonciskoláké. (Ez a mai napig nem oldódott meg.)

A határozat felhívja a hivatalos szervek figyelmét a kétnyelvűség betartására. Utasítja a Csemadokban és a Matica slovenskában működő párttagokat, hogy akadályozzanak meg minden szélsőséges jellegű tevékenységet egyik vagy másik kulturális szervezetben. A járás magyar iskoláiban a szlovák nyelv tanításával kapcsolatban a határozat hangsúlyozza annak kiemelt, elsődleges szerepét.

A határozatok értelmében a kommunista párt járási bizottsága a Csemadok járási bizottságán ún. igazolóbizottságot hozott létre. Elvitte az összes dokumentációt, s személy szerint eldöntötte, ki lehet tagja a járási vezetőségnek, s ki nem.

Az igazolóbizottság megállapította, hogy a Csemadoknak 35 alapszervezete működik a járásban 6085 taggal. A 35 tagú vezetőségben 20 kommunista, az elnökség 17 tagja közül 11 kommunista található. A járási szervezet elnöke és

választott titkára is tagja a pártnak, tehát a Csemadok járási szervezetében biztosított a CSKP vezető szerepe.

Az igazolóbizottság véleménye szerint a Csemadok járási vezetősége pozitívan viszonyult az 1968-as eseményekhez: úgy gondolták, hogy ezek meghozták a magyarság számára is a nemzetiségi kérdés marxista–leninista megoldásának lehetőségét.

Végül a Csemadok 1970. április 20-án arra kényszerült, hogy az Állásfoglalás fontos pontjait vonja vissza, sorait pedig tisztítsa meg a „nem odaváló” elemektől.

1968-ban az ország Csemadok-szervezetei a demokratizálódási folyamat legfőbb hangadói közé tartoztak. A Csemadok Komáromi Járási Bizottsága azt javasolta, hogy a nyitrai Pedagógiai Kar magyar részlegét helyezték át Komáromba, és egyéb magyar intézmény központjának is szívesen biztosít teret a város.

A párkányi alapszervezet a Csemadok Érsekújvári Járási Bizottságának címezve azt követeli, hogy hozzanak létre Csehszlovákiában az első köztársaság tradícióit követve egy magyar politikai pártot Magyar Dolgozók Pártja néven.

Nem célunk valamennyi járás Csemadok-munkájának a bemutatása, de azt azért még megemlíjtük, hogy felmerült állásfoglalásaikban a magyar ifjúsági klubok megalakításának igénye, valamint a Csehszlovákiai Magyar Pedagógusok Országos Szövetsége megalapításának szükségessége is.

A Galántai járás alapszervezetei közül alig akadt olyan, ahol ne szerveztek volna a központi, illetve a járási állásfoglalást támogató tömeggyűléseket.

Dobos László a *Hét* 1999. március 6-án megjelent ünnepi számában az 1968-as eseményeket értékelve elmondta, hogy sikerült a kassai Thália Színpadot és a Madách Könyvkiadót létrehozni, megnyitni Dunaszerdahelyen és Rozsnyón a magyar tanítási nyelvű egészségügyi szakközépiskolát, Érsekújvárott a közgazdaságit, s megegyezni abban, hogy a szlovákiai magyar érettségizettek állami és önköltséges alapon Magyarországon folytathassák tanulmányaikat. A Csemadok volt a „királycsináló” meg a „politikacsináló” – mondta Dobos.

Valóban így volt. A korabeli társadalmi-politikai helyzetben a szlovákiai magyarok megnyilatkozásainak egyedüli terepe a Csemadok volt. Ezért az akkori időszak mai elemzői ne csodálkozzanak azon, hogy minden szlovákiai magyar megmozdulás Csemadok-vonalon történt.

A Csemadok Galántai Járási Bizottságának archívumában talált állásfoglalások (Hidaskürt, Alsószeli, Vágsellye, Kajal, Nagyfüdés, Tallós, Negyed, Nagymácséd, Pered, Jókai, Galánta, Diószeg, Vágfarkasd, Kismácséd, Zsigárd) közül érdemes megemlíteni, hogy Vágsellyén a Csemadok alapszervezete és a Vörösmarty Klub együtt dolgozta ki és fogadta el az állásfoglalást, hogy a tallósiak határozottan támogatták azt a követelést, hogy a szlovák nyelvű sajtó jelentesse meg teljes terjedelemben az Állásfoglalást. A jókai alapszervezet azt kérte a Csemadok járási és központi szerveitől, hogy többet foglalkozzon a magyar ifjúság nemzeti öntudatának fejlesztésével. A galántai követelések között szerepelt egy diáktotthon létrehozása a gimnázium tanulói számára, új kultúrház,

könyvtár létesítése és egy gyönyörű emlékmű állítása Kodály Zoltánnak. (A későbbiekben a kollégiumon kívül a többi követelés megvalósult.)

A diószegiei követelték a település eredeti nevének visszaállítását (Sládkovičovo helyett Diószeg), illetve azt, hogy a komáromi székhelyű Magyar Területi Színház épületet kapjon.

A kismácsédiak állásfoglalása Pozsonyban a Magyar Kultúra Háza megszervezésére irányult, valamint a magyar tagozat létrehozására a nyitrai Pedagógiai Karon és az ugyancsak nyitrai Mezőgazdasági Főiskolán.

Az itt nem említett alapszervezetek állásfoglalása vagy elkallódott – ez nem valószínű –, vagy csak gyűléseket tartottak, de állásfoglalást nem írtak. Egyébként az állásfoglalásokat elküldő szervezetek közül elenyésző – kettő – azok száma, akik aláírásokkal igazolták döntéseiket.

Nem gondoljuk, hogy ez a tény magyarázatra szorulna. A felszabadult légkör nem feleltette a szlovákiai magyarság kálváriáját, megbélyegzését, több évtizedes hátrányos helyzetét.

A Csemadok alapszervezeteinek aktivizálódása „termékenyítőleg hatott” a vegyes lakosságú falvakban a Matica slovenská egyesületeinek a felújítására, tevékenységük aktivizálására. A dél-szlovákiai magyarság nagyon csodálkozott ezen az igyekezeten, hiszen a politikai, állami, kulturális intézményben biztosított volt a szlovák elem vezető szerepe – a Csemadok állásfoglalásai éppen az arányos képviselést szorgalmazták –, de sem az állásfoglalásokon, sem egyéb tárgyalásokon elmarasztaló, megalakulásukat akadályozó törekvések nem fogalmazódtak meg.

Pedig majdnem huszonöt év távlatából visszapillantva az eseményekre megállapíthatjuk, hogy a járásbeli szélsőséges megnyilvánulások közvetve vagy közvetlenül a Matica-tagság nevéhez fűződtek.

Ha mindet nem is, de egy-két érdekességet azért megemlíthetünk 1968-ból örök mementóul, már csak azért is, mert az 1989-es rendszerváltást követő időszakban a „történelem megismételte” önmagát.

Alsószeliben a második tömeggyűlésre siető magyar nemzetiségű lakosság lábai elé egy áttelepült családból származó fiatalember füstbombát dobott. Az ügyből atrocitások nem származtak, mert a nagygyűlés hangulata pozitív irányba terelte a résztvevőket.

Sokkal negatívabban hatott a járás magyarságára, hogy például a Matica slovenská járási alelnöke több társával, köztük evangélikus lelkészekkel Prágában járt a köztársasági elnöknél, előadva kérelmüket: ha a csehszlovák kormány a nemzetközi közvéleménytől tartva nem tudja Magyarországra telepíteni a járás területén élő magyarokat, akkor az elnök gyakoroljon hatást a kormányra, melynek eredményeként a járásban összeköltözések útján tiszta szlovák és tiszta magyar nemzetiségű falvakat hoznának létre (pl. Deákiból Taksonyba, Alsószeliből Felsőszelibe költözne egyik vagy másik nemzetiség stb.). A magyarság számára az volt a kellemetlen, hogy a szomszédos falvak szlovák lakosai szinte nyíltan keresték a számukra megfelelő családi házakat.

Ehhez hasonló volt az egyetemisták, főiskolások menete is. A diákok zömét a járásbeli (áttelepült vagy betelepült) szlovák szülők gyermekei alkották. A menet Galántáról indult Taksonyon és Felsőszelín keresztül. Amikor magyarellenessé jelszavakat skandálva Felsőszeliben a vendéglőhöz értek (lévén köztük egy felsőszelini állami alkalmazott gyermeke is), a szeliek a békés szándékú intések ellenére a csoportot enyhén kényszerítő eszközökkel szétszórták. Ezzel befejeződött a zászlós-jelszavas (Maďari za Dunaj!) menetelés.

Ezek a szélsőséges megnyilvánulások több esetben próbára tették a Csemadok járási vezetésének erejét és tekintélyét is. Szerencsére a tagság ennél fontosabb dolgokkal volt elfoglalva. Ebben az időben alakultak a járás területén is a hatalmas mamutszövetkezetek, s azt a célt tűzte ki a járási vezetőség, hogy a lehetőséghez mérten ezeknek az élére magyar nemzetiségű, munkájához érő szakember kerüljön. Ennek érdekében a járási vezetőség megbízott képviselői a szövetkezetek magyar nemzetiségű párttagjaival minden esetben előtárgyalásokat folytattak. Az elképzeléseket siker koronázta.

Az 1968-as események tárgyalásakor nem feledkeztünk meg a köztudatban csak a magas-tátrai értelmiségi találkozó néven ismert akcióról s annak a Galántai járásra gyakorolt hatásáról sem. A Galántai járásból három személy kapott meghívót a „Csehszlovákiai magyar kultúra és tudomány képviselőinek országos értekezletére”, melyet 1968. november 23–24-én tartottak a Magas-Tátrában.

A kétnapos értekezlet nagyszerűen illeszkedett az Állásfoglalás elképzelésébe. Hatása a Galántai járásban sem múlt el visszhang nélkül. A régi kultúrházban találkozott december elején a Galántai járás értelmisége. A résztvevők zöme pedagógus volt, de már érzékelhető volt a műszaki – elsősorban a mezőgazdaságban dolgozó – értelmiség jelenléte is.

A Csemadok Galántai Járási Bizottságának Állásfoglalása és az értelmiségi találkozó határozata értelmében íródott meg 1968. november 19-én az a kérvény, melyet a Csemadok Galántai Járási Bizottsága a Nyugat-szlovákiai Kerületi Nemzeti Bizottság Tanácsának címzett azzal a céllal, hogy az engedélyezze a magyar tanítási nyelvű szakmunkásképző intézet megalakítását Galántán. (A mai napig nem létezik ilyen állami intézmény a járásban.)

A kommunista párt járási bizottsága és a Nemzeti Front vezetősége, a párt alapszervezetei és más szervezetek élénken reagáltak a Csemadok Galántai Járási Bizottságának Állásfoglalására.

Egyébként a Csemadok KB 1968. március 15-én megjelent Állásfoglalását először – március 20-án – a mácsédi pártalapszervezet kommunistái üdvözlötték.

A Javorinkai (Štefániková) pártalapszervezet kommunistái április első napjaiban nyilvános pártgyűlésen elemezték a köztársaságban megkezdődött megújítási folyamatokat. Támogatják a CSKP KB és az SZLKP KB javaslatait, követelik az ország államjogi átépítését, de a Csemadok központi és járási szerveinek állásfoglalását úgy értékelik, mint a köztársaság bomlasztását, szétverését eredményező dokumentumokat.

Elítéli Lőrincz Gyula 1968. március 27-én az *Új Szóban* megjelent írását („Minket 1918-ban senki sem kérdezett, hová akarunk tartozni. Mi nem önként csatlakoztunk a Csehszlovák Köztársasághoz.”), s azt követelik a központi és járási pártszervektől, ellenőrizzék a Csemadok tevékenységét, s távolítsák el a párt- és állami apparátusból az olyan szlovákokat, akiket eddig szlovákként tartottak nyilván, most pedig magyarként viselkednek.

A legszélsőségesebb magyarellen-es kirohanásokat a Dél-szlovákiai szlovákok memoranduma néven ismert hírhedt beadvány tartalmazza, melyet a vegyes lakosságú falvak szlovák lakossága nevében címeztek Ludvík Svoboda köztársasági elnöknek. A sokszorosított szövegbe csak a település nevét kellett beírni, máris postázhatták a címzettnek.

A Memorandumban a régi nótát halljuk: a Szlovákiában élő magyarok döntő többsége szimpatizált a fasizmussal, kimondottan irredenta beállítottságú. Nyilvánosan támadják, lejáratják az 1945–1948-ban kiadott törvényeket, sőt még a Kassai Kormányprogramot is. Az olyan vezetőket, mint Dénes, dr. Szabó és Lőrincz el kell távolítani a közéletből.

A Memorandumban a szlovákság képviselői azt követelik, hogy azokat a reszlovakizáltakat, akik magyarnak vallják magukat, családotul át kell telepíteni Magyarországra. A vegyes lakosságú községekben vissza kell állítani a komisszárok intézményét, s egyúttal ezekben a falvakban meg kell erősíteni a szlovák iskolahálózatot.

A Galántai járás szervei – járási pártbizottság, járási nemzeti bizottság, Nemzeti Front – pozitívan értékelték a járás magyarságának tevékenységét a társadalom megújulásában végzett munkája és az ország megszállását (1968. augusztus 21.) elítélő memoranduma alapján. A Csemadok Galántai Járási Bizottsága már 1968. augusztus 24-én elítélte az ún. szövetséges csapatok bevonulását, s támogatásáról biztosította az ország vezetőit – Ludvík Svoboda köztársasági elnököt, Oldřich Černíket, a kormány elnökét, Josef Smrkovskýt, a Nemzetgyűlés elnökét és Alexander Dubčekot, a CSKP KB főtítkárárt.

A Csemadok vezetői elsősorban a Magyar Néphadsereg katonáinak jelenlétét kifogásolták. Indokuk többek között az volt: „a magyar katonai jelenlét az utóbbi hónapokban kialakult nemzetiségi feszültségeket csak növeli.”

Ezt a nézetüket személyesen is tolmácsolták a Szereden állomásozó székesfehérvári alakulat parancsnokának, s Galántán a járási pártbizottság épületében az említett alakulat elhárító tisztjeinek, akik valószínűleg felsőbb parancsra vették fel a kapcsolatot a Csemadok vezetőivel.

A járási pártbizottság alkalmazottjai felettes szervük utasítására személyesen keresték fel a párt alapszervezetének elnökeit, s arra biztatták őket, hogy nyilvános pártgyűléseken tiltakozzanak az ország megszállása ellen. Ezt meg is tették.

A Galántai Járási Nemzeti Bizottság 1968. augusztus 27-én kiadott állásfoglalásában tiltakozott az „ország erőszakos és törvénytelen megszállása ellen. A Varsói Szerződés tagállamai megsértették és eltiporták a Csehszlovák Köztársaság szuverenitását.” Az állásfoglalás így folytatódik: „Támogatjuk az ország le-

gális párt- és állami vezetőit, s követeljük, hogy azok elfoglalhassák és gyakorolhassák az alkotmány által rájuk ruházott megbízatásukat.” Az állásfoglalás a járás szlovák és magyar nemzetiségű lakosságát egységes fellépésre szólította fel.

A járási nemzeti front egy nappal később, 1968. augusztus 29-én csatlakozott a társszervekhez, ugyanolyan szellemben, mint a járási nemzeti bizottság.

A járás magyarságának tevékenységével kapcsolatos pozitív véleményüket a felsőbb párt-, állami és társadalmi szervek csak 1969-től, majd teljes egészében 1970. február 18-tól változtatták meg. Azt ugyan már most leszögezhetjük, hogy a járási állásfoglalás két pontját már a megfogalmazás stádiumában kifogásolták (ez volt a Kassai Kormányprogram bírálata és az új területi átszervezés revíziója).

A járási pártbizottság 1969. március 23-án foglalkozott a Matica slovenská és a Csemadok 1968-as tevékenységével. A Matica slovenská a pártszervhez beterjesztett anyagában sajnálatosnak tartja, hogy a szlovák nemzetiségű lakosság a járás egyik-másik községében kisebbségben él, s talán ez az oka, hogy 1955–1968 között a járás vegyes lakosságú községeiből majdnem 600 szlovák család elköltözött a szlováklakta északi területekre (Szered, Nagyszombat, Zólyom, Pöstyén stb.). Mindenesetre hangsúlyozzák a Matica szükségességét, s elhatározásukat: felvenni a kapcsolatot a Csemadok járási és alapszervezeteivel.

Érdekes, hogy a Csemadok és a Matica slovenská nézetei nagyon közeliek voltak a magyarok és a szlovákok képviselőinek kérdésében. Csak egy kisebb, de jelentős félreértés adódott: a Csemadok arányos képviselőt szorgalmazott az állami, társadalmi és politikai szervezetben és szervezetekben, a Matica slovenská pedig a paritásos képviselőre esküdött.

A Matica slovenská újból elítélte a vezető beosztásban lévő tagjait, akik nem képviselik a szlovák nép érdekeit az elvárásoknak megfelelően, s a Csemadok is azt kérte a pártszervektől, az államapparátus képviselőitől, hogy legyen belejárása az őt (a járás magyarságát) képviselő személyek kiválasztásába.

Egy hónappal később, 1969. április 8-án a Nemzeti Front járási elnöksége értékelte a Matica slovenská és a Csemadok tevékenységét. Megállapította, hogy a két szervezet követelései jogosak voltak, s csak esetenként fordult elő szélsőséges sovinizta, nacionalista megnyilvánulás egyik vagy másik részről.

A járási pártbizottság elnöksége 1970. február 18-án értékelte a két kulturális szervezete tevékenységét. A Csemadok járási bizottsága értékelését a járási pártbizottság elnöksége nem fogadta el a következő indoklással: „A járási pártbizottság és annak ideológiai osztálya azon igyekezete, hogy a Csemadok járási bizottsága vonja vissza két téves, helytelen követelményét, nem talált megértésre a Csemadok járási szervének kommunistái, sőt a pártcsoport tagjainak sorai közt sem. Előző tevékenységük felülbírálását is elutasítják, így arra az elhatározásra jutottunk, hogy 1970 májusáig újra értékelik tevékenységüket, amelyet beterjesztenek a járási pártbizottságra.”

Ez az újraértékelés azonban már nem a demokrácia szellemében történt. A későbbi határozatok a Csemadokot a Kulturális Minisztérium hatáskörébe utalják, a Csemadok járási bizottságának elnökségét és plénumát pedig megtisztítják a „nem odavaló elemektől”, azaz az alkotmányos jogait érvényesítő vagy ennek lehetőségét kereső tagoktól.¹⁴⁰

18. Befejezés

Munkám befejezése után hiányérzetem van: nem minden adatot sikerült ugyanis megszerezni. Egyrészt nem találtam a levéltárakban, másrészt a kérdőíves módszer, úgy tűnik, csődöt mondott: azt gondoltam, hogy az iskolák rendszeresen vezetik az intézmény krónikáját, s mivel a magyar tanítási nyelvű iskolák háború utáni megalakulásának ötvenedik évfordulóját ünnepelték a közelmúltban, ezen ünnepség kapcsán értékes, feldolgozott adathalmaz áll majd rendelkezésemre. A szükséges adatok híján e kérdéskör összegezése egy újabb munkára vár. A községi hivataktól kért adatokat sikerült ugyan a levéltárakban, kataszteri hivatalokban megtalálnom, de a vegyes házasságok számát, az utolsó tíz év „lakásfoglalásait” nem sikerült hiánytalanul feltárnom.

Mindezek ellenére köszönetet kell mondanom a Galántai Kodály Zoltán Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium tanulóinak, akik segítettek a gyűjtőmunkában, a vágsellyei levéltár munkatársainak, az iskolák igazgatóinak, a polgármestereknek, mert támogatásuk nélkül nem tudtam volna e munkát megírni.

JEGYZETEK

1. Sčítanie ľudu, domov a bytov 3. 3. 1991. Okres Galanta. Galanta, Okresný štatistický úrad, 11. p.
2. Liszka József: *Bíborpiros szép rózsza. Népzenei gyűjtés Peredről*. Dunaszerdahely, 1996, 5. p.
3. Jeršová, Mária: Kde bola „Matúškova zem“? *Historický zborník Matice slovenskej*, Martin, 1947, 405. p.
4. Méry Margit: Súpis etnografických skupín na Slovensku. *Národopisné informácie*, 1988. 2. sz. 61–62. p.
5. Ižóf, Jozef: Vývoj ranostredovekého osídlenia severnej časti dolného Považia v 11.–13. storočí. Diplomová práca. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 1977.
6. Janics Kálmán: Elkészt tudnivalók Trianonról. *Szent Korona*, 1991. május 29.
7. Hronský, Marián: Priebeh vojenského obsadzovania Slovenska československým vojskom od novembra 1918 do januára 1919. *Historický časopis*, 1984. 5. sz. 734–755. p.
8. Arató Endre: *Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1918–1975*. Budapest, 1977, 101. p.
9. Janson Jenő-Thúry György: *Nyitra-Pozsony k. e. e. vármegyék községeinek adattára*. Budapest, 1939 [adatok az egyes szócikkekben].
10. Varga Kálmán: Telepesfalvak, kolóniák Komárom környékén 1919–1950. *Regio*, 1992. 2. sz. 59. p.
11. Szarka László: Adatok a csehszlovákiai magyar kisebbségről. *História*, 1991. 2–3. sz. 32. p.
12. Adatok a tallósi krónikából.
13. Varga: i. m.
14. Letz, Róbert: Prínos Slovenskej ligy k vybudovaniu slovenského školstva 1920–1948. *Historický zborník Matice slovenskej*, Martin, 1996.
15. Letz: i. m.
16. *Nové slovo*, 1969. augusztus 1. (Karol Šmidke.)
17. Szarka László: Adatok a csehszlovákiai magyar kisebbségről. *História*, 1991. 2–3. sz. 32. p.
18. Husák, Gustáv: *Svedectvo o slovenskom národnom povstaní*. Bratislava, 1975, 629. p.
19. Kaplan, Karel: *Csehszlovákia igazi arca 1945–1948*. Pozsony, 1993, 14. p.
20. Uo.
21. Štátny okresný archív Šaľa (a továbbiakban ŠOKA-Š) – Okresný národný výbor v Galante (a továbbiakban: ONV-G), 2/1945 prez.
22. ŠOKA-Š – ONV-G, 580/46 prez.
23. ŠOKA-Š – ONV-G, 5/47 prez.
24. ŠOKA-Š, ONV-G, 8 prez/947.
25. ŠOKA-Š, ONV-G, 371/47 prez.
26. Uo.
27. Archív Mestského úradu v Galante.
28. A Galántai helyi közigazgatási bizottság 1947. december 19-én írt jegyzőkönyve. A városi hivatal levéltárában található [másolatban e könyv szerzőjénél].
29. A kommunisták felhívása, a szerző (P. L.) Pospis Józseftől kapta 1969-ben.

30. ŠOKA-Š, ONV-G, 29.dec.1947 prez .
31. ŠOKA-Š, ONV-G, 77/1947 prez .
32. ŠOKA-Š, ONV-G, 1/48 prez.
33. ŠOKA-Š, ONV-G, 318/48 prez.
34. *25 rokov budovateľskej práce a činnosti národných výborov v okrese Galanta.* Galanta, Rada ONV, 1970, 4. p.
35. l. m. 9. p.
36. l. m. 11. p.
37. l. m. 13. p.
38. l. m. 20. p.
39. Gyönyör József: *Mi lesz velünk, magyarokkal?* Pozsony/Bratislava, 1990, 58. p.
40. l. m. 66. p.
41. l. m. 68. p.
42. Dr. Kvetko, Martin: *Pozemková reforma na Slovensku.* Bratislava, Publikácia Povereníctva pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. Zv. 8. 1946, 12–18. p.
43. l. m. 26. p.
44. l. m. 28. p.
45. Kocsis Károly: Telepítés és etnikum. *História*, 1998. 2. sz. 19. p. A 278 ezerrel való csökkenés így alakult: 38 ezer zsidó kivándorló, 31 ezer magyar kiutasítása 1945 után, 74 ezer magyar áttelepítése, 20 ezer magyar csehországi deportálása. A magyarság 85%-os aránya 52,6%-ra csökkent. A szlovákok száma 113 ezerről 370 ezerre emelkedett, azaz 13,3%-ról 43,2%-ra nőtt.
46. ŠOKA-Š Šaľa, ONV Šaľa, 341/45 prez. – Csatári István–Ölvedi János (szerk.): *A visszatért Felvidék adattára.* Budapest, 1939.

A 100 kat. holdon felüli földbirtokok jegyzéke a Vágsellyei járásban:

Település	Területi tulajdonos	Terület nagysága (kat. hold)
Deáki	A pannonhalmi főapátság	1 714
Farkasd	Nagy Károly	128
	Nagy Kálmánné	101
Sók	két meg nem nevezett birtok	
Mocsonok	szlov. római katolikus püspöki hivatal	
	Hlavný majer	1 110
	Garázdamajor	960
Pata	Liška belügyi fogalmazó 1937-ben vásárolt birtoka	153
	a nagyszombati ap. érseki hivatal	216
Köppösd	Mauthnec sz. Kestler Anna	326
	Schlesinger Izabella	310
Soponya	két nem megnevezett birtok	
Szelőce	Károlyi grófok	490
Vágtornóc	Szeszyár Fould-Springer (Helena Popper-Calejon	270
	Hanza (Nupod)	205
	Worster Frankné	2 694
Vágvecse	Heller Vilmosné	187
	Bordás Vince	288
Zsigárd	esztergomi érsekség	604
	római kat. egyház	157
Vágsellye	Hetmény – Hunyadi grófok	591
Vágkirályfa	gr. Waldstein Józsefné	
	Hunyadi Cecília	546
Vághosszúfalu	Molnár Vilmos	104

A 100 kat. holdon felüli földbirtokok jegyzéke a Galántai járásban:

Település	Területi tulajdonos	Terület nagysága (kat. hold)
Alsószelei	Kajos Károly	465
	Pancza Lajos	130
	Németh Károly	110
Jánosháza	Ehrenfeld Imre	465
Felsőszelei	Özv. Gyurcsi Antalné	111
Galánta	Diószegi cukorgyár	147
	Magyar Állami Kincstár (előtte a telepeseké volt)	799
	Gulcher testvérek	187
Hidaskürt	Dr. Ballai György	350
	Pappanek István	186
Szenckirályfa	Magyar Állami Kincstár	126
	Müller Adolf	181
Kismácséd	Magyar Állami Kincstár	165
Magyardiószeg	Magyar Állami Kincstár	1 925
	Diószegi cukorgyár	624
Nagyborsa	Dr. Janiczky Ottó	343
	Özv. Pethó Imréné	107
Nagyfödemes	Dr. Balatovics Gyula	120
Nagymácséd	Dr. Gárdonyi Alfrédné	105
Nemeskajal	Grana Rt. (Öny-Garazsd)	480
	Magyar Állami Kincstár	346
Nemeskosút	Magyar Állami Kincstár	203
	Diószegi cukorgyár	440
	Izraelit Alliance	262
	Dr. Ábrahámffy József	202
	Dr. Szentkirályi Józsefné	126
Nemesnebojsza	Magyar Állami Kincstár	393
	Diószegi cukorgyár	121
Pozsonyboldogfa	Gabó Dávid	102
Taksonyfalva	Cikória Szállító Rt.	278
Tallós	Gazdaszövetkezet Gulamező	366
Vízkelet	Izraelit Alliance	524
	Dr. Kollárik József	161

47. ŠOKA ONV Šaľa /14-19. XI. 1945, 4902/1945 prez.
48. Oblastný archív Nitra OSÚ – Šaľa 1/1947 dōv.
49. ŠOKA-Š, ONV Galanta, Šaľa, 1397/45, 5487/47, 210/48
50. ŠOKA-Š, 488/47 prez.
51. ŠOKA-Š, ONV Galanta 1. júla 1947, 5/47 prez.
52. 1/48 OÚ Šaľa.
53. Pukkai László: *A Hanza Szövetkezeti Áruközpont, Galánta*. Bratislava, 1996, 141. p.
54. Vadkerty Katalin: *A deportálások. A szlovákiai magyarok csehországi kényszermunkája 1945–1948 között*. Pozsony, 1996.
55. Kövesdi János (szerk.): *Edvard Beneš elnöki dekrétumai*. Bratislava, 1996, 286. p. [Felhívás a szlovákokhoz. 5. számú dekrétum.]
56. Šutaj, Štefan: *A Dél-akció. Regió*, 1992. 2. sz. 91. p.
57. A Szlovák Telepítési Hivatal a köztársasági elnök 27/1945. számú rendelete alapján 1945. november 15-ig 12 ezer magyar nemzetiségű lakost tervezett csehországi kényszermunkára, beleértve a Galántai és Vágsellyei járásból is.
58. Bukovszky László: *A község története 1945-től napjainkig*, In: *Nádszeg – múlt és jelen*. Komárom, 2000, 96. p.

59. Danajka Lajos: *Felsőszeli története*. Bratislava, 1993, 146. p.
60. Vadkerty: i. m. 42. p.
61. ŠOBA-Nitra, OOÚ Šaľa, A/46 dôv/47; III-9/1947 dôv, OŠA-Saľa III.14, 17, 18, 27, 23, 25, 29, 32, 33; 1947 dôv, A JL-U, JNB Galánta 3:63/1947 V. u.
62. ŠOBA-Nitra, Pover. Sociálnej starostlivosti III. 300-10/15-1947 Bratislava zo dňa 28. 2. 1947.
63. ŠOKA-Š, ONV Šaľa, 2143/235289/2/1946; OOÚ Šaľa Situačné hlásenie; ONV-Galanta, 12/1947, 1457/1947, 100/1947.
64. Vadkerty: i. m. 117. p.
65. I. m. 43. p.
66. ŠOKA-Š, ONV-Galanta 12. 12 dôv/1947. – Vadkerty: i. m. 39. p.
67. ŠOKA-Š, ONV Šaľa, 2143/235289/2/1946; OOÚ Šaľa Situačné hlásenie; ONV-Galanta, 12/1947, 1457/1947, 100/1947
68. Uo.
69. Uo.
70. Uo.
71. Uo.
72. Néhai Laki Mária visszaemlékezései.
73. ŠOKA-Š, ONV Galanta 12 dôv/1947.
74. Vadkerty: i. m. 63. p.
75. ŠOBA-Nitra i.sz. 1/48 OÚ Šaľa
76. Uo.
77. Uo.
78. Vyhláška Pov. Vnútra zo dňa 17. 6. 1946 č. j. 20000/1-10/1-1946 vo veci reslovakizačnej.
79. Bobák, Ján: Resimilácia a tzv. reslovakizácia po roku 1945. *Historický zborník Matice slovenskej*, Martin, 1996, 60. p.
80. Uo.
81. A *Pamätná kniha* (Emlékkönyv) a Galántai Városi Hivatal kulturális, iskola- és szociálisügyi osztályán található, fénymásolata a szerzőnél.
82. Vadkerty Katalin: Nemzeti átnevelés. *História*, 1995. 3. sz. 20. p.
83. Štefánik, Jozef-Ziner, František: *Hovorím po slovensky*. Turč. Sv. Martin, 1948. – A könyv 253. oldalán: „Ez nem baj. Idegen környezetben éltetek. Az új környezethez gyorsan alkalmazkodtok majd.” A hallgatóság megnyerése érdekében nagyon tapintatos és enyhén szólva is finoman megfogalmazott gondolatok szolgálják a hazafiságra való nevelést. Az egyik fejezetben az a szereposztás, hogy a magyarországi repatriáns helytelenül fejezi ki magát, s erre jön a felmentő válasz: „Nem baj. Idegen környezetben éltetek. Az új környezetet egykettőre megszokjátok.” – A közös nevezőre hozás eklatáns példáját az 58. oldalon figyelhetjük meg: „Pavel Ďurdiak reslovakizált. Nem áttelepült volt. Štefan Gajdoš áttelepült. Visszatért ősei atyái földjére. Jó szomszédok voltak. Úgy éltek, mint a testvérek.” – Furcsaságként csak Pavel Ďurdiak neve hat. Ilyen névvel nem kellett reslovakizálni, ő valószínűleg az 1930-as adatok alapján szlováknak nyilvánított.
84. *Pamätná kniha*.
85. ŠOKA-Š – OÚ Galanta 8/1947 prez.
86. ŠOKA-Š – 1/48 OU Šaľa prez.
87. Prez. Spisy ONV Galanta 7376/48-ŠOKA-Šaľa.
88. ŠOKA-Š – Nitra fond ONV Šaľa 8. krabica resl.

89. Összehasonlítás az 1930-as és 1946-os népszámlálási adatok alapján. ŠOKA-Šaľa – ONV-Galanta 96/1946 prez.
90. ŠOBA-Nitra, OOÚ-Šaľa, i.sz. 1/1947 dôv č. 20493/III-1946.
91. Kocsis Károly: Telepítés és etnikum. *História*, 1998. 2. sz. 19. p.
92. ŠOBA-Nitra, OOÚ Šaľa: Situačné hlásenie zo dňa 24. júla 1947, 2143 sz. katonai alakulat 2352 89/dôv ty 2/1946 és 2875 92/dôv ty 2/1946 sz. napiparancs.
93. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 5/1945.
94. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 433/46 prez.
95. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 1. dec. 1946 OU NB Galanta, hlási do Bratislavy, 580/46 prez.
96. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta zo dňa 31.dec. 1946, i.sz. 5/47 prez.
97. Uo.
98. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 77 /1947 prez.
99. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 128/1947 prez.
100. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 100/1947 dôv.
101. Uo.
102. Uo.
103. Uo.
104. ŠOKA-Š, ONV Galanta, 5/1947 prez. 8/1947 prez.
105. ŠOBA-Šaľa, ONV Galanta, 100/1947 dôv.
106. *Pamätná kniha*.
107. ŠOKA-Š, ONV Galanta, i.sz. 371/1947 prez.
108. ŠOKA-Š, ONV Galanta, 436/1947 prez.
109. ŠOKA-Š, ONV Šaľa, 148/1947 prez.
110. ŠOKA-Š, ONV Galanta: Situačné správy veliteľa kp. Močkora: 8/1947 prez. 31. marca 1947, 30. apríla 1947, 30. mája 1947, 1. júla 1947, 1. sept. 1947, 30. sept. 1947, 31. okt.1947, 30. nov. 1947 a 31. dec. 1947. Výmena obyvateľstva, hlásenie veliteľa kp. Močkora, 100 dôv/47 14. apríl, 17. apríl, 19. apríl, 29. apríl, 8. máj, 20. máj, 28. máj, 12. jún, 18. jún, 29. júl, 31. júl, 10. október, 14. november, 24. november a 5. december 1947.
Močkor 1947. december 5-i zárójelentése szerint:
A járásból áttelepült családok száma: 1654
A járásból áttelepült személyek száma: 6950
Az önként áttelepült személyek száma: 1128
Vagonok száma: 5996
Az állatállomány a zárójelentésben:
szarvasmarha: 4723
ló: 1039
sertés: 3064
a háziszárnyasokat nem jelölték.
111. ŠOBA-Nitra, OOÚ Šaľa: 453/46 par: Hlásenie odsunu transportu. Major pechoty Ján Ryška, styčný dôst. pri OÚ Šaľa.
112. ŠOKA-Š, ONV Galanta: Situačné správy veliteľa kp. Močkora: 8/1947 prez. 31. marca 1947, 30. apríla 1947, 30. mája 1947, 1. júla 1947, 1. sept. 1947, 30. sept. 1947, 31. okt. 1947, 30. nov. 1947 a 31. dec. 1947. Výmena obyvateľstva, hlásenie veliteľa kp. Močkora, 100 dôv/47 14. apríl, 17. apríl, 19. apríl, 29. apríl, 8. máj, 20. máj, 28. máj, 12. jún, 18. jún, 29. júl, 31. júl, 10. október, 14. november, 24. november a 5. december 1947.

- Močkor kimutatása alapján a kitelepített családok száma 1546, a kitelepített személyek száma 5882, a vagonok száma 2424, a szarvasmarhák száma 1535, lovak száma 446, sertések száma 5126, juhok és kecskék száma 783 volt.
113. A 179 település nevét egyrészt a levéltári adatokból, másrészt az *Új Otthon* címmel megjelent magyarországi sajtótermék, valamint a Galántai járás falvaiban szervezett évfordulók tiszteletére összeállított névjegyzékek alapján állítottuk össze. A statisztikában azok a helységek is szerepelnek, ahová a Magyarországra települt Galántai járásbeliek a későbbi évek során költöztek. – Kugler József: *Lakosságcsere a Délkelet-Alföldön 1944–1948* (Budapest, 2000) című munkájában közölt adatok igazolják az általunk feltárt adatokat. Munkájában Kugler megemlíti például, hogy Pitvarosra 3415, Tótkomlóásra 1392 személy települt át járásunk következő falvaiból: Nagymácséd, Diószeg, Nagyfödémes, Szenc, Réte, Feketenyék, Taksony, Alsószelei, Felsőszelei, Nemeskajal, Kismácséd, Hidaskürt, Nemeskosút, Tósnyárasd, Nádszeg. Vágfarkasdról, Negyedről, Peredről, Deákiből, Zsigádról, Galántáról 4872 személyt telepítettek be Nagybánkegyesen, Csanádalbertin és Ambrózfalván. A könyv részletesen is feldolgozza a telepítettek számadatait az egy falvakra lebontva.
 114. Szarka László: Adatok a csehszlovákiai magyar kisebbséről. *História*, 1991. 2–3. sz. 34. p.
 115. Uo.
 116. Zvara, Juraj: *A magyar nemzetiségi kérdés megoldása Szlovákiában*. Bratislava, 1969
 117. Gyönyör József: *Államalkó nemzetiségek*. Bratislava, 1989.
 118. Zvara: i. m. 67–68. p.
 119. Zvara: i. m. 80. p.
 120. Zvara: i. m. 91. p.
 121. R A Šafa prez.irat. Zn: I./1-221-11/8-1952 taj. A megbízott hely. dr. Žižka írta alá.
 122. Uzniesenie SP o práci medzi maďarským obyvateľstvom kn Zn. 1-954-4/3-1953 taj. Aláírás Kugler József.
 123. Gyönyör: i. m. 151. p.
 124. Štatistický úrad SR. Základné údaje sčítania obyvateľov, domov a bytov 26. mája 2001.
 125. Az adatok a Magyar Statisztikai Közlemények (az 1938. évi felvidéki nép-, földbir- tok- és állatösszeírás) 1939-es kiadásából valók. Budapest, 1939.
 126. Okresný štatistický úrad, Okresný pasport (1949–1960).
 127. Brenčič, Štefan: *Združstevňovanie v Západoslovenskom kraji*. Bratislava, 1966.
 128. Husák, Gustáv: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní*. Bratislava, 1955, 629. p.
 129. Faltus, Jozef: *Hospodárske dejiny*. Bratislava, 1979, 45. p. /Vysokoškolské skriptá./
 130. Brenčič: i. m. 36. p.
 131. Uo.
 132. Uo.
 133. Popély Gyula: Magyar népiskolai oktatás Csehszlovákiában 1918–1938. In: *Magyarságkutatás*. 1990–1991, 41. p.
 134. Gyönyör József: *Terhes örökség*. Pozsony/Bratislava, 1994, 303. p.
 135. Wurcel, Rita: *Dejiny školstva v obci Tešedíkovo*. Študentská vedecká odborná práca. Galanta, Gymnázium s vyuč. jaz. maď. 1986–1987. – Jánosházán 1856-ban, Nemesnebojszán 1876-ban, Gányban 1877-ben, Úrföldön 1890-ben, Egyház-

fán 1782-ben, Szereden 1781-ben, Alsószerdahelyen 1600-ban alakult az első iskola.

Az adatokat kérdőív alapján a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének járási vezetőségétől, a járási hivatal iskolaügyi osztályától, a vágsellyei levéltárból, valamint az alábbi iskoláktól szereztem be: Diószeg, Feketenyék, Felsőszeli, Galánta, Hidaskürt, Jókai, Királyrév, Kismácséd (Zsille B. diószegi városi hivatal), Nagyfödém, Nagymácséd, Negyed, Nemeskajal, Nemeskosút (Vincze István nyug. tanító) Pered, Sókszelőce, Tallós, Tósnýarasd (községi hivatal), Vágkirályfa, Vágsellye, Vágtornóc (a Csemadok vezetője: Rapca László), Vezekény.

A Galántai járásban az első köztársaság idején kevés középiskola működött. A helyzet 1945 után is nagyon rossz volt. A nagyszombati gimnázium kihelyezett osztályai működtek 1946-tól Galántán az ún. jubileumi iskola épületében, majd 1948-tól ezek önállósultak, s megalakult a szlovák gimnázium. (1953-ban Tizenegy éves Középiskolára változtatták a nevét.) 1953-ban Szeredben és Vágsellyén szlovák, Galántán pedig a magyar tanítási nyelvű Tizenegy éves Középiskola alakult. 1960-ban Vágsellyén megalapítják az Élelmiszeripari Műszaki Középiskolát. 1966-ban Szeredben Kohászati Szakközépiskola alakul (később közgazdasági, illetve mezőgazdasági középiskolává alakul). 1976-ban Vegyészeti Szakközépiskola alakul Vágsellyén. Tanonciskola alakul Galántán (mezőgazdasági, általános), Vágsellyén és Nemeskürtön.

136. László Béla: A szlovákiai magyar oktatásügy a kilencvenes években. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 2000. 2. sz. 3. p.
137. Dolník Erzsébet: A szlovákiai magyar oktatásügy helyzete. *Regio*, 1994. 3. sz. 28. p.
138. Gabrzdilová, Soňa–Homišinová, Mária: Az iskolaügy a szlovákiai magyar politikai pártok és mozgalmak tevékenységében. *Regio*, 1994. 3. sz. 19. p..
139. *Új Szó*, 1968. március 15., valamint lásd e kötet *Mellékletében*.
140. Az anyagot (állásfoglalások, értékelések, egyéb dokumentumok) a Csemadok Galántai Járási Bizottságának archívumából kölcsönöztem. Ma is ott található „Állásfoglalások, 1968-as anyagok” cím alatt. Több anyag saját jegyzeteimben szerepel, melyeket azokon a rendezvényeken készítettem, amelyekre a Csemadok járási szerve delegált. Néhány anyagrésszel kapcsolatban taktikai szempontból nem készült feljegyzés. (Mivel egyes esetekben nem levéltári anyagokról van szó, az eseményekben résztvevő személyek megnevezésétől kénytelen voltam eltekinteni.)

IRODALOM

- A Visszacsatolt Felvidék és Ruténföld címtára.* Budapest, 1939.
- A Magyar Korona Országainak Helységnévtára.* Budapest, 1873, 1895, 1902.
- Administratívni lexikon obcí na Moravě, ve Sliezku, na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi.* Praha, Štátní úrad štatistiky, 1928.
- Administratívny lexikon obcí na Morave, Slezku a na Slovensku a Podkarpatská Rus.* Praha, 1928.
- Arató Endre: *Tanulmányok a szlovákiai magyarok történetéből 1919–1975.* Budapest, 1977.
- Blaskovics József: *Az újvári ejálet török adóösszeírásai.* Pozsony, 1993.
- Brenčič, Štefan: *Združstevňovanie v Západoslovenskom kraji.* Bratislava, 1966.
- Danajka Lajos: *Felsőszeli története.* Bratislava, 1993.
- Danter Izabella: *Népi gyógyászat a Kisalföld északi részén.* Dunaszerdahely, 1994.
- Deáki. Nevezetességek.* Bratislava, 1999.
- Deáki. Szűz Mária-templom.* Bratislava, 1995.
- Dolník Erzsébet: A szlovákiai magyar oktatásügy helyzete. *Regio*, 1994. 3. sz. 28. p.
- 25 rokov budovateľskej práce a činnosti národných výborov v okrese.* Galanta, ONV, 1970.
- 25 rokov budovateľskej práce a činnosti národných výborov v okrese Galanta.* Galanta, ONV.
- Faltus, Jozef: *Hospodárske dejiny.* Bratislava, 1979. /Vysokoškolské skriptá./
- Farkasd. Láttnivalók.* Bratislava, 1996
- Gyönyör József: *Terhes örökség.* Pozsony/Bratislava, 1993.
- Hidaskürt 1245–1995.* Galánta, 1995.
- Hidaskürt az Esterházyak faluja.* Bratislava, 1999.
- Husák, Gustáv: *Svedectvo o Slovenskom národnom povstaní.* Bratislava, 1975.
- Kontárová, Judita (szerk.): *Mesto Sládkovičovo. Bibliografia miest a obcí okresu Galanta.* Galanta, Mestská knižnica, 2001.
- Chládeková, Gabriela: *Dejiny Sládkovičova.* Diplomová práca. Pedagogická fakulta v Nitre, 1993.
- Izsóf József (szerk.): *Vághosszúfalu – Dlhá nad Váhom.* Vághosszúfalu, 1993.
- Ižóf, Jozef: *Šaľa.* Galanta, 1982.
- Kocsis Károly: *Elcsatoltak.* Budapest, 1990.
- Kočíš, Jozef: *Prehľad vývoja župnej správy na Slovensku do roku 1945. Soznam obcí na Slovensku 1946.* Bratislava, Štátny plánovací a štatistický úrad.
- Košťany, Miroslav: *Okres Galanta.* Bratislava, 1977.
- Csanda Sándor (szerk.): *Közös hazában.* Bratislava, 1972.
- Lacza Tihamér (szerk.): *A Csemadok évkönyve 1990.* Bratislava, 1989.
- Letz, Róbert: *Prínos Slovenskej ligy k vybudovaniu slovenského školstva 1920–1948. Historický zborník Matice slovenskej,* Martin, 1996.
- Magyar statisztikai közlemények.* 108. köt. Az 1938. évi felvidéki nép-, földbirtok és állatösszeírás. Budapest, 1939.
- Magyar statisztikai közlemények.* Az 1938. évi nép-, földbirtok- és állatösszeírás. Budapest, 1939.
- Majtán, Milan: *Názvy obcí Slovenskej republiky. Vývin v rokoch 1773–1997.* Bratislava, 1998.
- Mrva, Vincent: *Gáň 1113–1993.* Galanta, 1994.

- Nagyfödémes. Láttnivalók.* Bratislava, 1996.
- Nemeskürty István: *Ez történt Mohács után.* Budapest, 1968.
- Novák Veronika (szerk.): *Migráció.* Dunaszerdahely, 2001.
- Novák Veronika: *Nádszeg – múlt és jelen.* Komárom, 2000.
- Nováková, Veronika: *Pečate miest a obcí v regióne Galanty a Šale.* Šafa, Štátny okresný archív, 1996.
- Nováková, Veronika–Végh, Ondrej: *Galanta.* Bratislava, 1987.
- Okresný štatistický úrad, Okresný pasport (1949–1960). Šafa, Sereď, Galanta – ŠOKA Šafa.
- Okresný štatistický úrad: Okresný pasport (1949–1960), Okresný pasport Galanta (1949–1960), Okresný pasport Sereď (1949–1960).
- Okresný výbor KSS v Galante. Informačný bulletin č. 9 zo dňa 10. 11. 1969.
- Pamätná kniha národných výborov v dvojročníci 1947–1948.* Bratislava, 1949.
- Pered. Láttnivalók.* Bratislava, 1996.
- Plesník, Pavel: *Malý slovník vlastivedný.* Bratislava, 1989.
- Popély Gyula: Magyar népiskolai oktatás Csehszlovákiában 1918–1938. In: *Magyarság-kutatás.* Budapest, 1990–1991.
- Pukkai László: *A Hanza Szövetkezet Áruközpont, Galánta.* Bratislava, 1994.
- Pukkai László et al.: *Alsószeli története.* Galánta, 1990.
- Pukkai László et al.: *Kajal, Nemeskajal.* Nyitra, 1997.
- Pukkai László et al.: *Vága község története.* Galánta, 1994.
- Purgat, Juraj: *Od Trianonu po Košice.* Bratislava, 1970.
- Raffay Ernő: *Trianon titka.* Budapest, 1990.
- Resprospektívny lexikon obcí Československej socialistickej republiky 1850–1970.* Vydal Feder. Štat. úrad na základe výsl. sčítaní ľudu v letech 1850–1970. Praha, 1978.
- Retrospektívny lexikon obcí Československé socialistickej republiky 1850–1970.* Vydal Federálny úrad v Praze. Praha, 1978.
- Rozbor hospodárenia poľnohosp. podnikov za rok 1989. Ministerstvo poľnohospodárstva a výživy SR. Okr. oddelenie v Galante.
- Sčítanie ľudu, domov a bytov v okrese Galata 1970, 1980, 1991.* Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu v Galante.
- Sčítanie ľudu, domov a bytov 1980, okres Galanta. Komárno, 1982.
- Sčítanie ľudu, domov a bytov 3. 3. 1991 okres Galanta, Senica, 1992.
- Sčítanie ľudu, domov a bytov 3. 3. 1991 okres Galanta.
- Seznam obcí a okresů Republiky Československé, které byly připojeny k Nemecku, Maďarsku a Polsku.* Praha, Štátní úrad štatistický, 1938.
- Seznam obcí a okresů Republiky Česko-Slovenské, které byly připojeny Nemecku, Maďarsku a Polsku.* Praha, Štátní úrad štatistický, 1938.
- Sokolovský, Lem: *Spríevodca po okresných archívoch v Nitre, Prievidzi a Topolčanoch.* Nitra, 1975.
- Soznam obcí na Slovensku podľa administratívneho rozdelenia k 1. septembru 1946. Bratislava, Štátny plánovací a štatistický úrad, 1946.
- Soznam obcí v republike Československej. II. Soznam obcí na Slovensku podľa správneho rozdelenia z 1. februára 1949.* Bratislava, Slovenský plánovací a štatistický úrad, 1949.
- Správa o súčasnej situácii národnostných vzťahov v okrese Galanta 24. október 1969.
- Statistická príručka Republiky Československé.* Praha, Štátní úrad štatistický, 1925.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1965. Podle správního rozdělení 1. ledna 1965, sčítání domů a bytů 1. března 1961.* Praha, Ústřední komise lidové kontroly a statistiky a

- ministerstvo vnitra, 1966.
- Statistický lexikon obcí ČSSR 1982. Podle správního rozdělení k 1. ledna 1982 a výsledků sčítání lidu, domů a bytů k 1. listopadu 1980.* Praha, Federální statistický úřad ve spolupráci s Českým a Slovenským statistickým úřadem a ministerstvy vnitra ČSR a SSR, 1984.
- Statistický lexikon obcí v republike Československej. III. Statistický lexikon obcí na Slovensku. Úradný soznam miest podľa zákona zo dňa 14. dubna 1920, čís. 266 Sb. zák. a nar. vydaný ministerstvom vnútra a Štátnym úradom statistickým na základe výsledkov sčítania ľudu z 15. února 1921.* Praha, 1927.
- Szarka László: Adatok a csehszlovákiai magyar kisebbségről. *História*, 1991. 2–3. sz.
- Štatistická ročenka Galanta 1968
- Štatistická ročenka Galanta 1968. Galanta, OO ŠŠÚ, 1968.
- Štatistická ročenka Galanta 1968. OO Štatistického úradu v Galante.
- Štatistická ročenka Galanta 1968. Vydalo OO štátneho štat. úradu v Galante v októbri 1968.
- Štatistická ročenka, okres Galanta 1986. OO ŠŠÚ, Galanta. Komárno, 1986.
- Statistický lexikon obcí na Slovensku 14. dubna 1920, ČS. 266 st. zákon a nariadení. Praha, 1923.
- Štefánik, Ivan, dr.: *Menoslov obcí Župy Nitrianskej*. Nitra, 1919.
- Taksony. *Nevezetességek*. Bratislava, 1997.
- Tallós. *A lourdesi barlang*. Bratislava, 1997.
- Tallós. *A Szentháromság-templom*. Bratislava, 2001.
- Tallós. *Az Esterházy-kastély*. Bratislava, 1999.
- Tallós. *Látnivalók*. Bratislava, 1995.
- Tarics Péter: *Magyarként a Felvidéken 1918–1993*. Komárom, 1993.
- Turczel Lajos: *Két kor mezsgyéjén*. Bratislava, 1967.
- Vágkirályfa. *A vízimolnárok faluja*. Bratislava, 1998.
- Varga Kálmán: *Telepesfalvak, kolóniák Komárom környékén 1919–1950. Regio*, 1992. 2. sz.
- Varga János (szerk.): *A Csemadok 25 éve (1949–1974)*. Bratislava, 1974.
- Vlastivedný slovník obcí na Slovensku*. Bratislava, 1977.
- Základné údaje. Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 26. mája 2001. Bratislava, Štatistický úrad SR, 2001.
- Zvara, Juraj et al.: *A magyar nemzetiség Csehszlovákiában*. Bratislava, 1985.
- Zvara, Juraj: *A magyar nemzeti kérdés megoldása Szlovákiában*. Bratislava, 1965.

FÜGGELÉK

1. A Vágsellyei Járási Munkavédelmi Hivatal Edvard Beneš köztársasági elnök 88/1945. számú dekrétuma alapján Benes Szilvesztert és Katalin nevű feleségét egyéves mezőgazdasági munkára kötelezi a csehországi Mníchovo Hradište-i Rudolf Mathaus gazdálkodónál.

Okresný úrad ochrany práce v **Šaľa**
 číslo **385/1947**
3998

Číslo komisie
 a transportnej listiny: **3119**

Prideľovací výmer

podľa dekrétu prezidenta Republiky zo dňa 1. X. 1945 č. 88 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti.

1. Bemis Silvester	narodený 1919
2. " Katarina	narodená 1922
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____

bytom **Kráľova** d. d. **7. 12. 1946** okres **Šaľa**
 pošta _____ národnosť _____
 doteraz zamestnaný(á) **prísl. roľníka**

p r i d e ľ u j e s a
 podľa dekrétu prezidenta Republiky zo dňa 1. X. 1945 číslo 88 Sb. o všeobecnej pracovnej povinnosti
 s účinnosťou od _____ 1947 na dobu 1 roku do obvodu okresného úradu ochrany
 práce v **Mníchove Hradište** ako: **pôdohospodársky zamestnanec**
 do práce k **Mathaus Rudolf**
 Prideľený sa dostaví dňa _____ 1947 presne o **7** hodine
 na železničnú stanicu v **Šaľa**

Použitie ustanovení dekrétu prez. Rep. č. 88/1945 Sb. je odôvodnené veľkým nedostatkom pracovných síl v českých krajinách ako aj dôležitým verejným záujmom zaistenia výživy ľudu, ktorý si tiež vyžaduje, aby menovaní(á) riadnym a svedomitým plnením povinností, vyplývajúcich z tohto prideľenia na prácu, osvedčili(a) kladný postoj k budovateľskému (dvojiročnému) plánu československej vlády.

V krajinách českých sa prideľenému(ej) zaručujú za vykonané práce riadne mzdové, pracovné a ubytovacie podmienky podľa platných predpisov (vyhlášok), ako aj výhody v smysle predpisov o sociálnom poistení obdobne ako miestnemu robotníctvu.

Proti tomuto výmeru možno podať, od jeho doručenia počítajúc, rozklad do troch dní ku Správnej výbere okresného úradu ochrany práce alebo odvolanie do 15 dní ku Krajskému úradu ochrany práce v Bratislave prostredníctvom okresného úradu ochrany práce, ktorý vydal tento výmer. Opravné prostriedky nemajú podľa § 6 ods. 6 cit. dekrétu odkladný účinok.

Všetky konania a opomenutia príslušné sa nariadeným povinnostiam trestajú podľa § 23 cit. dekr. okresné úrady ochrany práce pokutou do 10.000 Kčs alebo ONV (OSK) na návrh týchto úradov správnymi trestmi, a to pokutou do výšky 100.000 Kčs alebo väzením do jedného roku alebo obidvoma týmito trestmi.

v **Šaľa** dňa **6. 12.** 1947.
 Oddelenie úradnej pošty: _____ Prednosta: _____

Poznámky:

Prideľený má týchto rodinných príslušníkov:

Meno	Rok narodenia	Meno	Rok narodenia

2. A vágsellyei katonai helyőrség illetékes parancsnoka 1945. július 11-én elrendelte a körzetébe tartozó közigazgatási egységek vezetőinek, így a járási nemzeti bizottságoknak is, hogy távolítsák el a „magyar és fasiszta jelvényeket” (címereket, zászlókat, bélyegzőket stb.), valamint további intézkedéseket is foganatosít.

Posádkové veliteľstvo.

Šala nad Váhom, 11. júla 1945.

Čís. jedn. 2/1945.

Vec: Odstranenie maďarských a fašistických znakov a prevedenie ďalších opatrení v záujmu verejnosti.

Okresný Národný výbor

Prílohy: ./.

G a l a n t a

Nariaďujem previesť s lehotou do 20. júla 1945 týchto vecí:

- 1./V okresných a miestnych národných výborech smú byť len osoby slovenskej národnosti, ktoré sa pre Československú republiku a jej demokratické zásady osvedčili.
- 2./Odebrať od Maďarov a Nemcov všetky zbrane bez rozdielu akého sú druhu, či civilné alebo vojenské, čo sa vzťahuje i na osoby slovenskej národnosti.
- 3./Okamžite odstrániť všetky maďarské a nemecké nápisy a to na verejných miestach, v úradných miestnostiach/budovach/, čo platí i na miestnosti súkromné, kde sú maďarské nápisy označujúce maďarskú irendendistickú propagandu a maďarské a nemecké nápisy vôbec.
- 4./Zaistiť previnilých sa Maďarov, Nemcov, členov Gestapa, SS, SA, nylasovcov a prevekaterov.
- 5./Zaistiť majetok zaistených ľudí.
- 6./Rešpektovať Maďarov, Nemcov, ktorí boli prenasledovaní.
- 7./Stráženie skladov, kde sú články vojenského a hospodárskeho druhu.
- 8./Zaistenie mlatieb.
- 9./Sesbierať v celom okrese všetky maďarské a fašistické vlajky ako aj všetky znaky, ktoré používaly maďarské a fašistické herdy, ktoré nech sú zatiaľ do ďalšieho rozhodnutia uskladnené na Okresnom národnom výbore.
- 10./Pri nájdení materiálu zbrojného a municie uviesť miesto, kde sa sklad nachádza, druh materiálu, množstvo, kde sa materiál uskladňuje presunuje, kto materiál stráži, komu patril.
- 11./Hlásiť, kde sa nachádzajú odjistené granáty za tým účelom, aby tieto mohli byť odstránené a zneškodnené.

Kub. o. č. 1000.

Posádkový veliteľ:

3. A Szlovák Nemzeti Tanács mezőgazdasági és földreformügyi megbízottja a belső telepítések keretén belül 26 bereznői családnak 500 kat. hold mezőgazdasági földterületet utal ki a taksonyi kataszterhez tartozó Pallócpusztán.

POVERENÍCTVO SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY
pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu.

Dislo: 50/45-V.

V Bratislave, dňa 24. júla 1945.

Predmet: Prídelení z obce: Brezová Titl.
presídlenie do obce: Takáč Miestny národný výbor
Brezovej
v

V ý m e r .

Poverenie slovenskej národnej rady pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu v Bratislave čiastočne vyhovujúcej Vašej žiadosti o prekolonizovanie uchádzačov o pridel pôdy z obce Brezová pod Bradlom okres Myjava

zo dňa 26. rozhodlo:

1./ rodín z obce Brezová pod Bradlom okres Myjava má sa presídlit okam /ihne/ na pôdohospodársky majetok v katastrálnom území Takson po bývalom vlastníkovi Adolfa Mullera o celkovej výmere 500 kJ.

2./ rodín z okresu Myjava má sa presídlit okam /ihne/ na hospodársky majetok v katastrálnom území Takson po bývalom vlastníkovi Adolfa Mullera o celkovej výmere 500 kJ.

Dňom prevzatia horeuvedenej pôdy prevzomú uchádzači do vlastníka aj všetky budovy obytné i hospodárske, ako aj k týmto patriaci živý a mŕtvý inventár: všetky obytné budovy okrem tých, ktoré v pomere k celému majetku pripadajú pomerne na 50 ha pôdy, ktorá má vlastníkovi zostať ak je čl. štátnym príslušníkom a ktoré budú pozdžšie vymedzené, ako aj v takom istom pomere k majetku patriaci živý a mŕtvý inventár.

Prevzatie majetku a inventáru do držby a úžitku presídlencom prevedie sa zápisnične v prítomnosti orgánov Národnej bezpečnosti a obecného komisára, podľa inventáru, ktorý sa spíše pri umiestnení presídlencom na majetok /viď ďalej/. Overená zápisnica sa odošle v originále Povereníctvu Slovenskej národnej rady pre pôdohospodárstvo a pozemkovú reformu kdežto odpis ostane pre potrebu presídlencom.

4. A taksonyi székhelyű Földműves-szövetkezeti Szeszgyár kormánybiztosa a Galántai Járási Nemzeti Bizottságnak küldött jelentésében írja: „A Jugoszláviából repatriált szlovákok, valamint a Liptóból idetelepítettek nagyon felháborodtak azon, hogy a Magyarországról áttelepültek továbbra is kapják a támogatásokat és juttatásokat, őket pedig teljesen figyelmen kívül hagyják.”

Rokniake družstevná liehovar Takson, okres Galanta.

Číslo: 8 prez./1947.

V Taksoni, dňa 31. dec. 1947.

Predmet: Situačná zpráva za mesiac december 1947.

Okresnému národnému výboru

z číslu: 128 prez./1947.

v Galante.

Prílohy:

Za mesiac december 1947 hlásim nasledujúcu zpravu:

ad A/a : Ø

ad A/b : Ø

ad A/c : V obci Štefanikov miestopredseda Leopold Rétery odoprel zastupovať predsedu počas jeho dovolenaj, nasledkom čoho tento ani dovolení nemohol nastúpiť. Odovetňoval to nedostatkom člena, že však nezodpovedalo v sk. činnosti, lebo ako podnik v decembri nemal neodkladnú a súrnu prácu.

ad A/d : Ø

ad A-e : Ø

ad A/f : Reemigranti z Juhoslávie ako i osídlení z Liptova boli veľmi rozhorčení nad tým, že presídlení z maďarska stále dostávajú podpory a prídeli a oni že sú úplne obchádzaní a nepovšimnutí.

V posledných dňoch mesiaca decembri však bola xxx vyhlásená akcia Pov.soc.straostlivosti o podporách pre reemigrantov z Juhoslávie a dôverníkov, čo ich ukládnilo.

ad A/g : Slováci zo Štefanikova boli veľmi rozhorčení nad tým, že xxx všetky hlavné cirkevné obrady cez Vianoce boli v tun.r.kat. kostole odpravované jedine pri maďarských Bohoslužbách a pri slovenských nie, ačkoľvek tun.r.kat.farský úrad bol písomne požiadaný, aby tak bolo učinené pri slovenských Bohoslužbách.

ad B/a : v obci Takson znova sa započaly xxx páchat' nočné krádeže hydin. Reemigranti a presídlení odopierajú vykonávať ďalej dobrovoľné mimoriadne nočné strážne služby, keďže tam úrad odopiera vydať povolenie na držanie zbraní pre vedúcich týchto hliadok.

ad C/a + C/g: Ø

ved.úradu

vladny komisár

5. Az Alsószeli Közigazgatási Bizottság a Szlovák Nemzeti Tanács 50/1945. számú rendeletének 7. paragrafusa értelmében nemzeti gondnokság alá helyezi Szabó Gyula hentes és mészáros családi házát a kerttel és minden be rendezésével (nagy műhelyekkel) együtt. A gondnoksággal Ondrej Nikolaj libetbányai lakost bízta meg.

Miestna správna komisia v Dol. Salibách, okres: Galanta!
Okresný Miestny národný výbor v _____
Číslo: 1639/1948. v Dolných Salibách dňa 19. apr. 1948.
Predmet: Uvalenie národnej správy.

Výmer.
Miestna správna komisia
Okresný Dolných Salibách podľa § 7 nar. čís. 50/1945
Miestny národný výbor v _____
Sb. nar. SNR z 11. VI. 1945 uvaľuje

národnú správu
dom popis. čís. 296. s príslušenstvom záhradou, tvoriace vlastníctvo
na Juliusa Szabu, másiara a udenára a manž. Lujzy r. Panczovej, obyvateľov
v Dolných Salibách, čd. 296.
a za národného správcu menuje Ondreja Nikolaja, narodeného 5. IV. 1922.
v Ľubietovej, účastníka nar. odboja, obyvateľa v Ľubietovej, č. 80.

Dôvody:
Dom popis. č. 296. s prísl. a záhradou o výmere asi 150 štv. siah,
tvoriace vlastníctvo Juliusa Szabu a manž. Lujzy r. Panczovej, boli
výmerom okr. národného výboru v Galante zo dňa 1. 8. 1946, č. 59/13. 672/46.
skonfiškované. Nar. správa sa uvalila v smysle nar. č. 4373/I-1948.
Národný správca je povinný pri vykonávaní svojej funkcie presne zachovávať všetky zákonné
ustanovenia, najmä ustanovenia nariadenia čís. 50/1945 Sb. n. SNR ako aj všetky smernice
vydané pre národných správcov Poverenictvom SNR pre priemysel a obchod.
Súčasne sa zrušuje rozhodnutie _____ v _____ číslo _____
zo dňa _____, ktorým _____ bol za dočasnú správcu _____
obyvateľ v _____

Proti tomuto výmeru je možno odvolať sa do 15 dní odo dňa doručenia počítajúc k príslušnému Okresnému národnému výboru Pov. SNR bez odkladného účinku. Odvolanie treba podať u toho Národného výboru, ktorý rozhodnutie vydal.

O tom sa upovedomujú:

1. Poverenictvo SNR pre priemysel a obchod, odbor III/1 a odbor III/2 v Bratislave.
2. Daňová správa v Galante
3. Daňový úrad v Galante
4. Obchodná a priemyselná komora v _____
5. Živnostenské spoločenstvo (Obchodné grémium) v Galante
6. Okresný súd, ako súd pozemnoknižný v _____

aby podľa § 14 nar. SNR vykonal zápis poznámky národnej správy v pozemkových knihách. Za tým účelom sa správca žiada, aby vstúpil do styku s príslušným súdom a bol nápomocný pri zistení pozemnoknižných telies.

7. Krajský súd, ako súd firemný s požiadaním, aby podľa tohože § vykonal zápis poznámky o uvalení národnej správy a mena správcu, ak firma (podnik) je vo firemnom registri zapísaná

8. Okresný národný výbor v Galante

9. Majiteľ, držiteľ a nájomca podniku Julius Szabó a manž. Julza r. Panczová, obyvateľia v Dol. Salibách, čd. 296.

10. Národný správca Ondrej Nikolaj, obyvateľ v Ľubietovej, čd. 80.

Tajomník:

Predseda:

6. Az Élelmezési Megbízotti Hivatal a Szlovák Nemzeti Tanács 50/1945. számú rendelete értelmében gondnokság alá helyezi a Galántai Hanza Szövetkeze-
ti Áruközpont tulajdonában levő nemesnebojszai keményítőgyárat. A végre-
hajtással a Szlovák Malom n. v. pozsonyi területi igazgatóságát bízta meg.

POVERENÍCTVO VÝŽIVY

Císlo: **430.151/1948-IV/2.**

Predmet: **Škrobáreň "Hanza", Nebojsa -**

Bratislava, **4. augusta**

1948.

Učenie národnej správy

Výmer

Poverenie výživy v Bratislave v smysle § 7 lit. b) ods. 3 a § **2,3,4** nariadenia SNR o národnej správe zo dňa
5. júna č. 50/45 Sb. n. uvoľňuje

národnú správu

Škrobáreň "Hanza", Nebojsa, okr. Galanta

na podnik

a za národného(ných) správcu(ov) menuje **Slovenské mlyny, národný podnik, oblasťné
riaditeľstvo v Bratislave** a tým, aby čo podniku menovalo svojho
zamestnanca.

Národný správca spravuje majetok daný pod národnú správu a zastupuje ho navonok. K úkonom osobitnej dôležitosti
poveruje šéfom ľudského Poverenia.

Národný správca **plní funkcie**, ktoré súvisia so riadením hospodára a je zodpovedný za škodu, ktorá vzniká
zo zanedbania jeho povinností. Je povinný kladť zo svojho hospodárenia účty v lehotoch mu určených a podieľ
keďkoľvek potrebné alebo vyžaduje správy, a vysvetlenie.

Národný správca má nárok na náhradu hodných výdavkov. Tieto náklady idú na farchu spravovanej podstaty.

Všetky právne úkony **šéfov, držiteľov a nájomcov** majetkov daných pod národnú správu, týchto majetkov sa týka-
júce, vykonané po nadobudnutí účinnosti nariadenia SNR č. 50/1945 Sb. n. SNR sú neplatné.

Doterajší majitelia, držiteľia, nájomci a správcovia majetkov, daných pod národnú správu, nesmú zasahovať do konania
národnej správy.

Učenie národnej správy zrušuje sa výmer

zo dňa **4.8.1948** o menovaní národnej správy.

Proti tomuto rozhodnutiu n'et ďalšieho oprávneného prostriedku a sťažnosť na Najvyšší správny súd sa podľa § 23 ner.
SNR o národnej správe nepripúšťa.

O tom sa upovedomujú:

1. Podnik **Škrobáreň "Hanza", Nebojsa.**

2. Národný správca **uviedení.**

3. Okresný súd v **Galante** k prevedeniu opatrenia v smysle
§ 14 lit. a) cit. nariadenia.

4. Krajský súd v **Bratislave** ako firemný súd k prevedeniu opatrenia
v smysle § 14 lit. d) cit. nariadenia.

5. Daňová správa v **Galante**.

6. Daňový úrad v **Galante**.

7. ONV v **Galante**.

8. MNV v **Nebojsa**.

9. Závodná rada firmy **Škrobáreň "Hanza", Nebojsa.**

10. Obchodná a priemyselná komora v **Bratislave**.

11. Slovenská odborová rada v Bratislave.

12. Fond národnej obnovy v Bratislave.

Poverenie výživy a poz. reformy, sekcia A, Bratislava.

Za správnosť vyhotovenia:

Za poverenka:

Votruba v.r.

7. Miután Zsuzskovics Dezső és felesége, Zsuzskovics Marokó Ilona 1948. február 3-án letette a hűségeskü, a 245/1948. számú törvényrendelet alapján megkapja a csehszlovák állampolgárságot.

OKRESNÍ NÁRODNÍ VÝBOR V PODBOŘANECH

č.j. 222/1949.

V Podbořanech dne 3. srpna 1949

Zn :

V Ý M Ě R .

Luděk Lelčevič, zaměstnáním delník,
narozený dne 9.6.1914 v Podbořanech
okres Podbořany bytem v Podbořanech
okres Podbořany a jeho manželka Božena Amulhová
rozená Palčová narozená dne 14.7.1916
okres Podbořany složili dne 3. srpna 1949
slib věrnosti republice Československé podle zákona ze dne 25. října
1948, č. 245 Sb. o státním občanství osob maďarské národnosti a
nabylí tím

československého státního občanství.

V Podbořanech dne 3. srpna 1949.

Předseda ONV :

v z. :

Wimmler

8. A Žateci Járási Munkahivatal podbořanyi fiókkirendeltsége értesíti a Csehszágba deportált magyarokat a szülőföldjükre való visszatérés lehetőségéről. Ugyanakkor felhívja a magyar földművesek figyelmét azokra a lehetőségekre és előnyökre, melyeket a Csehszágban való maradásuk esetén kaphatnak.

Járási munkahivatal Žatec,
fiókkirendeltség P o d b o ř a n y .

Podbořany, 1949 február 9.

Magyar polgárok !

Tudomástokra hozzuk, hogy a Slovenskóra való visszatér-
tek 10. II. 49 lezs.

Elindulás a Podbořany állomásról 7 órákor.

Felhívjuk mindenki figyelmét, hogy a fennelölírt időpont-
ra megjelenjenek. Kiszállításról mindenkinek a saját munkaadója gondos-
kodik. Ezen felhívás ellen ha valakelyik munkaadó nem tette eleget azt
az érdekelt ügyének a legközelebbi csendőrparesnoskságnál kell jelen-
teni aki további intézkedéseket megteszi.

Az en esetben ha valakelyik munkás önkéntesen továbbra itt
maradni akar egyel a gondolattal, hogy majd később tér vissza Slovensko-
ra, annak írásban ki kell jelenteni, hogy az utiköltséget saját maga fejti
fedezni, és nem kívánja a hivataltól.

Ha valaki előírt időpontban a fent említett állomáson nem
jelenik meg, és az előírt transportról önhibájából lemaradna, azt
szintén saját maga vagy a munkaadója fedezi az utiköltséget.

Felhívjuk még egyszer a Magyar földmunkásársunk figyelmét
arra, hogy lehetőség adódik, arra hogy továbbra is megmaradhatnak mun-
ka helyeiken, különösen azokat akik már most is az állami birtokon
vannak alkalmazásban. Az ittmaradottaknak sokkal jobb megéltőséget
biztosítunk mint emilyet Slovenskon bármilyen munkában megtalál nának.

Az ittmaradt munkásoknak alkalom adódik arra, hogy barómfí
állományt és sertés állományt tarthatnak, amire etetnivalót az állami
birtoktól kapnak.

Munkaadó hivatal
Fiókkirendeltség főnöke:

V a i c Jaroslav v. r.

9. Edvard Beneš köztársasági elnök 108/1945. számú dekrétuma értelmében a pozsonyi körzeti hivatal és a Nemzeti Felújítási Alap követeli a Galántai Hanza Szövetkezeti Áruközpont megjelölt parcelláinak sürgős elkobzását.

Oblasťná úradovňa OÚ a FNO v Bratislave.

Číslo : 15061/Obl.úr.-II/2e-49. Bratislava, dňa 1. júna 1949.
Predmet: Hanza v Galante, býv. maj. parc.č.
1138/10, 1138/11 a 1138/12 v Galante-
zavedenie konf. riadenia.

Titl.

Okresný národný výbor,

G a l a n t a .

S poukazom na ustanovenie § 1 odst.4 dekrétu prezidenta Republiky č. 108/45 Sb. zák. a nar. Fond národnej obnovy žiada o urýchlené zavedenie pokračovania o tom, či sú splnené podmienky pre konfiškáciu u majiteľa nehnuteľností, zapísaných v poz. kn. vložke /protokole/ číslo 486
kat. územia obce Galanta
pod parc.č. 1138/10, 1138/11 a 1138/12,

vlastníckym právom v prospech Hanza v Galante. Jedná sa len o formálne vydanie konf. výmeru, lebo už bolo ustálené, že menovaná firma má splnené podmienky pre konfiškáciu.

Príslušné pokračovanie zaveďte podľa vyhlášky Pov. - nictva pre veci vnútorné č. 1009/1946 ÚN /č.31/ a pokynov Gal. - lovacieho úradu pre konfiškačné pokračovanie čis. 10/1946 vst. - níka OÚ č. 2, aj smerníc Pov. vnútra č. 15.000/1-VI/3-1947 zo dňa 17. marca 1947. Pri zisťovaní národnosti osôb židovského pôvodu ráčte sa riadiť úpravou Pov. vnútra č. 15.820/1/1946-1.1/2.

Poznamenávame, že horeuvedené pozemnoknižné dáta presne zodpovedajú pozemnoknižnému stavu.

Ráčte mimoriadne súrne vybaviť.

Za predsedu:
Ing. Gašparík v.r.

Za správnosť vyhotovenia:

K.

OKRESNÝ NÁRODNÝ VÝBOR	
V GALANTE	
Dňa:	10. VI. 1949
Zn.	562
Pril.	III

10. A Galántai járás Csemadok-szervezeteinek Állásfoglalása a CSKP KB és az SZLKP KB 1968. januári határozatával kapcsolatban. Az Állásfoglalást a Csemadok Galántai Járási Bizottságának Választmánya és a járás Csemadok-alapszervezeteinek elnökei 1968. március 28-án a galántai Družba Szállóban tartott értekezletén fogadták el. A Beneš-dekrétumok revíziójának szorgalmazói a járás legidősebb kommunistái voltak.

A Csemadok Galántai Járási Bizottságának állásfoglalása

Hazánk dolgozó népe a CSKP KB kezdeményezte politikai légkörben a demokratikus átalakulás folyamatában fokozott aktivitást tanúsít társadalmi rendszerünk konstruktív átépítése, szocialista jövőnk mielőbbi kiépítése érdekében. Járásunk Csemadok szervezetének tagjai is teljes egyetértésüket fejezik ki a CSKP KB decemberi és januári határozataival, s támogatásunkról biztosítják a CSKP KB-át az egységes szocialista állam építésében.

Felelősségünk teljes tudatában kötelességünknek tartjuk állást foglalni a bennünket nemzeti létünk és jövőnk szempontjából közvetlenül érintő kérdésekben.

I

Támogatjuk a Csemadok KB álláspontját a nemzetiségi kérdés igazságos és reális rendezésével kapcsolatban, főleg az államhatalmi és végrehajtó szervek magyar vonatkozású módosításait, az iskola-, a sajtó- és kulturális ügyek saját szerveink által történő irányítását, a területi átszervezést, valamint a magyar dolgozók részvételének arányos biztosítását a végrehajtó szervezetekben, alkotmányos jogaink törvénybe iktatását, alkotmányunk módosítását és alapelvei bármilyen elferdítésének megakadályozását.

A Szlovák Írszövetség Magyar Szekciója az *Új Szó* 1968. március 24-én közölt álláspontjában kibővíti, konkretizálja az előző javaslatokat, s ezt mi is teljes egészében helyeseljük.

A Csemadok KB Titkárságának közleményét tudomásul vesszük, s mindent megteszünk annak érdekében, hogy ezeket járásunkban maradéktalanul megvalósítsuk.

II

A járásunkban uralkodó viszonyok alapos ismeretéből kiindulva véleményt nyilvánítunk néhány olyan kérdésről, problémáról, melyek orvoslását éppen a demokratizációs folyamat kiszélesedésétől, beteljesülésétől várjuk.

1. Nem vitás, hogy a Galántai járás a felszabadulás óta gazdasági és kulturális téren jelentős fejlődésen ment keresztül. Eredményeink relatív volta igazolja a gazdasági felemelkedés további szükségességét s ennek jogosultságát. Az

ipari üzemek excentrikus elhelyezése hátráltatja a magyar lakta falvak lakossága életszínvonalának harmonikus növekedését. Az egyharmad rendszeren alapuló adminisztratív jellegű járásfejlesztés káros, a távlati tervek hiánya az anyagi és pénzügyi eszközök elfecsérléséhez vezet.

2. A járás lakosságának nemzetiségi összetételét figyelembe véve – a hivatalos statisztika szerint a magyarság számaránya 45,2% – a gyakorlatban az alkotmányos egyenjogúság csak elv maradt.

a) Nincs biztosítva a magyar dolgozók kellő arányú részvétele a párt-, államhatalmi, végrehajtó, társadalmi, gazdasági, kulturális és egyéb szervezetekben. Példaként megemlíthetjük a Galántai Járási Nemzeti Bizottságot, ahol a tanács 15 tagja közül 2, a vezető funkcionáriusok közül egy sem, a függetlenített 8 tanács-tag közül 1, a 14 ügyosztályvezető közül egy sem és a 150 dolgozó közül alig egynéhány a magyar nemzetiségű.

b) Járásunkban nincs biztosítva a magyar nyelvű tanoncképzés. A tanonciskola 20-25 professziója közül csak két szakmában (géplakatos, kőműves) magyar a tanítási nyelv. Mivel a tanulók 50%-a magyar anyanyelvű, indokolt az önálló magyar nyelvű tanonciskola létesítése.

c) A 60 000 magyar lakost számláló járásban csak egy magyar tanítási nyelvű általános középiskola van – ellentétben a 70 000 lakosra eső három szlovák nyelvű középiskolával. Emellett a magyar iskola évek óta tanteremhiánnyal küzd (a tanítás a város 4 különböző helyén lévő épületben, tanácsteremben, tanonciskolában, önségéllyel épített provizóriumban folyik).

d) Nincs biztosítva a középkáderek magyar nyelvű képzése, főként az egészségügy, a közgazdaság, a vegyipar stb. terén.

e) Nincsenek magyar bölcsődék, sok magyar alapfokú iskola mellett nincs óvoda. Az összevont igazgatóságok hatással vannak a magyar iskolák fejlődésére.

f) A közigazgatásban nem alkalmazzák a magyar iskolákban érettségizett diákokat, holott az alkalmazottak túlnyomó része nem rendelkezik középiskolai végzettséggel.

g) Nincs biztosítva a műemlékek céltudatos védelme, a muzeális értékek gyűjtése és elhelyezése.

h) A diáktothon hiánya hátráltatja a középiskolások tanulmányi előmenetelét, az alapiskolát végzettek érdeklődését a középiskola iránt, mivel 30–40 km-es körzetből kell naponta beutazniuk.

i) Nincs betartva a hivatalokban a magyar nyelv használata, nincs biztosítva a magyar dolgozók magyar nyelvű szakmai továbbképzése, a feliratok, emléktáblák és helységnevek kétnyelvű használata. A Belügyi Megbízotti Hivatal e téren tett intézkedései a magyar dolgozókkal nem voltak ismertetve, s így ezek hiányában jogaikkal nem is élhettek.

3. Nem felel meg a valóságnak az a hivatalos álláspont, amely bizonyítani szeretné, hogy járásunkban nemzetiségi téren már minden probléma megoldott. Szükséges ezen a téren a járásban felméréseket végezni, s ezeket nyilvánosságra hozni.

4. A hazánkban élő magyarság jogi helyzetének megítélésénél abból az alapelvből kell kiindulni, hogy úgy, mint a köztársaság többi nemzetei és nemzetiségei államalkotó elemei a köztársaságnak, nemzeti létüknél és emberi voltuknál fogva egyenlő jogi feltételek közt kell hogy éljenek, miszerint jogaik eredendően adva vannak, az állam létrejöttétől – kezdettől fogva léteznek és nem köthetők más nép vagy nemzet jóakarától függővé. Nem a hűbéri rendszer modern változatáról, hanem semmi által és senki által nem korlátozott jogegyenlőségről van szó.

Másképp mondvá tehát nem adott, visszaadott jogokról, sérelmek eltávolításáról van szó, hanem az elemi emberi jogok tiszteletben tartásáról. Ha a jog nem más, mint normák, szabályok összessége, melyek betartását az illető társadalom fejlődése szempontjából megfelelőeknek és előnyösnek tart, melyek az állam által meghatározott formában nyilvánítják ki az uralkodó osztály akaratát, s melyek betartása hatalmi eszközökkel is kikényszeríthető, akkor önmagunk számára, akaratunk ellenére nem határozhatók meg a társadalmi jogviszonyok. Ezen okokból is alaptalan nemzeti létünk, emberi voltunk függővé tétele bárminemű hűségeskükhöz a velünk egyenjogúakkal szemben. Már maga ez a tény olyan fokú alárendeltséget tükröz, mely elviselhetetlen és sértő a társadalom egyenjogú tagjai, egymás közti kölcsönös megértés, bizalom és együttműködés tartós megvalósítása terén.

A Csehszlovák Köztársaság mint önálló állam megalakulásakor tiszteletben tartva ezeket az alapelveket, ünnepélyesen kinyilatkoztatta és kötelezte magát az új állam területén élő összes nemzetek és nemzetiségek jogai biztosítására, bárminemű megkülönböztetés nélkül, beleértve a kisebbségek jogai betartásának nemzetközi szavatolását. Ezért sem a múltban, sem a jelenben nincs helye a jogainkról, ezek mennyiségéről, tartalmáról és ittlétünkéről való vitának, még kevésbé az úr és alattvalója, a teljes joggal bíró és jogfosztottak, avagy az adakozók és koldusok, a könyörödományokat adók és élvezők közti alapon, hanem helyénvaló csakis és visszavonhatatlanul az egyenértékűségen, a teljes mértékű jogegyenlőség alapján létrejött tartós és közös együttműködés.

a) Járási viszonylatban a demokrácia mint az uralkodás formája – a többség akaratának mechanikus alkalmazása – lehetővé teszi az itt élő magyarság jogából való kiforgatását legális, demokratikus eszközökkel. A demokrácia és a joggyakorlat ilyen alapon nem nyújt reális védelmet, az egyenjogúság illuzórikus, semmisséget jelent, és a teljes jogokkal bíró egyenjogúság a kisebbség létérdekeinek arcátlan megcsúfolása.

b) Az öngazgatás és a nemzetiségek jogai bármely úton való megnyirbálása – a közügyek intézésében való hiányos részvétel a magyar dolgozók részéről – függetlenül ezek okaitól, nem vezet a társadalom és az állam megerősítéséhez. Előbb vagy utóbb létrehozza az alárendeltség a kisebbségi érzet pszichózisát, az idegenség érzetét váltja ki az államszervezetben, és a félmegoldások provizórikus volta a bizonytalanság csírájává válik.

Szerintünk elődeink „bűne” szocialista rendszerünk társadalmi viszonyait nem mérgezheti meg örökre. Szocialista hazánkat építő szlovákok és magyarok

mai nemzedéke nyíltan nézhet egymás szemébe. Jövőnket ne egymás kárára, hanem kölcsönös fejlődésünk biztosítása érdekében minden ügyeskedés nélkül építsük. Vegyünk végre egymásról tudomást, lássuk be az egymás mellett élés szükségességét és megváltoztathatatlanságát.

A kiváltságok bármely burkolt formája a nemzetiségi kérdés rendezése terén köztársaságunkban már nemegyszer megbosszulta magát. Az 50 éve tartó fél-megoldások egyetlen formája sem állta ki a történelmi próbát, s ezért minden mérlegelhető és felmérhető indoklás az öngazgatás kérdésének sürgős – igazságos megoldása szükségességét támasztja alá.

III

1. Sajnálatosnak tartjuk, hogy a CSKP KB mindmáig néma maradt az itt élő magyarság jogos követeléseivel szemben – nézeteink ismertetésére sem a szlovák sajtó, televízió, avagy a rádió nem reagált. Követeljük, hogy a CSKP KB nyilvánosan foglaljon állást mielőbb e kérdésben. Elítéljük Matej Lúčannak, az iskolaügyi megbízottnak „sörgyárkijelentését”, s erre magyarázatot kérünk.

2. Követeljük a Kassai Kormányprogramnak a nemzetiségeket érintő revízióját, a reszlovakizáció, deportálás, áttelepítés átértékelését, az érintettek rehabilitását, anyagi kárpótlását, valamint ez akciókat közvetlenül szervező személyek nevei nyilvánosságra hozatalát és felelősségre vonását.

3. Az SZNT nyilvánosan ismertesse, miként tett eleget az alkotmány 74. cikke g) bekezdésében meghatározott kötelességeknek, miszerint alkotmányos hatáskörébe tartozik: „az állam magyar és ukrán nemzetiségű állampolgárai élete sokoldalú fejlődése kedvező feltételeinek biztosítása az egyenjogúság szellemében”.

4. Követeljük a kerületi újság magyar nyelven való megjelenését, valamint a járási újság újramegjelenését mind a két nyelven.

5. Mivel a legutolsó népszámlálás adatai sem reálisak a nemzetiségi összetételt illetően, követeljük az új népszámlálás elrendelését.

6. Hasznos lenne, ha Juraj Zvara és Turczel Lajos könyve mindkét nyelven újabb kiadásban megjelenne, mivel az első kiadásból csak minden ezredik vagy még kevesebb lakos vásárolhatott.

7. A Csemadok KB értesítse a járási szervezeteket, hogy a választásokkal kapcsolatban s javaslatainak megvalósításában milyen eredményeket ért el.

IV

1. Állásfoglalásunk II. pontjában meghatározott tényekből vonja le az SZLKP JB a következtetéseket, és tegye meg a legrövidebb időn belül a kellő lépéseket.

2. A JNB és az SZLKP JB foglaljon állást a nemzetiségi kérdésben, ne helyezkedjen kivárási álláspontra, ne várja ki a legfelsőbb szervek döntését, mint idáig.

3. A választási bizottság hozza nyilvánosságra a Csemadok JB észrevételeit, és adjon rá nyilvános választ.

1. A Csemadok JB minden két hétben hívja össze az elnökséget, és vitassa meg a kialakult helyzetet, konkrétan irányítva az alapszervezetek tevékenységét.

2. A Csemadok JB azonnali hatállyal újítsa fel a személyes kapcsolatokat az alapszervezetekkel, és indítsa meg a tömeges tagtoborzást minden faluban.

Azokban az alapszervezetekben, ahol a mai napig nem tartották meg a rendkívüli tagsági gyűléseket, a legrövidebb időn belül tartsák a következő programmal:

1. a JB és a KB állásfoglalása,
2. a választások eddigi menete,
3. a tagtoborzás biztosítása.

3. Választmányi értekezletünk ezen határozatát megküldjük az összes helyi szervezetnek, a CSKP járási és központi elnökségének és a JNB tanácsának, valamint a Csemadok KB-nak, utasítva az elnökséget az állásfoglalás sajtóbeli közlésére.

Kötelességünknek tartottuk, hogy napjaink problémáival kapcsolatban véleményt nyilvánítsunk, észrevételeinket őszintén tolmácsoljuk, hogy hazánkban lakosaink életében a kölcsönös bizalom és megértés alakuljon ki.

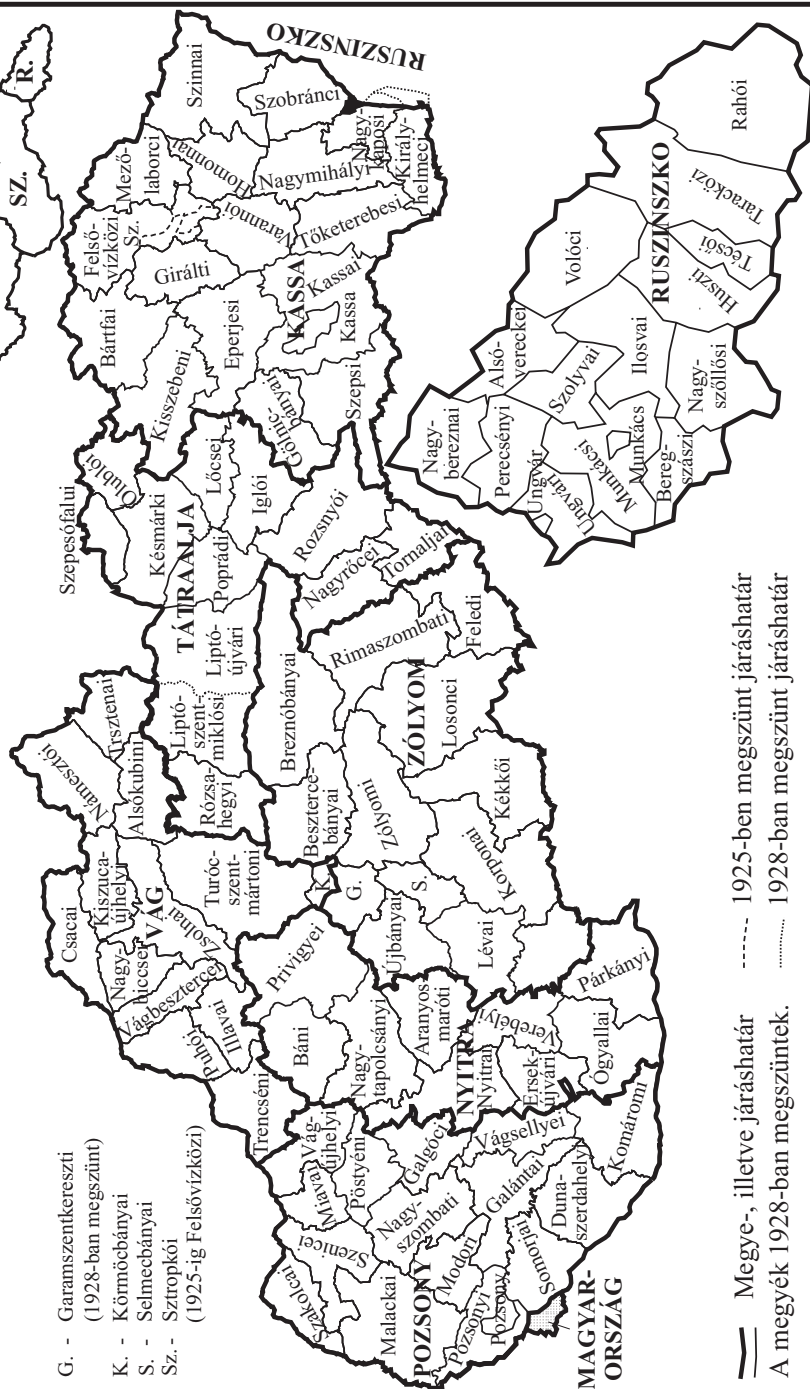
Meggyőződésünk, hogy a problémák helyes feltárásával mi is hozzájárulunk hazánk felvirágoztatásához, a szocializmus fejlesztéséhez.

A Galántai Csemadok JB választmányi értekezletének résztvevői

SZLOVÁKIA ÉS KÁRPÁTALJA KÖZIGAZGATÁSA

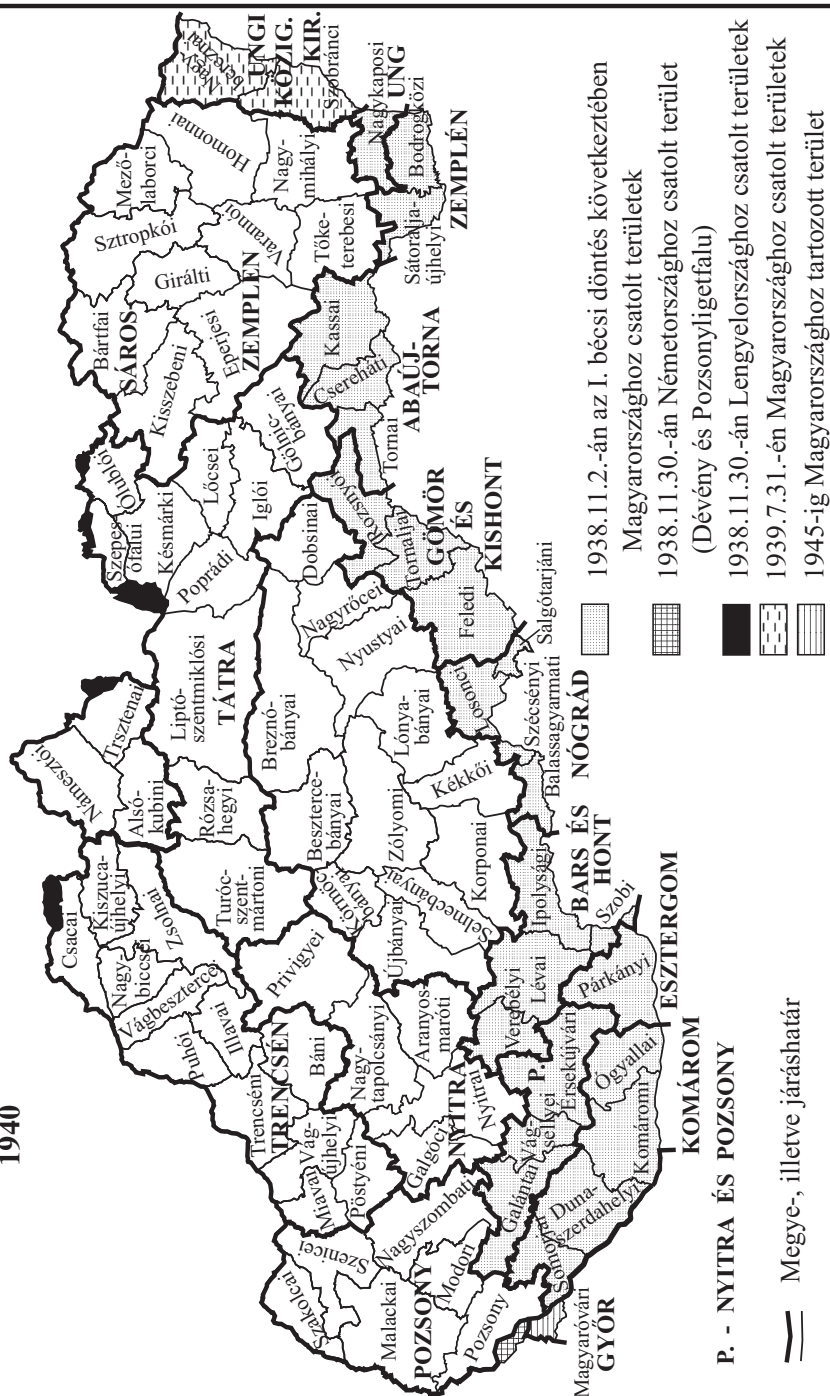
1923-38

- G. - Garamszentkereszti
(1928-ban megszünt)
- K. - Körmöcbányai
- S. - Selmecbányai
- Sz. - Sztropkói
(1925-ig Felsővízközi)

- Megye-, illetve járáshatár
- - - - - 1925-ben megszünt járáshatár
- 1928-ban megszünt járáshatár

1940

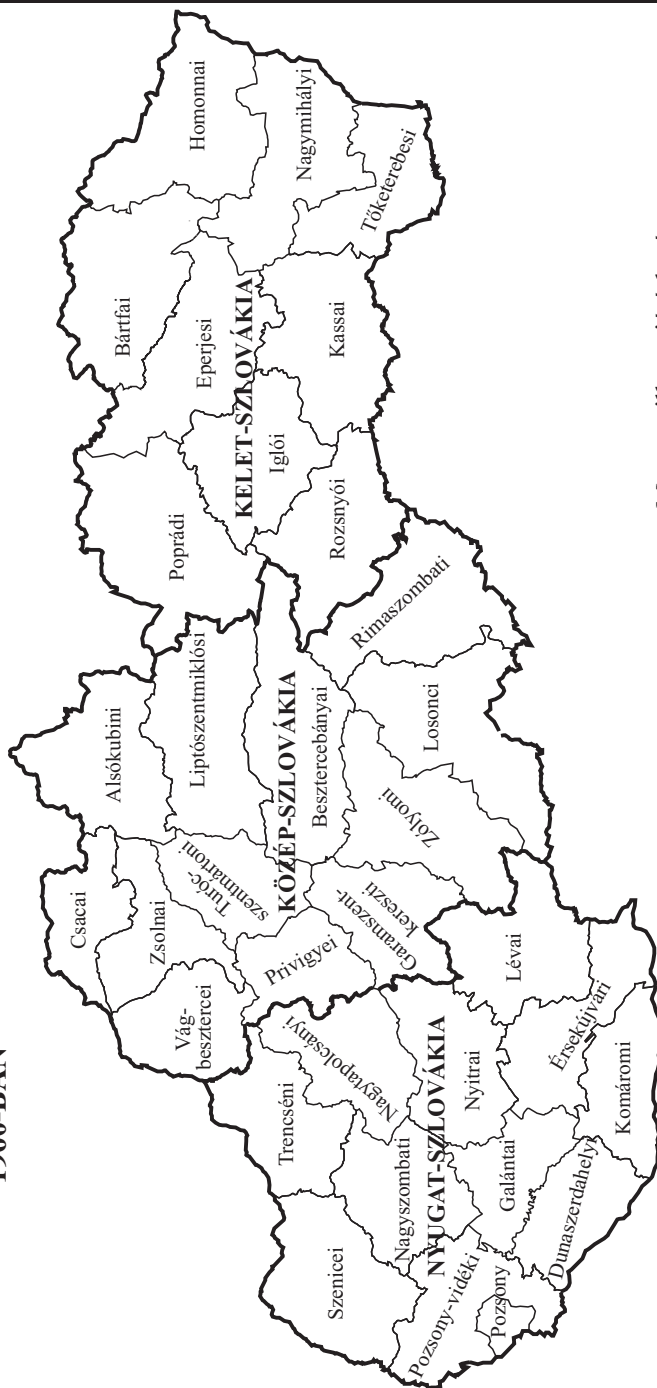

1949-BEN

SZLOVÁKIA KÖZIGAZGATÁSA

1960-BAN

1960-96

1996-TÓL

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. táblázat. Az Árpád-korban még meglévő települések a vizsgált területen
2. táblázat. A Galántai járáshoz tartozó települések 1873–1955 között
3. táblázat. A Vágsellyei járáshoz tartozó települések 1873–1955 között
4. táblázat. A Galántai járáshoz tartozó települések 1861-től napjainkig
5. táblázat. A Galántai és a Vágsellyei járás településeinek nemzetiségi összetétele az 1991. és 2001. évi népszámlálás alapján
6. táblázat. A Galántai járás településeihez tartozó majorságok, puszták, malmok 1902-ben
7. táblázat. A szlovákiai magyar lakosság foglalkoztatottsága az állami szektor néhány ágazatában
8. táblázat. Az elkobzott földbirtokok a Galántai és a Vágsellyei járásban 1946. december 31-ig
9. táblázat. Deportálások a Galántai járásból
10. táblázat. A deportálások eredeti harmonogramja a Galántai járásban
11. táblázat. Deportálások 1947. január 4. és 1947. február 19. között
12. táblázat. A Galántai járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétumok kézbesítése után
13. táblázat. A Galántai járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétum kézbesítése után (százalékban)
14. táblázat. A Vágsellyei járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétumok kézbesítése után
15. táblázat. A Vágsellyei járás lakosságának megoszlása a reszlovakizációs dekrétum kézbesítése után (százalékban)
16. táblázat. A lakosság nemzetiségi összetételének aránya a reszlovakizáció meghirdetése után a Galántai járásban
17. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Galántai járásból Magyarországra áttelepültek jegyzéke
18. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Vágsellyei járásból Magyarországra áttelepültek jegyzéke
19. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Magyarországról a Galántai járásba áttelepültek jegyzéke
20. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Magyarországról a Vágsellyei járásba áttelepültek jegyzéke
21. táblázat. A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Galántai és a Vágsellyei járásból az alábbi magyarországi településekre kerültek az áttelepültek
22. táblázat. A Galántai járás lakosságának nemzetiségi összetétele 1910–2001 között
23. táblázat. A Galántai járás nemzetiségi összetételének változásai 1961–1991 között
24. táblázat. A Galántai járás nemzetiségi összetételének változásai 1991–2001 között
25. táblázat. A Galántai járás településeinek magyarságaránya
26. táblázat. Galánta, Vágsellye, Szered és Diószeg nemzetiségi összetételének alakulása 1950–2001 között
27. táblázat. Az 1991. és a 2001. évi népszámlálás eredményei a Galántai járásban

28. táblázat. Az 1991. és a 2001. évi népszámlálás eredményei a Vágsellyei járásban
29. táblázat. A Galántai járás mezőgazdasági mutatói az 1939. évi felmérések tükrében
30. táblázat. A foglalkoztatottak száma a nemzetgazdaság ágazatai szerint (1950–1955)
31. táblázat. A foglalkoztatottak száma a Galántai járásban a nemzetgazdaság ágazatai szerint (1961–1967)
32. táblázat. A galántai körzet üzemei 1967. december 31-ig
33. táblázat. A vágsellyei körzet üzemei 1967. december 31-ig
34. táblázat. A szeredi körzet üzemei 1967. december 31-ig
35. táblázat. A diószegi körzet üzemei 1967. december 31-ig
36. táblázat. A gazdaságilag aktív lakosság foglalkoztatottsága a nemzetgazdaság ágazatai szerint a Galántai járásban (1980, 1991)
37. táblázat. A munkanélküliség alakulása a Galántai járásban 1997–2001 között
38. táblázat. A munkanélküliség alakulása a Vágsellyei járásban 1997–2001 között
39. táblázat. Mamutszövetkezetek és állami gazdaságok a Galántai járásban 1989-ben
40. táblázat. A Csemadok alapszervezeteinek és tagságának alakulása a Galántai járásban 1968–2000 között
41. táblázat. Az 1990. évi parlamenti választások eredményei Galántai járásban
42. táblázat. Az 1992. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban
43. táblázat. Az 1994. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban
44. táblázat. Az 1998. évi parlamenti választások eredményei a Galántai járásban
45. táblázat. Az alapiskolai tanulók számának alakulása 1921–1937 között Szlovákiában (különös tekintettel a magyar nemzetiségű tanulók csökkenő tendenciájára)
46. táblázat. A Galántai járás területén működő iskolák 1933-ban
47. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskolai hálózatának alakulása 1945–2000 között
48. táblázat. Az óvodák és alapiskolák száma a Galántai járásban 1968-ban
49. táblázat. Az óvodák és alapiskolák szakképzett pedagógusokkal való ellátottsága a Galántai járásban 1968-ban
50. táblázat. Az alapiskolák és a gimnáziumok magyar nemzetiségű tanulói számának alakulása Szlovákiában 1961–1991 között
51. táblázat. A lakosság iskolai végzettség szerinti megoszlása a Galántai járásban 1991-ben
52. táblázat. Magyar tanítási nyelvű alapiskolák a 2000/2001-es tanévben
53. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak alapadatai az 1999/2000-es és a 2000/2001-es tanévben
54. táblázat. A Galántai járás szlovák tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2001/2002-es tanévben
55. táblázat. A Galántai járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2001/2002-es tanévben
56. táblázat. A Vágsellyei járás szlovák tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2000/2001-es tanévben
57. táblázat. A Vágsellyei járás magyar tanítási nyelvű alapiskoláinak nemzetiségi összetétele a 2000/2001-es tanévben
58. táblázat. Ipari üzemek a Galántai járásban 1968-ban
59. táblázat. Ipari létesítmények és szolgáltatóüzemek a Galántai járásban

TÉRKÉPEK JEGYZÉKE

1. *térkép.* A Galántai járás térképe (1960–1966)
2. *térkép.* A deportálás célállomásai Csehországban (1946–1949)
3. *térkép.* A csehszlovák–magyar lakosságcsere-egyezmény keretében a Galántai járásból Magyarországra áttelepült lakosság elhelyezkedése
4. *térkép.*
5. *térkép*
6. *térkép.*
7. *térkép.*
8. *térkép*
9. *térkép.*
10. *térkép.*
11. *térkép*
12. *térkép.*

MAGYAR–SZLOVÁK HELYSÉGNÉVJEGYZÉK

Ábrahám	Abrahám
Alsócsöppöny	Dolný Čepeň
Alsóhatár	Dolný Chotár
Alsószelezsény	Dolné Sľažany
Alsószeli	Dolné Saliby
Alsószerdahely	Dolná Streda
Apácakörmösd	Kremeš (Kráľová pri Senci)
Apaj	Opoj
Barakony	Brakoň
Boldogfa	Boldog
Bazin	Pezinok
Deáki	Diakovce
Diószeg	Sládkovičovo
(Kis-, Nagy-, Magyardiószeg)	
Dunasáp	Šáp
Dunaszerdahely	Dunajská Streda
Dunatorony	Tureň
Dunaújfalu	Nová Ves pri Dunaji
Éberhard	Malinovo
Egyházfa (Hasvár)	Kostolná pri Dunaji
Érsekújvár	Nové Zámky
Feketenyék	Čierna Voda
Felsőatrak	Horné Otrokovce
Felsőcsöppöny	Horný Čepeň
Felsőzelezsény	Horné Sľažany
Felsőszeli	Horné Saliby
Galánta	Galanta
Galgóc	Hlohovec
Gány	Gáň
Geszt	Hosté
Hasvár (Egyházfa)	Kostolné pri Dunaji
Hegy (Vízkelet)	Čierny Brod
Hegysúr	Hrubý Šúr
Hetmény	Hetmín
Hidaskürt	Mostová
Hodi	Hody
Holics	Holič
Hurbánfalva	Hurbanová Ves
Ipolyság	Šahy
Jánosháza	Jánovce
Jóka (Újhelyjóka)	Jelka
Királyhelmece	Kráľovský Chlmec
Királyi (Felső)	Horná Kráľová
Királyrév	Kráľov Brod
Kismácséd	Malá Mača
Kisvendég	Malé Hoste

Komárom
Köpcsöd
Körtvélyes
Középső-Csököny
Ksinna
Lopér
Lucski
Lukasóc
Magyarbél (Németbél)
Magyarsók
Miava
Mocsonok
Modor
Nádszeg
Nagybáb
Nagyborsa
Nagyfödémes
Nagygurab (Németgurab)
Nagymácséd
Nagymegyer
Nagyszombat
Negyed
Nemecske
Nemeskajal
Nemeskosút
Nemesnebojsza
Nemeskürt
Nyitra
Nyitrabánya
Páld
Pallóc
Papkörmösd
Párkány
Pata
Pénteksúr
Prasic
Pered
Poszátka
Pozsonyeperjes
Pozsony
Pusztafödémes
Pusztakürt
Récsény
Réte
Rózsahegy
Salgócska
Sempte
Somorja
Soponya

Komárno
Hájske (Kepešd)
Hrušov
Stredný Čepeň
Kšinná
Podbrezová
Lúčky
Lukačovce
Veľký Biel
Selice
Myjava
Močenok
Modra
Trstice
Veľký Báb
Hrubá Borša
Veľké Úľany
Veľký Grob
Veľká Mača
Veľký Meder
Trnava
Neded
Nemecká
Kajal
Košúty
Nebojsa
Zemianske Sady
Nitra
Handlová
Pavlice
Pálovce
Kremeš (Kráľová pri Senci)
Štúrovo
Pata
Kostolná pri Dunaji
Prašice
Tešedíkovce
Posádka
Jahodná
Bratislava
Pusté Úľany
Pusté Sady
Rišňovce
Reca
Ružomberok
Šalgočka
Šintava
Šamorín
Šoporňa

Švehlovo (Nové Osady)
Szelőce
Szenc
Szenckirályfa
Szentharaszt
Szered
Szered-Újváros
Taksony (Taksonyfalva)
Tallós
Tornalja
Torony (Zonctorony)
Tósnýárasd
Trencsén
Turócszentmárton
Újlehota
Vága
Vágbeszterce
Vágfarkasd
Vághosszúfalu
Vágkirályfa
Vágsellye
Vágtornóc
Vágvecse
Vezekény
Vízkelet
Zsigárd
Zseliz

Velké Úľany
Selice
Senec
Kráľová pri Senci
Vinohrady
Sereď
Sereď-Nové Mesto
Matúškovo
Tomašíkovo
Tornaľa
Tureň
Topolnica
Trenčín
Martin
Nová Lehota
Váhovce
Považská Bystrica
Vlčany
Dlhá nad Váhom
Kráľová nad Váhom
Šaľa
Trnovec nad Váhom
Veča (Šaľa)
Vozokany
Čierny Brod
Žihárec
Želiezovce

A kézirat elkészítését az MTA Kisebbségkutató Intézete
támogatta – P.L.

Fórum Társadalomtudományi Intézet
Etnológiai Központ

P. O. Box 154
945 01 Komárno 1.

Pukkai László
Mátyusföld I

Első kiadás

Sorozatszerkesztő: *Liszka József*

Borítóterv: *Juhász R. József*

Nyomdai előkészítés: *Kalligram Typography, Érsekújvár*

Kiadta és terjeszti: *Lilium Aurum Könyvkiadó, Dunaszerdahely*

Nyomta: *Expressprint, Bánovce nad Bebravou*

Dunaszerdahely, 2002

László Pukkai
Matúšova zem

Prvé vydanie

Redaktor edície: *József Liszka*

Návrh obálky: *József R. Juhász*

Tlačiarenská príprava: *Kalligram Typography, Nové Zámky*

Vydanie a distribúcia: *Vydavateľstvo Lilium Aurum, Dunajská Streda*

Tlač: *Expressprint, Bánovce nad Bebravou*

Dunajská Streda, 2002

ISBN

190,– Sk

A kötet szerzője a Mátyusföld néven ismert tájegység gazdasági-nemzetiségi átalakulását mutatja be 1945–2000 között, kiemelt figyelmet szentelve a második világháború utáni magyarellenos intézkedéseknek. A régió településhálózatának, gazdasági életének, népességének és nemzetiségi összetételének alakulását, a magyar oktatásügy helyzetét bemutató adatokban gazdag kötet tanulságos olvasmányként szolgál a Mátyusföld történelme iránt érdeklődő olvasók számára.

ISBN 80-8062-137-3

